НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА РЕСПУБЛИКИ ТЫВА ИМ. А.С. ПУШКИНА

ШЫН

1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

№ 73-75 (18193-18195)

2012 чылдың июль 3, вторник

Садар өртээ 5 рубль.

Ниитилел-политиктиг солун

e-mail:shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru

Чазак Даргазының ажыл-албаны

УНИВЕРСИАДА-2019 – ТЫВА СПОРТЧУЛАРГА ДЕТКИМЧЕ БОЛУР

Июнь 29-та Тыва Республиканың Баштыңы Шолбан Кара-оол Красноярск крайның губернатору Лев Кузнецов болгаш делегей чергелиг университет спортунуң федерациязының – Бүгү-делегей универсиадазының төлээлери-биле ДУСФ-ка тураскааткан Сесерликтиң ажыдыышкынынга киришкен. Ол Красноярск хоорайның Төп стадионунуң чанынга болуп эрткен.

Красноярск аалчыларын хүлээп турда.

Ук регионнуң албан-езузунуң юрталының дыңнадып турары-биле алырга, организацияның президентизи Клод-Луи Гальенге башаткан делегей чергелиг университет спортунуң федерациязының төлээлери 2019 чылда болур XXIX Бүгү-делегей чергелиг Кышкы универсиаданы эрттиреринче корап турар хоорай-биле таныжып келгеннер. Ону Красноярск хоорайга эрттирер дугайында үзелгодалды 2011 чылдың ноябрь айда Дмитрий Медведев деткээн дээрзин сагындырып каал. Сесерликти бо чылдың май 17-де Красноярскиниң Дыштанылга ортуунга олуртуп эгелээн.

«Бистиң мурнувуста Универсиаданы эрттиреринче кордап турар өске хоорайлар-биле чижилени төлептиг эртер сорулга бар. Өге базымнарывыс эки деп бодап ур мен, ынчалза-даа оларның чиишкинниг түннелдерже шилчий дээр-бербези бүгү краснояржыларның ниити сеткил-хөөнүнден хамааржыр. Бис ол дээш хөй жылдаар ужурлуг бис. Тиилелгеже чүткүүр бис!» – деп, Лев Кузнецов демдеглээн.

Шолбан Кара-оол чүгле деткээн эвес, а делегей деңнелинде аныяктар маргылдааларын Тываби-ле кожа Красноярск крайга эрттиреринге онза сонуургалдыын илереткен. Ооң санап турары-биле, боттарының өөредилге черинде спортка чүгле хандыкшылдыг эвес, а аңаа мергежий берген хөй тыва оолдар, кыстарга ол улуг деткимче болур. Красноярск край биле Тыва хостуг хүреш спортчуларын белеткээр талазы-биле сырый харылзаалыг дээрзи билдингир. Тыванын Чазаа спорт инфраструктураларын тургузар дээш бүгү күжүн үндүрген. Ооң ачызында сөөлгү чылдарда республикада профессионал спорттуң сайзыралының үндезини салдынган. Ынчангаш Шолбан Кара-оол 2019 чылда болур Универсиаданы Красноярск хоорайга эрттирери – Тыванын болгаш ниитизи-биле Сибирьниң аныяк спортчуларын шынарлыг белеткээринге шыңгыы негелдени тургузар дээрзинге идегеп турар.

Ол ышкаш Сесерликтиң байырлыг ажыдыышкынынга Россияның спорт эвилелиниң президентизи Олег Матыцин болгаш 2013 чылда болур Универсиаданың дирекциязының директору Владимир Леонов киришкеннер. Красноярск крайны ооң баштыңы Эдхам Акбулатов база төлээлээн. Чыылган аалчыларга Сесерликти ажыдарыбиле организацияның им-дем-дээнде кирип турар 5 аңгы-аңгы өңнерлиг сылдыстарны тураскаалга тургускан. Ооң соонда аалчыларга хоорайның Төп стадионун, «Спортэкс» спорт төвүн болгаш чоокку үелерде тудары көрдүнүп турар объектилерниң төлевилелдерин көргүскен.

Июнь 30-де ДУСФ делегациязы Красноярскиниң 384 чылының байырлалынга болгаш 2019 чылда болур Универсиадага деткимче кылдыр эрткен спортчу хемчеглерге киришкен.

* * *

Студентилер спортунуң төөгүзү ыраккы 1905 чылда, кажан АКШка студентилер аразынга бир дугаар делегей чергелиг спортчу маргылдаалар болганы-биле эгелээн. Чүс ажыг чылдарда болуп келген Оюннар делегей деңнелдиг онзагай болуушкун апарган. Россия ийи дакпыр чайгы Универсиаданың ээзи чурт болган (1973 чылда Оюннар Москвага болган, 2013 чылда Казаньга эртер). Кышкы оюннар бистиң чуртувуска кажан-даа болуп көрбээн.

Бо чылдың май айда Казаньга губернатор Лев Кузнецов ДУСФ-туң күүсекчи комитединиң кежигүннеринге Красноярск хоорайның Бүгү-делегей чергелиг Универсиада эрттирер арга-шинээ барын бадыткал таныштырган. Шак ол ынчан ДУСФ-туң президентизи Клод-Луи Гальен Красноярскиниң губернаторунуң чалалгазын хүлээп алган турган.

ТР-ниң албан-езузунуң сайтызындан.

Тыванын делгемнериниң хөгжүмү чаңгыланган.

ҮРЕР ХӨГЖҮМ ОРКЕСТРИ – УЛУГ ФЕСТИВАЛЬДА

Июнь 29-та Азия-Оожум океан регионнуң чурттарының Красноярскиниң делегей чергелиг III хөгжүм фестивалы болуп эрткен.

17 чыл үзүктелиишкин соонда катап болуп эрткен хөгжүм шуулганы 19 күрүнелерден, оларның иштинде Россия, Кыдат, Япония, Австралия, АКШ, Мексика, Таиланд, Мурнуу Корея, Сингапур, Индия, Филиппинден хөй чогаадыкчы коллективтерни чыыпкан. Төлевилелдиң кол сорулгазы – регионнуң культура болгаш экономиктиг сайзыралын бедидери, ол ышкаш Сибирьниң культуразын делегейге нептередири. Фестивальдың иштинге Красноярск крайның, улуг эвес хоорайларның төптеринге 60 хире хемчеглер, хөй санныг камералыг болгаш симфониктиг хөгжүм концерттери, шиилер болгаш делгелгелер болгулаан, аңгы-аңгы аас чогаал болгаш джаз коллективтери ойнаан.

Фестивальдың организакчыларының чалаанын езугаар Тыва Республиканың Чазааның үрер хөгжүм оркестри Тыванын алдарлыг артизи Тимур Дулуштуң удуртулгазы-биле аңаа киришкеш келген. Тыванын хөгжүмчүлери хөй нация чоннарлыг Россияның культуразын бараалгатканнар. Фестивальдың киржикчилеринге болгаш Красноярскиниң чурттакчы чонунга хөй санныг аалчылар, албан-езузунуң делегацияларының удуртукчулары байыр чедирген. Ол ышкаш шуулганга Красноярск крайның губернатору Лев Кузнецовтуң амы-хууда чалааны-биле Тыва Республиканың Чазааның Даргазы Ш.Кара-оол база киришкен. Культура болгаш экономика талазы-биле кады ажылдажылгага дугуржулгалыг ийи кожа регионнуң удуртукчулары боттарының регионнарының девискээрлеринде боттанып турар төлевилелдерге хамаарыштыр удурдедир санал-оналын, сонуургалын илереткен. Тыванын чогаадыкчы коллективтерин хөгжүм фестивалынче чалааны – ук регионнарның аразында харылзааның быжыкканының база бир бадыткалы.

Тыва хөгжүмчүлер Красноярск хоорайның төрүттүнген хүнүнге тураскааткан «Красноярскиниң чогаадыкчы чыскаалы» концертке, «Найыралдың далайы. Үениң хеми. Өөрүшкүнүң хоорайы» деп темалыг карнавал-чыскаалга киришкен. Тыва Республиканың Чазааның үрер хөгжүм оркестри «Цам» оюн-көргүзүүн бараалгаткан.

Культура килдизи.

Чурукту Чингис САЯНЫҢ архивинден алган.

Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының дугайынд

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХООЙЛУЗУ

Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) 2012 чылды
июнь 20-де хүлээп алган

I эге. НИИТИ ЧҮҮЛДЕР

1 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын эрттиреринiң кол-кол принциптери

1. Тыва Республиканың Баштыңын — Чазааның Даргазын Россия Федерациязының хамаатылары бүгү-ниитиниң дең болгаш дорт соңгулда эргезиниң үндезининге чажыт бадылаашкын-биле соңгуур.

2. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларынга Россия Федерациязының хамаатызының киржири хостуг болгаш эки тура-биле болур. Кым-даа Россия Федерациязының хамаатызынга салдар чедирер, ону соңгулдаларга киржиринче азы киришпезинче албадаар, а ол ышкаш ооң бодунуң үзел-бодалын хостуу-биле илередиринге шаптыктаар эрге чок.

2 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының дугайында хоойлужудулга

1. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының дугайында хоойлужудулганы Россия Федерациязының Конституциязы, 2002 чылдың июнь 12-де № 67-ФХ «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» (моон ыңай — «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу дээн) Федералдыг хоойлу, өске-даа федералдыг хоойлулар, Тыва Республиканың Конституциязы, бо Хоойлу, Тыва Республиканың өске-даа хоойлулары тургузуп турар.

2. Бо Хоойлуда ажыглап турар кол билиглерни болгаш терминнерни «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлуда ышкаш ол-ла ужур-уткалары-биле ажыглаар.

3 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларында Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелери

1. Бадылаашкын хүнүнде 18 хар четкен, чурттап турар чери Тыва Республиканың девискээринде Россия Федерациязының хамаатызы Тыва Республиканың Баштыңын — Чазааның Даргазын соңгуур эргелиг. Бадылаашкын хүнүнде 18 хар четкен Россия Федерациязының хамаатызы соңгулда мурнунуң суртаалынга киржир, соңгулдаларның чоруп турарын, бадылаашкыннар түңнелдерин үндүрерин болгаш соңгулдалар түңнелдерин тодарадырын кады санааны-биле, соңгулда комиссияларының ажылын хайгаараар эргелиг, а ол ышкаш хоойлу-биле көрдүнген болгаш хоойлу аргалары-биле чорудуп турар өске-даа соңгулда ажыл-чорудулгаларынга киржир эргелиг болур.

2. Тыва Республиканың Баштыңы — Чазааның Даргазы кылдыр Россия Федерациязының 30 хар назы четкен хамаатызы соңгуттуруп болур.

3. Тыва Республиканың Баштыңы — Чазааның Даргазы кылдыр беш чыл хуусаада соңгуттурар болгаш ол албан-дужаалды ийиден хөй хуусааларда дургаар ээлеп болбас.

4. Судтуң харыысалга онаап болбас деп санаан азы судтуң шииткели-биле хосталгазын казыттырып шииттиргеш, хоругдал черлеринде турар Россия Федерациязының хамаатызы Тыва Республиканың Баштыңын — Чазааның Даргазын соңгуур азы Тыва Республиканың Баштыңы — Чазааның Даргазы кылдыр соңгуттурар болгаш өске-даа соңгулда ажыл-чорудулгаларынга киржир эрге чок.

5. Даштыкы күрүнениң хамаатызы болур эргелиг, азы чурттаар эргелиг шынзылгалыг азы даштыкы күрүнениң девискээринде Россия Федерациязының хамаатызының доктаамал чурттаарынга эргезин бадыткап турар өске-даа документилиг Россия Федерациязының хамаатызы Тыва Республиканың Баштыңы — Чазааның Даргазы кылдыр соңгуттурар эрге чок.

6. Россия Федерациязының дараазында хамаатызы Тыва Республиканың Баштыңы — Чазааның Даргазы кылдыр соңгуттурар эрге чок:

1) аар болгаш (азы) онза аар кем-херек үүлгеткени дээш, кажан чаа кеземче хоойлузу-биле дүүштүр ол үүлгедигни аар азы онза аар кем-херек үүлгедиишкини деп санавайн турар таварылгалардан аңгыда, кажан-бир үеде хосталгазын казыттырып шииттирген;

2) Россия Федерациязының Кеземче дүрүмү-биле көрдүнген экстремисчи углаңыышкынның кем-херек үүлгедиишкинин кылганы дээш шииттирген болгаш бадылаашкын хүнүнде айыткан кем-херек үүлгедиишкини дээш судтадып чораанын ап кагбаан болгаш үзе баспаан;

3) административтиг хоойлу-дүрүм үрээшкиннериниң дугайында Россия Федерациязының кодекизиниң 20.3 база 20.29 чүүлдери-биле көрдүнген административтиг хоойлу-дүрүм үрээшкиннерин кылганы дээш административтиг кеземчеге таваржып турар, бир эвес Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларында бадылаашкын административтиг кеземчеге таваржып турар кижиниң хуусаазы төнеринге чедир үеде болуп турар болза;

4) суд шиитпири-биле күштүг болуп кирген кижиге хамаарыштыр «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 56 чүүлүнүң 1 пунктузу-биле көрдүнген кызыгаарлаашкыннарны үрээн, чок болза, «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 76 чүүлүнүң 7 пунктузунуң адааңда «ж» пунктузу-биле болгаш 8 пунктузунуң адааңда «ж» пунктузу-биле көрдүнген үүлгедиглерни кылганының фактыларын тургускан, бир эвес айыткан чурум үрээшкиннери азы хөделиишкиннер Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының бүрүн эргелериниң Тыва Республиканың Конституциязы-биле доктааткан хуусаазының дургузунда бадылаашкын хүнүнге чедир кылдынган болза.

7. Тодаргай хуусааның дургузунда күрүне албан-дужаалдарын ээлээр эргезин казыыр дугайында судтуң шиитпири күштүг болуп кирген Россия Федерациязының хамаатызы, бир эвес ындыг кеземче кылыры федералдыг хоойлу-биле көрдүнген болза, Тыва Республиканың Бащтыңының — Чазааның Даргазының албан-дужаалынга кандидат кылдыр бүрүткеткен бооп болбас, бир эвес Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларында бадылаашкын судтуң доктааткан хуусаазы төнеринге чедир болур болза.

4 чүүл. Чаңгыс аай соңгулда округу

Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын Тыва Республиканың бүгү девискээри кирип турар чаңгыс аай соңгулда округунуң талазы биле чорудар.

5 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын чарлап томуйлаары

1. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын федералдыг хоойлулар-биле, Тыва Республиканың Конституциязы-биле болгаш бо Хоойлу-биле доктааткан хуусааларда чорудары албан болур.

2. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) томуйлаар. Соңгулдалар томуйлаар дугайында шиитпирни бадылаашкын хүнүнге чедир 100 хонуктан эрте эвесте база 90 хонуктан орайтатпайн хүлээп алган турар ужурлуг. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларында бадылаашкын хүнү ооң бүрүн эргелериниң хуусаазы төнүп турар чылдың октябрь айның ийи дугаар улуг-хүнү болур. Соңгулдалар томуйлаар дугайында шиитпирни ону хүлээп алган хүнден он хонуктан орайтатпайн, массалыг информация чепсектеринге албан-езузу-биле парлаан турар ужурлуг.

3. Бир эвес Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын бо чүүлдүң 2 кезээ-биле дүүштүр томуйлавас болза, соңгулдаларны Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бадылаашкын хүнүнге чедир 80 хонуктан орайтатпайн чарлаар ужурлуг. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының соңгулдалар томуйлаар дугайында шиитпирин соңгулдалар томуйлаар дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаарының бо чүүлдүң 2 кезээ-биле доктааткан хуусаазы төнген хүнден эгелээш, чеди хонуктан орай эвесте, парлап үндүрер.

4. Тыва Республиканың Баштыңы — Чазааның Даргазы бодунуң бүрүн эргелерин күүседирин Федералдыг хоойлу-биле, Тыва Республиканың Конституциязы-биле көрдүнген таварылгаларда болгаш чурум езугаар доктааткан хуусаа төнеринге чедир соксаткан таварылгада, Тыва Республбиканың Дээди Хуралы (парламентизи) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының хуусаа бетинде соңгулдаларын чарлаар. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының хуусаа бетинде соңгулдаларын ол бүрүн эргелерни хуусаа бетинде соксаткан хүнден алды айдан орайтатпайн, эрттирген турар ужурлуг. Хуусаа бетинде соңгулдалар томуйлаарының дугайында шиитпирни, ону хүлээп алган хүнден, беш хонук дургузунда, массалыг информация чепсектеринге албан-езузу-биле парлаан турар ужурлуг.

5. Бир эвес Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) бо чүүлдүң 4 кезээ-биле дүүштүр Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының хуусаа бетинде соңгулдаларын томуйлавас болза, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы томуйлаар. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының соңгулдалар томуйлаар дугайында шиитпирин хуусаа бетинде соңгулдалар томуйлаар дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаарының бо чүүлдүң 4 кезээ-биле доктааткан хуусаазы төнген хүнден, чеди хонуктан орайтатпайн, парлап үндүрер.

6. Бо чүүлдүң 4 болгаш 5 кезектери-биле көрдүнген таварылгаларда, соңгулда ажыл-чорудулгаларын боттандырарының бо Хоойлу-биле доктааткан хуусаалары үштүң биринге чедир кызырылган бооп болур.

6 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының албан-дужаалынга кандидаттар депшидер эрге

1. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының албан-дужаалынга кандидаттарны (моон ыңай кандидаттар дээн) соңгулда каттыжыышкыннары депшидер. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларында соңгулда каттыжыышкыны болза, федералдыг хоойлулар-биле дүүштүр соңгулдаларга киржир эргези бар политиктиг партия, азы болза, политиктиг партияның уставы-биле көрдүнген таварылгаларда, ооң Тыва Республиканың девискээринде бүрүткеткен болгаш бодунуң ажыл-чорудулгазын боттандырып турар регионалдыг салбыры болур.

2. Тыва Республиканың Баштыңы — Чазааның Даргазы кылдыр соңгудар эрге чок Россия Федерациязының хамаатызы кандидат кылдыр депшиткен бооп болбас.

3. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының албан-дужаалын ээлеп турар болгаш ол албан-дужаалдан Россия Федерациязының Президентизинге халаттырган Россия Федерациязының хамаатызы ол албан-дужаалдан халаарының дугайында Россия Федерациязының Президентизиниң чарлыы күштүг болуп кирген хүнден эгелээш база Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаар хүнге чедир санаарга, ийи чыл дургузунда ол албан-дужаалга кандидат кылдыр депшидип болбас.

4. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының албан-дужаалын ээлеп турар болгаш бодунуң күзели-биле халашканы-биле холбаштыр азы аңаа Тыва Республиканың Дээди Хуралы (парламентизи) бүзүревезин илереткени-биле холбаштыр бүрүн эргелерин хуусаа бетинде соксаткан Россия Федерациязының хамаатызы бо чүүлдүң 5 кезээ-биле көрдүнген таварылгадан аңгыда, айыткан байдалдар-биле холбаштыр томуйлаан соңгулдаларга кандидат кылдыр депшиткен бооп болбас.

5. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының бүрүн эрге берген болгаш ол бүрүн эргелерни чылдан эвээш эвес үеде боттандырып Россия Федерациязының хамаатызы Р Федерациязының Президентизиниң шээрели-биле Тыва Республиканың Б ңының — Чазааның Даргазының со даларында кандидат кылдыр депш болур, бир эвес ол соңгулдалар ону нуң күзели-биле халаан таварылгада ай бүрүн эргелерни хуусаа бетинде со каны-биле холбаштыр томуйлатты болза.

7 чүүл. Соңгулда комиссияларының Республиканың Баштыңының — Чаза Даргазының соңгулдаларын белетк болгаш эрттирери

1. Тыва Республиканың Баштыңын Чазааның Даргазының соңгулдалар белеткелин болгаш эрттирерин, ха тыларның соңгуур эргелерин боттанд рының болгаш камгалаарын хандыр болгаш айыттынган эргелер сагыл дээш контрольду соңгулда комисси рынга «Россия Федерациязының хама ларының соңгулда эргелериниң бол референдумга киржир эргезиниң кол магадылалдарының дугайында» Феде дыг хоойлу-биле, бо Хоойлу болгаш Республиканың өске-даа хоойлулары-б доктааткан оларның баш билир айты ларының иштинге хүлээндирер.

2. Тыва Республиканың Баштыңыны Чазааның Даргазының соңгулдалары белеткелин болгаш эрттирерин беле турда, соңгулда комиссиялары федерал хоойлулар-биле, бо Хоойлу Тыва Рес ликаның өске-даа хоойлулары-биле тааткан боттарының баш миннир айты ларының иштинге күрүне эрге-чагы зының органнарындан болгаш тус чер башкарылгазының органнарындан маарышпас болур. Соңгулда комисси рының ажыл-чорудулгазынче күрүне э чагыргазының хоойлужудулга (төлээле болгаш күүсекчи органнарының, тус бот-башкарылгазының органнарының, о низацияларның, албан-дужаалдыг кижил ниң, өске-даа хамаатыларның талазын киржилге турбас.

3. Федералдыг хоойлулар-биле, Хоойлу-биле, Тыва Республиканың өске- хоойлулары-биле доктааткан боттарын баш миннир айтырыгларының иштин хүлээп алган соңгулда комиссияларын шиитпирлери болгаш актылары Т Республиканың күүсекчи эрге-чагы органнарынга, күрүне албан черлеринге, чер бот-башкарылгазының органнарын кандидаттарга, соңгулда каттыжыышк нарынга, өске-даа хөй-ниити кат жыышкыннарынга, организацияларга, алб дужаалдыг кижилерге, соңгукчуларга алб

4. Тыва Республиканың Баштыңының Чазааның Даргазының соңгулдалар белеткеп болгаш эрттирип турда, Рос Федерациязының Күрүнеиң автоматчыт системазын «Соңгулдалар» (моон ыңай «Соңгулдалар» КАС дээн) ажыглаар. «С гулдалар» КАС-ты ажыглаарының чуру 2003 чылдың январь 10-да № 20-ФХ «Рос Федерациязының «Соңгулдалар» Күрүнеи автоматчыткан системазының дугайынд Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр (мо ыңай — «Россия Федерациязының «Соңг далар» Күрүнеиң автоматчыткан сис мазының дугайында» Федералдыг хоой дээн) Россия Федерациязының Т соңгулда комиссиязы тодарадыр.

II эге. СОҢГУЛДА КОМИССИЯЛАР

8 чүүл. Тыва Республиканың Ба тыңының — Чазааның Даргазының со гулдаларының талазы-биле соңгулда миссияларының системазы болгаш эр байдалы

1. Тыва Республиканың Баштыңының Чазааның Даргазының соңгулдала белеткээрин болгаш эрттирерин:

Тыва Республиканың Соңгулда ком сиязы;

девискээр соңгулда комиссиялары кожууннарның, хоорайларның болгаш өс даа девискээр соңгулда комиссиялары «Россия Федерациязының хамаатыларын соңгулда эргелериниң болгаш референ думга киржир эргезиниң кол-кол мага лалдарының дугайында» Федерал

коойлу-биле көрдүнген таварылгаларда, девискээр соңгулда комиссиялары кылдыр ажылдап турар муниципалдыг тургузугларның соңгулда комиссиялары;

участоктарның соңгулда комиссиялары боттандырар.

2. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының галазы-биле соңгулда комиссияларының моон соңгаар — соңгулда комиссиялары дээн) бүрүн эргелерин болгаш ажыл-чорудулгазының чурумун «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргелериниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле, бо Хоойлу-биле, Тыва Республиканың өске-даа коойлулары-биле доктаадып тургузар.

3. Үстүнде турар комиссияның бодунуң баш билир айтырыгларының иштинге хүлээп олган шиитпирлери адааында турар соңгулда комиссияларынга албан.

4. Соңгулда комиссиялары боттарының баш билир айтырыгларының иштинге соңгулда кампаниязының чоруп турар үезинде оларга Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының белеткелинге болгаш эрттиреринге хамаарыр кезээнге хоойлу үрээшкиннери болгаының дугайында кирген чагаа-бижиктерни айгарып көөр, ол чагаа-бижиктерге хамаарыштыр хыналдаларны чорудар болгаш агаа-бижиктер чоруткан кижилерге ижимел харыыларны беш хонук хуусаада, нчалза-даа бадылаашкын болур хүннүң урнунда хүнден орайтатпайн, бээр, а бадыаашкын хүнүнде кирген азы бадылаашкын олган хүннүң дараазында хүнде кирген агаа-бижиктерге харыыны доп-дораан эр. Бир эвес ол чагаа-бижиктерде йыткан фактыларга немелде хыналда ылыры негеттинип турар болза, ол талазыиле шиитпирни он хонук хуусаада хүлээп ыр. Бир эвес чагаа-бижиктерде канди-аттың, соңгулда каттыжыышкынының талаындан хоойлунуң соңгулдалар белеткээнге болгаш эрттиреринге хамаарышкан эзээнге чурум үрээниниң фактылары бар олган таварылгада, ол кандидатка, соңлда каттыжыышкынынга ындыг чагаажиктер киргениниң дугайында дораан ыңнадыр. Кандидат, соңгулда каттыыышкынының төлээзи чагаа-бижиктерге маарыштыр тайылбыр бээр эргелиг. андидат, соңгулда каттыжыышкыны оссия Федерациязының хамаатыларының ңгулда эргелериниң болгаш референмга киржир эргезиниң кол-кол магалалдарының дугайында» Федералдыг ойлуну хажыткан таварылгада, соңгулда миссиязы ол кандидатка, соңгулда каттыышкынынга сагындырыг бээр эргелиг, ол гайында соңгукчуларга массалыг информция чепсектерин таварыштыр азы өске га-биле дыңнадыр.

5. Соңгулда комиссиялары, ооң иштинде үүлдүң 4 кезээнде айыткан чагаа-биктер-биле холбаштыр федералдыг хоойларның, бо Хоойлунуң соңгулдалар белетэрин болгаш эрттирерин таарыштырар эзээнге хажыдыышкыннарның чогуур хындазын эрттиреринің болгаш соксадыының дугайында хоойлу-дүрүм камгалаар ганнарже, күүсекчи эрге-чагырганың ганнарынче дилеглиг кирер, ол органнар оссия Федерациязының хамаатыларының ңгулда эргелериниң болгаш референмга киржир эргезиниң кол-кол магадыдарының дугайында» Федералдыг йлу-биле дүүштүр ол хажыдыышкынны соксадыр талазы-биле хоойлу-биле стаатқан хемчеглерни, бир эвес дилегни дылаашкын хүнүнге чедир беш хонук рунгаар болгаш бадылаашкын хүнүнүң нунда хүнден орай эвесте алган болза, хонук хуусаада, а бир эвес чагаа-бикти бадылаашкын хүнүнүң мурнунда хүнбадылаашкын хүнүнде болгаш бадышкын болган хүннүң дараазында хүнде ан болза, доп-дораан алыр хүлээлгелиг. чан айыткан органнар соңгулда комизынга киирген айтырыгның түннелиниң дугайында медээни дыңнадыр. Бир дилегде киирген фактыларга немелде алда кылыры негеттинип турар болза, ткан хемчеглерни он хонук хуусаадан йтатпайн, хүлээп алыр.

6. Соңгулда комиссиялары соңгулдага аарышкан ажыл-чорудулгаларны кылыың хуусааларының болгаш чурумунуң йында, кандидаттар, соңгулда каттышкыннарының, депшиттирген кандитар дугайында, соңгулда кампаниязының уп турарының дугайында, а ол ышкаш дидаттар дугайында, кандидаттар депкен соңгулда каттыжыышкыннарының айында медээлерни соңгукчуларга ирерин хандырар.

7. Соңгулда комиссиязының федералдыг хоойлуларга, бо Хоойлуга, Тыва Республиканың өске-даа хоойлуларынга чөрүшкек болуп турар, азы болза баш билир айтырыының кызыгаарындан эрттир хүлээп алган шиитпирин үстүнде турар соңгулда комиссиязы азы суд күш чок болдурар. Бо таварылгада үстүнде турар соңгулда комиссиязы айтырыгның алыс утказының аайы-биле шиитпир хүлээп алыр азы күш чок болдурган шиитпирни, чогуур материалдарны катап база көөрү-биле адааында турар соңгулда комиссиязынче чорудар эргелиг. Бир эвес адааында турар соңгулда комиссиязы айтырыгны катап көрбес болза, ол айтырыгның алыс утказының талазы-биле шиитпирни үстүнде турар соңгулда комиссиязы хүлээп алыр.

8. Күрүне органнары болгаш организациялар, тус чер бот-башкарылга органнары, күрүнеиң болгаш муниципалдыг албан черлери, а ол ышкаш айыткан органнарның болгаш организацияларның албан-дужаалдыг кижилери соңгулда комиссияларынга, оларның бүрүн эргелерин боттандырарынга соңгулдалар дугайында Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле дүүштүр деткимчени көргүзер хүлээлгелиг.

9. Теле болгаш (азы) радио-дамчыдылгаларын чорудуп турар регионалдыг күрүне организациялары болгаш регионалдыг күрүнеиң өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары соңгукчуларга медээ чедирери-биле соңгулда комиссияларынга, оларның дилег киирген хүнүнден беш хонук хуусаадан орайтатпайн, федералдыг хоойлулар-биле, бо Хоойлу-биле доктааткан чурум езугаар халас эфир үезин болгаш соңгулда комиссияларының шиитпирлерин парлап үндүрери-биле, өске-даа медээлерни чедирери-биле парлалга шөлүн бээр хүлээлгелиг. Ынчан айыткан телерадиодамчыдылгалары кылыр организацияларның болгаш өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакцияларының соңгулда комиссияларынга халас эфир үези болгаш халас парлалга шөлү бээри-биле холбашкан чарыгдалдары ол организавциярларның болгаш редакцияларның ажыл-чорудулгазының түннелдеринге хамааржыр.

10. Күрүне органнары, тус чер бот-башкарылга органнары, хөй-ниити каттыжыышкыннары, өнчүнүң бүгү хевирлериниң организациялары, ооң иштинде телерадиодамчыдылгаларын кылыр организациялар, өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары, а ол ышкаш айыткан органнарның болгаш организацияларның албан-дужаалдыг кижилери соңгулда комиссияларынга эргежок чугула медээлерни болгаш материалдарны, соңгулда комиссияларының дилеглеринге харыыларны беш хонук хуусаа дургузунда бээр хүлээлгелиг, а бадылаашкын хүнүнге чедир беш болгаш оон эвээш хонук бурунгаар кирген дилеглерге бадылаашкын хүнүнүң мурнунда хүнден орай эвесте, а бадылаашкын хүнүнде болгаш бадылаашкын хүнүнүң соонда хүнде кирген дилеглерге харыыны доп-дораан бээр хүлээлгелиг. Айыткан медээлерни болгаш материалдарны соңгулда комиссияларынга дедир эгидилге чокка бээр.

9 үүл. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязын тургузарының чуруму

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязын «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле, «Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузу-биле дүүштүр тургузар.

10 үүл. Девискээр соңгулда комиссияларын тургузарының чуруму

Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының талазы-биле девискээр соңгулда комиссияларының бүрүн эргелерин «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр тургустунган девискээр соңгулда комиссиялары, азы болза Федералдыг хоойлу-биле көрдүнген таварылгаларда девискээр соңгулда комиссиялары кылдыр күштүг болуп ажылдап турар муниципалдыг тургузугларның соңгулда комиссиялары боттандырар.

11 үүл. Участок соңгулда комиссияларын тургузарының чуруму

1. Участок соңгулда комиссиязын, соңгулда комиссияларын тургузарының ниити негелделерин, а ол ышкаш участок соңгулда комиссияларын тургузарының «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле доктааткан чурумун сагааны-биле бадылаашкын хүнүнге чедир 32 хонуктан эрте эвесте база 28 хонуктан орайтатпайн, девискээр соңгулда комиссиязы соңгулда участогунуң девискээринде бүрүткеттирген соңгукчуларның ниити санынга хамаарыштыр дараазында санныг кылдыр тургузар:

1000 чедир соңгукчуларга — соңгулда комиссиязын бадылаар эргелиг 5-7 кежигүннерлиг;

1001-ден 2000 чедир соңгукчуларга — соңгулда комиссиязын бадылаар эргелиг 5-11 кежигүннерлиг;

2000-дан хөй соңгукчуларга — соңгулда комиссиязын бадылаар эргелиг 7-11 санныг кежигүннерлиг кылдыр тургузар.

2. Бир эвес Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларында бадылаашкын хүнү-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагыргазының хоойлужудулга (төлээлекчи) органының депутаттарының соңгулдаларында, тус чер бот-башкарылгазының соңгулдаларынга бадылаашкын хүнү, азы болза Тыва Республиканың референдумунда, тус чер референдумунда бадылаашкын хүнү-биле дакпырлажы берген болза, бо үүлдүң 1 кезээнде айыткан участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннериниң эң улуг санын улгаттырган боп болур, ынчалза-даа ол комиссияның дөрт кежигүнүнден хөй болбас ужурлуг. Ынчан ол соңгулда комиссиязының кежигүннериниң немелде күш-ажыл төлевирин (шаңнал акшазын), а ол ышкаш оларның кол ажылындан хостаттырган үезиниң дургузунда оларга компенсация төлевирин чогуур бюджеттиң акша-хөреңгизинден чорудар.

3. Участок соңгулда комиссиязының составынга хамаарыштыр саналдар киириниң хуусаазы 10 хонук болур. Участок соңгулда комиссияларын тургузарының дугайында болгаш оларның составынче киирер кандидатураларга хамаарыштыр саналдар хүлээп алырының хуусаазының дугайында медээни, ындыг саналдарны хүлээп алырынга чедир албан-езузу-биле парлап үндүрер (чонга чарлаар) ужурлуг.

4. Бадылаашкын хүнүнде эжиндириишкинге турган суднода, поляр станциязында, азы чурттакчылыг черлерден аңгы ырадыр турар шериг кезээниң девискээринде, чедери берге болгаш ырак черлерде, соңгукчуларның түр када турар черлеринде, а ол ышкаш Россия Федерациязының кызыгаарындан дашкаар чурттап турар черииң аайы-биле бүрүткели чок соңгукчуларның турар черлеринде тургустунган соңгулда участогунда участок соңгулда комиссиязының составын бо үүлдүң 1 кезээ-биле доктаадып тургуска хуусаада, а чамдык таварылгаларда — бадылаашкын хүнүнге чедир ийи хонуктан орайтатпайн, томуйлаар.

5. Участок соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүннеринге үстүнде турар девискээр соңгулда комиссиязы шынзылгаларны тыпсыр, шынзылгаларның хевир-майыын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бадылаар.

12 үүл. Соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүннерин томуйлаары

1. Кандидат бүрүзү документилерин бүрүткедири-биле Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирген хүнден эгелеп Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг бир кежигүнүн, а бүрүткээн соонда — соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг бир-бир кежигүнүн девискээр болгаш участок соңгулда комиссиязы бүрүзүнге томуйлаар эргелиг. Кандидат девискээр болгаш участок соңгулда комиссияларының чөвүлээр эргелиг кежигүнүн томуйлаарын бодунуң бүзүреткен кижизинге дагзып болур. Соңгулда комиссияларының чөвүлээр эргелиг кежигүннеринге чогуур соңгулда комиссиялары шынзылгаларны тыпсыр, шынзылганың хевир-майыын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бадылаар.

2. Соңгулда комиссияларының чөвүлээр эргелиг кежигүннеринге 18 хар назы четпээн Россия Федерациязының хамаатылары, күштүг болуп кирген судтуң шиитпири-биле харыысалга онаап болбас деп санаан Россия Федерациязының хамаатылары, Россия Федерациязының хамаатызы болур эрге чок кижилер, даштыкы күрүнеиң хамаатызы болур эргелиг азы болза чурттаар эргелиг шынзылгалыг азы Россия Федерациязының хамаатызын даштыкы күрүнеиң девискээринде доктаамал чурттап турар эргезин бадыткап турар өске документилиг Россия Федерациязының хамаатызы, соңгулдалыг албан-дужаалдыг кижилер, Россия Федерациязының Федералдыг Хуралының Федерация Чөвүлелиниң кежигүннери, күрүне эрге-чагыргазының хоойлужудулга (төлээлекчи) органнарының болгаш муниципалдыг тургузугларның төлээлекчи органнарының депутаттары, муниципалдыг районнарның, хоорай округтарының федералдыг ужурдузалыг хоорайларның, суурларның, хоорай иштиниң девискээрлериниң тус чер чагыргаларының баштыңнары (моон соңгаар тус чер чагыргаларының баштыңнары дээр), а ол ышкаш шериг кезектеринде, шериг организацияларында болгаш албан черлеринде командылаар албан-дужаалдарны эзлеп турар кижилер, судьялар, прокуроррлар, соңгулда комиссияларының аппараттарының ажылдакчылары, кандидаттарның бүзүреттирген кижилери соңгуттуруп болбас.

3. Соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүнүнүң бүрүн эргелериниң хуусаазы кандидаттың, азы болза ооң бүзүреттирген кижизиниң соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүнүн томуйлаарының дугайында бижимел дыңнадыышкынын болгаш ындыг томуйлаашкынга ооң чөпшээрежириниң дугайында хамаатының бижимел билдириишкинин чогуур комиссияның алган хүнүнден эгелээр. Дыңнадыышкынга соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүнүнге томуйлаан кижиниң фамилиязын, адын болгаш адазының адын, төрүттүнген черин болгаш ай, хүнүн, хамааты эргезин, паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документизиниң сериязын, дугаарын болгаш тывыскан ай, хүнүн, хамаатының чурттап турар адрезин айтыр. Бо Хоойлунуң 32 үүлүнүң 1 кезээнде айыткан хуусаада ажыл берикчизи соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүнүнге, ооң дилээбиле, шалың төлевири хевээр артпас шөлээни бээр хүлээлгелиг.

4. Соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүнүнүң бүрүн эргелери ону томуйлаан кандидаттың, кандидаттың бүзүреттирген кижизиниң айыткаы кайы-даа хүнде соксаан боп болур болгаш өске кижиге дамчыткан боп болур. Тыва Республиканың Баштыңының — Тыва Республиканың Чазааның Даргазының албан-дужаалынга соңгуткан кандидаттың, азы ооң бүзүреттирген кижизиниң томуйлааны, доктаамал үндезинде ажылдап турар соңгулда комиссияларының чөвүлээр эргелиг кежигүннериниң бүрүн эргелериниң хуусаазы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының дараазында соңгулдаларында кандидатттарны бүрүткээри доозулгуже чедир уламчылаар. Доктаамал үндезинде ажылдап турар соңгулда комиссияларының арткан кежигүннериниң бүрүн эргелери Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының талазы-биле соңгулда кампаниязының төнген хүнүнде соксаар. Соңгулда комиссияларының чөвүлээр эргелиг, доктаамал эвес үндезинде ажылдап турар соңгулда комиссиязынга соңгуттурган кежигүннериниң бүрүн эргелери ол комиссияларның бүрүн эргелерин соксатканы-биле кады хары угда соксаар. Бир эвес кандидатты бүрүткээринден ойталаан, чок болза ону бүрүткээрин күш чок болдурган азы соңгаарлаткан болза, соңгулда комиссиязының ындыг кандидаттың азы ооң бүзүреттирген кижизиниң томуйлааны чөвүлээр эргелиг кежигүннериниң бүрүн эргелери бүрүткээринден ойталаан, күш чок болдурган азы ол кандидатты бүрүткээрин соңгаарлаткан хүнде соксаар, а бир эвес бүрүткээринден ойталаанының дугайында шиитпирни судка хомудаан болза, бүрүткээринден ойталааны хоойлу езугаар болганының дугайында судтуң шиитпири күштүг болуп кирген хүнден эгелээр.

5. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының албан-дужаалынга соңгуттурган кандидаттың бүрүн эргелериниң хуусаазының дургузунда доктаамал үндезинде ажылдап турар соңгулда комиссияларының чөвүлээр эргелиг кежигүннерин, ооң иштинде үнүп чоруткан кижилерниң орнунга томуйлаар эргези кадагаларын артар.

13 үүл. Соңгулда комиссияларының ажыл-чорудулгазын организастаары

1. Соңгулда комиссияларының ажыл-чорудулгазын организастаарын «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 28 үүлү-биле дүүштүр боттандырар.

2. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаар дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнден, оларның түннелдерин албан-езузу-биле парлаан хүнге чедир, телерадио-дамчыдылганың регионалдыг күрүне организациялары Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга неделя санында боттарының каналдарынга Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының

дугайында хоойлужудулганы тайылбырлаары-биле соңгулдалар чорудулгаларын боттандырарының хуусааларының болгаш чурумунуң дугайында, кандидаттар, кандидаттар депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарының дугайында, соңгулда кампаниязының чоруп турарының дугайында, а ол ышкаш соңгукчуларның айтырыгларынга харыылаары-биле соңгукчуларга медээ чедирери-биле 10 минутадан эвээш эвес халас эфир үезин бээр.

3. Неделяда бирден эвээш эвес үнер регионалдыг күрүнеиң өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының талазы-биле соңгулда кампаниязының үезинде Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга неделя санында үнер хемчээлиниң чүстүң биринден эвээш эвес парлалга шөлүн, а девискээр соңгулда комиссияларынга — неделя санында үнер хемчээлиниң ийи чүстүң биринден эвээш эвес парлалга шөлүн халас бээр. Соңгулда комиссиялары ол шөлүн Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының дугайында хоойлужудулганы тайылбырлаары-биле, соңгулда ажыл-чорудулгаларын боттандырарының хуусааларының болгаш чурумунуң дугайында, кандидаттар, кандидаттар депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарының дугайында, соңгулда кампаниязының чоруп турарының дугайында, а ол ышкаш соңгукчуларның айтырыгларынга харыылаары-биле соңгукчуларга медээ чедирер кылдыр ажыглаар.

14 чүүл. Соңгулда комиссиязының кежигүннериниң эрге-байдалы

Соңгулда комиссияларының бадылаардаа, чөвүлээр-даа эргелиг кежигүннериниң эрге-байдалын «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 29 чүүлү-биле доктаадып тургузар.

15 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткеп база эрттирип турда Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының бүрүн эргелери

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бодунуң бүрүн эргелериниң кызыгаарларының иштинге:

1) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээрин болгаш эрттирерин организастаар, адааида турар соңгулда комиссияларының ажыл-чорудулгазын удуртур;

2) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткеп турда болгаш эрттирип турда Тыва Республиканың девискээринде Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелерин сагып турары дээш контрольду боттандырар, бо Хоойлуну чаңгыс аай ажыглаарын хандырар;

3) бо Хоойлуну ажыглаарының айтырыгларының талазы-биле инструкцияларны болгаш өске-даа нормативтиг хоойлу-дүрүм актыларын үндүрер;

4) адааида турар соңгулда комиссияларынга хоойлу-дүрүм талазы-биле методиктиг, организас-техниктиг дузаны чедирер;

5) «Соңгулдалар» КАС-ты, ооң чамдык техниктиг херекселдерин, ооң иштинде бадылаашкыннар санаарының техниктиг херекселдерин чаңгыс аай ажыглаарын Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязының доктааткан чуруму-биле дүүштүр хандырар;

6) кандидаттарның бүзүреттирген кижилерин болгаш кандидаттарның саң-хөө айтырыгларының талазы-биле төлээлеттирген төлээлерин бүрүткээр;

7) кандидаттарны бүрүткээр;

8) бүрүткеттирген кандидаттарга, оларның бүзүреттирген кижилерингe болгаш саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээлекчилерге доктааткан хевирниң шынзылгаларын бээр;

9) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээри болгаш эрттирери-биле холбашкан айтырыглар талазы-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының болгаш тус чер бот-башкарылга органнарының дыңнадыгларын дыңнаар;

10) девискээр соңгулда комиссияларын тургузар болгаш оларның даргаларын «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң негелделеринге дүүштүр томуйлаар.

11) соңгулда участоктарының чаңгыс аай дугаарларын тургузар;

12) соңгулда бюллетенииниң хевирин, соңгукчуларның даңзызын болгаш өске-даа соңгулдага хамаарышкан документилерни бадылаар;

13) соңгулда бюллетенииниң сөзүглелин бадылаар;

14) соңгулда бюллетеньнерин белеткээрин болгаш оларны девискээр соңгулда комиссияларынче чорударын хандырар;

15) адааида турар соңгулда комиссияларынче үндүр бижиткен шынзылгаларны, өске-даа соңгулда документилерин белеткээр болгаш дамчыдар;

16) соңгулда комиссияларының таңмаларының дүрзүлерин бадылаар;

17) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээри болгаш эрттирери-биле холбашкан документилерни соңгулда комиссияларынче чедирериниң чурумун тургузар, а ол ышкаш архив ажылының талазы-биле нормативтиг-хоойлу-дүрүм актыларын таарыштырып турар Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнары-биле дугуржулга езугаар шыгжаарының, архивче дамчыдарының болгаш айыткан документилерни шыгжаарының хуусаазы төнген соонда узуткаарының чурумун бадылаар;

18) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээри болгаш эрттирери-биле холбашкан ажылдарның саң-хөө хандырылгазынга, соңгулда комиссияларының ажыл-чорудулгазынга болгаш оларның бүрүн эргелерин боттандырарынга, соңгулдалар организаторларын болгаш соңгукчуларны өөредиринге, автоматчыткан дериг-херекселдерни ажыглаарынга болгаш сайзырадырынга Тыва Республиканың бюджединден үндүрген акша-хөреңгини үлээр, ону тускай сорулгазынга ажыглаарын боттандырар;

19) соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле бүрүткеттирген кандидаттар аразынга эфир үезин болгаш парлалга шөлүн үлээриниң чаңгыс аай чурумун организастаар талазы-биле хемчеглерни ап чорудар;

20) участок соңгулда комиссияларынга дериг-херекселдер кылырынга (бадылаашкын кылыр кабиналар, бадылаашкынга ап чоруур хааржактар) чагыглар кылырын организастаар;

21) соңгулдаларның материал-техниктиг хандырылгазының айтырыгларын көөр;

22) соңгулда ажыл-чорудулгаларын боттандырарының хуусааларының болгаш чурумунуң дугайында, кандидаттарның, кандидаттар депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарының дугайында, соңгулда кампаниязының чоруп турарының дугайында соңгукчуларга медээлерни чедирер;

23) адааида турар соңгулда комиссияларының болгаш оларның албан-дужаалдыг кижилериниң шиитпирлеринге болгаш ажыл-чорудулгаларынга (ажыл кылбаанынга) хамаарыштыр кирген хомудалдарны (билдириишкиннерни) сайгарар, аңаа хамаарыштыр чылдагаанныг шиитпирлерни хүлээп алыр;

24) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдерин тодарадыр болгаш ону албан-езузу-биле парлап үндүрер, Тыва Республиканың соңгуткан дээди албан-дужаалдыг кижизинге (Тыва Республиканың күрүне эрге-чагыргазының дээди күүсекчи органының удуртукчузунга) соңгутканының дугайында шынзылганы тыпсыр;

25) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының талазы-биле катап бадылаашкыннарны томуйлаар болгаш организастаар;

26) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының катап соңгулдаларын томуйлаар болгаш организастаар;

27) Тыва Республиканың девискээринде бадылаашкыннар санаарының, бадылаашкыннар түңнелдерин үндүрериниң болгаш соңгулдалар түңнелдерин тодарадырының чаңгыс аай чурумун тургузар болгаш сагып турарын контрольдаар;

28) канидаттарның соңгулда фондуларынче акша-хөреңгиниң кирип турарын болгаш оларның чарыгдалын контрольдаар;

29) «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле, бо Хоойлу-биле, Тыва Республиканың өске-даа хоойлулары-биле дүүштүр өске-даа бүрүн эргелерни боттандырар.

16 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткеп база эрттирип турда, девискээр соңгулда комиссияларының бүрүн эргелери

1. Девискээр соңгулда комиссиязы:

1) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээри болгаш эрттирери дээш чогуур девискээрде контрольду боттандырар, девискээр болгаш участок соңгулда комиссияларының турар черлериниң болгаш телефоннарының дугаарларының дугайында медээлерни чонга чедирер;

2) участок соңгулда комиссияларын тургузар болгаш оларның даргаларын томуйлаар;

3) чогуур девискээрде участок соңгулда комиссияларының ажылын дүүштүрер, ол соңгулда комиссияларының шиитпиринге болгаш ажылынга (ажыл кылбаанынга) хамаарыштыр кирген хомудалдарны (билдириишкиннерни) сайгарар, ол талазы-биле чылдагаанныг шиитпирлерни алыр;

4) бо Хоойлунуң 21 чүүлүнүң 3-5 кезектеринде көрдүнген таварылгалардан аңгыда, чогуур девискээрде турар соңгулда участогунуң бүрүзүнүң соңгукчуларының даңзызын аңгы-аңгы кылдыр тургузар;

5) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээри болгаш эрттирери-биле холбашкан айтырыглар талазы-биле Тыва Республиканың күүсекчи эрге-чагырга органнарының, тус чер бот-башкарылга органнарының дыннадыгларын дыңнаар;

6) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээри болгаш эрттирери-биле холбашкан ажылдарның саң-хөө хандырылгазынга, ооң иштинде участок соңгулда комиссияларының аразынга Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга үндүрген акша-хөреңгини үлээр, ону тускай сорулгазынга ажыглаарын боттандырар;

7) «Соңгулдалар» КАС-ты чогуур девискээрге ажыглаарын Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязының бадылаан чуруму-биле дүүштүр хандырар;

8) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээри болгаш эрттирери-биле холбашкан соңгулда бюллетеньнерин болгаш өске-даа документилерни участок соңгулда комиссияларынче чедирерин организастаар;

9) соңгукчуларга үндүр бижиткен шынзылгаларны бээр;

10) соңгулда участоктарында бадылаашкыннарны организастаарынга херек методиктиг, организас-техниктиг болгаш өскедаа дузаны участок соңгулда комиссияларынга чедирер;

11) участок соңгулда комиссияларынга дериг-херекселдер белеткээриниң (бадылаашкын чорудар кабиналар, бадылаашкын хааржактары) нормативтерин сагып турарын хандырар;

12) чогуур девискээрде соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаарының болгаш бадылаашкыннар түңнелдерин тургузарының чаңгыс аай чурумун сагып турарын контрольдаар болгаш хандырар;

13) чогуур девискээрде бадылаашкыннар түңнелдерин тургузар, ону массалыг информация чепсектериниң төлээлеринге дамчыдар болгаш бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколду Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче чорудар;

14) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээри болгаш эрттирери-биле холбашкан документилерни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче азы Тыва Республиканың архив албан черинче Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктааткан чуруму-биле дүүштүр дамчыдар азы айыткан документилерни, оларны шыгжаарының хуусаазы эрткени-биле узуткаар;

15) соңгулда ажыл-чорудулгаларын боттандырарының хуусааларының болгаш чурумунуң дугайында, соңгулда кампаниязының чоруп турарының дугайында медээни соңгукчуларга чедирер;

16) чогуур девискээрде соңгулда мурнунуң суртаалын чорударының, соңгукчуларга медээ чедиреринiң чурумун сагып турары дээш контрольду боттандырар;

17) «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле, бо Хоойлу-биле, Тыва Республиканың өске-даа хоойлулары-биле дүүштүр өске-даа бүрүн эргелерни боттандырар.

2. Бо Хоойлунуң 10 чүүлү-биле дүүштүр тургустунган девискээр соңгулда комиссиялары бо чүүлдүң 1 кезээниң 4, 5, 9 болгаш 15 пунктулары-биле көрдүнген бүрүн эргелерден аңгыда, бо чүүлдүң 1 кезээ-биле көрдүнген бүрүн эргелерни боттандырар.

17 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткеп база эрттирип турда участок соңгулда комиссияларының б эргелери

1) чурттакчы чонга участок соңг комиссиязының турар черииң бол телефонунуң дугаарының дугайында, а даар үезиниң дугайында, а ол ышкаш дылаашкын болур хүннүң, шагының бо болур черииң дугайында медээни чеди

2) бо Хоойлунуң 21 чүүлүнүң 3-5 ке тери-биле көрдүнген таварылгала соңгукчуларның даңзызын тургузар бо ылавылаар, соңгукчуларны соңгукч даңзызы-биле таныштырар, соңгукчула даңзызында частырыглар дугайында гаш чедир киирбээн чүүлдер дугайында дириишкиннерни сайгарар болгаш чогуур өскерилгелер киирер дугай айтырыгларны шиитпирлээр;

3) бадылаашкынга бажың-балга белеткээр, бадылаашкынга ажыглаар ха жактарны болгаш өске-даа дерилг хандырар;

4) үстүнде турар соңгулда комис зындан алган медээлерге үндезилэ бүрүткеттирген кандидаттар дугайы соңгукчуларга медээни чедирер;

5) соңгулда участогунуң девискээри соңгулда мурнунуң агитациязын чоруда ның чурумун сагып турарын контрольда

6) соңгукчуларга үндүр бижиткен ш зылгаларны тыпсыр;

7) бадылаашкын хүнүнде соңгулда у тогунга бадылаашкынны, а ол ышкаш хуу бетинде бадылаашкынны организастаар

8) соңгукчуларның бадылаашкыннар санаарын чорудар, соңгулда участогу бадылаашкын түңнелдерин тургузар бол бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайы протоколду девискээр соңгулда учас гунче чорудар;

9) бодунуң бүрүн эргелериниң ишти бо Хоойлуну үрээнинге хамаарышт хомудалдарны (билдириишкиннерни) с гарар болгаш хомудалдарга (билдири киннер) хамаарыштыр чылдагаанның ши пирни хүлээп алыр;

10) Тыва Республиканың Баштыңының Чазааның Даргазының соңгулдаларын бел кээри болгаш эрттирери-биле холбаш документилерни шыгжаарын хандырар б гаш үстүнде турар соңгулда комиссиязы чорударын Тыва Республиканың Соңгул комиссиязының бадылаан чуруму-би дүүштүр кылыр;

11) «Россия Федерациязының хамаат ларының соңгулда эргелериниң болга референдумга киржир эргезиниң кол-к магадылалдарының дугайында» Федера дыг хоойлу-биле, бо Хоойлу-биле, Ты Республиканың өске-даа хоойлулары-б дүүштүр өске-даа бүрүн эргелер боттандырар.

18 чүүл. Соңгулда комиссияларын ажыл-чорудулгазынга ажык-чарлыг бол

1. Кайы-даа соңгулда комиссиязы бүгү хуралдарынга, а ол ышкаш чогуур у ток, девискээр соңгулда комиссиязы с гукчуларның даңзылары-биле, соңгул бюллетеньнери-биле, учеттан үндүр би дер шынзылгалар-биле, бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдар-б болгаш каттыштырган таблицалар-би ажылдарны чорудуп турда, үстүнде тур соңгулда комиссияларының кежигүнне болгаш оларның аппараттарының ажылд чылары, бүрүткеттирген кандидат азы о бүзүреттирген кижизи, азы ооң саң-х айтырыгларының талазы-биле бүрүн эрге төлээзи олуржур эргелиг. Чогуур соңгул комиссияларының хуралдарынга болг айыткан соңгулда документилер-биле аж ды чорудуп турда айыттынган кижилер немелде чөпшээрел херек чок. Чогу соңгулда комиссиязы бодунуң хуралдары га болгаш соңгукчуларның бадылаашкы нарын санап турар бажыңнарга айытк кижилерниң хостуг эрттирилгезин хандыр болгаш айыткан соңгулда документилер биле ажылды чорудар ужурлуг. Соңгул комиссиязының бүгү хуралдарынга болг айыттынган соңгулда документилери-б ажылды чорудуп турда база ол ышка бадылаашкын санаашкынын чорудуп тур массалыг информация чепсектерин төлээлери олуржур ужурлуг.

2. Чогуур соңгулда комиссиязы д үстүнде турар соңгулда комиссиязы бүрүткеттирген кандидат бүрүзүн азы о бүзүреттирген кижи бүрүзүн, азы ооң с хөө айтырыгларының талазы-биле төл леттирген кижизин комиссияның хурал рын чорударының болгаш бо чүүлдүң кезээнде айыткан соңгулда документилер биле ажылды чорударының үезин дугайында медээ-биле хандырар.

3. Тыва Республиканың Баштыңының Чазааның Даргазының соңгулдаларын бел кээринге болгаш эрттирерингe, хамаат ларның соңгулда эргелерин хандырарын

аарышкан Тыва Республиканың Соңгул-
комиссиязының нормативтиг актыларын
эп алган хүнден үш хонук дургузунда,
ионалдыг күрүнеиң өйлеп үнер парлалга
үрүлгелеринге албан-езузу-биле парлап
үрер (чонга чарлаар). Ооң өске-даа
тпирин, а ол ышкаш өске-даа соңгулда
иссияларының соңгулдалар белеткээри-
е болгаш эрттирери-биле дорт хол-
кан шиитпирлерин айыткан парлалга
үрүлгелеринге парлаар азы өске арга-
е бүгү-ниитиге медээ кылдыр чедирер.
4. Соңгулда комиссияларының хурал-
ынга хомудалдар (билдириишкиннер)
гарып турда, билдириишкин ээлери,
үргалдыг талаларның төлээлери олур-
эргелиг болгаш сайгарып турар айты-
га хамаарыштыр тайылбырны болгаш
с утказынга хамаарыштыр шынзыдыл-
берип болур.
5. Соңгулда комиссиялары хамаатыс-
га кандидаттарны бүрүткээнинин түң-
дериниң дугайында, бүрүткеттирген
идаттарның допчу намдар болгаш өске-
медээлериниң дугайында, бүрүткет-
ен кандидат бүрүзүнге хамаарыштыр
ылаашкын түңнелдериниң болгаш Тыва
убликаның Баштыңының — Чазааның
газының соңгулдаларының түңнелде-
иң дугайында информацияны Тыва
убликаның Соңгулда комиссиязының
аатткан хемчээлинге чедирер.
6. Бадылаашкын хүнүнде участок соң-
а комиссиязының ажылы эгелээн үеден
, а ол ышкаш хуусаа бетинде бады-
ашкыннар хүнүнде болгаш үстүнде турар
иссия бадылаашкыннар түңнелдериниң
йында протоколду хүлээп алырының
йында медээни алырынга чедир, а ол
аш соңгукчуларның бадылаашкынна-
ың катап санаашкынын чорудуп турда
улда участоктарынга бо чүүлдүң 1
энде айыткан кижилер, хайгааракчылар
жур эргелиг.
7. Хайгааракчылар, массалыг инфор-
ия чепсектериниң төлээлери өске-даа
улда участоктарынга бадылаашкыннар
елдерин тодарадып, соңгулдалар түң-
ерин үндүрүп, бадылаашкыннар түңнел-
иниң, соңгулдалар түңнелдериниң
йында протоколдарны тургузуп, а ол
аш соңгукчуларның бадылаашкыннары-
катап санаашкынын чорудуп турда,
жур эргелиг.
8. Соңгулда комиссиязының бүгү кежи-
ринге, бо чүүлдүң 1 кезээнде айыткан
-даа кижилерге, хайгааракчыларга
г кезээнде, хааглыг административ-
скээр тургузуунда, эмнелгеде, сана-
йде, дыштанылга бажыңында, каразыт-
п болгаш буруудаттырып турар кижи-
таңныл адааңга тудар черлерде, азы
ның түр када турар черинде соңгулда
тогунда тургускан участок соңгулда
ссиязының оран-савазынче, а ол ышкаш
оңгулда участогунда бадылаашкын
ңынче болгаш соңгукчуларның бады-
кыннарын чорудуп турар бажың-бал-
кирери хандыртынган турар ужурлуг.
9. Хайгааракчыларны бүрүткеттирген
идат бүрүзү, бүрүткеттирген канди-
депшиткен соңгулда каттыжыышкыны
ү томуйлаар эргелиг. Россия Федера-
ының 18 хар назы четкен хамаатызы хай-
кчы бооп болур. Соңгулдалыг албан-
алдыг кижилер, депутаттар, тус чер
ргаларының баштыңнары, судьялар,
рорлар, соңгулда комиссияларының
лаар эргелиг кежигүннери хайгаарак-
болбас.
10. Хайгааракчының бүрүн эргезин
кеттирген кандидаттың азы ооң бүзү-
рген кижизиниң эрге-ажыын ол хай-
кчы камгалап турар соңгулда катты-
ыкының берген шынзылга бижиинге
мел хевир-биле шынзыткан турар
уг. Шынзылга бижикке хайгааракчы-
амилиязын, адын болгаш адазының
ооң чурттап турар адрезин, телефо-
дугаарын, соңгулда участогунуң
рын, соңгулда комиссиязының адын
кээр, участок), ол ышкаш бо чүүлдүң
э-биле көрдүнген кызыгаарлаашкын-
ың чогунуң дугайында бижимелди
. Хайгааракчы дугайында кандыг-бир
де медээ бээри болгаш таңма базары
тинмес. Шынзылга хайгааракчының
бадыткап турар документизин
скенде күштүг болур. Хайгааракчы
арының дугайында баш бурунгаар
дыг кылыры негеттинмес.
11. Бо чүүлдүң 10 кезээнде айыткан шын-
ны участок соңгулда комиссиязынче
үлдүң 6 кезээ-биле көрдүнген үеде, а
оңгулда комиссиязынче — соңгулда
ктарында бадылаашкыннар эгелээн
тура болгаш бадылаашкыннар түң-
ериниң дугайында, соңгулдалар түңнел-
ің дугайында база соңгукчуларның бадылаашкыннарын катап санаашкынның түңнелдериниң дугайында протоколду тургузар талазы-биле ажылды төндүреринге чедир үеде киирген туруп болур.

12. Кандидат, соңгулда каттыжыышкыны участок соңгулда комиссиязы бүрүзүнге элээн каш хайгааракчыларны тургузуп болур, олар бадылаашкын бажыңында бадылаашкынның болгаш өске-даа соңгулдага хамаарышкан ажылдарның канчаар чоруп турарын оочур езугаар хайгаараар эргелиг болур. Чаңгыс бүрүткеттирген кандидаттың, чаңгыс соңгулда каттыжыышкынының сонуургалын камгалап келген ийи болгаш оон хөй хайгааракчыларның бадылаашкын бажыңынга, соңгулда комиссиязының орар черинге хайгааракчының бүрүн эргелерин хары угда боттандырарын болдурбас. «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлуда айыткан кызыгаарлардан аңгыда, хайгааракчыларның соңгулда комиссиязының бажың-балгадынга, бадылаашкын бажыңынга турарынга, бадылаашкынның чоруп турарын, соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаарын, бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдар тургузарын хайгаараарынга хамаарышкан, ол ышкаш ол протоколдарның хоолгаларын бээрин хайгаараарынга хамаарышкан кызыгаарлаашкыннарны тургузарын болдурбас.

13. Хайгааракчы дараазында эргелиг болур:

1) соңгукчуларның даңзылары-биле, үндүр бижиткен шынзылгалар бээриниң даңзызы-биле, соңгулда участогунда турар үндүр бижиткен шынзылгалар-биле, бадылаашкынга бадылаашкын бажыңындан дашкаар бадылаар дугайында билдириишкиннерниң (дилеглерниң) даңзызы-биле таныжар;

2) чогуур соңгулда участогунуң бадылаашкын бажыңынга бо чүүлдүң 6 кезээ-биле айыткан үезинде кайы-даа үеде турар;

3) соңгукчуларга соңгулда бюллетеньнерин берип турарын хайгаараар;

4) бадылаашкын хүнүнде бадылаашкын бажыңындан дашкаар бадылаашкынга олуржур;

5) соңгукчулар даңзызынче киирген соңгукчуларның санын, соңгукчуларга берген соңгулда бюллетеньнериниң санын, соңгукчулар бюллетеньинде демдеглээн чүүлүн көөр арганы аңаа тургузуп турар хемчээлге болгаш байдалдарда соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаары дээш каракбиле көөр хайгааралды кылыр; соңгулда комиссиязының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдарны болгаш бо чүүлдүң 6 кезээнде айыткан үеде өскедаа документилерни тургузуп турарын хайгаараар;

6) чогуур соңгулда комиссиязының даргазынга, а ол чок болган таварылгада, ооң ажылын солуп турар кижиге бадылаашкыннарны организастаар айтырыглар талазы-биле саналдарны болгаш сагындырыгларны киирер;

7) ону чоруткан соңгулда комиссиязының протоколдары-биле база адааңда турар соңгулда комиссияларының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында, соңгулдалар түңнелдериниң дугайында протоколдары-биле, бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында, соңгулдалар түңнелдериниң дугайында протоколдарда кошкан документилер-биле таныжар, чогуур соңгулда комиссиязындан айыткан протоколдарның болгаш аңаа кошкан документилерниң шынзыдып каан хоолгаларын алыр хүлээлгелиг;

8) ону чоруткан соңгулда комиссиязының шиитпиринге болгаш кылган ажылынга (ажыл кылбаанынга) хамаарыштыр үстүнде турар соңгулда комиссиязынче азы судче хомудалды киирер;

9) чогуур соңгулда комиссияларынга соңгукчуларның бадылаашкыннарының катап санаашкынын чорудуп турда олуржур.

14. Хайгааракчы дараазында эрге чок:

1) соңгукчуларга соңгулда бюллетеньнери бээр;

2) соңгукчу орнунга, ооң иштинде ооң дилээ-биле соңгулда бюллетеньнеринге хол үжүү салыр;

3) соңгукчунуң орнунга, ооң иштинде ооң дилээ-биле соңгулда бюллетеньнерин долдурар;

4) бадылаашкынның чажыдын үреп турар ажылдар кылыр;

5) соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүннериниң чорудуп турары соңгулда бюллетеньнериниң санаашкынынга дорт киржир;

6) соңгулда комиссиязының ажылынга шаптыктаар үүлгедиглер кылыр;

7) соңгукчуларның аразынга соңгулда мурнунуң суртаалын чорудар;

8) чогуур соңгулда комиссиязының шиитпирлер хүлээп алырынга киржир эргези чок.

15. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының белеткээриниң болгаш эрттириниң дугайында медээлерни чырыдарынга киржип турар массалыг информация чепсектериниң төлээлери:

1) соңгулда комиссияларының хуралдарынга олуржур;

2) бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссияларының протоколдары-биле база бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында, соңгулдалар түңнелдериниң дугайында өске-даа соңгулда комиссияларының протоколдары-биле, ооң иштинде катап тургузуп турар, таныжар;

3) бо чүүлдүң 2 кезээнде айыттынган протоколдарның болгаш аңаа кошкан документилерниң хоолгаларын чогуур соңгулда комиссиязындан алыр.

4) соңгулда мурнунуң суртаалын чорудар хемчеглерге олуржур, ону массалыг информация чепсектеринге чырыдар;

5) бадылаашкын хүнүнде, хуусаа бетинде бадылаашкын хүннеринде бадылаашкын болуп турар бажыңга турар, а ол ышкаш фото болгаш видео тырттырылгаларны кылыр.

16. Соңгулда комиссиязының протоколдарының болгаш өске-даа документилериниң хоолгаларын соңгулда комиссиязының даргазы азы ооң оралакчызы, чок болза соңгулда комиссиязының секретары шынзыдар. Ынчан шынзыткан документиге айыткан кижилер «Шын» азы «Хоолгазы шын» деп бижилгени кылыр, адын салыр, бодунуң фамилиязын болгаш инициалын, шынзыткан ай, хүнүн айтыр болгаш соңгулда комиссиязының таңмазын базар.

17. Соңгулда комиссияларының чөвүлээр эргелиг кежигүннери, участок соңгулда комиссияларында бадылаашкында болгаш соңгукчуларның бадылаашкыннарын санап турда киржип турар хайгааракчылар, массалыг информация чепсектериниң төлээлери, соңгулда мурнунуң суртаалынга хамааржыр демдектери чок хөрекке кыстырар демдекти каданыр эргелиг, аңаа бодунуң эрге-байдалын, фамилиязын, адын болгаш адазының адын айтыр. Соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүнүнүң хөрээнге кыстырар демдээнге ону томуйлаан бүрүткеттирген кандидаттың фамилиязын, адын болгаш адазының адын, а хайгааракчының хөрээнге кыстырар демдээнге — бүрүткеттирген кандидаттың фамилиязын, адын болгаш адазының адын, чок болза хайгааракчыны соңгулда комиссиязынче чоруткан соңгулда каттыжыышкынының адын айтыр. Соңгулда космиссияларының чөвүлээр эргелиг кежигүннериниң, хайгааракчыларның хөрээнге кыстырар демдектериниң хевир-майыын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы доктаадып тургузар.

19 чүүл. Даштыкы хайгааракчылар

Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларында даштыкы (бүгү-делегей) хайгааракчыларның ажыл-чорудулгазын «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле таарыштырар.

III эге. СОҢГУЛДА УЧАСТОКТАРЫ. СОҢГУКЧУЛАР ДАҢЗЫЗЫ

20 чүүл. Соңгулда участоктарын тургузары

1. Бадылаашкыннар чорударын болгаш соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаары-биле соңгулда участоктарын «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 16 чүүлүнүң негелдели-биле дүүштүр муниципалдыг тургузугларның девискээрлеринде соңгукчуларның санының дугайында медээлерни барымдаалап тургузар.

2. Соңгулда участоктарын чогуур девискээр соңгулда комиссиялары-биле муниципалдыг районнуң, хоорай округунуң тус чер чагыргазының баштыңы-биле, азы шериг кезээниң командири-биле дугуржулга езугаар тургузар. Бо чүүлдүң 4 кезээ-биле көрдүнген таварылгаларда, соңгулда участоктарын девискээр соңгулда комиссиялары тургузар. Соңгулда участоктарын бадылаашкын хүнүнге чедир 50 хонуктан орай эвесте, тус черниң болгаш өске-даа байдалдарны база соңгукчуларга таарымчалыг байдалдарны тургузарын барымдаалап тургузар.

3. Соңгулда участогу бүрүзүнүң девискээрлеринде 3000 хөй эвес соңгукчулар бүрүткеттирген турар ужурлуг.

4. Соңгукчуларның түр үеде турар черлеринге (эмнелгелерге, санаторийлерге, дыштанылга бажыңнарынга, вокзалдарга, аэропорттарга, каразыттырып база буруудаттырган кижилерниң хоругдал черлеринге болгаш түр үеде турар өске-даа черлерге) чедери берге болгаш ырак-узак черлерге соңгулда участоктарын девискээр комиссиязы бо чүүлдүң 2-ги кезээнде доктааткан хуусаада тургузуп болур, ховар таварылгаларда Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы-биле дугуржулга езугаар бадылаашкын хүнүнге чедир, үш хонуктан орай эвесте, тургузуп болур. Чедери берге болгаш ырак черлерге соңгулда участоктарын девискээр соңгулда комиссиязы чедери берге болгаш ырак черде турар объектиниң удуртукчузу-биле дугуржулга езугаар тургузар.

5. Шериг албанныглар ниити соңгулда участоктарынга бадылаар. Шериг кезектериниң девискээрлеринде, тускай болдурган, чурттакчылыг черлерден ырадыр тургускан черлерде соңгулда участоктарын шериг кезектериниң командирлериниң шиитпирибиле Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бо чүүлдүң 2 кезээ-биле доктааткан хуусаада, а чамдык таварылгаларда — бадылаашкын хүнүнге чедир үш хонуктан орай эвесте тургузар.

6. Дугаарларын болгаш кызыгаарларын айытканы-биле соңгулда участоктарының даңзызын (бир эвес соңгулда участогу чурттукчылыг черниң девискээриниң бир кезээнде тургустунган болза) азы чурттакчылыг черниң адын, чурттакчылыг черлерниң даңзызын (бир эвес соңгулда участогу чурттакчылыг черниң, элээн каш чурттакчылыг черлерниң бүгү девискээринде тургустунган болза), участок соңгулда комиссияларының турар черлерин, бадылаашкын бажыңнарын болгаш участок соңгулда комиссияларының телефоннарының дугаарларын муниципалдыг районнуң, хоорай округунуң тус чер чагыргазының баштыңы, бадылаашкын хүнүнге чедир 40 хонуктан орай эвесте, а бо чүүлдүң 2 кезээнде айыткан хуусаа төнген соонда тургустунган соңгулда участоктарының дугайынде медээни — оларны тургускан соонда, ийи хонуктан орай эвесте, парлап үндүрер.

7. Бир эвес соңгулда участоктары бо чүүлдүң 2 болгаш 4 кезектери-биле доктааткан хуусааларда тургустунмаан болза, соңгулда участоктарын тургузар дугайында шиитпирни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы, соңгулда участоктарын тургузарының бо чүүлдүң 2 болгаш 4 кезектерибиле доктааткан хуусаалары төнген хүнден үш хонук дургузунда хүлээп алыр.

21 чүүл. Соңгукчуларның даңзыларын тургузары

1. Соңгукчуларның даңзызын чогуур соңгулда комиссиялары соңгулда участогу бүрүзүнүң талазы-биле Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының тургускан майыы езугаар аңгы-аңгы кылдыр тургузар.

2. Соңгукчуларның даңзызын девискээр соңгулда комиссиязы бадылаашкын хүнүнге чедир 21 хонуктан орай эвесте, муниципалдыг районнуң, хоорай округунуң тус чер чагыргаларының баштыңының, шериг кезээниң командириниң, соңгукчуларның түр када турар организацияларының удуртукчузунуң соңгукчулар дугайында киирген медээлеринге үндезилеп тургузар. Девискээр соңгулда комиссиязы (девискээр соңгулда комиссиялары) Россия Федерациязының хамаатызын аңгы-аңгы соңгулда участоктарында соңгукчулар даңзызынче кииргениниң фактызын илереткен таварылгада, айыткан комиссия (айыткан комиссиялар) соңгукчуларның даңзыларын участок соңгулда комиссияларынче дамчыдарынга чедир даңзыларда чазыгларны азы четпес чүүлдерни эдер талазы-биле ажылды (ажылдарны) чорудар.

3. Чедери берге азы ырак черлерде тургускан соңгулда участогунга хамаарыштыр соңгукчуларның даңзызын участок соңгулда комиссиязы бадылаашкын хүнүнге чедир 20 хонуктан орайтатпайн, а ховар таварылгаларда — участок соңгулда комиссияларын тургузар хүнде тус чер чагыргазының баштыңының киирип турары соңгукчулар дугайында медээлерниң үндезинингe тургузар.

4. Шериг кезээниң девискээринде тургускан соңгулда участогунуң талазы-биле соңгукчулар даңзызын — шериг кезээнде турар шериг албанныгларның, оларның өгбүлелериниң кежигүннериниң болгаш өскедаа соңгукчуларны, бир эвес шериг кезээниң турар черининг кызыгаарында чурттап турар болза, участок соңгулда комиссиязы бадылаашкын хүнүнге чедир 20 хонуктан орайтатпайн, а чамдык таварылгаларда —

участок соңгулда комиссияларын тургускан хүнден орайтатпайн, шериг кезээниң командириниң соңгукчулар дугайында киирген медээлеринге үндезилеп тургузар.

5. Соңгукчуларның түр када турар черлеринде тургускан соңгулда участогунга хамаарыштыр соңгукчулар даңзызын (эмнелгелер, санаторийлер, дыштанылга бажыңнары, каразыттырып болгаш буруудаттырып турар кижилерни таңныыл адаанга тудар черлерде болгаш өске-даа түр када турар черлерде) чогуур участок соңгулда комиссиязы бадылаашкын хүнүнүң мрнунда хүнден орайтатпайн, соңгукчунуң түр када турар организациязының удуртукчузунун соңгукчулар дугайында киирген медээлеринге үндезилеп тургузар.

6. Соңгукчулар дугайында медээлерни бо үүлдүң 2-5 кезектеринде айыткан албан-дужаалдыг кижилер чыыр болгаш тодарадыр болгаш девискээр соңгулда комиссиязынче, соңгулдаларны томуйлаан соонда дораан, а бир эвес соңгукчулар даңзызын участок соңгулда комиссиязы тургузуп турар болза, чогуур участок соңгулда комиссиязын тургускан соонда, дораан киирер. Соңгукчулар дугайында медээлерни чыырын, ылавылап тодаргайлаарын болгаш киирерин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының докгааткан чуруму езугаар боттандырар.

7. Соңгукчуларның даңзызын ийи кезек кылдыр тургузар. Соңгукчулар даңзызынче киирип турар соңгукчулар дугайында медээни алфавит езугаар азы өске-даа чурумбиле (чурттакчылыг черлер, кудумчулар, бажыңнар, квартиралар аайы-биле) чыскаар. Даңзыга соңгукчунуң фамилиязын, адын, адазының адын, төрүттүнген чылын (18 хар назылыгда — төрүттүнген ай, хүнүн немей), чурттап турар черииниң адрезин айтыр. Соңгукчулар даңзызынга соңгукчунуң паспортун азы хамаатының паспортун солуп турар документизиниң сериязын болгаш дугаарын, соңгукчунуң алганы соңгулда бюллетени бүрүзү дээш ат салыр черлерни, соңгулда бюллетени берген участок соңгулда комиссиязының кежигүнүнүң ат салыр черин, а ол ышкаш онза демдеглелдер болгаш даңзының саазын бүрүзүнүң медээлерин каттыштырганын киирер черлерни көрген турар ужурлуг.

8. Соңгукчуларның даңзызын тургузуп тура «Соңгулдалар» КАС-ты ажыглап болур. Даңзының бирги экземплярын машина-биле бижээн хевирге, ийи дугаарын машина-биле номчуур хевирге. Чамдык таварылгаларда соңгукчуларның даңзыларын хол-биле бижээн хевирге тургузуп болур.

9. Бо үүлдүң 2 кезээнге дүүштүр тургускан соңгукчуларның даңзыларының бирги кезээн бадылаашкын хүнүнге чедир 20 хонук бурунгаар чогуур участок соңгулда комиссиязынга акт езугаар хүлээдир, а ийиги экземплярын машина-биле номчуур хевирге девискээр соңгулда комиссиязынга шыгжаар болгаш Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының докгааткан чуруму езугаар ажыглаар (ооң иштинде катап бадылаашкын чорудуп турда).

10. Бо үүлдүң 3-5 кезектери-биле дүүштүр тургускан соңгулда участогунуң талазы-биле соңгукчулар даңзызынга участок соңгулда комиссиязының даргазы болгаш секретары ат салыр болгаш участок соңгулда комиссиязының таңмазын базып шынзыдар.

11. Участок соңгулда комиссиязы соңгукчуларның даңзызының бир дугаар экземплярын аңгы-аңгы ном кылдыр чарып болур эргелиг. Ындыг ном бүрүзүн бадылаашкын болур хүннүң мурнунда хүнден орай эвесте көктеттинген турар ужурлуг, ону чогуур участок соңгулда комиссиязының таңмазы-биле бадыткаар болгаш ооң даргазы атты салыр.

12. Участок соңгулда комиссиязы соңгукчулар даңзызын алган соонда ылавылап хынаар болгаш олче эргежок чугула өскерилгелерни бо Хоойлунуң 22 үүлүбиле дүүштүр хамаатыларның хууда чагаабижиктеринге, тус чер бот-башкарылга органнарының, албан-дужаалдыг кижилерниң, хамааты байдалының актыларын бижиир органнарның, Россия Федерациязының хамаатыларының Россия Федерациязының кызыгаарында чурттап турар черииниң болгаш турар черииниң аайы-биле бүрүткелин кылыр органнарның чогуур документилериниң, соңгукчуну өске соңгулда участогунда соңгукчулар даңзызынче киирериниң дугайында үстүнде турар соңгулда комиссияларының дыңнадыгларынга үндезилеп киирер. Ылавылап хынаан болгаш тодараткан соңгукчулар даңзызынга участок соңгулда комиссиязының даргазы болгаш секретары бадылаашкын мурнунда хүнден орайтатпайн, аттарын салыр болгаш участок соңгулда комиссиязының таңмазын базып шынзыдар.

13. Соңгукчулар дугайында медээлер киирип турар кижилер чогуур медээлерниң шынныы, долузу болгаш оларны өй-шаанда киирери дээш харыысалгалыг болур.

22 үүл. Хамаатыларны соңгукчулар даңзызынче киирериниң болгаш оон уштурунуң чуруму

1. Соңгукчулар даңзызынче бо Хоойлунуң 3 үүлү-биле дүүштүр Россия Федерациязының активчи соңгулда эргелиг шупту хамаатыларын киирер.

2. Россия Федерациязының хамаатызын тодаргай соңгулда участогунда соңгукчулар даңзызынче киирериниң барымдаазы болза, ооң чурттап турар черииниң ол соңгулда участогунуң девискээринде турарының фактызы болур, ону Россия Федерациязының хамаатыларының Россия Федерациязының кызыгаарынга хостуг шимчээринге, турар черин болгаш чурттаар черин шилип алырынга эргелерин боттандырарының чурумун таарыштырып турар федералдыг хоойлубиле дүүштүр Россия Федерациязының кызыгаарынга турар черииниң талазы-биле болгаш чурттап турар черииниң талазы-биле Россия Федерациязының хамаатыларының бүрүткел учедун кылыр органнар доктаадып тургузар.

3. Шериг кезектериниң турар черлеринден дашкаар чурттап турар шериг албанныгларны соңгукчулар даңзызынче чурттап турар черииниң аайы-биле ниити үндезиннерге киирер. Шериг кезектеринде турар шериг албанныгларны, оларның өг-бүлелериниң кежигүннерин болгаш шериг кезээниң турар черииниң кызыгаарында чурттап турар өскедаа соңгукчуларны соңгукчулар даңзызынче киирериниң барымдаазы болза, чогуур шериг кезээниң албанының азы Россия Федерациязының хамаатыларының бүрүткел учедун кылыр органнарның шериг кезээниң кызыгаарында оларның чурттап турар черииниң турар фактызы, чок болза келдиртиишкин-биле шериг албанын эртип турар хамаатыларның шериг кезээниң штадынга киирериниң дугайында шериг кезээниң командириниң дужаалы болур.

4. Бадылаашкын хүнүнде эмнелгелерде, санаторийлерде, дыштанылга бажыңнарында, каразыттырып база буруудаттырып турары-биле таңныыл адаанда болгаш өскедаа түр келген черлерде турар соңгукчуларны соңгукчулар даңзызынче паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документизинге болгаш Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларында учеттан үндүр бижиткен шынзылгаларга (моон соңгаар үндүр бижиткен шынзылга дээн) үндезилеп киирер. Түр када турар черлерде турар, ажылының үези соксаал чок бүдүрүлгелерде ажылдап турар болгаш ажылының (сменазының) үргүлчүлээшкинин эвээжедири болдунмас ажылдарның чамдык хевирлеринде ажылдап турар соңгукчулар, а ол ышкаш шериг кезээниң турар черинден дашкаар турар, үндүр бижиткен шынзылга алыр аргазы чок шериг албанныгларның аразындан соңгукчулар, участок соңгулда комиссиязының шиитпири-биле оларның түр када турар черииниң аайы-биле, бадылаашкын хүнүнге чедир үш хонуктан орай эвесте участок соңгулда комиссиязынче киирген хууда бижимел билдириишкини езугаар соңгулда участогунда соңгукчулар даңзызынче киирип болур. Ол дугайында медээни девискээр соңгулда участогун дамчыштыр соңгукчунуң чурттап турар черииниң аайыбиле соңгукчулар даңзызынче киирген соңгулда участогунче дамчыдар. Участок соңгулда комиссиязы соңгукчулар даңзызының чогуур одуруунга соңгулда участогунуң дугаарын айытпышаан, дарааазында бижимелди кылыр: «№ — соңгулда участогунда соңгукчулар даңзызынче киирген».

5. Албадал-биле өскээр көшкен кижилер деп санаттынган, азы болза миграция айтырыгларының талазы-биле күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органынче айтырыг тургускан, азы ооң девискээр органынче оларны албадал-биле көшкен кижилер деп санаарының дугайында дилег киирген Россия Федерациязының хамаатыларын соңгукчулар даңзызынче оларның түр када турар черииниң аайы-биле паспортунга азы хамаатының паспортун солуп турар документизинге үндезилеп, а ол ышкаш айыткан органнарның берген документилеринге үндезилеп киирер.

6. Соңгулда участогунуң девискээринде чурттап турар черииниң аайы-биле бүрүткеттирген Россия Федерациязының хамаатыларын соңгукчулар даңзызын соңгукчуларга таныжары-биле киирген соонда, а ол ышкаш кандыг-бир чылдагаан ужундан соңгукчулар даңзызынче кииртинмейн барган хамаатыларны участок комиссиязы соңгукчулар даңзызынче паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документизинге үндезилеп, а эргежок чугула таварылгада — ол соңгулда участогунуң девискээринде соңгукчунуң чурттап турар черииниң турарын бадыткап турар документилерин үндезилеп киирер.

7. Соңгукчуну соңгукчулар даңзызынче чүгле чаңгыс соңгулда участогунга киирер.

8. Девискээр соңгулда комиссиязының даргазының болгаш секретарының ат салган (бо Хоойлунуң 21 үүлүнүң 10 кезээ-биле көрдүнген таварылгада, участок соңгулда комиссиязының даргазы болгаш секретары) база ол комиссияның таңмазы-биле шынзыдып каан соңгукчулар даңзызындан Россия Федерациязының хамаатызын үндүрерин чүгле албан-езузунуң документилеринге үндезилеп, ооң иштинде соңгукчуну өске соңгулда участогунда соңгукчулар даңзызынче киирериниң дугайында үстүнде турар девискээр соңгулда комиссиязының дыңнадыынга, а ол ышкаш бо Хоойлу-биле доктааткан чурум езугаар соңгукчуга учеттан үндүр бижиткен шынзылганы бергенде кылыр. Ынчан соңгукчулар даңзызынга хамаатыны даңзыдан үндүргенииң ай, хүнүн болгаш үндүргенииң чылдагаанын айтыр. Ол бижимелди участок соңгулда комиссиязының даргазы хол үжүү-биле, а учеттан үндүр бижиткен шынзылганы берген таварылгада, ындыг шынзылга берген участок комиссиязының кежигүнүнүң холунуң үжүү-биле шынзыдар.

9. Бадылаашкын төнген соонда база соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаарының мурнунда соңгукчулар даңзызынче кандыг-бир өскерилгелер киирери хоруглуг.

23 үүл. Соңгукчулар даңзызы-биле соңгукчуларны таныштырары

1. Соңгукчулар даңзызын участок соңгулда комиссиязы бадылаашкын хүнүнге чедир 20 хонук бурунгаар, а бо Хоойлунуң 21 үүлүнүң 3-5 кезектери-биле көрдүнген таварылгаларда, соңгукчулар даңзызын тургускан соонда, дораан таныжары-биле база немелде ылавылаары-биле соңгукчуларга таныштырар.

2. Идепкейлиг соңгулда эргелиг Россия Федерациязының хамаатылары участок соңгулда комиссиязынче ону соңгукчулар даңзызынче киирбээнииң дугайында, ооң дугайында соңгукчулар даңзызында киирген өске-даа медээлерде частырыглар азы шын эвес үүлдер барының дугайында билдириишкин киирер эргелиг. Бижик кирген хүнден эгелээш 24 шак дургузунда, а бадылаашкын хүнүнде ийи шак дургузунда, ынчалза-даа бадылаашкын доозулган үеден орай эвесте, участок соңгулда комиссиязы билдириишкин ээзиниң киирген медээлерин болгаш киирген документилерин хынаар азы частырыгны база шын эвес үүлдү узуткаар, азы билдириишкинни хүлээвес чылдагаанын айытканы-биле бижимел харыыны бээр хүлээлгелиг.

3. Бо үүлдүң 2 кезээнде айыткан билдириишкинни күш чок болдурарының дугайында участок соңгулда комиссиязының шиитпиринге хамаарыштыр хомудалды (участок соңгулда комиссиязының турар черииниң аайы-биле) хомудалдар (билдириишкиннер) сайгарар хүлээлгелиг үстүнде турар соңгулда комиссиязынче азы судче, чедир үш болгаш оон эвээш хүн дургузунда, а бадылаашкын хүнүнде — доп-дораан киирер. Бир эвес хомудалдарны (билдириишкиннерни) хандырар дугайында шиитпир хүлээп алган болза, соңгукчулар даңзызынга эдилгелерни участок соңгулда комиссиязы дораан кылыр.

4. Россия Федерациязының хамаатызы бүрүзү бо Хоойлунуң 21 үүлүнүң 7 кезээнде айыткан, чогуур участокта соңгукчулар даңзызынче кииртинген соңгукчулар дугайында медээлерниң өскерилгенииң дугайында участок соңгулда комиссиязынга дыңнадыр эргелиг.

IV эге. КАНДИДАТТАРНЫ ДЕПШИДЕРИ БОЛГАШ БҮРҮТКЭЭРИ

24 үүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларынга соңгулда каттыжыышкыннарының киржилгези

1. Соңгулда каттыжыышкыннарының соңгулдаларга киржирин, ооң иштинде кандидаттарны депшидерин «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле, 2001 чылдың июль 11-де № 95-ФХ «Политиктиг партиялар дугайында» (моон соңгаар «Политиктиг партиялар дугайында» Федералдыг хоойлу дээн) Федералдыг хоойлу-биле болгаш бо Хоойлу-биле дүүштүр дең үндезиннерге боттандырар.

2. Федералдыг хоойлу-биле дү
күүекчи эрге-чагырганың хөй-ниити
жыышкыннарын болгаш политиктиг п
ларны, ооң девискээр органнарын
кээр талазы-биле хүлээлгелерни б
дырар кылдыр төлээлеттирген федер
органы Тыва Республиканың девискээ
бүрүткеттирген, «Политиктиг парт
дугайында» Федералдыг хоойлу-
«Россия Федерациязының хамаатылар
соңгулда эргелериниң болгаш реф
думга киржир эргезиниң кол-кол ма
лалдарының дугайында» Федера
хоойлу-биле дүүштүр Тыва Республи
Баштыңының — Чазааның Даргаз
соңгулдаларынга соңгулда каттыжыы
нары кылдыр киржир эргелиг полит
партияларның, ооң регионалдыг са
ларының даңзызын тургузар, ооң ишт
соңгулдаларны томуйлаар дугай
шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (
чарлаан) хүнде байдал-биле кандидатт
депшидер база ол шиитпирни албан-е
биле парлаан (чонга чарлаан) хүнден
хонуктан орайтатпайн, ол даңзыны
гионалдыг күрүнеиң өйлеп үнер пар
үндүрүлгелеринге парладыр, ону «И
нет» медээ-телекоммуникация четкиз
киирер, а ол ышкаш ол-ла хуусаада айы
даңзыны Тыва Республиканың Соңг
комиссиязынче чорудар.

3. Соңгулда каттыжыышкынының
соңгулда каттыжыышкынын күрүнеге б
кээниниң дугайында хөй-ниити ка
жыышкыннарын бүрүткээр талазы-б
хүлээлгелерни боттандырар кылдыр б
эрге берген күүсекчи эрге-чагырга
федералдыг органының берген докуме
зинде ады болур.

25 үүл. Кандидатты депшидери

1. Соңгулда каттыжыышкыны канди
депшидерин Тыва Республиканың Баш
ңының — Чазааның Даргазының соң
даларын томуйлаарының дугайында ш
пирни албан-езузу-биле парлаан (чо
чарлаан) соонда кылыр.

2. Соңгулда каттыжыышкыны чү
чаңгыс кандидат депшидер эргелиг.

3. Соңгулда каттыжыышкыны канди
кылдыр ол албан-дужаалга чогуур по
тиктиг партияның кежигүнү болуп ту
кижини, чок болза чогуур азы өске по
тиктиг партияның кежигүнү болбайн ту
кижини депшидер эргелиг.

4. Кандидат депшидер дугайын
шиитпирни политиктиг партияның съез
зинге, чок болза политиктиг партияның
гионалдыг салбырының конференциязы
(ниити хуралынга) «Политиктиг партиял
дугайында» Федералдыг хоойлу-би
болгаш политиктиг партияның уставы-би
дүүштүр хүлээп алыр.

5. Политиктиг партияның съездизиниң а
политиктиг партияның регионалдыг салб
рының конференциязының (ниити хур
лының) кандидат депшидер дугайын
шиитпирин протокол-биле (политиктиг па
тияның уставы-биле дүүштүр өске докумен
биле) долдурар, аңаа дараазында үүлдер
айыткан турар ужурлуг:

1) политиктиг партияның съездизинде а
политиктиг партияның регионалдыг салб
рының конференциязында (ниити хур
лында) олуржуп турар, бүрүткеттирг
делегаттарның (киржикчилерниң) санын;

2) политиктиг партияның съездизиниң а
политиктиг партияның регионалды
салбырының конференциязының (ниит
хуралының) политиктиг партияның устав
биле дүүштүр шиитпир хүлээп алырын
эргежок чугула делегаттарының (киржи
чилериниң) санын;

3) кандидаттың фамилиязын, адын бо
гаш адазының адын, төрүттүнген ай, хүнү
чылын, кол ажылдап азы албан хаап тур
черин, ээлеп турар албан-дужаалын (ко
ажылдап турар чери чок болза, кылып тур
үүлүн), чурттап турар адрезин, хамаат
эргезин болгаш ол шиитпир талазы-бил
бадылаашкыннарның түннелдерин айы
каны-биле кандидат депшидер дугайынд
шиитпирни;

4) шиитпирни хүлээп алган ай, хүнүн.

6. Кандидат депшидер дугайында пол
тиктиг партияның съездизиниң, чок болз
политиктиг партияның регионалдыг салбы
рының конференциязының (ниити хурал
ның) шиитпиринге политиктиг партияны
политиктиг партияның регионалдыг салбы
рының даргазының холунуң үжүү-бил
шынзыдар болгаш ол политиктиг партияны
политиктиг партияның регионалды
салбырының таңмазын базып шынзыдар.

7. Тыва Республиканың Соңгулда ко
миссиязы депшиткен кижиниң кандида
кылдыр соңгуттурарынга чөпшээрээрини
дугайында, бир эвес ону соңгуп каан болз
Тыва Республиканың Баштыңының

Чазааның Даргазының албан-дужаалын элээри-биле дүүшпес ажыл-чорудулгазын оксадырының дугайында бижимел билириишкини азы бо чүүлдүң 8 болгаш 9 кезектери-биле көрдүнген өске-даа документилерни киирген таварылгада, кандидат депшиттирген деп санадыр, «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда ргелериниң болгаш референдумга киржир ргезиниң кол-кол магадылалдарының угайында» Федералдыг хоойлу-биле олгаш бо Хоойлу-биле көрдүнген кандидаттың эргелерин болгаш хүлээлгелерин лыр.

8. Кандидат Тыва Республиканың Башының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаарының дугайында лиитпирни албан-езузу-биле парлаан хүнден гелээш, 20 хонуктан орайтатпайн, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче кандидат депшидер дугайында политиктиг партияның съездизиниң, чок болза политиктиг партияның регионалдыг салбырының конференциязының (ниити хуралының) шиитпирин, а ол ышкаш күүсекчи эргелерниң хөй-ниити каттыжыышкыннарын үрүткээр талазы-биле хүлээлгелерни бот-андырар кылдыр төлээлеттирген федералдыг органының бергени хөй-ниити каттыжыышкынын күрүнеге бүрүткээриниң угайында документиниң нотариат езугаар ынзыткан хоолгазын киирер.

9. Бо чүүлдүң 8 кезээнде айыткан документилер-биле кады харын угда Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче араазында чүүлдерни киирер:

1) соңгуттурарын чөпшээрээр дугайында дарааазында медээлерни айыткан бодуун билдириишкинин: фамилиязын, адын олгаш адазының адын, төрүттүнген ай, үнүн, чылын, кол ажылдап азы албан-хаап урар черин, эзлеп турар албан-дужаалын ол ажылдап турар чери чок болза, кылып урар чүүлүн), чурттап турар адрезин; бир ес кандидат депутат болуп турар болгаш одунуң бүрүн эргелерин доктаамал эвес ндезинде боттандырып турар болза, ол угайында медээни, чогуур төлээлекчи ганның адын, хамааты эргезин, паспорнуң азы хамаатының паспортун солуп рар документизиниң сериязын, дугаарын, рген ай, хүнүн, ону берген органның азы одун айытканы-биле. Кандидат бадылаашын хүнүнге чедир бир чылдан орайтатпайн, одунуң билдириишкинине политиктиг ртияга, азы болза бирден хөй эвес бүткеттирген хөй-ниити каттыжыышкынынга маарылгазын болгаш ол политиктиг партяда, хөй-ниити каттыжыышкынында бонуң эрге-байдалын, айыткан медээлерни дыткап турар болгаш политиктиг партияын, өске хөй-ниити каттыжыышкынының, ы болза ол политиктиг партияның, өске й-ниити каттыжыышкынының доктаамал ылдап турар структурлуг кезээниң удурчу органының албан-езузу-биле бадытп турар документини айтыр эргелиг. Өске й-ниити каттыжыышкынынга хамаарылзын айтып тура, кандидат айыткан хөйити каттыжыышкынының органы-биле лгаш Тыва Республиканың Соңгулда миссиязы-биле ол хөй-ниити каттыышкынының соңгулда документилеринде ыглаттынып турар, чедиден хөй эвес стерден тургустунган адын дугуржур. р эвес кандидатта судтадып чорааны ап гдынмаан азы үзе бастынмаан болза, лдириишкинге кандидаттың судтадып раанының дугайында айтыр;

2) кандидаттың, ооң кадайының (ашаан) болгаш назы четпээн ургларының улгаларының хемчээлиниң дугайында лгаш дөстериниң дугайында, кандидатка лгаш ооң ашаанга (кадайынга) база назы пээн ургларынга хамааржыр эт-хөреңиниң дугайында медээлерни айтыр. Айыт медээлерни саазынга, машина-биле номр хевирге «Россия Федерациязының маатыларының соңгулда эргелериниң лгаш референдумга киржир эргезиниң -кол магадылалдарының дугайында» дералдыг хоойлуга 1 капсырылга езугаар ыр;

3) кандидаттың саң-хөө айтырыгларының азы-биле бүрүн эргелиг төлээзинге, милиязын, адын болгаш адазының адын, үттүнген ай, хүнүн, чылын, кол ажылдап албан-хаап турар черин, эзлеп турар ан-дужаалын (кол ажылдап турар чери болза, кылып турар чүүлүн), чурттап туадрезин, кандидаттың саң-хөө айтыларының талазы-биле бүрүн эргелиг ээзиниң бүрүн эргелерин айыткан, номат езугаар шынзыдып каан бүзүредилн. Айыткан бүзүредилгелерниң хоолгаын кандидат бар турда Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга белет, документилер хүлээп алган кижиниң үжүү-биле шынзыдар болгаш ол документилерге кожар.

10. Бо чүүлдүң 8 болгаш 9 кезектери-биле көрдүнген документилерни кандидат Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче боду киирер, кажан ол аараан, каразыттырып база буруудаттыргаш, таңныл адаанга тудар черлерде турарындан аңгыда. Айыткан таварылгаларда бо чүүлдүң 8 болгаш 9 кезектери-биле көрдүнген документилерни кандидаттың дилээ-биле өске кижилер киирген боол болур.

11. Инвалид болуп турар кижи кандидат кылдыр депшиткен болгаш ооң-биле чергелештир соңгуттурарынга чөпшээрел бээриниң дугайында билдириишкинни боду бижиир, бо Хоойлу-биле көрдүнген өскедаа документилерни долдурар азы шынзыдар арга-шинээ чок болган таварылгада, ол кижи ону кылырынга өске кижиниң дузазын ажыглап болур. Ынчан бо чүүлдүң 9 кезээнде айыткан документилерни долдурарынга болгаш шынзыдарынга дуза кадып турар кижилерниң бүрүн эргелери нотариат езугаар шынзыттынган турар ужурлуг.

12. Бо чүүлдүң 8 болгаш 9 кезектери-биле көрдүнген документилерни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидаттың паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документизиниң шынзыдып каан хоолгалары-биле, эртеминиң дугайында, кол ажылдап азы албан хаап турар черининг, эзлеп турар албан-дужаалының (кылып турар чүүлү) дугайында, а ол ышкаш кандидат депутат болуп турарының дугайында медээлерни соңгуттурарынга чөпшээрээриниң дугайында билдириишкинде медээлерни бадыткап турар документилер-биле кады хүлээп алыр.

13. Кандидат соңгуттурарының чөпшээрелин чүгле чаңгыс соңгулда каттыжыышкынынга берип болур.

14. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бо чүүл-биле дүүштүр киирген документилерни хүлээп алган соонда, кандидатка айыткан документилерни алганының бижимел бадыткалын болгаш тускай соңгулда агар санын ажыдарынга Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының толээлеттирген кижизиниң ат салган чөпшээрелин доп-дораан бээр.

26 чүүл. Кандидатты депшидерин деткиири

1. Кандидатты депшидерин деткииринге Тыва Республиканың девискээринде турар муниципалдыг тургузугларның төлээлекчи органнарының депутаттарының болгаш (азы) муниципалдыг соңгулдаларда соңгуттурган муниципалдыг тургузугларның баштыңнарының холунуң үжүү чыгдынган турар ужурлуг. Ындыг хол үжүүнүң саны ол депутаттарның Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаар дугайында шиитпирни хүлээп ап турар хүнде ол муниципалдыг тургузугларның уставтары-биле көрдүнген ниити санының болгаш муниципалдыг соңгулдаларда соңгуттурган болгаш айыткан шиитпирни хүлээп ап турар хүнде күштүг кылдыр ажылдап турар, Тыва Республиканың девискээринде турар ол муниципалдыг тургузугларның баштыңнарының санының 9 хуузун тургузар ужурлуг.

2. Кандидатты депшидерин деткиирибиле бодунуң хол үжүүн салып берген кижилерниң аразынга муниципалдыг районнарның болгаш хоорай округтарының төлээлекчи органнарының депутаттары болгаш (азы) Тыва Республиканың муниципалдыг соңгулдаларында соңгуттурган муниципалдыг тургузугларның болгаш хоорай округтарының баштыннары турар ужурлуг. Ындыг депутаттарның болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларның баштыңнарының холунуң үжүүнүң саны муниципалдыг районнарның болгаш хоорай округтарының төлээлекчи органнарының депутаттарының Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаар дугайында шиитпирни хүлээп алган хүнде ол муниципалдыг тургузугларның уставтары-биле көрдүнген ниити санындан болгаш муниципалдыг соңгулдаларда соңгуттурган болгаш айыткан шиитпирни хүлээп ап турар хүнде ажылдап турган Тыва Республиканың муниципалдыг районнарының болгаш хоорай округтарының баштыңнарының санындан 9 хуузун тургузар ужурлуг.

3. Муниципалдыг районнуң составынче кирип турар суурларның баштыңнарындан болгаш айыткан суурларның төлээлекчи органнарының депутаттарындан турустунган муниципалдыг районнуң төлээлекчи органының депутаттары чүгле муниципалдыг районнуң төлээлекчи органының депутаттары кылдыр көрдүнер.

4. Бир эвес Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаар дугайында шиитпирни хүлээп алган хүнде муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органы тургустунмаан болгаш (азы) муниципалдыг тургузугнуң баштыңы соңгутпаан болза, ооң иштинде чогуур бүрүн эргелерни хуусаа бетинде соксатканы-биле холбаштыр, ындыг төлээлекчи органның депутаттарының муниципалдыг тургузугнуң уставы-биле тодараткан санын болгаш (азы) ол муниципалдыг тургузугнуң баштыңын кандидатты деткииринге эргежок чугула кижилерниң санын тургузарда барымдаалавас.

5. Кандитатты муниципалдыг районнарның, хоорай округтарының төлээлекчи органнарының депутаттарының болгаш (азы) муниципалдыг районнарның, хоорай округтарының муниципалдыг соңгулдаларда соңгуттурган баштыңнарының Тыва Республиканың девискээринде турар муниципалдыг районнарның болгаш хоорай округтарының дөрттүн үжүнден эвээш эвези деткээн турар ужурлуг.

6. Бо чүүлдүң 1-4 кезектери-биле дүүштүр депшидерин деткиири-биле эргежок чугула кижилерниң санын, а бо чүүлдүң 5 кезээнде айыткан муниципалдыг тургузугларның санын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаан хүнден эгелээш, үш хонук дургузунда, тодарадыр болгаш чонга чарлап дыңнадыр.

7. Муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутады азы муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңы кайы-даа соңгулда каттыжыышкынының идип үндүргени чүгле чаңгыс кандидатты деткип болур.

8. Муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутады азы муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңы бодунуң холунуң үжүүн Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының албан-дужаалынга кандидатты деткээн хуудуска салыр (моон соңгаар — кандидатты деткээн хуудус дээр). Муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутаттарының, муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңнарының кандидатты депшидерин деткиири-биле берген хол үжүктерин соңгуттурарын чөпшээрээр дугайында кандидаттың билдириишкини Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче кирген хүнден эгелеп чыып болур.

9. Кандидатты деткииринің хуудустарын бо Хоойлуга 1 капсырылга езугаар майык-биле белеткеп кылыр.

10. Кандидатты деткээн хуудуска кандидаттың фамилиязын, адын болгаш адазының адын, төрүттүнген ай, хүнүн, чылын, кол ажылдап азы албан-хаап турар черин, эзлеп турар албан-дужаалын (кол ажылдап турар чери чок болза, кылып турар чүүлүн); Тыва Республикада кандидаттың чурттап турар черин киир бижиткен районунуң, хоорайының, өске-даа чурттакчылыг суурунуң адын; кандидатты депшидериниң дугайында медээлерни соңгулда каттыжыышкынының адын айытканы-биле; кандидатта ап кагдынмаан азы үзе баспаан суд херээ бар болза, кандидаттың судтадып чорааның дугайында медээлерни айтыр. Кандидатты деткээн хуудуска аттарын салган муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутадының азы муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңының фамилиязын, адын болгаш адазының адын, төрүттүнген ай, хүнүн, чылын; ат салган кижи депутады болуп турар муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының адын, азы ат салган кижи муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңының албан-дужаалының адын; муниципалдыг тургузугнуң адын айтыр.

11. Муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутады азы муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңы боттарының холунуң үжүүн боттарының холу-биле салыр. Ону нотариат езугаар шынзыткан турар ужурлуг. Чурттакчылыг черде нотариус чок болган таварылгада, кандидатты деткээн хуудуста хол үжүктерин Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле дүүштүр нотариат талазы-биле ажыл-чорудулгаларны кылыр кылдыр бүрүн эргелиг, күрүне эрге-чагыргазының күүсекчи органының албан-дужаалдыг кижизи, тус чер бот-башкарылга органының албан-дужаалдыг кижизи шынзыдар.

12. Муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутадының азы муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңының хол үжүүн дедир алырын болдурбас.

13. Хол үжүү чыып тургаш, муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутаттарын азы муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңнарын холунуң үжүүн салырынче албадаары база ол дээш кандыг-даа хевир-биле шаңнаары хоруглуг.

14. Муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органнарының депутаттарының, муниципалдыг тургузугларның муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңнарының хол үжүүн чыып турда, кандидатты деткиир саазыннның чүгле арын талазынга долдурарын чөпшээрээр. Нотариустуң (Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле дүүштүр нотариат талазы-биле ажыл-чорудулгаларны кылыр кылдыр бүрүн эрге берген албан-дужаалдыг кижилерниң) шынзыткан бижиин салырынга кандидатты деткиир арынның арын болгаш артыы талазын ажыглап болур.

15. Муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органнарының депутаттарының болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларның муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңнарының хол үжүүн чырганының соонда, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының тодараткан формазы езугаар кандидатты деткээн хуудустарга бодунуң холунуң үжүүн салган кижилерниң даңзызын тургузар, ол даңзыже кандидат дугайында болгаш ону деткиири-биле хол үжүү салган кижилер дугайында бо чүүлдүң 10 кезээбиле көрдүнген хемчээлдиг медээлерни киирген турар. Даңзыга кандидат адын салыр.

27 чүүл. Кандидатты бүрүткээри-биле Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче документилерни киирери

1. Соңгулда каттыжыышкынының депшиткен кандидады Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче бүрүткедири-биле:

1) муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органнарының депутаттарының болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларның муниципалдыг соңгулдаларында соңгуткан баштыңнарының кандидатты депшидерин деткиири-биле хол үжүү салган, кандидатты деткээн хуудустарны;

2) кандидатты деткээн хуудустарга бодунуң холунуң үжүүн салган кижилерниң даңзызын;

3) кандидат дугайында мооң мурнунда бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 9 кезээниң 1 пунктузу-биле дүүштүр киирген медээлерниң өскерилгенининг дугайында медээлерни;

4) кандидаттың бир дугаар саң-хөө отчедун киирер.

2. Кандидатты бүрүткээри-биле бүгү документилерни кандидат харын угда Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче бадылаашкын хүнүнге чедир, 60 хонуктан эрте эвесте болгаш 45 хонуктан орайтатпайн, тус чернии-биле 18 шакка чедир киирер.

3. Кандидатты деткээн хуудустарны кандидат Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче кандидатты бүрүткээринге эргежок чугула өске-даа документилер-биле кады чаңгыс удаа киирер. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирип турар кандидатты деткээн хуудустарны чаңгыс азы элээн каш папка кылдыр көктээн турар болгаш Тыва Республиканың девискээринде турар, муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органнарының депутаттарының болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларның муниципалдыг соңгулдаларында соңгуткан баштыңнарының хол үжүүн чырган муниципалдыг районнар болгаш хоорай округтарының аайы-биле сорттаттынган болгаш дугаарлаттынган турар ужурлуг.

4. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирип турар муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органнарының депутаттарының болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларның муниципалдыг соңгулдаларында соңгуткан баштыңнарының хол үжүүнүң санындан ашпас ужурлуг, ынчалза-даа ол 5 хуудан хөй болбас. Бир эвес кандидатты бүрүткээринге айыткан кижилерниң 40-ден эвээш хол үжүүн киирери негеттинип турар болза, киирип турар хол үжүүнүң саны бо Хоойлунуң 26 чүүлүнүң 1 кезээнде айыткан хол үжүүнүң санындан ажа берип болур, ынчалза-даа ол ийи хол үжүүнден хөй болбас. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирип турар муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органнарының депутаттарының болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларның муниципалдыг соңгулдаларында соңгуткан баштыңнарының хол үжүүнүң саны бо Хоойлунуң 26 чүүлүнүң 2 кезээнде айыткан хол үжүүнүң санындан ажа берип болур, ынчалза-даа ол 5 хуудан хөй болбас. Бир эвес айыткан кижилерниң 40-ден эвээш хол үжүүн киирери негеттинип турар болза, киирип турар хол үжүүнүң саны бо Хоойлунуң 26-

чүүлүнүң 2 кезээнде айыткан хол үжүүнүң санындан ажа берип болур, ынчалза-даа ол ийи хол үжүүнден хөй болбас.

5. Кандидатты бүрүткээри-биле документилер хүлээп ап тура, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидатка киирген документилерни хүлээп алганын бадыткап турар болгаш хүлээп алган ай, хүнүн салган документини бээр. Ол документиге хары угда кандидатты деткиири-биле хүлээп алган хуудустарның санын айтыр. Ынчан Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидатты деткээн арын бүрүзүнге таңмазын базар, кандидатты деткиири-биле киирген хуудустарның саны кандидатты деткиири-биле хуудуста бодунуң адын салган даңзыда кижилерниң санынга дүгжүп турарын хынаар. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидаттың эзлеп турар оран-савазынче киирерин хоруур болгаш кандидатты бүрүткээринге эргежок чугула документилер хүлээп алырынга, бир эвес бо чүүлдүң 2 кезээнде айыткан хуусаа төнеринге чедир чедиртинген болза, ынавайн баар эргези чок.

6. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидатты деткиири-биле хуудустарда боттарының холунуң үжүүн салган кижилерниң даңзызын киирген хүнден эгелээш, үш хонук дургузунда, ол даңзыны регионалдыг күрүнениң парлалга үндүрүлгелеринге парладыр, азы бодунуң сайтызында «Интернет» медээ-телекоммуникация четкизинче киирер.

28 чүүл. Кандидатты депшидип турда, бо Хоойлунуң негелделерин сагаанын хынаары

1. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидат бүрүзүн депшидериниң «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле, бо Хоойлу-биле көрдүнген чуруму сагыттынып турарын хынаар. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле, бо Хоойлу-биле дүүштүр кандидаттың киирген допчу намдарының болгаш өске-даа медээлериниң шынныын хынаар хүлээлгелиг.

2. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидаттар дугайында бо Хоойлу-биле дүүштүр киирип турар медээлерниң шынныын хынаарының дугайында бижикти чогуур органнарже 10 хонук дургузунда, а бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 9 кезээниң 2 пунктузу-биле дүүштүр киирип турар медээлерге хамаарыштыр — хыналда түңнелдериниң дугайында медээни 20 хонук дургузунда чорудар кылдыр дилегни киирер. Бир эвес айыткан бижиктер бадылаашкын хүнүнге чедир 10 азы оон эвээш хонук бурунгаар кирген болза, чогуур органнар хыналдалар түңнелдериниң дугайында медээни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктааткан хуусаазында дыңнадыр ужурлуг.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидаттар депшидип турда, доктааткан хемчээли-биле оларның дугайында киирген медээлерни соңгукчуларга медээ кылдыр чедирер.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидаттарның киирген медээлеринде шын эвес фактылар бары илереттингениниң дугайында медээлерни массалыг информация чепсектеринче чорудар.

3. Кандидатты депшидериниң чурумун сагаанын, кандидатты деткээн хуудустарда салдынган хол үжүүнүң шынныын хынаарыбиле Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бодунуң шиитпири-биле Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының кежигүннеринден, адаанда турар соңгулда комиссияларының болгаш оларның аппараттарының ажылдакчыларының аразындан ажылчын бөлүктү тургузар.

4. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидатты деткээн хуудустарда салган хол үжүүнүң шынныын бо Хоойлунуң 29 чүүлүнүң 1 кезээнде айыткан хуусаа иштинде хынаар. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидатты бүрүткээр дугайында айтырыг көөр ужурлуг хурал болурунга чедир, үш хонуктан орайтатпайн, хол үжүүнүң хыналдазын кылганының түңнелдериниң дугайында кандидатка дыңнадыр.

5. Кандидатты бүрүткедири-биле киирген шупту хол үжүүн болгаш кандидатты деткээн хуудустарда киирген оларга хамааржыр медээлерни хынаар ужурлуг.

6. Кандидатты деткээн хуудуста хол үжүүнүң шынныында, ооң иштинде кандидатты деткиири-биле долдурар хуудустар чедишпейн барганы-биле холбаштыр, каразынчыг чүүлдер тыптып келген тавырылгада, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы чыгган хол үжүүнге каразып турар кижиге айтырыглар салыр эргелиг.

Ол кижиниң хыналда кылыр хуусаа төнеринге чедир Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирген бижимел билдириишкини ооң кандидатты деткээн хуудуста чыгган хол үжүүн шын деп санаарынга үндезин болур.

7. Кандидатты деткээн хуудуста хол үжүүн дараазында таварылгада шын эвес деп санаар:

1) бир эвес ону хол үжүү салып турар үеде, муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутадыны азы муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңы болбайн турар кижи салган, азы болза бо Хоойлунуң 26 чүүлүнүң 13 кезээн хажытканы-биле чыгдынган болза;

2) бир эвес ол хол үжүү бо Хоойлунуң 26 чүүлүнүң 10 кезээн хажытканы-биле чыгдынган болгаш ол четпес чүүл бо чүүлдүң 6 кезээниң чуруму езугаар долдуртунмаан болза;

3) бир эвес хол үжүү кандидатты депшидериниң мурнунда салдынган азы хол үжүүн бодун шынзыдарының дугайында нотариустуң (Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле дүүштүр нотариат ажылчорудулгаларын кылыр кылдыр төлээлеттирген албан-дужаалдыг кижилерниң) шынзыткан бижимелиниң соонда салдынган болза;

4) бир эвес кандидатты деткээн хуудуста айыткан чүүлдерден кандидаттың, муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутадының азы муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңының дугайында кандыг-бир медээ, кандидатты деткиири-биле ат салган хуудус шынга дүүшпес болгаш ол четпес чүүл бо чүүлдүң 6 кезээниң чуруму езугаар долдуртунмаан болза;

5) бир эвес кандидаттың дугайында, азы муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутадының азы муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңының дугайында азы хол үжүүн салган ай, хүнү болгаш (азы) шагы эдилгелиг болгаш ол четпес чүүл бо чүүлдүң 6 кезээниң чуруму езугаар долдуртунмаан болза.

8. Бир эвес хол үжүүн хынап турар үеде муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутады азы муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңы чаңгыс ол-ла кандидатты деткиири-биле элээн каш хол үжүү салганы илереттинген болза, ооң чүгле чаңгызын санаар. Бир эвес хол үжүүн хынап турар үеде, муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутады азы муниципалдыг тургузугнуң муниципалдыг соңгулдаларда соңгуткан баштыңы чаңгыстан элээн каш кандидаттар деткээн болза, оларның бирле дугаарында салган хол үжүүн санаар.

9. Кандидат бүрүзүнүң кандидатты деткээн хуудустарын хынаанының түңнелдеринге хамаарыштыр түңнел протоколду тургузар, аңаа ажылчын бөлүктүң удуртукчузу — Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү адын салыр болгаш шиитпир хүлээп алырыбиле ону Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче чорудар. Протоколга кандидатты деткиири-биле чагып кылдырган хуудустарның санын, алган хуудустарның, а ол ышкаш кандидатты деткээн хуудустарда салдынган хол үжүүнүң санын, шын эвес деп санаан хол үжүүнүң санын айтыр. Протоколду Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпиринге кожар. Протоколдуң хоолгазын кандидатка Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының кандидатты бүрүткээр дугайында айтырыгны көөр ужурлуг хуралынга чедир, үш хонуктан орайтатпайн, дамчыдар. Кандидат ажылчын бөлүктүң удуртукчузунуң шынзыдып бадыткаан протоколунуң хоолгазы-биле кады хары угда Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязындан хыналда кылган ведомосту болгаш өске-даа албан-езузунуң документилериниң хоолгаларын алыр эргелиг.

10. Кандидат дугайында киирген медээлер долу эвес болган азы бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 7-9 кезектери-биле, 27 чүүлүнүң 1 кезээ-биле дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирген документилерни долдурарда, бо Хоойлунуң негелделери сагыттынмаан болза, ол дугайында медээни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы, кандидатты бүрүткээр дугайында айтырыгны көөр хуралынга чедир, үш хонуктан орайтатпайн, кандидатка дыңнадыр. Айыткан хуралга чедир, бир хонук бурунгаар, кандидат ооң дугайында бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 7-9 кезектери-биле, 27 чүүлүнүң 1 кезээ-биле дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирген медээлерлиг документилерже, ол документилерни «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң негелделерине дүүшпес кылдыр долдуртунган болза, солуур эргелиг.

29 чүүл. Кандидатты бүрүткээри

1. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидатты бүрүткээри-биле эргежок чугула документилер хүлээп алган хүнден эгелээш, 10 хонук дургузунда, кандидатты бүрүткээр дугайында азы ону бүрүткээринден ойталаарының дугайында шиитпир хүлээп алыр эргелиг. Кандидатты бүрүткеп турда, ону бүрүткээриниң дугайында Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпиринге кандидатты чогуур соңгулда каттыжыышкыны депшидип турарының фактызын айтыр. Кандидатты бүрүткээриниң дугайында шиитпирге бүрүткел кылган ай, хүнүн болгаш шагын айтыр. Кандидаттар бүрүткээриниң дугайында шиитпирлерни хүлээп ап тура, кандидаттарны бүрүткээри-биле кандидаттарның Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирген документилериниң оочур езугаар болурун сагыыр.

2. Кандидатты бүрүткээринден ойталаарының дугайында шиитпир хүлээп алган таварылгада, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы ону хүлээп алган үеден, бир хонук дургузунда, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпириниң хоолгазын, ойталаанының чылдагаанын тайылбырлааны-биле кандидатка бээр. Кандидатты бүрүткээринден ойталаарының үндезиннери болза:

1) кандидатта идепкей чок соңгудар эргече чогу;

2) «Политиктиг партиялар дугайында» Федералдыг хоойлу-биле көрдүнген кандидатты депшидериниң негелделерин сагыбааны;

3) кандидатты депшидериниң болгаш бүрүткээриниң дугайында дыңнадыг кылыры-биле киирген документилерниң аразында «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле, бо Хоойлу-биле дүүштүр кандидатты депшидериниң болгаш (азы) бүрүткээриниң дугайында дыңнадырынга эргежок чугула документилерниң чок боол турары;

4) кандидатты бүрүткээриниң дугайында айтырыгны аңаа көөр ужурлуг Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының хуралдаар хүнүнүң мурнунда хүнде кандидатты депшидериниң болгаш бүрүткээриниң дугайында дыңнадыг кылыры-биле киирген документилерниң аразында «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң негелделерин хажыдып тургаш, долдурган документилерниң бар боол турары;

5) кандидатты бүрүткээр дугайында айтырыгны аңаа көөр ужурлуг соңгулда комиссиязының хуралдаар хүнүнүң мурнунда хүнде кандидатты депшидериниң болгаш бүрүткээриниң дугайында дыңнадыг кылыры-биле киирген документилерде «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 33 чүүлүнүң 2 болгаш 3 пунктулары-биле, бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 9 кезээниң 1 болгаш 2 пунктулары-биле көрдүнген кандыг-бир медээлерниң чок боол турары;

6) муниципалдыг тургузугларның төлээлекчи органнарының депутаттарының болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларның муниципалдыг соңгулдаларында соңгуттурган баштыңнарының кандидатты бү
ри-биле киирген шын хол үжүүнүң
чедишпези;

7) «Россия Федерациязының хам
рының соңгулда эргелериниң бол
ферендумга киржир эргезиниң
магадылалдарының дугайында» Ф
дыг хоойлунуң 33 чүүлүнүң 2¹ пункту
бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 9 кез
пунктузу-биле дүүштүр киирер у
турган, ап кагдынмаан болгаш үзе о
суд херээ бар дугайында медэ
кандидат чажырыпканда;

8) кандидат соңгулда фондузун
пааңда. Соңгулда фондузунда акша
гиниң чогу кандидатты бүрүткээ
ойталаарынга үндезин болбас;

9) кандидат бодунуң соңгулда
ниязын акшаландырып турар үезин
дунуң соңгулда фондузунуң акша
гизинден аңгыда, соңгулда фонд
акша-хөреңгилерин чарыгдаарын
Хоойлунуң 49 чүүлүнүң 3 кезээ-бил
тааткан эң улуг хемчээлинден 5 хууда
турар өске акша-хөреңгилерни ажыгл

10) кандидат бодунуң соңгулд
паниязын акшаландырып турар үе
соңгулда фондузунуң акша-хөреңг
чарыгдаарының бо Хоойлунуң 49 чү
3 кезээ-биле доктааткан эң улу
чээлинден 5 хуудан хөйнү ажырганд

11) «Россия Федерациязының ха
ларының соңгулда эргелериниң б
референдумга киржир эргезиниң к
магадылалдарының дугайында» Фе
дыг хоойлунуң 56 чүүлүнүң 1 болг
пунктузу-биле көрдүнген кызыгаарлаа
нарны агитация үезиниң дургузунда
дидаттың сагыбааны фактыны суд шии
биле тодаратканда;

12) кандидат бодунуң албан-дужаа
ажыл-албан байдалының артык эрге
чаңгыс эвес удаа ажыглаанда;

13) кандидаттың, ооң бүзүретт
кижизиниң, саң-хөө айтырыгларының та
биле бүрүн эргелиг төлээзиниң, а ол ы
оларның даалгазы-биле ындыг
чорудуп турган өске кижи азы органи
соңгукчуларны садып ап турганы фак
суд шиитпири-биле тодаратканда.

3. «Россия Федерациязының хам
ларының соңгулда эргелериниң бо
референдумга киржир эргезиниң ко
магадылалдарының дугайында» Феде
дыг хоойлу-биле дүүштүр кандид
бүрүткээр дугайында азы бүрүткээри
ойталаарының дугайында Тыва Респу
каның Соңгулда комиссиязының ши
ринге хамаарыштыр хомудалды с
«Россия Федерациязының хамаатылары
соңгулда эргелериниң болгаш рефе
думга киржир эргезиниң кол-кол м
дылалдарының дугайында» Федерал
хоойлу-биле доктааткан чурум езу
хомудалды киирип болур.

4. Бүрүткеттирген кандидат бүрүз
ону бүрүткээнииң ай, хүнүн болгаш
айытканы-биле, шынзылганы бээр. Т
Республиканың Соңгулда комисси
бүрүткээн соонда бүрүткеттирген ка
даттар дугайында медээни массалыг инф
мация чепсектериниң төлээлеринге дам
дар. Соңгулда комиссиялары бадылаа
хүнүнге чедир, 15 хонуктан орайтатпа
соңгулда комиссияларының бажың-б
гаттарында аскан самбыраларга бүрүт
тирген кандидаттар дугайында, кандид
тарның болгаш оларның ашааның (када
ның) база назы четпээн ургларының о
галарының болгаш эт-хөреңгизиниң д
йында медээлерни азар. Ол-ла чурум
гаар бүрүткеттирген кандидатты бүрүт
ринден ойталаарының дугайында медз
азар. Бүрүткеттирген кандидаттар д
йында медээлерни соңгулда бюллетени
ышкаш, дес-дараалаштыр азар. Кан
даттың болгаш ооң ашааның (кадайын
база назы четпээн ургларының орулга
рының дугайында, эт-хөреңгизиниң бол
эт-хөреңги шинчилиг хүлээлгелериниң
гайында албан-езузу-биле парлаар удур
медээлерниң даңзызын Тыва Республикан
Соңгулда комиссиязы тургузар.

V эге. КАНДИДАТТАРНЫҢ ЭРГ БАЙДАЛЫ

30 чүүл. Кандидаттарның дең эргели
хандырары

1. «Россия Федерациязының хамаа
ларының соңгулда эргелериниң болг
референдумга киржир эргезиниң кол-к
магадылалдарының дугайында» Федера
дыг хоойлу-биле, бо Хоойлу-биле доктаад
тургускан таварылгалардан аңгыда, кан
даттар дең эргелерлиг болгаш дең хүлэ
гелерлиг болур.

2. Кандидаттарның мурнундан чүг
оларның саң-хөө айтырыгларының тала

тиле оларның бүрүн эргелиг төлээлери
ылгаш бүзүреттирген кижилер саналдап,
ве чугаалаар эргелиг.
3. Дараазында кандидаттар кандидаттың
ге-байдалы-биле холбашкан эргелерин
дирер болгаш хүлээлгелеринден хостат-
рар: бо Хоойлунуң 27 чүүлүнүң 2 кезээ-
ле доктааткан хуусаа төнеринге чедир
рүткедири-биле Тыва Республиканың
ңгулда комиссиязынче документилерин
ирбээн кандидаттар; бүрүткээринден
таалаан кандидаттар, бир эвес бүрүткээ-
нден ойталаарының дугайында шиитпирни
д чуруму-биле удурланмаан болза,
дунуң кандидатураларын дүжүрген канди-
ттар, оларны депшиткен соңгулда катты-
ышкыннары дедир кыйгырган канди-
ттар, бо Хоойлунуң 32 чүүлүнүң 5 кезээ-
ле дүүштүр бодунуң эрге-байдалын
диргени-биле холбаштыр шупту бүрүт-
ттирген кандидаттар.
31 чүүл. Албан-дужаал азы албан-
кылы-биле холбашкан кызыгаарлаашкын-
ар
1. Күрүненин азы соңгулдалыг муни-
ипалдыг албан-дужаалдарны эзлеп турар
ндидаттар, политиктиг партиялардан
гыда, күрүне азы муниципалдыг албанда
рар азы өнчүнүң бүгү хевирлеринден
маарылга чокка организацияларның
гелел органнарының кежигүннери болуп
рар (дээди эргелел органы хурал болуп
рар организацияларда — ол организа-
яларның ажыл-чорудулгазының удуртул-
зын боттандырып турар органнарның
жигүннери) кандидаттар, а ол ышкаш
бан-дужаалдыг кижилер, журналистер,
ссалыг информация чепсектериниң үндү-
лгелерин боттандырып турар организа-
яларның өске-даа чогаадыкчы ажылдак-
лары болуп турар кандидаттар, бодунуң
нгулда кампаниязын эрттирип тура, бодун
албан-дужаал азы албан-ажыл байдал-
рының артык эргезин ажыглаар эргези
к.
2. Күрүне азы муниципалдыг албанда
рар азы массалыг информация чепсекте-
ниң үндүрүлгелерин боттандырып турар
ганизацияларда ажылдап турар бүрүт-
ттирген кандидаттар Тыва Республиканың
штыңының — Чазааның Даргазының
нгулдаларынга киржип турар үезинде
ттарының албан-дужаал азы албан-ажыл
эзлгелерин күүседиринден хостаттырар.
гуур дужаалдарның (айтыышкыннарның)
үредип шынзыткан хоолгаларын чогуур
ндидаттың бүрүткеттирген хүнүнден
леп, беш хонуктан орайтатпайн, Тыва
спубликаның Соңгулда комиссиязынче
рер.
3. Кандидаттар болбайн турар болгаш
үненин азы муниципалдыг соңгулда
ан-дужаалдарын эзлеп турар, азы болза
үне азы муниципалдыг албанда турар
өнчү хевиринден хамаарылга чокка
анизацияларның эргелел органнарының
игүннери (дээди эргелел органы хурал
уп турар организацияларда — ол орга-
ацияларның ажыл-чорудулгазының удур-
газын боттандырып турар органнарның
игүннери) болуп турар кижилер,
итиктиг партиялардан аңгыда, соңгулда
паниязының үезинде кандидатты деп-
ер азы соңгуур сорулгаларга бодунуң
ан-дужаал азы албан-ажыл байдал-
ының артык эргезин ажыглаар эргези
болур.
4. Бо Хоойлуда бодунуң албан-дужаал
албан-ажыл байдалдарының артык
зин ажыглаары дээрге судка «Россия
ерациязының хамаатыларының соңгулда
леринің болгаш референдумга киржир
езининң кол-кол магадылалдарының
йында» Федералдыг хоойлунуң 40
лүнүң 5 пунктузу-биле көрдүнген
елиишкиннер болур.
. «Россия Федерациязының хамааты-
ының соңгулда эргелериниң болгаш
ерендумга киржир эргезининг кол-кол
дылалдарының дугайында» Федерал-
хоойлунуң 40 чүүлүнүң 5 пунктузунда
ткан кызыгаарлаашкыннарны сагыыры
таттарның боттарының бүрүн эргелерин
аш боттарының хүлээлгелерин соңгук-
р мурнунга күүседиринге шаптыктавас
р ужурлуг.
. Массалыг информация чепсектериниң
рүлгезин боттандырып турар албан-
алдыг кижилерге, журналистерге, өске-
ногаадыкчы ажылдакчыларга, бир эвес
тынган кижилер кандидаттар, чок болза
идаттарның бүзүреттирген кижилери
саң-хөө айтырыгларының талазы-биле
н эргелиг төлээлери болуп турар болза,
алыг информация чепсектерин дам-
тыр соңгулда кампаниязын чыры-
нга оларның киржири хоруглуг.
2 чүүл. Кандидаттың ажыл-чорудул-
ның магадылалдары

1. «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр ажыл берикчизи, күрүне органының азы ооң чогуур кезээниң удуртукчзу, шериг кезээниң командири, кандидатты бүрүткээн хүнден эгелээш ажылдап, албан-хүлээлге күүседип, альтернативтиг хамааты албанын эрттирип, шериг чыыжын эрттирип, өөренип турар албан черинің администрациязы кандидатты Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының бүрүткээн хүнүнден эгелээш, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдерин албан-езузу-биле парлаан хүнге чедир бүрүткеттирген кандидаттың киргени билдириишкинине, рапортунга дүүштүр ону ажылындан, албан-хүлээлге күүселдезинден, өөредилге кичээлдеринден ол хуусааның дургузунда кандыг-даа хүнде, кандыг-даа шакта хостаар хүлээлгелиг.

2. «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр бүрүткеттирген кандидат администрацияның (ажыл берикчизиниң) саналы-биле ажылындан, албан-хүлээлгезинден, өөредилге албан черинден үндүрткен азы ооң чөпшээрели чокка өске ажылче, ооң иштинде өске черде ажылдаарынче шилчиткен, а ол ышкаш сургакчыладып чоруткан, шериг болгаш альтернативтиг хамааты албан-хүлээлгезин эрттиреринче база шериг чыыштарынче кыйгырткан туруп болбас. Бүрүткеттирген кандидаттың Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларынга киришкен үезин ниити күш-ажыл стажынче, кандидат кылдыр бүрүткедириниң мурнунда ажылдап турганы мергежилин езугаар киир бижиир.

3. «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр бүрүткеттирген кандидатка хамаарыштыр аңаа кеземче харыысалгазын азы административтиг хемчеглер хүлээдириниң дугайында шиитпирни Россия Федерациязының Истелге комитединиң Тыва Республикада истелге органының (эргелелиниң) удуртукчузу хүлээп болур. Кандидатка Тыва Республиканың прокурорунуң чөпшээрели чокка, суд чуруму-биле онаап турар административтиг кеземче онаап болбас. Ындыг чөпшээрел бээр апарза, прокурор Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга ол дугайында дораан дыңнадыр.

4. Бүрүткеттирген кандидат, ооң бүзүреттирген кижизи Тыва Республиканың Соңгулда ккомиссиязындан соңгулда участоктарының, оларның кызыгаарларын, девискээр болгаш участок соңгулда комиссияларының адрестерин болгаш телефоннарын, бадылаашкын болур бажың-балгаттарның адрестерин айыткан, даңзызын алыр эргелиг.

5. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының ниити түңнелдерин албан-езузу-биле парлаан хүнден эгелеп бүрүткеттирген кандидат эргелерин чидирер болгаш бүрүткеткен кандидаттың эрге-байдалдары-биле холбашкан хүлээлгелериненн хосталыр. Бир эвес Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы катап бадылаашкын томуйлаар болза, кандидатураларга хамаарыштыр катап бадылаашкын чорутпас бүзүреттирген кандидаттар Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының катап бадылаашкыннар чарлаан хүнүнден эгелээш, бодунуң эргебайдалын чидирер. Ынчан бо Хоойлунуң 65 чүүлүнүң 3 кезээ-биле көрдүнген таварылгада үнүп чоруткан бүрүткеттирген кандидаттың орнун эзлеп алган бүрүткеттирген кандидат бүрүткеттирген кандидаттың эргебайдалы-биле холбаштыр эргелерин болгаш хүлээлгелерин катап алыр.

33 чүүл. Кандидаттарның бүзүреттирген кижилери

1. Кандидат 50 чедир бүзүреттирген кижилерни томуйлап болур. Айыттынган кижилерни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бүрүткээр. Бүзүреттирген кижилерни бүрүткээрин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче кандидаттың бүзүреттирген кижилерин томуйлаарының дугайында бижимел билдириишкини болгаш хамаатының бүзүреттирген кижи кылдыр чөпшээрелин бээр дугайында бижимел билдириишкини кирген хүнден үш хонук дургузунда боттандырар. Билдириишкинге болгаш таныштырылгага бүзүреттирген кижиниң фамилиязын, адын, адазының адын, төрүттүнген хүнүн, айын, чылын, ажылдап азы албан-хаап турар черин (ажылдап азы албан-хаап турар кол чери чок таварылгада — кылып турар ажыл-херээн), эзлеп турар албан-дужаалын, чурттап турар черининг адрезин, паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документизиниң сериязын, дугаарын, тывыскан ай, хүнүн болгаш ону берген органның адын азы кодун айтыр. Бүзүреттирген кижилерниң даңзызын (саазынга азы машинага номчуур хевирге) доктааткан форма езугаар Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирер.

2. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының албан-дужаалында кандидаттар болуп турар Россия Федерациязының хамаатылары, күрүненин азы муниципалдыг соңгулдалыг албан-дужаалдар эзлеп турар кижилер, тус чер чагыргаларының баштыңнары, соңгулда комиссияларының аппараттарының ажылдакчылары бүзүреттинген кижилер боол болбас. Күрүненин азы муниципалдыг албанда турар кижилер бүзүреттирген кижилер кылдыр, бүзүреттирген кижиниң бүрүн эргелерин күүседип турар үезинде албан аайы-биле хүлээлгелерин күүседиринден олар хостаттырган байдалда турар болза, томуйлаттырып болур. Күрүненин азы муниципалдыг албанда турар бүзүреттирген кижини бүрүткээрин, ол албан аайы-биле хүлээлгелерин күүседиринден (ооң иштинде шөлээ үезинде) хостаттырган дугайында дужаалдың (айтыышкынның) чогуур хоолгазын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киргенде, боттандырар.

3. Бүзүреттинген кижилер Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязындан шынзылганы алыр. Ажыл берикчизи бүзүреттинген кижиге ооң дилээ-биле бодунуң бүрүн эргелерин боттандырып турар үезинде төлевир чок шөлээни бээр.

4. Бүзүреттирген кижилер суртаал болгаш бо Хоойлу-биле көрдүнген өске-даа ажыл-чорудулганы оларны томуйлаан кандидаттарга хамаарыштыр чорудар. Бүзүреттирген кижи хайгааракчының бүрүн эргелерин күүсетпес.

5. Бүзүреттирген кижини томуйлаан кандидат ол дугайында Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга дыңнатпышаан, оларны кайы-даа үеде дедир кыйгыртыр болгаш өске кижини томуйлаар эргелиг болур. Бүзүреттинген кижи бүрүн эргелерин бодунуң идепкейи-биле кайы-даа үеде эгидип болур, ынчан ол Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче шынзылгазын дедир эгидер болгаш ону бүзүреттирген кижи кылдыр томуйлап каан кандидатка дыңнадыр ужурлуг. Бүзүреттирген кижилерни дедир кыйгыртыр болгаш оларның бүрүн эргелерин дүжүрер дугайында медээни Тыва республиканың Соңгулда комиссиязы парлаар.

6. Бүзүреттирген кижилерниң бүрүн эргелери оларны Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бүрүткээн хүнден эгелээр болгаш бүзүреттирген кижилерни томуйлаан кандидат бодунуң эрге-байдалын чидиргени-биле холбаштыр соксаар, бо чүүлдүн 5-ки кезээнде айыткан таварылгадан аңгыда, ынчалза-даа Тыва Республиканың Баштыңының — Тыва Республиканың Чазааның Даргазының соңгулдаларының ниити түңнелдерин парлаан хүнден орай эвесте болур.

7. Бүзүреттирген кижиниң эрге-байдалыбиле дүүшпес эрге-байдалды алган таварылгада, бүзүреттирген кижини бүрүткээрин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы күш чок болдурар.

34 чүүл. Кандидаттарның саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээлери

1. Кандидат саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээни (бүрүн эргелерлиг төлээлер) томуйлаар хүлээлгелиг болур. Кандидаттың саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзи кандидаттың нотариуска шынзыдып каан бүзүредилгезинге үндезилеп, бодунуң ажыл-чорудулгазын боттандырар.

2. Саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээни томуйлаан соонда, аңаа дараазында бүрүн эргелерни дамчыдар:

1) тускай соңгулда агар санын ажыдар болгаш хаар;

2) соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизин башкарар;

3) соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизин учеттаар;

4) соңгулда фондузунче акша-хөреңгилерниң киреринболгаш чарыгдалын хынаар;

5) санажылга документилеринге ат салыр эрге.

3. Кандидат бодунуң саң-хөө талазыбиле бүрүн эргелиг төлээзинге бо чүүлдүн 2 кезээнде айыткан чүүлдерден аңгыда, соңгулдаларның акшаландырыышкыны-биле холбашкан өске-даа бүрүн эргелерни дамчыдып болур.

4. Кандидаттың саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзин бүрүткээрин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы, кандидаттың билдириишкинине, кандидаттың саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзиниң бижимел чөпшээрелинге, бо чүүлдүн 1 кезээнде айыткан шынзыдылганың үндезилеп, кандидаттың саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзи паспортун азы хамаатының паспортун солуп турар документизин көргүзерге, боттандырар. Кандидаттың саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзиниң бүрүн эргелериниң хуусаазы ол бүрүн эргелиг төлээзни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының бүрүткээн хүнүнден эгелээр болгаш бадылаашкын болган хүннүң соонда 60 хонук эрткенде, төнер, бо чүүлдүн 5 кезээнде көрдүнген таварылгадан аңгыда, а бир эвес бо Хоойлуга дүүштүр чогуур кандидаттың киржилгези-биле суд сайгарылгазы чорудар апарза, судтуң шиитпири хоойлу езугаар күштүг болган хүнде төнер.

5. Кандидат бодунуң саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзиниң бүрүн эргелерин кайы-даа үеде соксадып болур, ону бижимел хевирге Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга дыңнатпышаан, дедир кыйгырткан саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзиниң бүрүн эргелерин кым күүседирин бижимел хевирге медээлээр. Айыттынган билдириишкиннерниң хоолгаларын кандидат Россия Федерациязының Ажаалга банкызының чогуур филиалынче чорудар ужурлуг.

6. Кандидаттың чаа томуйлаткан саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзин бүрүткээрин бо чүүлдүн 4-кү кезээбиле көрдүнген чурум езугаар боттандырар.

35 чүүл. Кандидаттың үнүп чоруурy

1. Кандидат кандыг-даа үеде, ынчалза-даа бадылаар хүнге чедир беш хонуктан орайтатпайн, а олче албадап турар байдалдар барда, бадылаар хүнге чедир бир хонуктан орайтатпайн, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче билдириишкинни киирбишаан, бодунуң кандитатуразын уштур эргелиг болур. Айыткан билдириишкинни дедир албас. Бир эвес кандидат бүрүткеттирген болза, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы алган билдириишкинине үндезилеп, үш хонук хуусаадан орайтатпайн, а бадылаашкын хүнүнге үш болгаш оон эвээш хүн четпейн турда, бир хонук дургузунда кандидаттың киирген билдириишкинин бүрүткээрин күш чок болдурарының дугайында шиитпирни хүлээп алыр.

2. Кандидатты депшиткен органның шиитпири-биле соңгулда каттыжыышкыны кайы-даа үеде, ынчалза-даа ниити соңгулдаларда бадылаашкын хүнүнге чедир, беш хонуктан орайтатпайн, ол дугайында билдириишкинни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирбишаан, ол кандидатты дедир кыйгыртыр эргелиг. Ол билдириишкинни дедир кыйгыртпас. Бир эвес бүрүткеттирген кандидатты дедир кыйгырткан таварылгада, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидаттың бүрүткелин күш чок болдурарының дугайында шиитпир хүлээп алыр.

3. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидаттың бүрүткелин күш чок болдурарының дугайында шиитпир хүлээп ап тургаш, ол кандидатка ындыг шиитпир хүлээп алганын дыңнадыр болгаш ону хүлээп алган хүнде шиитпирниң хоолгазын бээр.

4. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы кандидат өлген, ону өлген деп санаанда, үнүп чоруткан деп санаар.

5. Бир эвес бадылаашкын хүнүнде ийиден эвээш бүрүткеттирген кандидаттар арткан болза, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларында бадылаашкынны Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпири-биле «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 38 чүүлүнүң 33 пунктузу-биле көрдүнген чурум езугаар соңгаарладыр.

6. Бир эвес бо чүүлдүн 5 кезээнде көрдүнген байдал бүрүткеттирген кандидаттың соңгулдаларга дараазында киржиринден ойталаанының, чок болза аңаа албадалдыг чылдагааннар чок турда, соңгулда комитединиң депшиткени бүрүткеттирген кандидадын дедир кыйгыртканының, азы болза ону «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 76 чүүлүнүң 3 болгаш 4 пункту-

ларынга үндезилээш, күш чок болдурганының түңнелинде тыптып келген болза (кажан күш чок болдурганы албадалдыг байдалдар ужун кандидаттың үнүп чорутканы-биле холбашкан таварылгадан аңгыда), Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткеп база эрттирип турда бүгү соңгулда комиссияларының үндүрген чарыгдалдарын чогуур бүрүткеттирген кандидаттан, соңгулда каттыжыышкынындан тыртар.

7. Бүрүткеттирген кандидатты соңгулдаларга дараазында киржиринден ойталаарынга албадалдыг байдалдар (бодунуң кандидатуразын уштуру) болза, а соңгулда каттыжыышкыны бодунуң депшиткен, бүрүткедип алган кандидадын дедир кыйгыртыры дээрге, бо Хоойлуда билдинип турары бүрүткеттирген кандидаттың азы ооң чоок төрелдериниң судтуң харыысалга онаары кызыгаарлыг деп көргени, аар аарааны, кадыының байдалы баксырааны болур.

VI эге. СОҢГУКЧУЛАРГА МЕДЭЭ ЧЕДИРЕРИ БОЛГАШ СОҢГУЛДА МУРНУНУҢ СУРТААЛЫ

36 чүүл. Соңгулдаларның медээ хандырылгазы

Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының медээ хандырылгазынче соңгукчуларга медээлер чедирери болгаш соңгулда мурнунуң суртаалы кирип турар, хамаатыларның медерелдиг үзел-бодал илередиишкинине, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының ажыкчарлыг болурунга салдар чедирери болур.

37 чүүл. Соңгукчуларга медээлерни чедирери

1. Соңгукчуларга медээлерни чедирерин массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгезин боттандырып турар организациялар, соңгулда комиссиялары, күрүнениң эрге-чагырга органнары, тус чер бот-башкарылга органнары, юридиктиг эргелиг черлер болгаш хууда кижилер «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлуга дүүштүр боттандырып турар. Күрүне эрге-чагырга органнары, тус чер бот-башкарылга органнары соңгукчуларга кандидаттарның, соңгулда каттыжыышкыннарының дугайында медээлер бээр эргези чок болур.

2. Массалыг информация чепсектеринге парлап азы өске арга-биле тарадып турар медээлерлиг материалдарның утказы шынныг, боттуг болур болгаш кандидаттарның дең эргелиг болурун хажытпас ужурлуг.

3. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээриниң болгаш эрттириниң дугайында, соңгулда ажыл-чорудуун кылырының хуусааларының база чурумунуң дугайында, кандидаттар дугайында, соңгулда каттыжыышкыннарының, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының дугайында медээлерни соңгукчуларга бээрин, ооң иштинде массалыг информация чепсектерин дамчыштыр, соңгулда комиссиялары боттандырар. Соңгулда комиссиялары ол ышкаш инвалид болуп турар соңгукчуларга медээ чедирер талазы-биле эргежок чугула хемчеглерни ап чорудар.

4. Массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгелерин боттандырып турар организациялар соңгукчуларга медээлер чедирер талазы-биле «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлуга дүүштүр боттандырып турар ажыл-чорудулгазын хостуг боттандырар.

5. Медээлерлиг теле- база радио-дамчыдылгаларга, өй-өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелеринге соңгулда мурнунуң хемчеглерин эрттириниң дугайында дыңнадыглар тускай медээлер бөлүү кылдыр тайылбыр чокка бердинген турар ужурлуг. Ындыг медээлерни кандидаттар, оларның бүзүреттирген кижилери, саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээлери төлевес. Оларга кымы-даа хамаан-чокка кайы-даа кандидатка, ооң иштинде оларның соңгулда мурнунуң ажыл-чорудулгазын чырыдарынга үе талазы-биле, ындыг дыңнадыгларга көрдүнген парлалга шөлүнүң талазы-биле ылгавас.

6. «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын медээлер-биле хандырар ажыл-чорудулгазынга киржип турар журналисти, массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгезин боттандырып турар организацияның өске-даа чогаадыкчы ажылдакчызын, албан-дужаалдыг кижизин Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының дугайында хоойлужудулга-биле дүүштүр ажыл берикчизиниң саналы-биле азы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының талазы-биле чогуур соңгулда кампанияларының дургузунда болгаш соңгулда кампаниязының төнгенииң соонда бир чыл хуусаада, ажылындан үндүрген азы ооң чөпшээрежилгези чокка өске ажылче шилчиткен, чүгле оларга Россия Федерациязының күш-ажыл хоойлужудулгазынга дүүштүр, ону судка хомудаваан азы суд чуруму-биле хоойлу езугаар күштүг деп көрген болгаш үндезилелдиг деп санаан хемчег онааган таварылгадан аңгыда, бооп болбас.

7. Бадылаашкын хүнүнде Тыва Республиканың девискээринде бадылаашкынның төнер шагынга чедир бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының ниити түңнелдериниң дугайында сан-медээлерни парлаары (чонга чарлаары), ооң иштинде медээ-телекоммуникация четкилеринге, сонуургалдыг кижилерге кирери хостуг «Интернет» четкизинче киирери хоруглуг.

38 чүүл. Хөй-ниитиниң санал-оналын айтырары

1. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдалары-биле холбаштыр хөй-ниитиниң санал-оналын айтырганының түңнелдерин парлаары (чонга чарлаары) соңгукчуларга медээлер чедириниң база бир хевири болур.

2. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдалары-биле холбаштыр хөй-ниитиниң санал-оналын айтырганының түңнелдерин парлап тура (чонга дыңнадып тура), ол түңнелдерни парлап турар (чонга дыңнадып турар) массалыг информация чепсектери, хамаатылар болгаш организациялар айтырыглар салган организацияны, ону эрттиргенииң үезин, айтырыг харыылаарынга киришкеннерниң (шилилге езугаар таварышканнарның) санын, айтырыг салыышкынын эрттирген девискээрин, медээлер чыгганының аргаларын, айтырыгның дорт утказын, частырыглыг бооп болурунуң статистика езугаар үнелелин, айтырыг салыышкынын эрттирерин чагаан болгаш ону парлаарын (чонга чарлап дыңнадырын) төлээн кижиниң, албан черииң (кижилерниң, албан черлериниң) адын айтыр хүлээлгелиг болур.

3. Бадылаашкын хүнүнге чедир беш хонук хуусаада, а ол ышкаш бадылаашкын хүнүнде хөй-ниитиниң санал-оналын айтырганының түңнелдерин, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын эрттирип турары-биле холбаштыр кандыг түңнелдиг болурун, өскедаа шинчилелдерниң баш удур көрүүшкүннерин парлаары (чонга чарлап дыңнадыры), ооң иштинде чамдык кижилерге олче кирери кызыгаарлаттынмаан медээ-телекоммуникация четкилеринге («Интернет» четкизин кииришгирбишаан) оларны салыры хоруглуг.

39 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының медээ хандырылгазынга ажыглаттынар телерадио-дамчыдылгалар база өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң организациялары

1. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының медээлер-биле хандырылгазын «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 47 чүүлүнде айыткан телерадио-дамчыдылганың, өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң күрүне организацияларын, а ол ышкаш өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң муниципалдыг болгаш күрүнении эвес организацияларын ажыглап тургаш, боттандырар.

2. Күрүне эрге-чагырга органнарының, тус чер бот-башкарылга органнарының тургускан өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелеринге чүгле оларның албан-езузунуң материалдарын болгаш дыңнадыгларын, нормативтиг болгаш өске-даа актыларын парлаар, суртаал материалдары, ол ышкаш кандидаттарның, соңгулда каттыжыышкынарының ажыл-чорудулгазын чырыдып турар эдилгелиг редакция материалдары парлавас.

3. «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр телерадио-дамчыдылганың болгаш өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң күрүне организацияларының регионалдыг күрүне организацияларының даңзызын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы массалыг информация чепсектерин бүрүткээр талазы-биле хүлээлгелерни боттандырарынга бүрүн эрге берген күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органының девискээр органының саналдап киргени-биле, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаар дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүннүң дараазында хүнде, он дугаар хонуктан орайтатпайн, парлап үндүрер.

4. «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр бо чүүлдүң 3 кезээнде айыткан даңзыны Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче, Тыва Республиканың Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаарының дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүннүң дараазында хүнде, беш дугаар хонуктан орайтатпайн, чорудар. Ол даңзыга телерадио-дамчыдылга организациязы, өйлеп үнер парлалга үндүрүлгези бүрүзүнүң дугайында дараазында медээлерни киирер:

1) телерадио-дамчыдылга организациязының база чогуур массалыг информация чепсектериниң азы өйлеп үнер парлалга үндүрүлгезиниң ады;

2) телерадио-дамчыдылга организациязының азы өйлеп үнер парлалга үндүрүлгезиниң редакциязының юридиктиг адрези;

3) телерадио-дамчыдылга организациязының тургузукчузу (тургузукчулары) болгаш өйлеп үнер парлалга үндүрүлгезиниң азы өйлеп үнер парлалга үндүрүлгезиниң редакциязының тургузукчузу (тургузукчулары);

4) күрүне деткимчезиниң хевири болгаш хемчээли (бир эвес ындыг деткимче Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаар дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чарлаан) хүннүң мурнунда чыл иштинде турган болза);

5) Тыва Республиканың устав езугаар (чыылдалыг) капиталында үлүү (салыышкыны) (бир эвес ындыг үлүг Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаар дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнде бар болза);

6) өйлеп үнер парлалга үндүрүлгезиниң үнер үелериниң хуусаалары;

7) телерадио-дамчыдылга организациязы, өйлеп үнер парлалга үндүрүлгези тускай угланыышкынныг бооп турарын айытканы (тускай угланыышкынныг телерадио-дамчыдылга организацияларынга, өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелеринге хамаарыштыр).

40 чүүл. Соңгулда мурнунуң суртаалы

1. Соңгулда кампаниязын чорудуп турар үеде соңгулда мурнунуң суртаалы кылдыр санаар чүүлдер болза:

1) кандидатка (кандидаттарга) удур азы ол дээш бадылаарынче кыйгырары;

2) кайы-бир кандидатты дээрге деп көрүп турарын илередири, соңгукчу кайы кандидат дээш бадылаар ужурлуун соңгукчуга айтыры (бо Хоойлунуң 38 чүүлүнүң 2 кезээ-биле дүүштүр хөй-ниитиниң санал-оналын айтырганының түңнелдерин албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) таварылгадан аңгыда);

3) кандидаттың соңгуткан азы соңгутпайн барган таварылгада, кандыг уржуктарлыг бооп болурун тайылбырлаары;

4) кайы-бир кандидаттар, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының дугайында колдай киирген болгаш мактаан азы бактаан углуг тайылбырлар немешкен медээлерни тарадыры;

5) кандидаттың профессионал ажыл-чорудулгазы-биле азы бодунуң ажыл-албан (албан-дужаал) хүлээлгелерин күүседири-биле холбашпаан ажыл-чорудулгазының дугайында медээлерни тарадыры;

6) кандидатты, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының соңгукчуларга ооң дугайында эки азы багай хамаарылганы тургузарынга салдар чедирер ажыл-чорудулга.

2. Массалыг информацияның чепсектериниң үндүрүлгелерин боттандырып турар организацияларның төлээлекчилериниң профессионал ажыл-чорудулгазын боттандырып тура болгаш бо чүүлдүң 1 кезээниң 1 пунктузунда айыттынган хөделиишкиннерин, бир эвес ол хөделиишкиннер соңгукчуларны, кандидат (кандидаттар) дээш азы кандидатка (кандидаттарга) удур бадылаарынче ыдалаар сорулгалыг кылдынган болза, а бо чүүлдүң 1 кезээниң 2-6 пунктулар айыттынган хөделиишкиннери, бир эв хөделиишкиннер ол сорулгаларга ча эвес удаа кыдынган таварылгада, соң мурнунуң суртаалы деп санаар.

3. Соңгулда мурнунуң суртаа чорудуп болур черлер:

1) телерадио-дамчыдылга организа ларының каналдарынга болгаш өйлеп парлалга үндүрүлгелеринге;

2) хөй чон мурнунга суртаал хе лерин эрттирер арга-биле;

3) парламал, дыңнаар, көөр бо өске-даа суртаал материалдарын үн рииниң болгаш тарадырының аргазы-б

4) хоойлу езугаар хоруваан өске аргалар-биле.

4. Телерадио-дамчыдылга организа ларының каналдарынга болгаш өйлеп парлалга үндүрүлгелеринге соңгулда нунуң суртаалын хөй-ниити мурнунга ч лажыышкын, дискуссиялар, «төгерик дар», пресс-конференциялар, интервь санал-оналдар, бүрүткеттирген канд дугайында телеочерктер көргүзүү, ви фильмнер хевиринге чорудар болгаш е даа хоойлу-биле хоруваан хевирл чорудар. Кандидат бодунуң агитациязы утказын, хевирлерин, аргаларын тускайлаң тодарадыр, ону бот-тускай чорудар, а ол ышкаш Россия Федера зының хоойлужудулгазы-биле доктаа чурум езугаар ону эрттиреринге е кижилерни кииришгирер эргелиг болур

5. Соңгулда мурнунуң суртаалын ч дары, кандыг-даа суртаал материалда үндүрери болгаш тарадыры дараазы кижилерге болгаш организацияла хоруглуг:

1) күрүнеиң эрге-чагыргазының ф ралдыг органнарынга, Россия Федера зының субъектилериниң өске-даа кү эрге-чагыргазының органнарынга, е күрүне органнарынга, тус чер бот-б карылга органнарынга;

2) политиктиг партиялардан аңгы күрүнеиң азы муниципалдыг соңгулда албан-дужаалдарны эзлеп турар кижи азы болза күрүне азы муниципалдыг алба ажылдап турар кижилер, азы болза өнчү хевиринден хамаарылга чокка, орга зацияларның башкарылга органнары кежигүннериниң бооп турарлар (башкары ның дээди органы хурал болуп ту организацияларда — ол организацияла ажыл-чорудулгазының удуртулга боттандырып турар органнарның ке гүннери), боттарының албан-дужаал б ажыл-албан хүлээлгелерин күүседип т болгаш (азы) бодунуң албан-дужаал б ажыл-албан байдалының артык эргеле ажыглап турда;

3) шериг кезектеринге, шериг ал черлеринге болгаш организацияларга;

4) ачы-буян болгаш чүдүлге органи цияларынга, оларның тургусканы орга зацияларга, а ол ышкаш чүдүлге кат жыышкыннарының кежигүннери база к жикчилери сагылгалар болгаш езулал эрттирип тура;

5) соңгулда комиссияларынга, соңгу комиссияларының бадылаар эргелиг ке гүннеринге;

6) даштыкы хамаатыларга, хамаа эргези чок кижилерге, даштыкы юридик эргелиг черлерге;

7) делегей организацияларынга болг бүгү-делегейниң хөй-ниити каттыжы кыннарынга;

8) массалыг информация чепсектери үндүрүлгелерин баттындырып турар ор низацияларның төлээлекчилери боттарын профессионал ажыл-чорудулгазын б тандырып тура;

9) Тыва Республиканың Баштыңының Чазааның Даргазының соңгулдаларын талазы-биле соңгулда кампаниязын чору турар үеде, суд шиитпири-биле «Рос Федерациязының хамаатыларының соңгул эргелериниң болгаш референдумга кирж эргезиниң кол-кол магадылалдарының ду йында» Федералдыг хоойлунуң 56 чүүлүн 1 пунктузу-биле көрдүнген кызыгаа лаашкыннарны хажытканының фактылар тургускан кижилерге хоруглуг.

6. Күрүне азы соңгулдалыг муни палдыг албан-дужаалдарны эзлеп тур кижилерге, кажан олар кандидаттар кылд бүрүткеттирген таварылгадан аңгыд телерадио-дамчыдылга организациялар ның каналдарынга болгаш өйлеп үн парлалга үндүрүлгелеринге соңгул мурнунуң суртаалын чорудары хоруглуг

7. Соңгулда мурнунуң суртаалын бадылаашкын хүнүнде 18 хар четпэ назылыг кижилерни, ооң иштинде сурта материалдарынга оларның чуруктар болгаш чугааларын, бо чүүлдүң 8 кезээн 4 пунктузунда көрдүнген таварылгад

аңгыда, ажыглаары хоруглуг.

8. Кандидаттың, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының дугайында суртаал материалдарынга кайы-бир кижиниң чуруун, чугааларын ажыглаары чүгле ол кижиниң бодунуң бижимел чөпшээрели-биле болдунуп болур. Чөпшээрелди бадыткап турар документини Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга суртаал материалдарының экземплярлары-биле кады бо Хоойлунуң 46 чүүлүнүң 3 кезээнге дүүштүр киирер. Суртаал материалын телерадио-дамчыдылга организациязының каналынга азы өйлеп үнер парлалга үндүрүлгезинге салып турар таварылгада, ол документини Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының негээнин езугаар аңаа киирер. Бо кызыгаарлаашкын дараазында таварылгаларга хамаарышпас:

1) кандидат, кандидат депшиткен соңгулда каттыжыышкынының дугайында чонга чедирген чугааларны, ону дыңнаткан, парлаан ай, хүнүн (кайы үеде) болгаш ындыг чугааны дыңнаткан, парлаан массалыг информация чепсээниң адын айытпышаан ажыглаарынга. Суртаал материалдарынга бо Хоойлу-биле дүүштүр соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга эргези чок кижиниң чугаазын, бир эвес ону Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаарының дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаарының (чонга чарлаарының) мурнунда чонга чарлап дыңнаткан турган болза, чөпшээреп болур;

2) кандидат дугайында, кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының дугайында чонга чарлаан өске-даа кандидаттарның чугааларын хоойлуга дүүштүр белеткээн болгаш тарапканы бодунуң соңгулда мурнунуң суртаал материалдарынга цитата кылдыр ажыглаарын;

3) кандидаттың бодунуң чуруун ажыглаарынга, ооң иштинде бодунуң кадайы-биле, уругларыбиле (18 хар четпээн уругларын кады санааны-биле), ада-иези-биле база өске-даа чоок төрелдери-биле кады, а ол ышкаш танывазы кижилер аразынга чуруун ажыглаарынга.

9. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга чарыгдалдарны, бо Хоойлунуң 42-44 чүүлдери-биле доктааткан чурум езугаар бүрүткеттирген кандидаттарга халас эфир үезин болгаш халас парлалга шөлүн берген таварылгадан аңгыда, чүгле бүрүткеттирген кандидаттарның соңгулда фондуларының акша-хөреңгизи-биле боттандырар. Өске кандидаттарның соңгулда фондуларының акша-хөреңгизи-биле кандидат дээш суртаал чорудары хоруглуг.

10. Политиктиг партия азы ооң даалгазыбиле политиктиг партияның регионалдыг салбыры кандидатты депшиткен болгаш ону араазында Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бүрүткээн таварылгада, бадыаашкын хүнүнге чедир 10 хонук бурунгаар бодунуң соңгулда мурнунуң программазын даңгыстан эвээш эвес регионалдыг күрүениң өйлеп үнер парлалга үндүрүлгезинге парладыр, ону «Интернет» четкизинче киирер болгаш айытқан хуусаада ол парлаан чүүлдүң хоолгазын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирер, ол ышкаш ол политиктиг партияның соңгулда мурнунуң программазын киирген «Интернет» четкизиниң адрезин айтыр. Ындыг парлаткан чүүл кандидатка берген халас парлалга шөлүнүң хемчээлинге турар азы кандидаттың соңгулда фондузундан төлээн турар ужурлуг.

41 чүүл. Суртаал чорудар үе

1. Суртаал үези кандидатты депшиткен үнден эгелээр болгаш бадылаашкын үнүнге чедир бир хонук бурунгаар, тус чернии үези-биле тик шакта доостур.

2. Телерадио-дамчыдылга организациязарының каналдарынга болгаш өйлеп үнер арлалга үндүрүлгелеринге соңгулда мурунуң суртаалы бадылаашкын хүнүнге чедир 8 хонук бурунгаар эгелээр болгаш бадыаашкын хүнүнге чедир бир хонук бурунаар, тус черниң үези-биле тик шакта ыксаар, а катап бадылаашкын чорудар парган таварылгада суртаал чорудар үе - бо чүүлдүң 5 кезээнде айытқан үе болур.

3. Соңгулда мурнунуң суртаалын адылаашкын хүнүнде болгаш ооң мурнунда үн чорудары хоруглуг.

4. Суртаал чорударының парлалга атериалдарын (листовкалар, плакаттар олгаш өске-даа) бо Хоойлу-биле доктаатан чурум езугаар комиссиялар турар, адылаашкын болур бажың-балгаттарның аштынга мооң мурнунда азып, дерип турган ерлеринге, оларже кирер эжиктерге чедир 0 метрден эвээш эвес хемчээлге бадыаашкын хүнүнде биезги хевээр арттырар.

5. Катап бадылаашкын эрттирер тавалгада, суртаал чорудар үе катап бадыаашкын болурун чарлаан хүнден эгелээр болгаш катап бадылаашкын хүнүнге чедир, бир хонук бурунгаар, тус чернии-биле тик шакта доостур. Соңгулда мурнунуң суртаалын телерадио-дамчыдылгалар кылыр организацияларның каналдарынга катап эгелээрин ажыл хүннеринде, катап бадылаашкын эрттирерин чарлаар дугайында шиитпирни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы албан-езузу-биле парлаан хүннүң соонда, үш дугаар хүнүнде эгелээр болгаш катап бадылаашкын хүнүнге чедир, бир хонук бурунгаар, тус чернии-биле тик шакта төндүрер. Соңгулда мурнунуң суртаалын өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелеринге катап эгелээрин, катап бадылаашкын эрттирерин томуйлаар дугайында шиитпирни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы парлаан хүннүң соонда, үш дугаар хүнүнде эгелээр болгаш катап бадылаашкын эрттирер хүнге чедир, бир хонук бурунгаар, тус чернии-биле тик шакта төндүрер.

42 чүүл. Соңгулда мурнунуң суртаалын телерадио-дамчыдылга организацияларының каналдарынга болгаш өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелеринге чорударының ниити негелделери

1. Телерадио-дамчыдылга организацияларының каналдарынга эфир үезин болгаш өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелеринге парлалга шөлүн бүрүткеттирген кандидаттарга бо Хоойлунуң 43 болгаш 44 чүүлдеринде, бо чүүлде көрдүнген чурум езугаар халаска (халас эфир үези, халас парлалга шөлү) азы төлевирлиг кылдыр бээр.

2. Бүрүткеттирген кандидаттар оларга берген эфир үезин, парлалга шөлүн өске бүрүткеттирген кандидаттарның соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга ажыглаар эргези чок.

3. Катап бадылаашкын эрттирер таварылгада, эфир үезин, парлалга шөлүн катап бадылаашкын чорудуп турар ийи бүрүткеттирген кандидаттарга бээр.

4. Күрүненің болгаш муниципалдыг телерадио-дамчыдылга кылыр организациялар база күрүненің болгаш муниципалдыг өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары бүрүткеттирген кандидаттарга соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга дең байдалдарга хандырар хүлээлгелиг.

5. Бүгү-россияның күрүненің болгаш муниципалдыг телерадио-дамчыдылга кылыр организациялары база бүгү-россияның күрүненің болгаш муниципалдыг өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары бүрүткеттирген кандидаттарга эфир үезин, парлалга шөлүн, бо чүүлдүң 7 болгаш 8 кезектери-биле көрдүнген негелделерни айытқан организациялар болгаш редакциялар күүседирин негээн турда, төлевирлиг кылдыр бээр.

6. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаар дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнге чедир бир чылдан эрте эвесте бүрүткеттирген, массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгелерин харыылап турар күрүнении эвес телерадио-дамчыдылга кылыр организациялары база күрүнении эвес өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары, а ол ышкаш соңгулда каттыжыышкыннарының тургусканы (ооң иштинде оларның структурлуг кезектериниң) болгаш Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаар дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнге чедир бир чылдан эрте бүрүткеттирген күрүнении эвес өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары бүрүткеттирген кандидаттарга төлевирлиг эфир үезин, парлалга шөлүн бээр эргези чок.

7. Эфир үезин, парлалга шөлүн берген таварылгада, оларның төлевириниң байдалдары бүрүткеткен бүгү кандидаттарга чаңгыс аай болур ужурлуг. Бо негелде кандидаттарның, кандидаттар депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарының тургусканы өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары хамаарышпас. Бо Хоойлуда айтып турар кандидаттың тургусканы өйлеп үнер парлалга шөлү дээрге, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларынга киржип турар Россия Федерациязының хамаатызының соңгулда кампаниязы эгелээринге чедир, бир чылдан эвээш эвесте тургустунган өйлеп үнер парлалга үндүрүлгези болур.

8. Эфир үезиниң, парлалга шөлүнүң төлевириниң хемчээлиниң (Россия Федерациязының валютазынга) база өске-даа негелделериниң дугайында медээлерни чогуур телерадио-дамчыдылга организациязы, өйлеп үнер парлалга үндүрүлгезиниң редакциязы соңгулдалар томуйлаар дугайында шиитпирниң албан-езузу-биле парлаттынган хүннүң соонда, 30 хонуктан орай эвесте парлап дыңнаткан турар ужурлуг. Айыттынган медээлерни бүрүткеттирген кандидаттарга ол-ла хуусаада Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга киирген турар ужурлуг.

9. Күрүнении эвес телерадио-дамчыдылга организациялары, күрүнении эвес өй-өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары, неделяда бирээден эвээш удаа үнер күрүненің өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары, телерадио-дамчыдылганың тускайжыткан организациялары, өйлеп үнер тускайжыткан парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга эфир үезин, парлалга шөлүн бээринден ойталап болур эргелиг. Ынчангаш бо чүүлдүң 8 кезээнде айытқан дыңнадыгны Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга ол кезекте көрдүнген хуусааларда киирбейн бааргала, ындыг ойталаашкын кылдыр санаар.

10. Телерадио-дамчыдылга кылыр организациялар болгаш өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары соңгулда мурнунуң суртаалын эрттирерине берген эфир үезиниң болгаш парлалга шөлүнүң хемчээлдерин база өртек-үнезин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктаатканы хевирлерге болгаш чурумун езугаар тускай учетка алыр. Ол учеттуң медээлерин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче, бадылаашкын хүнүнден эгелеп, он хонуктан орайтатпайн, киирер хүлээлгелиг.

11. Бүрүткеттирген кандидаттарга эфир үези, парлалга шөлү берген телерадио-дамчыдылга кылыр организациялар болгаш өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының дилээ-биле төлевирлиг ажылдар кылырынга болгаш төлевирлиг дуза чедирери-биле бүрүткеттирген кандидаттың чөпшээрелин бадыткап турар документилерин киирер хүлээлгелиг.

12. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле халас эфир үезин, халас парлалга шөлүн бээрин телерадио-дамчыдылга организацияларының, өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакцияларының болгаш кандидаттың аразында чарган керээ-биле дүүштүр боттандырар.

13. Массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгелерин боттандырып турар организациялар бадылаашкын хүнүнден эгелээш, үш чылдан эвээш эвес үеде, халас болгаш төлевирлиг эфир үезин, халас болгаш төлевирлиг парлалга шөлүн бээр дугайында, бо чүүлдүң 10—12 кезектеринде айытқан документилерни шыгжаар хүлээлгелиг.

43 чүүл. Телевидениеге болгаш радиога соңгулда мурнунуң суртаал чорударының негелделери

1. Бүрүткеттирген кандидаттар телерадио-дамчыдылгаларының регионалдыг күрүне организацияларының каналдарынга халас эфир үезин дең байдалдарда алыр эргелиг болур (эфир үезин бээриниң үргүлчүлелин, эфирже үнер шагын болгаш өске-даа байдалдар).

2. Телерадио-дамчыдылганың регионалдыг күрүне организациязы бүрүзүнүң берип турары халас эфир үезиниң ниити хемчээли канал бүрүзүнге-ле ажыл хүннеринде бо Хоойлунуң 41 чүүлүнүң 2 болгаш 5 кезектеринде доктаатқан үениң иштинде 30 минутадан эвээш эвес болур ужурлуг. Бир эвес айытқан организацияның дамчыдылгазының ниити үези хүнде ийи шактан эвээш болур болза, берип турар эфир үезиниң ниити хемчээли дамчыдылганың ниити үезиниң дөрттүң биринден эвээш эвес болур ужурлуг. Бир эвес эфир үезин бергенииң түңнелинде бүрүткеттирген кандидат бүрүзүнге 60 минутадан ажыг эфир үези онаажыр болза, бо чүүл-биле дүүштүр берип турар телерадио-дамчыдылга организация бүрүзүнүң соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга берип турар эфир үезиниң ниити хемчээли кызырлыр болгаш ол 60 минута болур, ол бүрүткеттирген кандидат бүрүзүнүң санынга үлеттинген.

3. Бо чүүлдүң 2 кезээ-биле дүүштүр берип турар эфир үезин чогуур теле- болгаш радио-дамчыдылганың эң хөй аудиторияны чыыптары, телерадио-дамчыдылга организациязының тодарадыры үезинде чорудар.

4. Бо чүүлдүң 2 кезээ-биле дүүштүр берип турар эфир үезиниң ниити хемчээлиниң ийиниң бирин, а катап бадылаашкын чорудуп турар үеде үштүң ийизин бүрүткеттирген кандидаттарга дискуссиялар, «төгерик столдар», өске-даа соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга аңгылаар. Ол эфир үезиниң үлүүн ажыглаар кылдыр шупту бүрүткеттирген кандидаттарны дең үндезиннерге эрттирген турар ужурлуг. Телерадио-дамчыдылганың организациязы каттышкан суртаал хемчеглерин чорударыбиле эфир үезиниң хемчээлин бүрүткеттирген кандидаттарга берип турар эфир үезиниң ниити хемчээлиниң иштинге улгаттырар эргелиг.

5. Телерадио-дамчыдылганың регионалдыг күрүне организацияларының каналдарынга чорудуп турар каттыштырган суртаал хемчеглеринге бүрүткеттирген кандидаттар чүгле боду киржип болур. Бүрүткеттирген кандидаттарның төлээлерин бо чүүлдүң 6 кезээнде айытқан таварылгадан аңгыда, каттыштырган суртаал хемчеглеринге киржирин болдурбас.

6. Бир эвес бүрүткеттирген кандидат албадалдыг байдалдар ужундан (аарып турар, албан-дужаал талазы-биле хүлээлгелерин күүседип турар) телерадио-дамчыдылганың регионалдыг күрүне организацияларының каналдарында чорудуп турар каттышкан суртаал хемчеглеринге киржип шыдавас болза, ооң орнунга каттышкан суртаал хемчеглеринге ооң бүзүреттирген кижизи киржип болур.

7. Бүрүткеттирген кандидат каттышкан суртаал хемчеглеринге киржиринден дамчыдылганың эфирже үнеринге чедир беш хонук бурунгаар ойталаар эргелиг, а бир эвес эфирже үнери дугаар тыртарын чоруткан соонда беш хонук болгаш эгелээр дээн болза, жеребьевка тырткан хүнде ойталаар.

8. Бо чүүлдүң 5 болгаш 7 чүүлдери-биле көрдүнген таварылгаларда, каттышкан суртаал хемчеглери чорударынга бердинген эфир үези эвээжевес, ооң иштинде каттышкан суртаал хемчеглеринге чүгле чаңгыс киржикчи киржип турар болза. Бүрүткеттирген кандидат каттышкан суртаал хемчеглеринге киришпес болза, бо чүүлдүң 9 кезээ-биле дүүштүр аңаа берип турар халас эфир үезиниң хемчээлин улгаттырарынга үндезин болбас.

9. Бо чүүлдүң 2 кезээ-биле дүүштүр берип турар эфир үезиниң ниити хемчээлиниң артып калган кезээн (бир эвес бар болза), халас эфир үезин алырындан ойталаан бүрүткеттирген кандидаттардан аңгыда, бүрүткеттирген кандидаттар аразынга дең байдалдарга үлээр.

10. Телерадио-дамчыдылганың регионалдыг күрүне организацияларының каналдарынга халас үндезинге каттышкан суртаал хемчеглерин, бүрүткеттирген кандидаттарның халас үндезинге соңгулда мурнунуң суртаалдарын чорудары-биле эфирже үнер хүнүн болгаш шагын тодарадыр дугаар (жеребьевканы) тырттыышкынын чогуур телерадио-дамчыдылга организацияларының төлээлериниң киржилгези-биле Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы чорудар. Дугаар тырттыышкынын кандидаттарны бүрүткээри төнген соонда чорудар, ынчалза-даа ол бадылаашкын хүнүнге чедир 30 хонуктан орай эвесте, а катап бадылаашкын чорудуп турда, катап бадылаашкынны чарлаан хүнден бир хонуктан орай эвесте чорудар. Дугаар тырттыышкынын чорудуп турда, бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 1 кезээнде айытқан кижилер олуржур эргелиг. Дугаар тырткынының соонда эфир үезин үлээриниң тодаратынган графигин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпири-биле бадылаар болгаш регионалдыг күрүненің өйлеп үнер парлалга үндүрүлгезин парладыр.

11. Теле-дамчыдылганың регионалдыг күрүне организациялары бүрүткеттирген кандидаттарның төлевирлиг соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга эфир үезин курлавырлаар хүлээлгелиглер. Теле-дамчыдылга организацияларының курлавырлаан төлевирлиг эфир үезиниң ниити хемчээли бо чүүлдүң 2 кезээ-биле дүүштүр берип турар эфир үезиниң ниити хемчээлинден эвээш болбас, ынчалза-даа ол ийиден хөй катап улгатпас.

12. Бүрүткеттирген кандидат чогуур өртек-биле курлавырлаттынган эфир үезиниң ниити хемчээлинден бо чүүлдүң 13 кезээнде айытқан чагыг киирген, бүрүткеттирген кандидаттарның ниити санынга ол үени үлээнинден алдынган үлүгнүң иштинге эфир үезин алыр эргелиг.

13. Төлевирлиг үндезинге бүрүткеттирген кандидаттарның каттышкан суртаал хемчеглерин болгаш соңгулда мурнунуң суртаал материалдарын чорудары-биле эфирже үнер ай, хүнүн болгаш үезин, хаара туттунган кижилерниң киржилгези-биле телерадио-

дамчыдылганың регионалдыг күрүне организациязының чорудуп турары дугаар тырттышкынынга дүүштүр, дугаар тыртарынга киржири-биле чагыг киирген бүрүткеттирген кандидаттарның билдириишкинине үндезилеп тодарадыр. Жеребьевканы бо чүүлдүң 10 кезээ-биле доктааткан хуусаада чорудар. Жеребьевка тыртып турда, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының кежигүннери база ол ышкаш бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 1 кезээнде айыткан кижилер олуржур эргелиг.

14. Бо Хоойлунуң 42 чүүлүнүң 8 кезээниң негелделерин күүседип турар телерадио-дамчыдылганың бүгү-россияның күрүне болгаш муниципалдыг организациялары бүрүткеттирген кандидаттарга соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле төлевирлиг эфир үезин бээр. Төлевирниң хемчээли болгаш байдалдары шупту бүрүткеттирген кандидаттарга чаңгыс аай болур ужурлуг. Телерадио-дамчыдылганың бүгү-россияның күрүне болгаш муниципалдыг организациязының бүрүткеттирген кандидаттарга бээр эфир үезиниң ниити хемчээлин ол организация тодарадыр. Бүрүткеттирген кандидат бүрүзүнге каттышкан суртаал хемчеглерин болгаш (азы) соңгулда мурнунуң суртаал материалдарын чорудары-биле эфирже үнериниң ай, хүнүн болгаш үезин хаара туттунган кижилерниң киржилгези-биле телерадио-дамчыдылганың организациязының чорудуп турары дугаар тырттышкынынга дүүштүр, дугаар тыртарынга киржири-биле чагыг киирген бүрүткеттирген кандидаттарның билдириишкинине үндезилеп тодарадыр. Дугаар тырттыышкынын бо чүүлдүң 10 кезээ-биле доктааткан хуусаада чорудар. Дугаарны тыртып турда, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының кежигүннери, база ол ышкаш бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 1 кезээнде айыткан кижилер олуржур эргелиг.

15. Бир эвес бүрүткеткен кандидат дугаар тыртканының соонда эфир үезин ажыглаарындан ойталаан болза, ону эфирже үнеринге чедир беш хонуктан орай эвесте, а бир эвес эфирже үнер үези дугаар тырттыышкынын чоруткан соонда, беш хонуктан эвээш үеде болур болза, дугаар тырткан хүнде дыңнадыр хүлээлгелиг.

16. Бо Хоойлунуң 42 чүүлүнүң 8 кезээниң негелделерин күүседип турар телерадио-дамчыдылганың күрүнении эвес организациялары бүрүткеттирген кандидаттарга соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле төлевирлиг эфир үезин дең байдалдарда бээр. Ол негелделерни сагывайн турар телерадио-дамчыдылганың күрүнении эвес организациялары, а ол ышкаш бо Хоойлунуң 42 чүүлүнүң 8 кезээниң негелделерни күүсетпейн турар телерадио-дамчыдылганың күрүнении эвес организациялары бүрүткеттирген кандидаттарга соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле эфир үезин бээр эргези чок.

17. Эфир үези бээр дугайында керээлерге дарааында чүүлдерни айыткан турар: соңгулда мурнунуң суртаалының хевирин (формазы), эфирже үнер ай, хүнүн болгаш шагын, берип турар эфир үезиниң үргүлчүлелдиин, ону төлээриниң хемчээлин болгаш чурумун, телерадио-дамчыдылгага журналистиң киржир хевирин болгаш негелдезин. Керээниң негелделерин күүсеткен соонда, ачы-дуза чедиргенииң актызын болгаш эфир үезин ажыглаанының чогуур справказын тургузар. Аңаа керээ езугаар дамчыдылганың программазын, дамчыдылганың адын болгаш ооң эфирже үнген үезин айтыр.

18. Эфир үезиниң өртээн төлээринге акша-хөреңгини Россия Федерациязының Ажаалга банкызынче долузу-биле шилчиткенииң дугайында төлевир кылган документини бүрүткеткен кандидат эфир үезин бээр хүннүң мурнунда хүнден орайтатпайн, чедирген турар. Төлевир кылган документиниң хоолгазын, Россия Федерациязының Ажаалга банкызының демдеглээни-биле кады, бүрүткеткен кандидат эфир үезин бээринге чедир телерадио-дамчыдылга организациязынче чорудар. Айыткан негелделерни хажыткан таварылгада телерадио-дамчыдылга кылыр организацияларның каналдарынга эфир үезин бээрин болдурбас.

19. Россия Федерациязының Ажаалга банкызыниң филиалы төлевир документизин алган хүннүң дарааында операция кылыр хүнден орай эвесте акша-хөреңгини шилчиткен турар. Ынчан туда санажылга чок төлевирни кылырының хуусаазы ийи операция хүнүнден эртпес ужурлуг.

20. Бир эвес төлевирлиг эфир үезин ажыглап турар үеде бүрүткеттирген кандидат бо Хоойлу-биле доктааткан негелделерни хажыдар болза, телерадио-дамчыдылгазын кылыр организация эфир үезин бээр дугайында керээни чарар дугайында негелде-биле судче хомудал киирер эргелиг.

21. Телерадио-дамчыдылга кылыр организацияларның каналдарынга соңгулда мурнунуң суртаал материалдарының, а ол ышкаш каттышкан суртаал хемчеглериниң дамчыдылгаларын ара үзери, ооң иштинде бараннар, ажылдар болгаш ачы-дуза чедирер рекламалар-биле үзе кирери хоруглуг.

22. Телерадио-дамчыдылга кылыр организацияларның каналдарынга соңгулда мурнунуң суртаал материалдарының, а ол ышкаш каттышкан суртаал хемчеглериниң дамчыдылгаларын өске теле- болгаш радио-программалар, өске соңгулда мурнунуң суртаал материалдарының трансляциязы-биле дуглаары хоруглуг.

23. Эфирге соңгулда мурнунуң суртаалын көргүскен теле- болгаш радиопрограммаларның видео- болгаш аудио-бижидилгелерин чогуур организацияга соңгулдаларның ниити түңнелдерин албан-езузу-биле парлаан хүнден эгелээш, 12 айдан эвээш эвес үеде шыгжаар.

44 чүүл. Соңгулда мурнунуң суртаалын өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелеринге чорударының негелделери

1. Бүрүткеттирген кандидаттар неделяда чаңгыс удаадан эвээш эвес үнүп турар өйлеп үнер регионалдыг күрүнениң парлалга үндүрүлгелеринге халас бээр парлалга шөлүн: берип турар парлалга шөлүн дең хемчээлдиг, полосаларга турар чери дөмей, үжүктериниң размери дөмей болгаш өскедаа негелделери дең турда, алыр эргелиг.

2. Өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң регионалдыг күрүне редакцияларындан бүрүткеттирген кандидаттарга халаска берип турар парлалга шөлүнүң ниити неделя санында эң биче хемчээли ол үндүрүлгениң неделя санында үнер парлалга шөлүнүң ниити хемчээлинден 5 хуудан эвээш эвес болур. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң регионалдыг күрүне редакциязының берип турар парлалга шөлүнүң ниити хемчээлиниң дугайында медээни ол-ла үндүрүлгеге соңгулдалар томуйлаар дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) соонда, 30 хонуктан орайтатпайн, парлаар.

3. Бүрүткеттирген кандидаттарның халас үндезинге соңгулда мурнунуң суртаал материалдарын парладырының ай, хүнүн тодарадыр дугаар тырттыышкынын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң регионалдыг күрүне редакцияларының киржилгези-биле кылыр. Дугаар тырттыышкынын кандидаттарны бүрүткээр хүн төнгүже чедир, ынчалза-даа ол бадылаашкын хүнүнге чедир 30 хонуктан орай эвес, а катап бадылаашкыннар чорудуп турда, катап бадылаашкын чарлаан хүнден бир хүнден орайтатпайн, чорудар. Дугаар тыртып турда, бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 1 кезээнде айыткан кижилер олуржур эргелиг. Дугаар тыртканының түңнелдерин протокол-биле долдурар болгаш Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпири-биле бадылаар.

4. Неделяда чаңгыс удаадан эвээш эвес үнүп турар, өйлеп үнер регионалдыг күрүнениң парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары бүрүткеттирген кандидаттарга соңгулда мурнунуң суртаалын чорударынга бо Хоойлунуң 41 чүүлүнүң 2 болгаш 5 кезектери-биле доктааткан үеде төлевирлиг парлалга шөлүн курлавырлаар хүлээлгелиглер. Төлевирниң хемчээли болгаш негелделери шупту кандидаттарга чаңгыс аай болур. өйлеп үнер регионалдыг күрүнениң парлалга үндүрүлгелериниң редакцияларының курлавырлаан төлевирлиг парлалга шөлүнүң ниити хемчээли бо чүүлдүң 2 кезээ-биле дүүштүр берип турар халас парлалга шөлүнүң ниити хемчээлинден эвээш болбас ужурлуг, ынчалза-даа ол оон ийиден хөй катап улгатпас.

5. Бүрүткеттирген кандидат бүрүзү курлавырлаан парлалга шөлүнүң ниити хемчээлинден, ол хемчээлди бо чүүлдүң 6 кезээнде айыткан чагыг киирген, бүрүткеттирген кандидаттарның ниити санынга үлээнинден алган үлүгнүң иштинге төлевирлиг парлалга шөлүн алыр эргелиг.

6. Неделяда чаңгыс удаадан эвээш эвес үнүп турар өйлеп үнер регионалдыг күрүнениң парлалга үндүрүлгелеринге төлевирлиг үндезинге соңгулда мурнунуң суртаал материалдарын парлаанының ай, хүнүн ол парлалга үндүрүлгелериниң редакцияларының аңаа хаара туттунган кижилерниң киржилгези-биле, бүрүткеттирген кандидаттарның дугаар тыртарынга киржир дээш бижээн билдириишкинине үндезилеп чорудар. Дугаар тыртарын бо чүүлдүң 3 кезээ-биле доктааткан хуусаада чорудар. Дугаар тыртып турда, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының кежигүннери, а ол ышкаш бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 1 кезээнде айыткан кижилер олуржур эргелиг. Дугаар тыртканының түңнелдерин протокол-биле долдурар.

7. Бо Хоойлунуң 42 чүүлүнүң 8 кезээниң негелделерин күүседип турар, өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң бүгү-россияның күрүнениң, муниципалдыг редакциялары, а ол ышкаш неделяда бирден эвээш үнүп турар, өйлеп үнер регионалдыг күрүнениң парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары бүрүткеттирген кандидаттарга соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле төлевирлиг парлалга шөлүн бээр. Төлевирниң хемчээли болгаш негелдези шупту бүрүткеттирген кандидаттарга чаңгыс аай болур. Айыткан парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары-ның бүрүткеттирген кандидаттарга бээр парлалга шөлүнүң ниити хемчээли редакция-ларның боттарының тодаратканы-биле болур. Бүрүткеттирген кандидаттар бүрүзүнүң соңгулда мурнунуң суртаал материалдарын парладырының ай, хүнүн ол парлалга үндүрүлгелериниң редакцияларының аңаа хаара туттунган кижилерниң киржилгези-биле, бүрүткеттирген кандидаттарның дугаар тыртарын бо чүүлдүң 3 кезээ-биле доктааткан хуусаада чорудар. Дугаар тыртып турда, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының кежигүннери, а ол ышкаш бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 1 кезээнде айыткан кижилер олуржур эргелиг. Дугаар тыртканының түңнелдерин протокол-биле долдурар.

8. Бир эвес бүрүткеткен кандидат дугаар тыртканының соонда парлалга шөлүн ажыглаарындан ойталаан болза, ол соңгулда мурнунуң суртаал материалын парлаарынга чедир, беш хонуктан орайтатпайн, ол дугайында чогуур өйлеп үнер парлалга үндүрүлгезиниң редакциязынга дыңнадыр, хосталы берген парлалга шөлүн бодунуу-биле ажыглаар эргелиг.

9. Бо Хоойлунуң 42 чүүлүнүң 8 кезээниң негелделерин күүседип турар, өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң күрүнениң эвес редакциялары бүрүткеттирген кандидаттарга парлалга шөлүн дең төлевирлиг байдалдарга бээр. Бо Хоойлунуң 42 чүүлүнүң 8 кезээниң негелделерин күүсетпээн өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң күрүнениң эвес редакциялары соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары-биле парлалга шөлүн бээринден ойталаар эргелиг.

10. Парлалга шөлүнүң өртээн төлээринге акша-хөреңгини Россия Федерациязының Ажаалга банкызының филиалынче долузу-биле шилчиткенииң дугайында төлевир кылган документини бүрүткеткен кандидат суртаал материалын албан-езузу-биле парлаан хүннүң мурнунда хүнден орайтатпайн, киирген турар ужурлуг. Төлевир кылган документиниң хоолгазын, Россия Федерациязының Ажаалга банкызының филиалының демдектээни-биле кады, бүрүткеткен кандидат парлалга шөлүн бээринге чедир өйлеп үнер парлалга үндүрүлгезиниң редакциязынче киирер ужурлуг. Айыткан негелдени хажыткан таварылгада, парлалга шөлүн бээрин болдурбас.

11. Россия Федерациязының Ажаалга банкызыниң филиалы төлевир документизин алган хүннүң дарааында операция кылыр хүнден орай эвесте акша-хөреңгини шилчиткен турар. Ынчан туда санажылга чок төлевир кылырының хуусаазы ийи операция хүнүнден эртпес ужурлуг.

12. Бо чүүл-биле дүүштүр боттандырып турар суртаал материалдарын парладып тура, кандыг-бир хевир-биле эдилгелиг комментарий, а ол ышкаш ат-биле азы чуруктарлыг тайылбыр-биле, бүрүткеттирген кандидат-биле чөпшээреттинмээн, үделге кылбас.

13. Өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелеринде чорудуп турар бүгү-ле суртаал материалдарынга кайы бүрүткеттирген кандидаттың соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизинден ол парлаан чүүлдүң төлевири кылдынганының дугайында медээни киирген турар. Бир эвес суртаал материалдары бо чүүлдүң 1 кезээ-биле дүүштүр халаска парлаттынган болза, ол дугайында медээни, кайы бүрүткеттирген кандидатка парлаан чүүлдү үндүрер арга тургустунганын айытканы-биле парлаан чүүлге киирер ужурлуг. Ол негелдениң күүселдези дээш харыысалганы өйлеп үнер парлалга үндүрүлгезиниң редакциязы алыр.

14. Суртаал материалдары парлап турар өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары, өйлеп үнер парлалга үн рүлгелериниң тиражын болгаш үнер ө өскертириниң аргазы-биле, кандыг-бир рүткеткен кандидатка хамаарыштыр дэ деп санал бээр эргези чок. Ол неге бүрүткеттирген кандидаттарның, бүр кеттирген кандидаттар депшиткен соңгу каттыжыышкыннарының тургусканы (иштинде оларның структурлуг кезектерин өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелери редакцияларынга хамаарышпас.

45 чүүл. Соңгулда мурнунуң суртаа хөй-ниитиниң суртаал хемчеглерин дузазы-биле чорударының негелделери

1. Күрүне эрге-чагырга органнары, черниң бот-башкарылга органнары бүр кеттирген кандидаттарга, оларның бүзүр тирген кижилеринге, соңгулда каттыжы кыннарынга хөй-ниитиниң суртаал х чеглерин организастаарынга болг эрттиреринге дузаны көрүзер.

2. Митингилер, демонстрациял чыскаалдар болгаш удурланыышкын д дээн илередири-биле үнүп келген орган торларның дыңнадыгларын бээрин бол сайгарарын Россия Федерациязын хоойлужудулгазы-биле доктааткан чү езугаар кылыр.

3. Бүрүткеттирген кандидаттың, соң да каттыжыышкынының киирген ди езугаар хөй-ниитиниң суртаал хемчегле хуралдар хевирлиг кылдыр эрттирери таарымчалыг болгаш күрүне азы му ципалдыг өнчүде турар бажың-балга өнчү ээзи, бажың-балгат ээзи Тыва Р публиканың Соңгулда комиссиязының д тааткан үезинде азы ооң даалгазы-б девискээр соңгулда комиссиязы соңгу лар-биле ужуражылгалар эрттирер кыл бүрүткеттирген кандидатка, ооң бүзүр тирген кижилеринге, соңгулда каттыжы кынының төлээлеринге төлевир чокка б Ынчан соңгулда комиссиялары айыт хемчеглерни эрттирери-биле бүгү бүрүткеттирген кандидаттарга, бүр кеттирген кандидаттарны депшиткен с гулда каттыжыышкыннарынга дең байд дарны хандырар хүлээлгелиг.

4. Бир эвес бо чүүлдүң 3 кезээ айыткан бажың-балгат, ол ышкаш орга зацияның өнчүзүнде турар, соңгулда томуйлаар дугайында шиитпирни алб езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хү бодунуң уставтыг капиталында Рос Федерациязының, Тыва Республикан болгаш муниципалдыг тургузугларның хуудан ажып турар үлүү бар бажың-ба хөй-ниитиниң суртаал хемчеглерин чо дары-биле чаңгыс бүрүткеттирген кан датка, чаңгыс соңгулда каттыжыышкыны бердинген болза, ол бажыңның ээзи ө бүрүткеттирген кандидаттарга, соңгу каттыжыышкыннарынга шак-ла ындыг б далдарда бажың-балгат бээринден ойтал эрге чок. Бүрүткеттирген кандидатка, с гулда каттыжыышкынынга бажың бер таварылгада, өнчү ээзи, бажың ээзи баж берген хүннүң дарааында хүнден ор татпайн, бажың берген фактызының д йында, ону бергенииң негелделери дугайында база ол ышкаш ол бажы суртаал чорудар үе дургузунда өске бү кеттирген кандидаттарга, соңгулда ка жыышкыннарынга кажан берип болуру дугайында Тыва Республиканың Соңгу комиссиязынга бижимел хевир-биле д надыр хүлээлгелиглер.

5. Тыва Республиканың Соңгу комиссиязы бүрүткеттирген кандида соңгулда каттыжыышкынынга бажың б генииң фактызының дугайында дыңнады алган хүнден, ийи хонук дургузунда ы киирген медээни «Интернет» четкизи киирер азы өске арга-биле өске бүрүт тирген кандидаттарга, соңгулда ка жыышкыннарынга медээ кылдыр чедир

6. Бүрүткеттирген кандидаттарн оларның бүзүреттирген кижилерин соңгулда каттыжыышкыннарының соң чулар-биле ужуражылга кылыры-биле чүүлдүң 3 болгаш 4 кезектеринде ай тынган бажың-балгаттарны бээр кыл киирген чагыгларын, ындыг чагыглар алган хүнден өнчү ээлери, ол бажыңнар ээлери үш хонук иштинде сайгарып көө

7. Хөй-ниитиниң суртаал хемчегле чорудары-биле кандидаттар хамаатыла болгаш организацияларга хамааржыр ө хевиринден хамаарылга чокка бажыңна болгаш оран-саваларны керээге үндези арендалаар эргелиг.

8. Хурал хевирлиг кылдыр хөй-ниити суртаал хемчеглерин чорударынга таар чалыг, шериг кезээниң, азы болза ше организациязының азы албан черииң ту черинде турар бажыңдан аңгыда, ше кезектериниң, шериг организациялары болгаш албан черлериниң турар чери соңгулда мурнунуң суртаалын чорудары

луг. Ындыг бажыңны шериг кезээниң ко-
дири Тыва Республиканың Соңгулда ко-
сиязының дилээ-биле бүрүткеттирген
дидаттарга, оларның бүзүреттирген ки-
еринге, бүрүткеттирген кандидаттарны
шиткен соңгулда каттыжышкыннарының
ээлеринге шериг албанныг соңгукчулар-
е ужуражылгалар эрттирер кылдыр
р. Ындыг ужуражылгаларны эрттирерин
риг кезээниң командири Тыва Респуб-
аның Соңгулда комиссиязы-биле кады
анизастаар, ынчан өске бүрүткеттирген
дидаттарга азы болза оларның бүзү-
тирген кижилеринге, бүрүткеттирген кан-
даттарны депшиткен соңгулда катты-
ышкыннарынга ужуражылга болур
ниң болгаш эртер шагының дугайында
эээни, ону эрттиреринге чедир үш хонук
унгаар дыңнаткан турар.

9. Хөй-ниитиниң суртаал хемчеглерин
удуп турда, айыыл чок чорукту хандыр-
ын Россия Федерациязының хоойлужу-
газы-биле дүүштүр боттандырар.

46 үүл. Соңгулда мурнунуң парлап каан,
үг кылдыр көргүзер болгаш өске-даа
таал материалдарын үндүрериниң
гаш тарадырының негелделери

1. Кандидаттар соңгулда мурнунуң
лап каан, үннүг кылдыр көргүзер болгаш
е-даа суртаал материалдарын Россия
дерациязының хоойлужудулгазы-биле
таткан чурум езугаар шаптараазын
ка үндүрер болгаш тарадыр эргелиг.
гулда мурнунуң бүгү суртаал материал-
ын Россия Федерациязының девискээ-
ге кылып бүдүрер ужурлуг.

2. Соңгулда мурнунуң бүгү-ле парлап
н болгаш үннүг кылдыр көргүзер суртаал
ериалдарынга ол материалдарны кылган
анизацияның адын, юридиктиг адын бол-
үндүрүг төлекчизиниң ИНН дугаарын
милиязы, ады, адазының ады болгаш
а Республиканың району, хоорайы, өске-
чурттакчылыг суур, ооң чурттап турар
и), оларны чагыткан организацияның ады
киниң фамилиязы, ады, адазының ады),
ышкаш ол материалдарның тиражының
гаш үндүрген ай, хүнүнүң дугайында,
рны кылып белеткээри-биле чогуур соң-
да фондузунуң акша-хөреңгизинден төи-
рин кылган медээлерни киирген турар.

3. Соңгулда мурнунуң бүгү-ле парлап
н соңгулда материалдарының экземпляр-
ын азы оларның хоолгаларын, үннүг
дыр көргүзер суртаал материалдарының
емплярларын, өске-даа суртаал мате-
лдарының чуруктарын оларны бүрүткээ-
иң мурнунда Тыва Республиканың Соң-
да комиссиязынче киирген турар. Ол
ериалдар-биле кады ол материалдарны
еткеп кылган болгаш чагыг киирген орга-
ацияның (кижиниң) турар черииң дуга-
да (чурттап турар адрези) медээлерни
рер.

4. Соңгулда мурнунуң суртаал мате-
лдарын чогуур соңгулда фондузундан
бурунгаар төлевири чокка болгаш бо
лдүң 2 кезээ-биле доктааткан негел-
ерни хажыдып белеткээри хоруглуг.

5. Соңгулда мурнунуң суртаал мате-
лдарын бо Хоойлунуң 40 үүлүнүң 8
э-биле, бо үүлдүң 3 кезээ-биле док-
кан негелделерни хажыдып тарадыры
углуг.

6. Тус чер бот-башкарылга органнары
а Республиканың Соңгулда комиссия-
ың азы девискээр соңгулда комиссия-
ың саналы-биле бадылаашкын хүнүнге
ир 30 хонуктан орайтатпайн, соңгулда
тогу бүрүзүнүң девискээринге соңгулда
нунуң парлап каан суртаал материал-
ын тарадыр тускай черлерни аңгылаар
гаш дериир хүлээлгелиг. Ындыг черлер
укчуларга соңгулда материалдары-биле
ыжарынга эптиг кылдыр тургустунган
ур ужурлуг. Бүрүткеттирген кандидат-
а соңгулда мурнунуң парлап каан сур-
материалдарын таарыштыр азарынга
дерни дең кылдыр аңгылап берген
р. Аңгылап берген шөлдер соңгулда ко-
сияларының медээ хевирлиг материал-
ын болгаш кандидаттарның соңгулда
нунуң парлап каан суртаал материал-
ын киирип азарынга четчир турар
олуг. Кандидаттар чогуур девискээр
улда комиссиязындан соңгулда мурну-
парлап каан суртаал материалдарын
кылдыр аңгылаан черлерниң даңзызын
эргелиг.

7. Бо үүлдүң 6 кезээ-биле көрдүнмээн
рылгаларда соңгулда мурнунуң суртаал
ериалдарын бажың-балгаттарга, улуг
гларга болгаш өске-даа объектилерге
е өнчү эзлериниң, ол объектилерниң
риниң чөпшээрели-биле болгаш негел-
ери-биле азып (чыпшырып, киирип)
ур. Күрүне азы муниципалдыг өнчүде
бодунуң уставтыг капиталында Россия
ерациязының, Россия Федерациязының субъектилериниң болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларның үлүү соңгулдалар томуйлаар дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнде 30 хуудан ажып турар организацияның өнчүзүнде турар объектиге соңгулда мурнунуң суртаал материалдарын киирери бүгү бүрүткеттирген кандидаттарга дең байдалдарга кылып чорудар. Ынчан күрүне азы муниципалдыг өнчүде турар объектиге соңгулда мурнунуң суртаал материалдарын асканы дээш төлевир тыртпас.

8. Соңгулда мурнунуң парлап каан суртаал материалдарын тураскаалдарга, обелискилерге, төөгү, культура азы архитектурлуг үнелиг улуг тудугларга болгаш бажың-балгаттарга, а ол ышкаш соңгулда комиссиялары, бадылаашкын болур бажың-балгаттар турар черге азары болгаш оларже кирер эжиктен 50 метрден эвээш хемчээлдиг кылдыр азары (чыпшырары, тургузары) хоруглуг.

9. Реклама-чарлал ачы-дузазын берип турар организациялар, хуу сайгарлыкчылар бүрүткеттирген кандидаттарга соңгулда мурнунуң суртаал материалдарын азарынга дең байдалдарны тургузар хүлээлгелиг.

10. Соңгулда мурнунуң парлап каан суртаал материалдарын белеткеп кылыр талазы-биле ажылдар (ачы-дузалар) кылып турар организациялар, хуу сайгарлыкчылар бүрүткеттирген кандидаттарга ол материалдарны белеткеп кылырының өртээн дең байдалдарга хандырар хүлээлгелиг. Соңгулда мурнунуң парлап каан суртаал материалдарын белеткеп кылыр талазы-биле айыткан организацияларның, хуу сайгарлыкчыларның ажылдарының (ачы-дузаларының) төлевириниң хемчээлиниң дугайында (Россия Федерациязының валютазынга) болгаш өске-даа негелделериниң дугайында медээлерни чогуур организация, хуу сайгарлыкчы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаар дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнден 30 хонуктан орайтатпайн, албан-езузу-биле парладып үндүрер болгаш ол-ла хуусаада Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирер ужурлуг.

11. Меге соңгулда мурнунуң парлаан, аудиовизуалдыг болгаш өске-даа соңгулда материалдарын белеткеп кылганының болгаш тарадырының дугайында, чок болза айыткан материалдарны бо үүлдүң 2, 3, 7, 8 болгаш 10 кезектериниң негелделерин хажыдып тургаш тарадырының дугайында дыңнадыг алган соңгулда комиссиязы чогуур хемчеглерни алыр болгаш хоойлудүрүм камгалаар органнарже хоойлуга удур суртаал чорудар ажыл-чорудулганы соксадырының дугайында болгаш хоойлуга дүүшпес соңгулда мурнунуң суртаал материалдарын хавырарының дугайында дилег кылыр эргелиг.

12. Бо үүлдүң дүрүмнери бо Хоойлунуң 43 болгаш 44 үүлдери-биле дүүштүр тараттынып турар соңгулда мурнунуң суртаал материалдарынга хамаарыштыр ажыглаттынмас.

47 үүл. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорудуп турда кызыгаарлаашкыннар

1. Соңгулда мурнунуң суртаалын чорудуп тура «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 56 ч\лһ\ё 1 болгаш 1[1] пунктулары-биле көрдүнген кызыгаарлаашкыннарны хажыдарын болдурбас.

2. Кандидаттарга, оларның бүзүреттирген кижилеринге болгаш сан-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээлеринге, соңгулда каттыжышкыннарынга, өске-даа кижилерге болгаш организацияларга соңгулда мурнунуң суртаалын чорудуп тура соңгукчуларны хээлилээри: оларга акша-хөреңгилер, белектер болгаш өске-даа өртектиг чүүлдерни тыпсыры, организастыг ажыл (соңгукчуларның хол үжүүн чыыры, суртаал ажылы) күүсеткен дээрден башка, бадылаашкын түңннелдеринден хамаарылгалыг айыттынган организастыг ажылдарны күүседип турар соңгукчуларны шаңнаары азы ындыг шаңналды бээрин аазаары, чиигелделиг бараанар садары, парлаан болгаш соңгулда кампаниязынга тускай белеткеп кылган материалдар болгаш хөрек демдектеринден аңгыда, кандыг-даа бараанарны халас тарадыры, а ол ышкаш төлевир чок азы чиигелделиг ачы-дуза чедирери хоруглуг. Кандидаттар, оларның бүзүреттирген кижилери болгаш сан-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелери төлээлери, соңгулда каттыжышкыннары, өске-даа кижилер болгаш организациялар соңгулда мурнунуң суртаалын чорудуп тура, акша-хөреңги, үнелиг саазыннар болгаш өске-даа материалдыг кежиктер (ооң иштинде бадылаашкыннар түңнелдери-биле), а ол ышкаш Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле дүүштүр күрүне эрге-чагырга органнарының, тус черниң бот-башкарылга органнарының хүлээп ап турар шиитпирлеринге үндезилеп, көргүзүп турар дуза чедирилгезинден аңгыда, ачы-дуза чедирер эргези чок.

3. Соңгулда кампаниязының үезинде лотереялар болгаш өске-даа шаңналдар ойнап алыры азы ойнаашкынга киржири бадылаашкыннар түңнелдеринден, чок болза соңгулдалар түңнелдеринден азы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдалары-биле холбаштыр өске-даа аргалардан хамааржып турар айыылдыг болгу дег оюннарны ойнадырын болдурбас.

4. Коммерция болгаш Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдалары-биле холбашпайн турар өске-даа ажыл-чорудулганы кандидаттарның фамилияларын азы чуруктарын ажыглааны-биле рекламалаарының, а ол ышкаш кандидаттар депшиткен соңгулда каттыжышкыннарының аттарын, эмблемаларын болгаш өске-даа демдектерин ажыглаан рекламаларның төлевирин соңгулда кампаниязының үезинде чүгле чогуур соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизи-биле боттандырар. Бадылаашкын хүнүнде болгаш бадылаашкын хүнүнүң мурнунда хүнде ындыг рекламаны, ооң иштинде соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизи-биле төлеттинген рекламаны болдурбас.

5. Кандидаттар, оларның бүзүреттирген кижилери болгаш саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээлери, соңгулда каттыжышкыннары, а ол ышкаш соңгулда кампаниязы эгелей берген соонда бүрүткеттирген организациялар, тургузукчулары, өнчү эзлери, эдилекчилери болгаш (азы) эргелеп-башкарар органнарның кежигүннери (эргелеп-башкарылганың дээди органы хурал болуп турар организацияларда, - ол организацияларның ажыл-чорудулгазының удуртулгазын боттандырып турар органнарның кежигүннери) айыткан кижилер болгаш (азы) организациялар болуп турар болза, соңгулда кампаниязының үезинде ачы-дуза чедирер ажыл-чорудулга кылыр эргези чок. Өске-даа кижилер болгаш юридиктиг эргелиг черлер соңгулда кампаниязы чоруп турар үеде айыткан кандидаттарның, соңгулда каттыжышкыннарының дилээ-биле, даалгазы-биле, азы оларның мурнундан ачы-дуза чедирер ажыл-чорудулга кылыр, а ол ышкаш ачы-дуза чедирер ажыл-чорудулга-биле кады хары угда соңгулда мурнунуң суртаалын чорудар эргези чок. Айыткан кандидаттарның, соңгулда каттыжышкыннарының соңгукчуларга материалдыг, саң-хөө болгаш өске-даа дуза чедиреринiң дугайында санал-биле өске кижилерге болгаш юридиктиг эргелиг черлерге айтырыглыг кирери хоруглуг.

6. Суртаал материалдары коммерциялыг реклама тургузуп болбас.

7. Бүрүткеттирген кандидат аңаа суртаал материалдарын чырыдары-биле берген теле-дамчыдылганы боттандырып турар организацияларның каналдарынга эфир үезин дарааазында сорулгаларга ажыглаар эргези чок:

1) кандидатка (кандидаттарга) удур бадылаар кыйгырыглар тарадыр;

2) бир эвес ол азы өске кандидат соңгуткан болза, багай салдарлыг тайылбыр кылыр;

3) кандыг-бир кандидаттың (кандыг-бир кандидаттарның), соңгулда каттыжышкынының дугайында чедимче чок салдар чедирер комментарийге хамаарышкан медээлер тарадыр;

4) кандидатка, бүрүткеткен кандидатты депшиткен соңгулда каттыжышкынынга хамаарыштыр соңгукчуларның талазындан дадагалзаан хамаарылга тургузарын оралдажып турар медээлерни тарадыр сорулгаларга ажыглаар эрге чок.

8. Массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгелерин боттандырып турар организациялар боттарының суртаал болгаш медээ хевирлиг материалдарынга кандидаттың аталдарынга, төлептиг чоруунга азы ажыл-херекчи репутациязынга, соңгулда каттыжышкынының ажыл-херекчи репутациязынга хора чедирер салдарлыг медээлерни хөйге тараткан (парлаткан) таварылгада, соңгулда мурнунуң суртаалы доозулгуже чедир олар бүрүткеткен кандидаттың аталдарын, төлептиг чоруун азы ажыл-херекчи мөзүг-бүдүжүн камгалаары-биле буруу шавыышкынны азы өске тайылбырны чонга халас тарадыр (парладыр) арганы бээр ужурлуг. Бүрүткеткен кандидаттың аталдарынга, төлептиг чоруунга азы ажыл-херекчи мөзүг-бүдүжүнге хора чедирип болгу дег медээни хөйге тараткан (парлаан) массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгелерин боттандырып турар организацияларның соңгулда мурнунуң суртаалын чорударының хуусаазы доозулгуже чедир бүрүткеткен кандидатка бодунуң ат-алдарын, төлептиг чоруун азы ажыл-херекчи репутациязын камгалаар талазы-биле удурланыышкынны азы өске-даа тайылбырны кылыр арганы бербээни Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле доктааткан харыысалганы массалыг информация чепсектериниң үндүрүлгелерин боттандырып турар организацияга болгаш оларның албан-дужаалдыг кижилеринге онаарының үндезини болган туруп болур. Бо пункт-биле доктааткан негелде суртаал материалдарын халас болгаш төлевирлиг эфир үезин, халас болгаш төлевирлиг парлалга шөлүн бо Хоойлу-биле дүүштүр берген үезинде ажыглаан бүрүткеттирген кандидаттарга хамаарыштыр таравас.

9. «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр хоойлу-дүрүм камгалаар болгаш өске-даа органнар хоойлу-дүрүмге удур суртаал ажыл-чорудулгазын соксадыр, өттүндүр кылган болгаш хоойлу езугаар эвес соңгулда мурнунуң парлап каан, аудиовизуалдыг болгаш өске-даа суртаал материалдарын белеткээрин болдурбас болгаш оларны хавырар талазы-биле хемчеглерни алыр, ол материалдарны кылган кижилерни болгаш ооң төлевирин кылган дөстерни тургузар, а ол ышкаш илереттинген фактылар дугайында болгаш алдынган хемчеглер дугайында медээни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче чорудар хүлээлгелиг.

10. Соңгулда комиссиялары соңгулда мурнунуң суртаалын чорударының доктааткан чурумун сагыырын контрольдаар болгаш болдунган чурум үрээшкиннерин чайладыр талазы-биле хемчеглерни алыр. Өттүндүр кылган, аудиовизуалдыг болгаш өске-даа суртаал материалдарын тараткан, айыткан материалдарны тарадырда бо Хоойлунуң 46 үүлүнүң негелделери хажыттынган, телерадио-дамчыдылга кылыр организациялар, өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары соңгулда мурнунуң суртаалын чорударының бо Хоойлу-биле доктааткан чурумун хажыткан таварылгада, чогуур соңгулда комиссиязы хоойлу-дүрүм камгалаар органнарже, суд, массалыг коммуникациялар адырында контрольдаар болгаш хайгааараар хүлээлгелерни боттандырар кылдыр төлээлеттирген күүсекчи эрге-чагырганың федералдыг органынче, хоойлу-дүрүмге удур суртаал ажыл-чорудулгазын соксадырының, өттүндүр кылган болгаш хоойлу езугаар эвес соңгулда мурнунуң парлаан, аудиовизуалдыг болгаш өске-даа суртаал материалдарын белеткээрин болдурбас болгаш оларны хавырар талазы-биле бижикти киирер база телерадио-дамчыдылга организацияларын, өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакцияларын, оларның албан-дужаалдыг кижилерин, а ол ышкаш өске-даа кижилерни Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле дүүштүр кеземче харыысалгазынга киириштирер.

VII эге. СОҢГУЛДАЛАРНЫ АКША-ЛАНДЫРАРЫ

48 үүл. Соңгулдаларны белеткээриниң болгаш эрттиреринiң саң-хөө талазы-биле хандырылгазы

1. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээри болгаш эрттирери-биле, соңгулда комиссияларының бүрүн эргелериниң хуусаазында ажыл-чорудулгазын хандырарыбиле, автоматчыткан дериг-херекселдерни ажыглаары-биле болгаш ажыглалга киирери-биле холбашкан, а ол ышкаш соңгукчуларның хоойлу-дүрүм талазы-биле культуразын бедидери-биле база соңгулдалар организаторларын өөредири-биле холбашкан чарыгдалдарны соңгулда комиссиялары ол сорулгаларга үндүрген Тыва Республиканың бюджединиң акша-хөреңгизи-биле боттандырар. Айыткан чарыгдалдарны акшаландырарын Тыва Республиканың республика бюджединиң чарыгдалдарын хуваарының дугайында бадылаттынган бюджет бижилгезинге дүүштүр боттандырар, ынчалза-даа ол Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаарының дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнден эгелээш, он хонук хуусаадан орайтатпайн, боттандырар.

2. Соңгулдалар эрттиреринге Тыва Республиканың бюджединде көрдүнген

акша-хөреңгилерниң кол үлекчизи Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы болур.

3. Агар саннар ажыдарының база оларбиле ажылдаарының, учеттаарының, отчеттаарының болгаш Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга Тыва Республиканың бюджединден аңгылаттынган акша-хөреңгилерни шилчидериниң, автоматчыткан дериг-херекселдерни ажыглаарының болгаш сайзырадырының, соңгукчуларны болгаш соңгулдалар организаторларын өөредириниң чурумун, а ол ышкаш соңгулда комиссияларының ажыл-чорудулгазын хандырарын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Россия Федерациязының субъектизинде Россия Федерациязының Төп банкызының кол башкарыкчызы-биле дугуржулга езугаар Тыва Республикада Соңгулда комиссиязы доктаадып тургузар. Акша-хөреңгилерни Россия Федерациязының субъектизинде Россия Федерациязының Төп банкызының албан черлеринде, а олар чок болган таварылгада — Россия Федерациязының Ажаалга банкызының филиалдарында соңгулда комиссияларының ажыдып турар агар саннарынче шилчидер.

4. Хоойлужудулга-биле дүүштүр соңгулда комиссияларының агар саннарын ажыдарының талазы-биле база агар саннарга хамаарыштыр операциялар чорудар талазыбиле банкының чедирген ачы-дузазы дээш төлевир тыртпас, агар саннарда турар акша-хөреңгилерни ажыглааны дээш банк хуу төлевес.

5. Тыва Республиканың девискээринде элээн каш соңгулда капманияларын, референдум кампанияларын хары угда чоруткан болгаш аңгы-аңгы деңнелдерниң бюджеттеринден соңгулда комиссиялары акша-хөреңгилерни алган таварылгада, соңгулда комиссиялары айыткан бюджеттерден алган акша-хөреңгилерниң бухгалтер учедун болгаш отчедун аңгы-аңгы кылдыр тургузар.

6. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге үндүрген Тыва Республиканың бюджединиң акша-хөреңгилери-биле соңгулда комиссияларының дараазында чарыгдалдарын акша-ландырар:

1) соңгулда комиссияларының бадылаар эргелиг кежигүннериниң, соңгулда комиссияларының аппараттарының ажылдакчыларының немелде күш-ажыл төлевиринге, соңгулда комиссияларының Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээр болгаш эрттирер үеде кол ажылындан хостаттырган, бадылаар эргелиг кежигүннеринге компенсация төлевиринге, а ол ышкаш хамааты-хоойлудүрүм керээлериниң талазы-биле ажылдар кылып, ачы-дузалар чедирип турар хамаатыларга болгаш Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының чанында контроль-ревизия албанынга ажылдаары-биле чоруткан специалистерге төлевирлер кылырынга;

2) парлаан продукциялар белеткелинге болгаш үндүрүлге ажыл-чорудулгазын боттандырарынга;

3) дериг-херексел садарынга, чедиреринге болгаш тургузарынга (ооң иштинде технологтуг), Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге эргежок чугула өске-даа материалдыг үнелиг үүлдер садып алырынга;

4) транспорт чарыгдалдарынга, харылзаа ачы-дузазынга;

5) соңгулда документилерин чедиреринге болгаш шыгжап-кадагалаарынга, оларны архивче дамчыдарынга белеткээринче азы узуткаарынга;

6) Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээри болгаш эрттирери-биле холбашкан сургакчылаашкыннарга болгаш өске-даа сорулгаларга;

7) автоматчыткан дериг-херекселдерни ажыглаарынга болгаш ажыглалче киирерине, соңгукчуларның хоойлу-дүрүм талазы-биле культуразын бедидеринче болгаш соңгулдалар организаторларын өөредиринге;

8) соңгулда системазын сайзырадырынга, ооң иштинде соңгулдаларның чаа технологияларын, тускай сорулгалыг программаларны боттандырарынга ажыглаар.

7. Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнүнге Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээр болгаш эрттирер үеде соңгулда комиссияларынга ажылдааны дээш немелде күш-ажыл төлевирин (шаңнал) кылыр. Соңгулда комиссиязының айыткан хуусаада кол ажылындан хостаттырган, бадылаар эргелиг кежигүнүнге чогуур соңгулда комиссиязының киирген бижиинге үндезилеп, кол ажылын (албан-дужаалын) кадагалап арттырар, ооң кол ажылындан хостаттырган турган үезиниң компенсациязын төлээр.

Компенсацияның хемчээлин болгаш төлээриниң чурумун база немелде күш-ажыл төлевирин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге Тыва Республиканың бюджединден үндүрген бюджет акша-хөреңгилериниң иштинге көрдүнүп кааны-биле доктаадып тургузар.

8. Соңгулда комиссиязының доктаамал үндезинде (штатта) ажылдап турар бадылаар эргелиг кежигүннериниң, соңгулда комиссияларының аппараттарының ажылдакчыларының күш-ажыл төлевирин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге Тыва Республиканың бюджединден үндүрген бюджет акша-хөреңгилериниң иштинге көрдүнүп кааны-биле кылыр.

9. Соңгулда комиссияларының даргалары Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге үндүрген акша-хөреңгилерни аайлап-башкарар болгаш саң-хөө документилериниң соңгулда комиссияларының саң-хөө айтырыгларының талазы-биле шиитпирлеринге дүгжүп турары дээш база айыткан акша-хөреңгилерни чарыгдаанының дугайында отчеттарны бо Хоойлу-биле доктааткан чурум езугаар болгаш хуусааларда киирери дээш харыысалганы алыр.

10. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының хуусаа бетинде, чок болза катап соңгулдаларын эрттирер алаган таварылгада, оларны белеткээринге болгаш эрттиреринге белеткээринге болгаш эрттиреринге Тыва Республиканың бюджединден үндүрген акша-хөреңгилерниң хемчээли Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының мооң мурнунда соңгулдаларын белеткээрде база эрттирерде акша-хөреңгини чарыгдаанының дугайында Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының отчедунда кирген түнден эвээш эвес болур.

11. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге Тыва Республиканың бюджединден үндүрген, соңгулда комиссияларының чарыгдаттынмайн барган акша-хөреңгилерин айыткан акша-төгерикти чарыгдаанының дугайында отчетту Тыва Республиканың Дээди Хуралынче (парламентизинче) кииргенииң соонда, 60 хонуктан орайтатпайн, Тыва Республиканың бюджединиң орулгазынче дедир эгидер.

12. Участок соңгулда комиссиязы бадылаашкын хүнүнден эгелээш, он хонуктан орайтатпайн, девискээр соңгулда комиссиязынче Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге Тыва Республиканың бюджединден үндүрген акша-төгериктиңкиргенииң болгаш чарыгдаттынганының дугайында отчедун бээр.

Девискээр соңгулда комиссиязы бадылаашкын хүнүнден эгелээш, 30 хонуктан орайтапайн, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге Тыва Республиканың бюджединден үндүрген акша-төгериктиң киргенииң болгаш чарыгдаттынганының дугайында отчедун киирер.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдерин албан-езузу-биле парлаан хүнден эгелээш, үш айдан орайтатпайн, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээринге болгаш эрттиреринге Тыва Республиканың бюджединден үндүрген акша-төгериктиң киргенииң болгаш чарыгдаттынганының дугайында отчедун Тыва Республиканың Дээди Хуралынче (парламентизинче) киирер.

49 үүл. Кандидаттарның соңгулда фондулары

1. Кандидат бодунуң хууда соңгулда фондузун тургузар хүлээлгелиг.

2. Кандидаттарның соңгулда фондулары чүгле дараазында акша-төгериктен тургустунган бооп болур:

1) кандидаттың, бо Хоойлу-биле дүүштүр доктааткан соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизинден шупту чарыгдалдарның эң ындыкы түңүнден ниитизи-биле 10 хуудан ашпас, боттуң акша-төгериинден, а катап бадылаашкын чарлаан кандидаттарга — 15 хуудан ашпас;

2) кандидатты депшиткен соңгулда каттыжыышкынының кандидатка берген болгаш кандидаттың, бо Хоойлу-биле дүүштүр доктааткан соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизинден шупту чарыгдалдарның эң ындыкы түңүнден ниитизи-биле 50 хуудан ашпас, акша-төгериинден;

3) хамаатыларның болгаш юридиктиг эргелиг черлерниң эки тура-биле кылган өргүлдеринден, кандидаттың, хамаатының, юридиктиг эргелиг черниң бо Хоойлу-биле дүүштүр доктааткан соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизинден шупту чарыгдалдарның эң ындыкы түңүнден ниитизи-биле 1 хуудан болгаш 10 хуудан ашпас хемчээлге.

3. Кандидаттың соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизинден шупту чарыгдалдарының эң ындыкы түңү 10 млн. рубльден ажып болбас.

4. Катап бадылаашкыннар чарлаан кандидаттың бүгү чарыгдалдарының эң ындыкы түңү 10 хууга улгадыр.

5. Кандидаттарның соңгулда фондуларынче:

1) даштыкы күрүнелер болгаш даштыкы организациялар;

2) даштыкы хамаатылар;

3) хамааты эрге чок кижилер;

4) Россия Федерациязының бадылаашкын хүнүнде 18 хар назы четпээн хамаатылары;

5) даштыкыдан киржилгелиг Россияның юридиктиг эргелиг черлери, бир эвес Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаарының дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнде (ажык акционерлиг ниитилелдерге — мурнунда саң-хөө чылының дургузунда акционерлерниң ниити чыл түңнелдерин үндүрген хуралынга олуржур эргелиг кижилерниң даңзызын тургускан хүнде) оларның эге (демнежип чыгган) капиталында Россия Федерациязының, Россия Федерациязының болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларның үлүү 30 хуу ажып турар юридиктиг эргелиг черлер;

6) бүгү-делегей организациялары болгаш чурттар аразының хөй-ниити шимчээшкиннери;

7) күрүне эрге-чагыргазының органнары, өске-даа күрүне органнары болгаш тус черниң бот-башкарылга органнары;

8) күрүне болгаш муниципалдыг албан черлери, күрүне болгаш муниципалдыг унитарлыг бүдүрүлгелер;

9) юридиктиг эргелиг черлер, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаарының дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнде (ажык акционерлиг ниитилелдерге — мурнунда саң-хөө чылының дургузунда акционерлерниң ниити чыл түңнелдерин үндүрген хуралынга олуржур эргелиг кижилерниң даңзызын тургускан хүнде) оларның эге (демнежип чыгган) капиталында Россия Федерациязының, Россия Федерациязының болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларның үлүү 30 хуу ажып турар юридиктиг эргелиг черлер;

10) күрүне органнарының болгаш (азы) тус чер бот-башкарылга органнарының тургускан организациялары (хуужудулга чуруму-биле тургускан акционерлиг ниитилелдерден аңгыда), бо кезектиң 5 болгаш 9 пунктуларында айыткан юридиктиг эргелиг черлерниң тургускан организациялары, а ол ышкаш Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаарының дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнде (ажык акционерлиг ниитилелдерге — мурнунда саң-хөө чылының дургузунда акционерлерниң ниити чыл түңнелдерин үндүрген хуралынга олуржур эргелиг кижилерниң даңзызын тургускан хүнде) бо кезектиң 5 болгаш 9 пунктуларында айыткан юридиктиг эргелиг черлерниң үлүү 30 хуудан ажып турар организациялар;

11) шериг кезектери, шериг албан черлери база организациялары, хоойлудүрүм камгалаар органнар;

12) ачы-буян оранизациялары, шажынчүдүлге каттыжыышкыннары база оларның тургускан организациялары;

13) адын айытпаан өргүл салыкчылары. Адын айытпаан өргүл дээрге, бир эвес хамааты өргүл киирген төлевир документизинге дараазында медээлерниң кайы-бирээзин айытпаан болза: фамилиязын, адын, адазының адын, чурттап турар черииң адрезин — азы шын эвес медээлер айыткан, чок болза юридиктиг эргелиг чер, бир эвес өргүл киирген төлевир документизинге дараазында медээлерниң кайы-бирээзин айытпаан болза, үндүрүг төлекчизиниң чажыт дугаары, ады, банк реквизиттери, азы бир эвес шын эвес медээлер айыткан болза;

14) бүрүткеткенинден бээр Дээди Хуралдың депутаттарының соңгулдаларында бадылаашкын хүнүнге чедир бир чыл четпээн юридиктиг эргелиг албан черл

15) соңгулда фондузунче өргүл кии хүнге чедир, мурнунда чылдың дургузу дараазында черлерден акша-хөреңги, болза өске-даа эт-хөреңги алган комме эвес организациялар өргүл кылыры руглуг:

даштыкы күрүнелерден, а ол ышкаш кезектиң 1—4, 6—8, 11—14 пунктуларын айыткан органнардан, организациялар азы хамаатылардан;

даштыкыдан киржилгелиг Россия юридиктиг эргелиг черлеринден, бир ол акша-хөреңгилерни шилчидип турар өске-даа эт-хөреңгини дамчыдып ту хүнде (ажык акционерлиг ниитилелдерге мурнунда саң-хөө чылының дургузу акционерлерниң ниити чыл түңнелдерин дүрген хуралынга олуржур эргелиг ки лерниң даңзызын тургускан хүнде) олар эге (демнежип чыгган) капиталында даштк киржилгениң үлүү 30 хуу ажып турар бо

юридиктиг эргелиг черлерден, ол ак хөреңгилерни шилчидип турар азы өске эт-хөреңгини дамчыдып турар хүнде (аж акционерлиг ниитилелдерге — мурну саң-хөө чылының дургузунда акцион лерниң ниити чыл түңнелдерин үндүр хуралынга олуржур эргелиг кижилер даңзызын тургускан хүнде) оларның (демнежип чыгган) капиталында Рос Федерациязының, Россия Федерациязы болгаш (азы) муниципалдыг тургузугларн үлүү 30 хуу ажып турар;

күрүне органнарының болгаш (азы) черниң бот-башкарылга органнары тург кан организацияларындан (хуужудулга чу му-биле тургускан акционерлиг ниитил дерден аңгыда);

бо пунктунуң үшкү болгаш дөрт абзацтарында айыткан юридиктиг эргел черлерниң тургускан организацияларынд

ол акша-хөреңгилерни шилчидип ту азы өске-даа эт-хөреңгини дамчыдып ту хүнде (ажык акционерлиг ниитилелдерге мурнунда саң-хөө чылының дургузун акционерлерниң ниити чыл түңнелдер үндүрген хуралынга олуржур эргел кижилерниң даңзызын тургускан хүнде) пунктунуң үш болгаш дөрт абзацтарын айыткан юридиктиг эргелиг черлерниң капиталында (демнежип чыгган) үлүү 30 ажып турар организациялардан.

6. Бо чүүлдүң 5 кезээниң 15 пунктузун айыткан коммерция эвес организацияла бир эвес ол коммерция эвес организаци ларның алган акша-хөреңгизи, азы өске хөреңгизи ол акша-хөреңгини шилчитк азы өске эт-хөреңгини дамчыткан даштык күрүнелерге, органнарга азы бо чүүлдүң кезээниң 15 пунктузунуң ийи — че абзацтарында айыткан кижилерге (дед эгидер арга чок болганда Россия Федер циязының орулгазынче шилчидилге (дамч дылга) кылдынмаан таварылгада), канд даттың соңгулда фондузунче өргүл кыль хүнге чедир дедир эгиттинмээн болз кандидаттың соңгулда фондузунче өрг киирер эргези чок.

7. Соңгулда фондузунуң акша-хөре гизин аайлап-башкарар эрге ол фонду тургускан кандидатка хамааржыр. Соңгул фондузунуң акша-хөреңгизи туска сорулгалыг болур болгаш чүгле дараазынд чүүлдерге ажыглаттынып болур:

1) муниципалдыг тургузугларны төлээлекчи органнарының депутаттарыны муниципалдыг тургузугларның баштыңнары ның кандидатты депшидеринге деткимч кылдыр хол үжүү чыырынче угланга организас-техниктиг хемчеглерниң саң-хө хандырылгазынга, ооң иштинде кандидатт деткээн хуудустарда салдынган хол үжү терииниң шынныын нотариат езугаар шы зыдары-биле холбашкан чарыгдалдарга;

2) соңгулда мурнунуң суртаалынга, а о ышкаш медээ азы сүме хевирлиг ажыл дарның (ачы-дузалар) төлевиринге;

3) Россия Федерациязының хамаатыла рының азы юридиктиг эргелиг черлерни кылган (көргүскен) өске-даа ажылдары төлээринче, а ол ышкаш кандидаттарны боттарының соңгулда кампаниязын эртти рери-биле дорт холбашкан өске-да чарыгдалдарга.

8. Кандидатка ооң соңгулда кампаниязы биле холбашкан ажылдар төлээринге, оо соңгулда фондузунче кирген акша-хөрен гиден аңгыда, өске акша-хөреңги ажыглаарь хоруглуг. Ындыг таварылгада кандида чүгле бадылаашкын хүнүнге чедир болгаш бо Хоойлу-биле доктааткан чурум езугаа ооң соңгулда фондузунуң тускай соңгулд агар санында акша шилчиткен кижилерни шилчиткен акша-төгериин ажыглаар эргелиг

9. Бо Хоойлунуң 35 чүүлүнүң 5 кезээнд айыткан байдалдар турда кандидаттарны немей депшиткен таварылгада, моо мурнунда бүрүткеттирген кандидаттарны

оңгулда фондузунуң агар санындан ндүрер шупту чарыгдалдарның эң ындыкы үнү 1,5 катап улгадыр.

10. Бир эвес Тыва Республиканың Баш-аңының — Чазааның Даргазының албан-ужаалында кандидат болуп турар хамааты ары угда Тыва Республиканың девискээ-инде чорудуп турар өске-даа соңгулда-арда кандидат кылдыр депшиткен болгаш о чүүлдүң 1 кезээнде айыткан соңгулда ондузундан аңгыда, өске-даа соңгулда ондуларын тургузар хүлээлгелиг болза, ол ондуларның акша-хөреңгилеринден ндүрер шупту чарыгдалдарның эң ындыкы үнү федералдыг хоойлуда, бо Хоойлуда, ыва Республиканың өске-даа хоойлула-ында айыткан эң ындыкы түңнүң эң улуг үнү болур. Ол хамааты тускай соңгулда ар саннарын ажытканының дугайында едээни Тыва Республиканың Соңгулда омиссиязынче бижимел хевирге киирер.

50 чүүл. Тускай соңгулда агар саны

1. Кандидат азы ооң саң-хөө айтырыг-арының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзи андидатты бүрүткээри-биле Тыва Рес-убликаның Соңгулда комиссиязынче доку-ентилер киирер хүнге чедир кандидаттың үүр соңгулда фондузун тургузары-биле скай соңгулда агар санын ажыдар үлээлгелиг.

2. Кандидаттың соңгулда фондузун ргузары-биле тускай соңгулда агар санын ссия Федерациязының Ажаалга банкы-ының филиалынга ажыдар.

3. Кандидат азы ооң саң-хөө айты-ыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг лээзи кандидаттың чогуур соңгулда фон-зун тургузары-биле чүгле чаңгыс тускай ңгулда агар санын ажыдар хүлээлгелиг.

4. Кандидаттың тускай соңгулда агар анын Тыва Республиканың Соңгулда ко-иссиязының бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 14 зээ-биле дүүштүр кандидатка азы ооң саң-өө айтырыгларының талазы-биле бүрүн ргелиг төлээзинге берген документиле-инге үндезилеп тургузар.

5. Бо Хоойлу-биле көрдүнген болгаш бо ойлу-биле доктааткан чурум езугаар лдурган документилерни киирген соонда раан Россия Федерациязының Ажаалга нкызының филиалы кандидатка тускай ңгулда агар санын ажыдар эргелиг. Агар н ажыдар, акша-хөреңгилер шилчидер лгаш агар сан талазы-биле операциялар рудары-биле банк ачы-дуза төлевири ртпас. Тускай соңгулда агар санында рар акша-төгерикти ажыглааны дээш банк у төлевес. Шупту акша-хөреңгилерни скай соңгулда агар санынче Россия Феде-циязының валютазы-биле шилчидер. ндидат бодунуң тускай соңгулда агар нының реквизиттериниң дугайында медээ-Тыва Республиканың Соңгулда комис-язынче үш хонук дургузунда бээр.

6. Чарыгдаттынмаан акша-хөреңгилерни ңгулда фондузунче эгидеринден болгаш дылаашкын хүнүнге чедир шилчиткен ша-хореңгилерни айыткан агар санче киир наарындан аңгыда, тускай соңгулда агар нының талазы-биле шупту саң-хөө опе-цияларын кылырын бадылаашкын хүнүнде ксадыр. Бо Хоойлу-биле доктааткан рум езугаар Тыва Республиканың Соң-ында комиссиязынче бүрүткел кылырынга тежок чугула документилерни киирбээн, ы оларга хамаарыштыр бүрүткээринден галаан, азы болза соңгуттурарынга чөп-эрээриниң дугайында билдириишкинин дир ап алган, азы бодунуң кандидату-зын ужулган, азы соңгулда каттыжыыш-нының дедир кыйгырткаңы, бүрүткээрин-н ойталаар азы бүрүткелин күш чок лдурар дугайында шиитпир хүлээп алган ндидаттарның тускай соңгулда агар ынарындан чыглдалдар төлээр талазы-е саң-хөө операцияларын Тыва Респуб-каның Соңгулда комиссиязының айыт-ы-биле Россия Федерациязының аалга банкызының филиалы соксадыр.

7. Бо Хоойлу-биле доктааткан чурум гаар бодунуң соңгулда кампаниязының шаландырыышкынын үрээни дээш ыысалганы кандидат боду аңгы алыр.

8. Катап бадылаашкын чоруткан арылгада, катап бадылаашкын чорудар үткеттирген кандидаттарның тускай гулда агар саннарындан чарыгдалдар ээр талазы-биле саң-хөө операцияларын ырын Тыва Республиканың Соңгулда иссиязының катап бадылаашкын хүнүн лаан хүнде катап тургузар болгаш катап ылаашкын хүнүнде соксадыр.

9. Кандидаттың киирген дилег билди-шкинине үндезилеп, Тыва Республика-ың Соңгулда комиссиязы тускай соңгулда р санының талазы-биле саң-хөө опера-ларын соксаткан (түр соксаткан) ай, хүнге ир кылдынган (чедиртинген, садып алган) ылдарның (ачы-дузалар, бараанар) төлевириниң талазы-биле саң-хөө операцияларын чорударының хуусаазын узадып болур.

10. Кандидат азы ооң саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзи тускай соңгулда агар санын кандидаттың түңнел саң-хөө отчедун киирер хүнге чедир хаар.

11. Тускай соңгулда агар саннарын ажыдарының, чорударының болгаш хаарының чурумун Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Россия Федерациязының чогуур субъектизинде Россия Федерациязының Төп банкызының Тыва Республиканың Национал банкызы-биле дугуржулга езугаар тодарадыр.

51 чүүл. Кандидаттың соңгулда фондузунче эки тура өргүлүн кылыры

1. Кандидаттың соңгулда фондузунче эки туранын өргүлүн кылырын Россия Федерациязының хамаатызы бодунуң паспортун азы хамаатының паспортун солуп турар документизин көргүскени-биле харылзаа салбырын, чээли организациязын таварыштыр бодунуң акша-хөреңгизи-биле кылыр. Эки туранын өргүлүн киирип тура хамааты төлевир документизинге бодунуң дугайында дараазында медээлерни киирер: фамилиязын, адын болгаш адазының адын, төрүттүнген ай, хүнүн, чурттап турар черин, паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документизиниң сериязын болгаш дугаарын, хамааты эргезиниң дугайында медээлерни.

2. Юридиктиг эргелиг черлер соңгулда фондузунче эки туранын өргүлүн кылырын тускай соңгулда агар санынче акша-хөреңги шилчидер арга-биле кылыр. Юридиктиг эргелиг чер бодунуң төлевир кылган документизинге дараазында медээлерни айтыр: үндүрүг төлекчизиниң ИНН дугаарын, адын, бүрүткел эрткен ай, хүнүн, банк реквизиттерин; бо Хоойлунуң 49 чүүлүнүң 5 кезээ-биле көрдүнген кызыгаарлаашкыннар чок болуп турарының дугайында демдеглелди кылыр.

3. Хамаатыларның болгаш юридиктиг эргелиг черлерниң эки тура-биле кылган өргүлдерин харылзаа салбырларын болгаш чээли организацияларын таварыштыр тускай соңгулда фондузунче шилчидилге аргазы-биле, чогуур төлевир документизин алган соонда, дараазында операция кылыр хүнден орайтатпайн, чорудар. Ынчан туда сана-жылга чок төлевирниң кылырының ниити хуусаазы Тыва Республиканың девискээринге ийи операция хүнүнден болгаш Россия Федерациязының девискээринге беш операция кылыр хүнден ашпас ужурлуг.

4. Кандидат ат чокка киирген өргүлден аңгыда, соңгулда фондузунче киирген кандыг-даа өргүлдү өргүл киирикчилеринге эгидер эргелиг. Бир эвес соңгулда фондузунче эки туранын өргүлүн ындыг өргүл кылыр эргези чок хамааты азы юридиктиг эргелиг чер, азы өргүл кылганы бо чүүлдүң 1 болгаш 2 кезектериниң негелделерин хажытканы-биле киирген, азы болза өргүлдү бо Хоойлунуң 49 чүүлүнүң 2 кезээ-биле көрдүнген ындыг өргүл киирериниң хемчээлинден ажыр киирген болза, кандидат тускай соңгулда агар санынче өргүлдүң кирген хүнүнден эгелээш, он хонуктан орайтатпайн, өргүл киирикчизинге долу хемчээли-биле азы хемчээлден ажып турар кезээн, эгидип турарының чылдагаанын айытканы-биле эгидер хүлээлгелиг. Бир эвес кандидат бо чүүлдүң 1 болгаш 2 кезектери-биле көрдүнген медээлерни өргүл киирикчизи шын эвес кылдыр айыткан болгаш ол өргүлдериң дүрүмге дүүшпезиниң дугайында медээлерни өй-шаанда албаан болза, ол кандидат өргүл алганы дээш харыысалгага онаашпас.

5. Ат салбаан өргүл киирикчилериниң киирген өргүлдерин кандидат тускай соңгулда агар санынче кирген хүнден эгелээш, он хонуктан орайтатпайн, Тыва Республиканың бюджединиң орулгаларынче шилчидер ужурлуг.

6. Хамаатылар болгаш юридиктиг эргелиг черлер кандидатка чүгле ооң соңгулда фондузун таварыштыр саң-хөө дузазын чедирер эргелиг. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларында тодаргай түңнел чедип алыр сорулга-биле кандидаттың соңгулда фондузунче шилчитпээн акша-хөреңгини чарыгдаары хоруглуг. Кандидаттың азы ооң саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзиниң документ езугаар бадыткаан чөпшээрели чокта болгаш чогуур кандидаттың соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизинден төлеттинмээн, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдалары-биле дорт болгаш доора холбашкан болгаш соңгулдаларда тодаргай түңнелдер чедип алырынче угланган төлевирлиг ажылдар (төлевирлиг ачы-дузалар чедирери) кылыры, бараанар садары хоруглуг. Кандидаттың болгаш юридиктиг эргелиг черниң ындыг ажылдар кылганы (ачы-дузалар чедиргени) дээш, ындыг бараанар сайгарганы дээш сана-жылгаларын чүгле туда төлевир чок чурум езугаар кылыр.

7. Юридиктиг эргелиг черлерниң, оларның салбырларының, төлээ черлериниң болгаш өске-даа кезектериниң Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдалары-биле дорт болгаш доора холбашкан болгаш соңгулдаларда тодаргай түңнелдер чедип алырынче угланган төлевирлиг азы барымдаа чок чиигеткен өртектер-биле ажылдар (төлевирлиг ачы-дузалар чедирери) кылыры хоруглуг. Кандидатка соңгулдаларда тодаргай түңнелдер чедип алырынче угланган материалдыг дузаны, чүгле кандидаттың соңгулда фондузунуң акша-хөреңгизи-биле орнун тургусканда, чедирип болур.

8. Хамаатыга кандидаттың соңгулда кампаниязының үезинде, үш дугаар кижилерниң киржилгези чокка, эки туранын халас ажылын (ачы-дуза чедирерин) кылырын чөпшээреп болур.

52 чүүл. Соңгулда фондуларының акша-хөреңгилериниң талазы-биле отчеттуг болуру

1. Кандидаттар соңгулда фондуларынче акша-хөреңгилерниң киргенииң болгаш ону чарыгдаанының учедун чорудар хүлээлгелиг. Кандидаттарның соңгулда фондуларынче акша-хөреңгилерниң киргенииң болгаш ону чарыгдаанының дугайында учедун болгаш отчедун бээриниң чурумун болгаш хевирлерин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бадылаар.

2. Кандидаттар Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче боттарының саң-хөө отчеттарын дараазында үелерде бээр:

1) бир дугаар саң-хөө отчедун — бүрүткел кылырынга эргежок чугула документилерни бо Хоойлу-биле доктааткан чурум езугаар Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче киирери-биле кады хары угда; отчетка мурнунда дужааган отчеттуң соонда, 15 хонуктан эрттирбейн, ол үениң байдалдары-биле медээлерни киирер;

2) түңнел саң-хөө отчедун — Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының ниити түңнелдерин албан-езузу-биле парлаан соонда, 30 хонуктан орайтатпайн, киирер. Түңнел саң-хөө отчедунга кандидаттың тускай соңгулда агар санында акша-хөреңгиниң киргенин болгаш чарыгдаанын бадыткап турар бир дугаар саң-хөө документилерин, айыткан агар саны хагганының дугайында справканы, а ол ышкаш бо Хоойлунуң 46 чүүлүнүң 3 кезээнде айыткан материалдарны кожар. Кандидаттың түңнел саң-хөө отчедунга кожар бир дугаар саң-хөө документилериниң даңзызын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы тодарадыр.

3. Бир эвес кандидат бодунуң эргебайдалын чидирген болза, саң-хөө отчедун дужаар хүлээлгезин кандидат болуп турар хамаатыга даандырар.

4. Кандидаттарның саң-хөө отчеттарының хоолгаларын Тыва Республиканың соңгулда комиссиязы массалыг информация чепсектеринге дамчыдып бээр болгаш бодунуң сайтызында «Интернет» медээ-телекоммуникация четкизинге айыткан отчеттарны алган хүнден, беш хонук дургузунда киирер.

5. Россия Федерациязының Ажаалга банкызының филиалы неделяда бирээден эвээш эвес, а бадылаашкын хүнүнге чедир, 10 хонуктан эвээш үе артканда, операция чорудар үш хүнде бирээден эвээш эвес удаа тускай соңгулда агар саннарында акша-хөреңгиниң киргенииң болгаш ону чарыгдаанының дугайында медээлерни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче Тыва Республиканың соңгулда комиссиязының тургусканы майыын езугаар киирген турар. Ынчан «Соңгулдалар» КАС-ты ажыглап болур. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы өй-өйлеп, ынчалза-даа ийи неделяда бирден эвээш эвес катап бадылаашкын хүнүнге чедир массалыг информация чепсектеринге соңгулда фондуларының акша-хөреңгилериниң киргенииң болгаш чарыгдаттынганының дугайында медээлерни парладыры-биле бээр, а ол ышкаш бодунуң сайтызында «Интернет» телекоммуникация четкизинче киирер.

6. Россия Федерациязының Ажаалга банкызының филиалы Тыва Республиканың соңгулда комиссиязының саналдап киирге-ни-биле, а чогуур соңгулда фондузунуң талазы-биле, база ол ышкаш кандидаттың негелдези-биле үш хонук хуусаада, а бадылаашкын хүнүнге чедир үш хонук бурунгаар соңгулда фондуларынче акша-хөреңгилериниң киргенииң болгаш ол акша-хөреңгини чарыгдаанын бадыткап турар бир дугаар саң-хөө документилериниң шынзыдып каан хоолгаларын киирер.

7. Регионалдыг күрүнеиң өйлеп үнер парлалга үндүрүлгелериниң редакциялары оларга Тыва Республиканың соңгулда комиссиязының соңгулда фондуларынче акша-хөреңгилерниң киргенииң болгаш ол акша-хөреңгини чарыгдаанының дугайында дамчыдып берген медээлерни парладыр хүлээлгелиг. Соңгулда фондузунче кирген акша-хөренгилерниң ниити түңүнүң дугайында база оон чарыгдаттынган акша-хөреңгилерниң ниити түңүнүң дугайында медээлерни албан парлаар.

8. Россия Федерациязының хамаатыларының Россия Федерациязының кызыгаарында турар болгаш чурттап турар черииң аайы-биле күрүне учедун кылыр органнар, юридиктиг эргелиг черлерниң күрүне бүрүткелин, азы болза коммерция эвес организациялар талазы-биле төлээлеттирген күүсекчи эрге-чагырганың органнары оларга Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының бижии кирген хүнден эгелээш, беш хонук дургузунда төлевир чок үндезинге айыткан хамаатыларның болгаш юридиктиг эргелиг черлерниң кандидаттарның соңгулда фондуларынче эки туранын өргүлдерин киирип турда медээлерин хынаар болгаш хыналда түңнелдериниң дугайында медээни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче чорудар. Ынчан «Соңгулдалар» КАС-ты ажыглап болур.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының айтыышкынынга, соңгулда фондуларынче эки туранын өргүлдерин бо Хоойлунуң 49 чүүлүнүң 5 кезээн хажытпышаан, киргенииң дугайында медээ кирген болза, ол медээни доп-дораан соңгулда комиссиязы чогуур кандидаттарга азы оларның саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээлеринге дыңнадыр.

53 чүүл. Акша-хөреңгилерни кандидаттарның дедир эгидери

1. Кандидат түңнел саң-хөө отчедун киириериниң мурнунда соңгулда фондузунуң чарыгдаттынмаан акша-хөреңгизин ооң соңгулда фондузунга өргүл салган хамаатыларга болгаш юридиктиг эргелиг черлерге шилчидиишкин чарыгдалдарын казааш, оларның киирген акша-хөреңгизиниң үлүүнге дүүштүр эгидип бээр хүлээлгелиг.

2. Тускай соңгулда агар саннарында артып калган акша-хөреңгини бадылаашкын хүнүнден эгелээш, 60 хонук эрткенде, Россия Федерациязының Ажаалга банкызының филиалдары Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының бижимел айтыышкыны-биле Тыва Республиканың бюджединиң орулгазынче шилчидер болгаш тускай соңгулда агар санын хаар хүлээлгелиг.

3. Кандидаттарның бо чүүлдүң 1 кезээ-биле көрдүнген хүлээлгези Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдерин албан-езузу-биле парлаан хүнден эгелеп тыптыр.

54 чүүл. Контроль-ревизия албаны

1. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээри-биле болгаш эрттирери-биле соңгулда комиссияларынга үндүрүп берген акша-хөреңгилерни тускай сорулгазынга чарыгдааны дээш, а ол ышкаш кирген дөстерин, кандидаттарның соңгулда фондуларының акша-хөреңгизиниң шын учедун болгаш ажыглаанын контрольдаары-биле, кандидаттарның саң-хөө отчеттарын хынаары-биле, кандидаттарның «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле, бо Хоойлу-биле дүүштүр киирген, орулгаларының болгаш оларның дөстериниң дугайында, эт-хөреңгизиниң дугайында медээлерниң шынныын хынаары-биле Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының чанынга контроль-ревизия албанын тургузар.

2. «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр контроль-ревизия албанын Россия Федерациязының субъектизинде Россия Федерациязының Төп банкызының Тыва Республикада Национал банкызын, Россия Федерациязының Ажаалга банкызының филиалдарын кады санааны-биле, күрүне болгаш өске-даа органнарның база албан черлериниң удуртукчуларының болгаш специалистериниң киржилгези-биле тургузар.

«Россия Федерациязының хамаатыла-

рының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр айыткан органнар болгаш албан черлери Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының дилээ-биле Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын томуйлаар дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлаан (чонга чарлаан) хүнден, бир айдан орайтатпайн, ооң айтыышкынынга специалистерни беш айдан эвээш эвес хуусаа дургузунда сургакчыладып чорудар.

3. «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле дүүштүр бо чүүлдүң 2 кезээнде айыткан специалистер контроль-ревизия албанынга ажылдаар хуусаазында кол ажылындан хостадыр, оларның ажылдап турар чери (албан-дужаалы), албан-дужаалының доктааттынган эге шалыңнары болгаш кол ажылының аайы-биле өске-даа төлевирлери кадагалаттынып артар. Айыткан специалистерге ол ышкаш Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткээри-биле болгаш эрттирери-биле холбаштыр үндүрген акшахөреңгиден мактал акшаларны төлээр.

4. Контроль-ревизия албанының дугайында дүрүмнү Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бадылаар.

VIII эге. БАДЫЛААШКЫН БОЛГАШ СОҢГУЛДАЛАР ТҮҢНЕЛДЕРИН ҮНДҮРЕРИ

55 чүүл. Бадылаашкын болур бажың-балгат

1. Бадылаашкын болур бажың-балгатты участок соңгулда комиссиязының эргезинге чогуур муниципалдыг тургузугнуң тус чер чагыргазының баштыңы, а «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле көрдүнген таварылгаларда шериг кезээниң командири халаска бээр.

2. Бадылаашкын болур бажың-балгат залдыг турар ужурлуг, аңаа чырыдылга системазы-биле дериттинген болгаш карандаштардан аңгыда, бижиир чүүлдер-биле хандыртынган чажыт бадылаашкынга ажыглаар кабиналар болгаш өске-даа тускай дериттинген олуттар турар.

3. Участок соңгулда комиссиязы бадылаашкын болур бажыңга азы ол бажыңның мурнунга соңгулда бюллетенинче киирген бүгү кандидаттарның дугайында дараазында медээлерни бижээн информастыг стендини дериир:

1) Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктааткан хемчээлинге кандидаттарның допчу намдарлары, ол болза соңгулда бюллетеньнеринче киирген допчу намдар хемчээлинден бичелевес болур;

2) бир эвес кандидатты соңгулда каттыжыышкыны депшиткен болза, ол соңгулда каттыжыышкынының адын айытканы-биле;

3) кандидаттарның орулгаларының болгаш эт-хөренгизиниң дугайында, оларның кадайларының (ашактарының) болгаш назы четээн ургларының дугайында медээлерни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктааткан хемчээлинге;

4) бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 9 кезээниң 1 болгаш 2 пунктулары-биле көрдүнген медээлерни кандидаттар шын эвес кылдыр бергениниң фактыларының дугайында медээни (бир эвес ындыг медээ бар болза).

4. Бүрүткеттирген кандидатта ап кагдынмаан болгаш үзе баспаан шиитгирип чораан чоруу бар таварылгада, информация материалдарынга кандидаттың шиитгирип чораанының дугайында медээлерни киирер.

5. Медээ-чарлал азар стендиге бүрүткеттирген кандидаттарның фамилиялары, ол соңгулдаларда бүрүткеттирген кандидаттарны депшиткен соңгулда каттыжыышкынарының ады турбас ужурлуг, соңгулда бюллетенииниң долдуруп каан хевирлерин азар.

6. Бүрүткеттирген кандидаттар дугайында медээлерни медээ материалдарынга соңгулда бюллетеньнериниң хевирин болгаш сөзүглелин бадылап турда тодараткан чурум езугаар киирер.

7. Медээ-чарлал азар стендиге азып турар материалдар соңгулда мурнунуң суртаалын илереткен шынарларлыг болбас ужурлуг.

8. Медээ-чарлал азар стендиге Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелерин хажытканы дээш харыысалга тургузуп турар Россия Федерациязының кеземче болгаш харыысалга хоойлужудулгазындан ушта бижилгелерни киирер. Айыткан материалдарны участок соңгулда комиссиязы соңгукчулар хостуг номчуп болур аргалыг кылдыр тургузар.

9. Карааның көөрүнүң талазы-биле инвалид болуп турар соңгукчуларга медээ кылдыр медээ-чарлал азар стендиге бо чүүлдүң 3, 4 база 9 кезектеринде айыткан материалдарны улуг үжүктер-биле киирер. Медээ-чарлал азар стендиге ындыг материалдар азар соңгулда участоктарын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпири-биле тодарадыр.

10. Бадылаашкын болур бажың-балгатка бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдуң улгаттырган формазы турар ужурлуг, олче бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында медээлерни оларны доктааткан хемчээлиниң аайы-биле киирер. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдуң улгаттырган хевирин бадылаашкын эгелээр мурнунда аскан турар болгаш участок соңгулда комиссиязының кежигүннериниң, хайгааракчыларның карааңга көстүп турар черге ында бар медээлерни хүлээп алырынга херек хемчээлге турар ужурлуг.

11. Бадылаашкын болур бажың-балгатка бадылаашкынга херек стационар хааржактарны салыр. Стационар хааржактар кылдыр бадылаашкыннар санаар техниктиг хереселдерни, ооң иштинде соңгулда бюллетеньнери белеткээр программа-техниктиг каттыжыышкынарны ажыглап болур. Бадылаашкынга ол ышкаш электроннуг бадылаашкын ажыглаар комплекстерни ажыглап болур. Бадылаашкыннар санаар техниктиг хереселдерни, электроннуг бадылаашкынга ажыглаар комплекстерни «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле доктааткан чурум езугаар болгаш Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязының бадылаан инструкциязынга дүүштүр ажыглаар.

12. Бадылаашкын болур бажың-балгатка соңгулда бюллетеньнери бээр черлер, чажыт бадылаашкынга ажыглаар черлер болгаш бадылаашкын хааржактары, оларны хары угда ажыглап турда участок соңгулда комиссиязының кежигүннериниң, хайгааракчыларның характарынга көстүп турар кылдыр дериттинген турар ужурлуг. Бадылаашкын болур бажыңнарны Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязының доктаатканы чурум езугаар видеохайгаарал болгаш видеотрансляциялыг кылдыр дерээн турар ужурлуг.

56 чүүл. Соңгулда бюллетени

1. Соңгулда бюллетеньнерин белеткээриниң болгаш чедиреринің чурумун, а ол ышкаш оларны белеткээри болгаш чедирери дээш контрольду боттандырарының чурумун Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бадылаашкын болур хүнге чедир 20 хонуктан орайтатпайн, бадылаар. Соңгулда бюллетеньнериниң санын бүрүткеттирген соңгукчуларның санындан 1,5 хуудан көвүдетпес ужурлуг.

Соңгулдаларны электроннуг бадылаашкынга хереглээр комплекстерни ажыглаанызбиле чорудуп турда, электроннуг бюллетеньни ажыглаар.

Электроннуг бадылаашкын чорудар дугайында шиитпирни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы хүлээп алыр. Электроннуг бадылаашкынның, соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаарының болгаш соңгулда участогунда бадылаашкыннар түңнелдерин үндүрериниң чурумун, бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында участок комиссиязының протоколунуң хевирин, а ол ышкаш үстүнде турар комиссияларның бадылаашкыннар түңнелдерин тургузарының болгаш соңгулдалар түңнелдерин үндүрериниң онзагай талаларын, электроннуг бадылаашкын түңнелдери-биле, Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязы доктаадып тургузар.

2. Соңгулда бюллетенииниң болгаш электроннуг бюллетеньниң февирин болгаш сөзүглелин орус дыл кырынга Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бадылаашкын хүнүнге чедир 22 хонуктан орайтатпайн, бадылаар. Соңгулда бюллетенииниң болгаш электроннуг бюллетеньниң сөзүглелин соңгулда бюллетенииниң чүгле чаңгыс талазынга бижээн турар ужурлуг. Катап бадылаашкын эрттирер апарган таварылгада, соңгулда бюллетенииниң азы электроннуг бюллетеньниң сөзүглелин, соңгулда бюллетеньнериниң болгаш электроннуг бюллетеньнерниң санын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы хары угда катап бадылаашкыннар эрттиреринің дугайында шиитпирни хүлээп алыры-биле катай бадылаар.

3. Карааның көөрүнүң талазы-биле инвалид болуп турар соңгукчуларга дуза кадары-биле Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпири-биле боду соңгулда бюллетенин долдурар аргалыг кылдыр тускай трафареттерни белеткээр, ооң иштинде Брайлдың рельеф-точкалыг шрифтизин ажыглааны-биле. Ындыг трафареттер кылыр соңгулда участоктарын Тыва Республиканвың Соңгулда комиссиязының шиитпири-биле тодарадыр.

4. Соңгулда бюллетеньнерин өттүндүр кылган чүүлдерден камгалаар сорулга-биле оларны белеткеп кылырда суглуг демдектерлиг азы бичии үжүктерни типография аргазы-биле бижээн болгаш (азы) камгалал сеткалыг саазынны ажыглаар, бир болза ол сорулгаларга тускай демдекти (марканы) ажыглаар. Тускай демдектерни (маркаларны) белеткеп кылырының болгаш ажыглаарының чурумун, оларның санын, а ол ышкаш үстүнде турар соңгулда комиссияларының адаанда турар соңгулда комиссияларынга тускай демдектерни (маркаларны) дамчыдарда көргүзер негелделерни Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бадылаашкынга чедир 60 хонуктан орайтатпайн, бадылаар.

5. Соңгулда бюллетенинге бүрүткеттирген кандидаттарның фамилияларын алфавит чуруму-биле бижиир, ынчан соңгулда бюллетени бүрүткеттирген кандидат бүрүзүнүң дугайында дараазында медээлерлиг турар:

1) фамилиязы, ады, адазының ады;

2) төрүттүнген чылы;

3) кандидаттың чурттап турар черинде Россия Федерациязының субъектизиниң, районунуң, хоорайының, өске-даа чурттал пунктуларының ады;

4) ажылының азы албанының кол чери, эзлеп турар албан-дужаалы (ажылының азы албанының кол ажылдап турар чери чок таварылгада — кылып турар чүүлү). Бир эвес кандидат депутат болуп турар болгаш бодунуң бүрүн эргелерин доктаамал эвес үндезинде боттандырып турар болза, чогуур төлээлекчи органның адын айытпышаан, ооң дугайында медээлерни киирер;

5) кандидат соңгулда каттыжыышкынындан депшиткенииниң дугайында, ол соңгулда каттыжыышкынының кыска адын айытпышаан, медээни киирер;

6) бир эвес кандидат бо Хоойлунуң 25 чүүлүнүң 9 кезээниң 1 пунктузу-биле дүүштүр бодунуң политиктиг партияга, өске хөй-ниити каттыжыышкынынга бактаап турарын айыткан болза, ол политиктиг партияның, ол хөй-ниити каттыжыышкынының адын болгаш кандидаттың ол политиктиг партияда, ол хөй-ниити каттыжыышкынында эрге-байдалын айтыр.

6. Бүрүткеттирген кандидат бүрүзүнүң дугайында медээлерниң оң талазынга куруг хана-карак турар.

7. Бир эвес бо Хоойлунуң 65 чүүлүнүң 5 кезээ-биле дүүштүр бадылаашкынны чаңгыс кандидатурага хамаарыштыр эрттирип турар болза, бүрүткеттирген кандидат дугайында медээлерниң адаанга соңгукчуларның үзелбодалдарының «Ол дээш» база «Удур» дээн вариантыларны айтыр, оң талазынга куруг хана-карактар турар.

8. Бүрүткеттирген кандидаттың судтадып чорааны ап кагдынмаан азы үзе бастынмаан болза, соңгулда бюллетенинге ооң сөзүглелин бадылаарынга чедир соңгулда комиссиязынче киирген чогуур документилерге үндезилеп, кандидаттың судтадып чорааныңың дугайында медээлерни соңгулда бюллетенинге киирер.

9. Соңгулда бюллетеньнери бүрүзү ону долдурарының чурумунуң дугайында тайылбырлыг турар ужурлуг.

10. Соңгулда бюллетеньнерин орус дылга парлаар. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпири-биле соңгулда бюллетеньнерин орус болгаш тыва дылдарга парлаар.

11. Соңгулда бюллетеньнериниң санын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпири-биле бадылаашкын хүнүнге чедир 20 хонуктан орайтатпайн, тодарадыр. Соңгулда бюллетеньнерин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпири-биле ийи чадалыг кылдыр белеткээр:

1) хуусаа бетинде бадылаашкынны хандырары-биле «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 65 чүүлү-биле дүүштүр бадылаашкын хүнүнге чедир 18 хонуктан орайтатпайн;

2) бадылаашкын хүнүнде бадылаашкынны хандырары-биле бадылаашкын хүнүнге чедир 10 хонуктан орайтатпайн белеткеп кылыр.

12. Полиграфия организацияларынга белеткеп кылган соңгулда бюллетеньне ону кылыр кылдыр чагыг киирген соңг комиссиязының кежигүннеринге акт езу дамчыдар. Ол актыга ону тургусканыны хүнүн болгаш шагын, а ол ышкаш дамчы берип турар соңгулда бюллетеньнер санын айтыр. Боодалдарга хаптаан чаг дүүшкек санныг соңгулда бюллетеньне дамчыткан соонда, полиграфия орган цияларының ажылдакчылары артык гулда бюллетеньнерин узуткап чок кы (оларны илереткен таварылгада) болгаш дугайында актыны тургузар. Бюллетень парлап кылырынга чагыг киирген соңгу комиссиязы чогуур полиграфия орган циязындан ол соңгулда бюллетеньне алырынга чедир ийи хонуктан орай үеде ол соңгулда комиссиязының ке гүннеринге бюллетеньнерни дамчы черииның болгаш үезиниң, соңгу бюллетеньнерин узуткаарының дугайы шиитпир хүлээп алыр хүлээлгелиг. Ук гулда комиссиязының кайы-даа кежигү бүрүткеттирген кандидат (ооң бүзүреттир кижизи) бо чүүл-биле айыткан актыга салыр эргелиг.

13. Соңгулда бюллетеньнерин девиск соңгулда комиссияларынга Тыва Респ ликаның Соңгулда комиссиязының д тааткан хуусаазында дамчыдар. Ты Республиканың Соңгулда комиссия девискээр соңгулда комиссияларын полиграфия организацияларындан ал соңгулда бюллетеньнериниң шупту тираж бодунуң девискээр соңгулда комисс ларынга соңгулда бюллетеньнерин ул риниң дугайында шиитпиринге үндезил бээр. Соңгулда бюллетеньнерин үлээрин дугайында девискээр соңгулда шиитпири үндезилеп, участок соңгулда комиссияла девискээр соңгулда комиссияларынд соңгулда бюллетеньнерин бадылаашк хүнүнге (хуусаа бетинде бадылаашкы чедир бир хонук бурунгаар алыр. Соңгул участогу бүрүзүнүң талазы-биле участ соңгулда комиссияларынга дамчыдып тур соңгулда бюллетеньнериниң саны, соңгулда участогунда бүрүткеттирг соңгукчуларның санындан 0,5 хууд улгатпас болгаш соңгулда бюллетеньнер дамчыдып турар хүнде соңгулда уча тогунда соңгукчулар даңзызынче киирг соңгукчуларның санындан 70 хуузунда эвээш болбас ужурлуг. Участок соңгулд комиссияларынга соңгулда бюллетеньнер дамчыдып турда оларны штуктап санаа болгаш багайларын ылгаар, ынчан багай де ылгаан соңгулда бюллетеньнерин (бир эвс бар болза) девискээр соңгулда коми сиязының кежигүннери узуткаар болга аңаа хамаарыштыр актыны тургузар.

14. Участок соңгулда комиссияларын алганы шупту соңгулда бюллетеньнерини арын талазында, кырында оң талакы азыын участок соңгулда комиссиязының ий бадылаар эргелиг кежигүннериниң хо үжүүн салыр болгаш участок соңгулд комиссиязының таңмазын базып шынзыдар Шынзыттынмаан соңгулда бюллетеньнери доктаал хевир-биле кылдынмаан соңгулд бюллетеньнери деп санаар болгаш бады лаашкыннар санап турар үеде оларны санг киириштирбес.

15. Үстүнде турар соңгулда комисси зының адаанда турар соңгулда комис сиязынга соңгулда бюллетеньнери дамчытканының дугайында ийи кезекк актыны тургузар. Ол актыга ону тургуска ай, хүнүн болгаш дамчыдып турар соңгулд бюллетеньнериниң санын айтыр. Үстүнд турар соңгулда комиссиязы адаанда тура соңгулда комиссиязынга соңгулда бюлле теньнерин дамчыдып турда, а ол ышка оларны брактап база чок кылып турда (би эвес багай бюллетеньнер бар болза) айыткан соңгулда комиссияларын күзелин илереткен кежигүннери, соңгулд бюллетенинче оларның дугайында медэ лери кирген бүрүткеттирген кандидатта олуржур эргелиг. Чогуур соңгулд комиссиязы ол соңгулда комиссиязын шупту кежигүннеринге болгаш бүрүкет тирген кандидаттарга соңгулда бюллетени дамчыдар черниң болгаш үезиниң дуга йында дыңнадыр, а ол ышкаш бүрүт кеттирген кандидат бүрүзүнүң бир-би бүзүреттирген кижизинге бюллетеньне дамчыдып турда, аңаа олуржур арганы бээр Ынчан үстүнде адаттынган кижиле соңгулда бюллетеньнерин дамчыдып брактап база чок кылып турда тургуска актыга хол үжүүн салыр эргелиг.

16. Соңгулда бюллетеньнерин дамчы дары болгаш кадагалалы дээш харыысал ганы соңгулда бюллетеньнерин дамчыдарын алырын болгаш кадагалалын харыылап турар соңгулда комиссияларының дарга лары алыр.

17. Соңгулда бюллетеньнерин белетке

лганының соонда кандидаттарны рүткээринден ойталаан азы бүрүткелин чок болдурган таварылгада девискээр лгаш участок соңгулда комиссиялары ва Республиканын Соңгулда комиссиянын сүмези-биле соңгулда бюллетеньринге ол бүрүткеттирген кандидаттар айында медээлерни шыйып кааптар. рүткеттирген кандидат дугайында малап каан соңгулда бюллетеньнеринде дээлерже өскерилгелер болгаш немелер киирери эргежок апарган таварылда, Тыва Республиканың Соңгулда миссиязының сүмелээни-биле девискээр ңгулда комиссияларының, участок гулда комиссияларының кежигүннери ол керилгелерни болгаш немелделерни гулда бюллетенинге бодунуң холу-биле техниктиг херекселди ажыглап алгаш, рип болур.

18. Кандидатты бүрүткээни бадышкын хүнүнге чедир он хонук бурунгаар лган таварылгада Тыва Республиканың ңгулда комиссиязы ол бүрүткеттирген дидат дугайында медээлерни таңмалап н соңгулда бюллетеньнеринче хол-биле кип азы техниктиг херекселди ажыглап гаш, киирер дугайында шиитпир хүлээп ыр эргелиг.

19. Чамдык таварылгаларда чедери рге азы ырак черлерде тургускан гулда участоктарында техниктиг херекдер бар болза, соңгулда документерин, ооң иштинде соңгулда бюллеьнерин кылырын дорт участок соңгулда миссиязынга чөпшээрээр. Соңгулда кументилери белеткээр дугайында итпирни, соңгулда бюллетеньнериниң ежок чугула тиражын болгаш белетриниң хуусаазын айытканы-биле участок гулда комиссиязы чогуур девискээр гулда комиссиязы-биле дугуржулга гаар хүлээп алыр.

20. Бадылаашкын хүнүнде бадылаар үе ген соонда девискээр соңгулда комисларында ажыглаттынмаан соңгулда ллетеньнерин санаар болгаш чире кезип идектээр, чире кезип демдеглээн ллетеньнерниң санын айыткаш, чогуур гулда комиссиязы актыны тургузар. гулда бюллетеньнерин чире кезеринге Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде ттынган кижилер турар эргелиг. Ол гулда бюллетеньнерин чогуур соңгулда миссиязының секретары соңгулда миссиязының өске документилери-биле ы кадагалап шыгжаар.

21. Катап бадылаашкын эрттирер апартаварылгада бо чүүлде айыттынган саалар Тыва Республиканың Соңгулда миссиязының шиитпири-биле кызырылган п болур, ынчалза-даа ол үштен хөй бас.

57 чүүл. Үндүр бижиткен шынзылга

1. Соңгукчу бадылаашкын хүнүнде гукчулар даңзызынче киирген соңгулда стогунда бадылаашкын бажыңынга кээп давас болза, чогуур девискээр соңгулда миссиязындан азы участок соңгулда миссиязындан (бадылаашкын болур хүнге ир 45-20 хонук бурунгаар) азы участок гулда комиссиязындан (бадылаашкын ур хүнге чедир 19 хонук бурунгаар, а ышкаш Тыва Республиканың Соңгулда миссиязы катап бадылаашкыннар чарлаан ден катап бадылаашкыннар чарлаан нүң мурнунда хүнге чедир) үндүр бижит шынзылганы алыр эргелиг болгаш ылаашкын болур хүнде (катап бадышкын эрттирер таварылгада — талонун ээн аңгылаан шынзыдылга) кайы соңда участогунда турар болдур, орта ылаашкынга киржир эргелиг болур.

2. Үндүр бижиткен шынзылга шыңгыы еттуг документ болур болгаш соңгулар эрттирер бүгү девискээрге чаңгыс аай аарларлыг болур. Үндүр бижиткен шынга үзе тыртар талоннуг болур болгаш ссия Федерациязының хамаатыларының гулда эргелериниң болгаш референга киржир эргезиниң кол-кол магадыдарының дугайында» Федералдыг йлуга 3 капсырылга езугаар майык-биле еткеттинер. Үндүр бижиткен шынзылың сөзүглелин, үндүр бижиткен шынзыларның санын, үндүр бижиткен шынзылы бээрде долдурар реестирниң хевирин а Республиканың Соңгулда комиссиязы ылаашкын хүнүнге чедир 60 хонуктан йтатпайн, бадылаар болгаш аңгылаан нзыдылгаларны кылып тура, ону ндүр кылырындан камгалаар аргаларны арадыр.

3. Үндүр бижиткен шынзылгаларны ып тура, оларны өттүндүр кылган лдерден камгалаар сорулга-биле ланчак демдектерлиг болгаш (азы) ография аргазы-биле бичии үжүктерлиг кылдыр бижиир болгаш (азы) камгалал сеткалыг азы тускай камгалал элементилиг кылдыр кылыр.

4. Үндүр бижиткен шынзылгалар кылдырары-биле чагыгны Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы, бодунуң шиитпиринге үндезилеп киирер.

5. Үстүнде турар соңгулда комиссиязының адааңда турар соңгулда комиссиязынга үндүр бижиткен шынзылгаларны дамчыдарын үстүнде турар соңгулда комиссиязының үндүр бижиткен шынзылгаларны адааңда турар соңгулда комиссияларының аразынга үлэзинин дугайында шиитпирге үндезилеп боттандырар. Үндүр бижиткен шынзылгаларны дамчыдары болгаш камгалап-кадагалаары дээш үндүр бижиткен шынзылгаларны дамчыдарын, алырын болгаш кадагалаарын боттандырып турар соңгулда комиссияларының даргалары харыысалгалыг болур.

6. Үндүр бижиткен шынзылганы чогуур соңгулда комиссиязы соңгукчунуң киирген бижимел билдириишкинине үндезилеп, үндүр бижиткен шынзылга чүге херегиниң чылдагаанын айытканы-биле, тыпсыр. Үндүр бижиткен шынзылганы соңгукчуга холунга азы ооң төлээзинге нотариат езугаар шынзыткан бүзүредилгезинге үндезилеп бээр. Бүзүредилгени (бир эвес соңгукчу ол албан черинде эмнедип чыдар болза) стационарлыг эмнелге-профилактика албан чери, (бир эвес соңгукчу ол албан черинде каразыттырган азы буруудаттырган байдалда чыдар болза) каразыттырган азы буруудаттырган хоругдалда чыдар албан черииң чагыргазы бадыткаан бооп болур.

7. Үндүр бижиткен шынзылганы тыпсырын боттандырып турар соңгулда комиссиязының даргазы, дарганың оралакчызы, секретары азы соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг өске-даа кежигүнү соңгукчунуң фамилиязын, адын, адазының адын, паспортунуң азы паспортун солуп турар документиниң сериязын, дугаарын, соңгукчунуң соңгукчулар даңзызынче киир бижиткен соңгулда участогунуң дугаарын, соңгулда участогунуң адрезин, девискээринде соңгулда участогун тургускан муниципалдыг тургузугнуң Тыва Республиканың адын, үндүр бижиткен шынзылга тыпсып турар соңгулда комиссиязының адын киир бижиир болгаш бодунуң фамилиязын болгаш инициалдарын, үндүр бижиткен шынзылганы берген хүнүн, айтыр, холунуң үжүүн салыр болгаш чогуур соңгулда комиссиязының таңмазын салыр.

8. Девискээр соңгулда комиссиязы үндүр бижиткен шынзылганы соңгукчуга азы ооң төлээзинге бо Хоойлунуң 21 чүүлүнүң 6 кезээ-биле дүүштүр девискээр соңгулда комиссиязынче киирген соңгукчулар дугайында медээлерге үндезилеп тыпсыр. Девискээр соңгулда комиссиязы үндүр бижиткен шынзылгалар бээр реестрни тургузар, аңаа соңгукчунуң фамилиязын, адын, адазының адын, төрүттүнген чылын (18 харлыг кижиниң төрүттүнген ай, хүнүн немей), чурттап турар черииң адрезин айтыр. Үндүр бижиткен шынзылганы соңгукчуга тывыскан соңгулда комиссиязының даргазы, дарганың оралакчызы, секретары азы соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг өске-даа кежигүнү үндүр бижиткен шынзылгалар бээриниң реестириниң чогуур одуругларынга берген үндүр бижиткен шынзылганың дугаарын айтыр болгаш бодунуң холунуң үжүүн салыр.

9. Девискээр соңгулда комиссиязы бадылаашкын хүнүнге чедир 20 хонук бурунгаар участок соңгулда комиссияларынче соңгукчулар даңзызының бирги экземплярлары-биле кады, чогуур соңгулда участоктарының девискээринде бүрүткеттирген, үндүр бижиткен шынзылгалар алган соңгукчулар дугайында медээлерни айыткан, үндүр бижиткен шынзылгалар бээр реестрден шынзыдып каан үшта бижилгелерни чорудар. Чогуур үшта бижилгеге үндезилеэш, участок соңгулда комиссиязының кежигүнү соңгукчулар даңзызының чогуур одуруунга: «Девискээр соңгулда комиссиязындан № __ үндүр бижиткен шынзылганы алган» деп демдеглелди берген шынзылганың дугаарын айытканы-биле кылыр болгаш адын салыр.

10. Участок соңгулда комиссиязынга үндүр бижиткен шынзылганы соңгукчуга тывыскан участок соңгулда комиссиязының даргазы, дарганың оралакчызы, секретары азы участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг өске-даа кежигүнү участок соңгулда комиссиязыга соңгукчуга үндүр бижидилге шынзыдылгазын берип тура соңгукчулар даңзызының чогуур одуруунга «Девискээр соңгулда комиссиязынга үндүр бижиткен шынзылганы алган» деп бижикти үндүр бижидилге шынзыдылгазының дугаарын айытпышаан, кылыр болгаш адын салыр.

11. Үндүр бижиткен шынзылганы ап тура соңгукчу (катап бадылаашкын чорудар апарган таварылгада — үндүр бижиткен шынзылганы үзе тыртар талон чокка) үндүр бижиткен шынзылгалар реестриниң чогуур одуруунга үндүр бижипкен шынзылганы (девискээр соңгулда комиссиязынга) алганының дугайында хол үжүүн салыр азы соңгукчуларның даңзызынга (участок соңгулда комиссиязынга) ат салыр, бодунуң паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документиниң сериязын болгаш дугаарын айтыр. Үндүр бижиткен шынзылганы (катап бадылаашкын чорудуп турда үндүр бижиткен шынзылганы үзе тыртар талон чокка) соңгукчунуң төлээзи бүзүредилге үндезинине алган таварылгада үндүр бижиткен шынзылгалар бээр даңзының азы соңгукчуларның даңзызының чогуур одуруунга үндүр бижиткен шынзылганы алганының дугайында хол үжүүн салыр, соңгукчунуң бодунуң паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документиниң сериязын болгаш дугаарын айтыр, ынчан соңгукчунуң төлээзи бодунуң адын, фамилиязын, адазының адын бижиир, бодунуң паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документиниң сериязын болгаш дугаарын айтыр. Ооң соонда соңгукчунуң төлээзиниң шынзылгазын хавырар болгаш ону үндүр бижидилге шынзылгаларын бээр даңзыга азы соңгукчуларның даңзызынга кожар.

12. Үндүр бижиткен шынзылга алган соңгукчу Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларында чогуур соңгулда комиссиязының соңгукчуларының даңзызындан ап кагдынар болгаш участок соңгулда комиссиязының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протокол тургузуп турда, бүрүткеттирген соңгукчуларның санынга өөренип көрдүнмес.

13. Үндүр бижиткен шынзылганы катап бербес. Үндүр бижиткен шынзылгазын чидирген таварылгада ооң дубликадын бербес.

14. Бадылаашкын хүнүнде соңгукчу үндүр бижиткен шынзылгазын көргүскенде, бадылаашкын хүнүнде ооң турар соңгулда участогунда соңгукчулар даңзынче немелде киирер. Участок соңгулда комиссиязы соңгукчулар лдаңзызының чогуур одуруунга «№ __ үндүр бижиткен шынзылга-биле бадылаан» деп демдеглелди кылыр болгаш соңгукчунуң көргүскен шынзылгазының дугаарын айтыр. Ооң соонда соңгукчунуң үзе тыртар талонун, а катап бадылаашкыннар эрттирип турда үндүр бижиткен шынзылгазын алыр. Соңгукчуларны соңгукчулар даңзызынче киирерде ооң үндезини болган үндүр бижиткен шынзылганы айыткан соңгукчулар даңзызы-биле кады шыгжаар.

15. Үндүр бижиткен шынзылганың бланказы читкен таварылгада ооң читкенииң фактызын тургускан участок соңгулда комиссиязы доп-дораан чогуур актыны тургузар болгаш чогуур шиитпирни хүлээп алыр, аңаа читкен шынзылганың дугаарын, бланканың читкенииң фактызын болгаш читкенииң чылдагаанын айтыр. Ол шиитпирни ол-ла хүнде үстүнде турар соңгулда комиссиязынга болгаш Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга медээ кылдыр дыңнадыр. Ол шиитпирге үндезилеп, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы чогуур үндүр бижиткен шынзылгаларны күш чок деп санаар болгаш адааңда турар соңгулда комиссияларынга ол дугайында дыңнадыр. Күш чок деп санаттынган үндүр бижиткен шынзылгалар соңгукчуну соңгукчулар даңзызынче киирериниң үндезини болбас. Соңгукчу ындыг шынзылганы көргүзер болза, ону дораан хавырар.

16. Катап бадылаашкын чоруткан таварылгада Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының катап бадылаашкын чарлаан хүнден эгелээш, катап бадылаашкын хүнүнүң мурнунда хүнге чедир үедө соңгукчуларга берген үндүр бижиткен шынзылгаларның ажыглаттынмаан үзе тыртар талоннарын чире кезер. Катап бадылаашкын хүнүнде бадылаашкынны эгелээринге чедир ажыглаттынмаан үндүр бижиткен шынзылгаларны үзе тыртар талоннары-биле кады чире кезер. Чогуур соңгулда комиссиязы ажыглаттынмаан үндүр бижиткен шынзылгаларны болгаш талоннарны чире кескенииң дугайында актыны тургузар, ындыг шынзылгаларның болгаш талоннарның санын айтыр. Бир эвес Тыва Республиканың албан-дужаалдыг кижизи (Россия Федерациязының субъектизиниң күрүне эрге-чагыргазының дээди күүсекчи органының удуртукчузу) ниити соңгулдалар түңнелдеринде соңгуткан турган, азы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының ниити соңгулдаларын эртпээн деп санаан азы күш чок болган деп санаан болза, ажыглаттынмаан үндүр бижиткен шынзылгаларны үзе тыртар талоннары-биле кады соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының ниити соңгулдаларының түңнелдерин албан-езузу-биле парлаан соонда, үш дугаар хүнүнде чире кезер. Ажыглаттынмаан шынзылгаларны болгаш талоннарны чире кескенииң дугайында медээни, оларның санын болгаш дугаарларын айытканы-биле, чогуур соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының бадылаан майыы-биле тургускан актыже киирер.

17. Үндүр бижиткен шынзылгаларны соңгулда комиссияларынга дамчыдарын болгаш үндүр бижиткен шынзылгаларның учедун, ооң иштинде «Соңгулдалар» КАСты ажыглааны-биле, Россия Федерациязының Төп соңгулда комиссиязының бадылаан чуруму езугаар «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 62 чүүлүнүң 16 пунктузу-биле дүүштүр боттандырар.

58 чүүл. Бадылаарының чуруму

1. Бадылаашкынны тус чернии-биле 20 шактан 22 шакка чедир чорудар. Бир эвес девискээр соңгулда участогунда соңгукчуларның чурттап турар черииң ажылдаар шагы бадылаашкын шагы-биле дакпырлажып турар болза, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шиитпири-биле ол соңгулда участогунда бадылаашкынны эгелээр шакты эрте шакче чылдырган бооп болур, ынчалза-даа ол ийи шактан хөй болбас.

2. Девискээр болгаш участок соңгулда комиссиялары бадылаашкын хүнүнүң, үезиниң болгаш болур черииң дугайында соңгукчуларны бадылаашкынга чедир 20 хонук бурунгаар массалыг информация чепсектерин дамчыштыр азы өске арга-биле дыңнадыр хүлээлгелиг, а хуусаа бетинде болгаш катап бадылаашкыннар чорудуп турда, бо Хоойлунуң 59, 65 чүүлдери-биле дүүштүр бадылаашкын хүнүнге чедир беш хонуктан орайтатпас.

3. Эжиндириишкинге чоруп турган судноларда тургустунган, шериг кезектеринде, поляр станцияларында, чедери берге болгаш ырак черлерде тургустунган соңгулда участоктарында участок соңгулда комиссиязы, бир эвес соңгукчулар даңзызынче киирген соңгукчулар шупту бадылаан болза, бадылаашкынны бо чүүлдүң 1 кезээ-биле доктааткан хуусаадан эрте дооскан деп чарлап болур.

4. Бадылаашкын хүнүнде бадылаашкынны эгелээр мурнунда участок соңгулда комиссиязының даргазы участок соңгулда комиссиязының кежигүннеринге, келген соңгукчуларга, бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде айыттынган кижилерге бадылаашкын болур бажың-балгатты ажыттынган деп чарлаар болгаш бадылаашкынга ап чоруур көжүп чоруур болгаш турум турар куруг хааржактарны көргүзер, ооң соонда шупту кижилер көрүп турда, участок соңгулда комиссиязының таңмазы-биле таңмалап дуглаар. Участок соңгулда комиссиязының даргазы айыткан кижилерге хуусаа бетинде бадылаашкынын берген соңгукчуларның бо Хоойлунуң 59 чүүлүнүң 2—9 кезектери-биле дүүштүр долдурган, соңгулда бюллетеньнери-биле бадылаашкынга кады ап чораан көжүп чоруур таңмалап каан хааржактарны көргүзер, бир эвес ындыг чүүлдер бар болза.

5. Участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери участок соңгулда комиссиязының даргазындан соңгукчуларга бээри-биле санап каан соңгулда бюллетеньнерин алыр болгаш оларны алганы дээш хол үжүүн салыр. Ооң соонда участок соңгулда комиссиязының даргазы соңгукчуларны бадылаашкынны эгелээри-биле чалаар.

6. Соңгукчулар даңзызынче киирген соңгукчуларга соңгулда бюллетеньнерин паспорт езугаар азы хамаатының паспортун солуп турар документизин көргүскенде бээр, а бир эвес соңгукчу үндүр бижиткен шынзылга бижик-биле бадылап турар болза, үндүр бижиткен шынзылгазын көргүскенде бээр. Соңгукчу бүрүзү чаңгыс соңгулда бюллетенин алыр эргелиг. Бо чүүлдүң 11 кезээ-биле көрдүнген таварылгалар тускай бооп болур. Соңгулда бюллетенин бээр мурнунда участок соңгулда комиссиязының кежигүнү соңгукчу хуусаа бетинде бадылавааның, соңгукчунуң бадылаашкын болур бажыңдан дашкаар бадылаарын

чөпшээрээриниң дугайында, бо Хоойлунуң 60 чүүлүнүң 3 кезээнде айыткан реестрде билдириишкини (дилег бижии) бүрүткеттинмээнин болгаш бадылаашкын болур бажыңдан дашкаар бадыладыры-биле участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннерин олче чорутпаанын ылавылап алыр хүлээлгелиг.

7. Соңгукчу соңгулда бюллетенин ап тургаш, соңгукчуларның даңзызынга бодунуң паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документиниң сериязын болгаш дугаарын салыр. Соңгукчунуң чөпшээрелибиле азы ооң дилээ-биле ооң көргүскен паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документиниң сериязын болгаш дугаарын соңгукчуларның даңзызынче участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү киир бижип болур. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының чогуур шиитпиринге үндезилеп, паспортунуң азы хамаатының паспортун солуп турар документизиниң сериязы болгаш дугаары «Соңгулдалар» КАС-ты ажыглааны-биле соңгукчулар даңзызын тургузуп турда, олче кире берген бооп болур. Соңгукчу кылдынган бижилгениң шынныын хынаар болгаш соңгукчулар даңзызының чогуур одуруунга бюллетень алган деп хол үжүүн салыр. Соңгукчуга соңгулда бюллетени берген участок соңгулда комиссиязының кежигүнү соңгукчулар даңзызының чогуур графазынга база адын салыр. Үндүр бижиткен шынзылга-биле бадылаар дээн болза, соңгукчулар даңзызынга чогуур бижилгени кылыр.

8. Бадылаашкынны соңгукчунуң соңгулда бюллетенинде кандидатка хамааржыр дөрбелчиннерге шилилгени кым дээш кылганының дугайында кандыг-бир демдекти салырының аргазы-биле, азы болза бо Хоойлунуң 56 чүүлүнүң 7 кеззэбиле көрдүнген таварылгада «Ол дээш» болгаш «Удур» демдеглелди кылыр.

9. Соңгукчу бүрүзү боду соңгуур. Өске соңгукчулар орнунга бадылаарын болдурбас. Соңгулда бюллетеньнерин кабинага, азы өске-даа тускай дерип каан өрээлге, бо чүүлдүң 10 кезээнде айыткан таварылгалардан аңгыда, өске кижилер туруп болбас, чажыт бадылаашкын аргазы-биле долдурар.

10. Соңгукчу бюллетеньнер алырда азы долдурарда, электроннуг бадылаашкынга киржиринге боду ат салыр азы соңгулда бюллетеньнерин долдурар аргазы чок болза, өске соңгукчунуң дузазын ажыглаар эргелиг болур, чүгле өске соңгукчу соңгулда комиссиязының кежигүнү эвес, бүрүткеттирген кандидат, ооң бүзүреттирген кижизи азы саң-хөө айтырыгларының талазы-биле бүрүн эргелиг төлээзи, хайгааракчы эвес болур ужурлуг. Мындыг таварылгада соңгукчу соңгулда бюллетеньнерин долдурарынга дуза хереглээр сорулгалыының дугайында комиссияга аасбиле дыңнадыр. Ынчан соңгукчуларның даңзызының чогуур одуруунга (одуругларынга) соңгукчуга дуза көргүзүп турар кижиниң фамилиязын, адын, адазының адын, паспортунуң азы паспортту солуп турар документиниң сериязын болгаш дугаарын айтыр.

11. Бир эвес соңгукчу соңгулда бюллетеньнерин долдуруп тургаш, частырыг кылыпкан деп саназа, ол соңгулда бюллетеньнерин берип турган соңгулда комиссиязының кежигүнүнге үрелген соңгулда бюллетеньнериниң орнунга чаа соңгулда бюллетеньнерин бээриниң дугайында дилег киирер эргелиг. Соңгулда комиссиязының кежигүнү соңгукчулар даңзызынга ол соңгукчунуң фамилиязының дужунга чогуур демдеглелди кылгаш, соңгукчуга чаа соңгулда бюллетеньни бээр. Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү чогуур бижимелди кылыр болгаш ону бодунуң холунуң үжүү-биле бүзүредип бадыткаар, үрелген соңгулда бюллетенин участок соңгулда комиссиязының секретарының холунуң үжүү-биле база бадыткаар, ооң соонда шак ындыг соңгулда бюллетенин доп-дораан демдектээр.

12. Соңгукчу долдурган соңгулда бюллетенин таңмалап каан (пломбулап каан) бадылаашкын хааржанче суп бадырар.

13. Участок соңгулда комиссиязының даргазы бадылаашкын болуп турар бажыңбалгатта корум-чурумну хайгаараар. Участок соңгулда комиссиязының даргазының бодунуң компетенциязының кызыгаарының иштинге үндүрген айтыышкыннары бадылаашкын болуп турар бажың-балгатта олуржуп турар кижилерге албан болур. Участок соңгулда комиссиязының даргазы чок болуп турда, ооң бүрүн эргелерин участок соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы күүседир, а ол чокта — участок соңгулда комиссиязының секретары азы ол комиссияның ону төлээлеп турар бадылаар эргелиг кежигүнү күүседир.

14. Бадылаашкыннар чорудуп, соңгукчуларның бадылаашкыннарын санап база участок соңгулда комиссиязының бадылаашкыннар түннелдериниң дугайында протоколдарын долдуруп туруда, участок соңгулда комиссиязының бажың-балгадынга бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде айыткан кижилер турар эргелиг. Бадылаашкыннарның чоруп турарының дугайында болгаш бадылаашкыннар санап турар үеде хайгааралды боттандырып турар кижилерниң даңзызын участок соңгулда комиссиязы ол кижилерниң киирген документилериниң медээлеринге үндезилеп тургузар.

15. Участок соңгулда комиссиязының кежигүнү, хайгааракчылар болгаш өске-даа кижилер, бир эвес Тыва Республиканың Баштыңының — Тыва Республиканың Чазааның Даргызының соңгулдаларының дугайында хоойлужудулганы үрээр болза, ол ажылга киржиринден хостаттырар. Айыткан таварылгаларда чогуур чылдагааннығ шиитпирлерни участок азы үстүнде турар соңгулда комиссиязы хүлээп алыр. Ол шиитпирни бижимел хевирге хүлээп алыр. Хоойлу-дүрүм камгалаар органнар ол шиитпириниң күүселдезин хандырар болгаш үндүрткен участок соңгулда комиссиязының кежигүнүнге, хайгааракчыга болгаш өскеда кижилерге Россия Федерациязының хоойлужудулгазы-биле дүүштүр харыысалга онаар талазы-биле хемчеглерни хүлээп алыр.

16. Бүрүткеттирген кандидаттарга болгаш оларның бүзүреттирген кижилеринге болгаш саң-хөө айтырыгларының талазыбиле бүрүн эргелиг төлээлерге, бүрүткеттирген кандидаттарны депшиткен соңгулда каттыжыышкыннарынга, а ол ышкаш удуртукчу органнарның тургузукчулары, өнчү эзлери, эдилекчилери болгаш (азы) кежигүннери айыткан кижилер болгаш организациялар болуп турар организацияларга, айыттынган кижилерниң болгаш организацияларның дилээ-биле азы даалгазы-биле ажылдап турар өске-даа хамаатыларга болгаш юридиктиг эргелиг черлерге бадылаашкынга киржири-биле соңгукчулар чедирерин хандырарынче угланган ажыл-чорудулгалар кылыры хоруглуг.

59 чүүл. Хуусаа бетинде бадылаары

1. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы ырак болгаш чедери берге черлерде тургускан чаңгыс азы элээн каш соңгулда участоктарында бүгү-ле соңгукчуларның бадылаашкынын хуусаа бетинде, ынчалза-даа бадылаашкын хүнүнге чедир 15 хонуктан эрте эвесте эрттирерин чөпшээрээр эргелиг. Бо таварылгаларда хуусаа бетинде бадылаашкынны бо Хоойлунуң 58 чүүлү-биле тургускан дүрүмнер талазы-биле база ол төнген соонда соңгукчуларның бадылаашкыннарының санаашкынын чорудар болгаш бо Хоойлунуң 61 база 62 чүүлдериниң негелделеринге дүүштүр бадылаашкыннар түнелдерин тургузар.

2. Бир эвес хамаарышкан соңгулда участогунда соңгукчуларның даңзызынче киирген соңгукчуларның чамдык бөлүктери бадылаашкын болур бажың-балгаттан элээн ырак, транспорт-биле аргыжылга чок азы берге (ырак болгаш чедери берге) черлерде туруп турар база ооң-биле холбаштыр бо чүүлдүң 1 кезээ-биле дүүштүр долузу-биле соңгулда участогунуң талазы-биле хуусаа бетинде бадылаашкын эрттирери аргажок болган таварылгада, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы ол бөлүк соңгукчуларның бадылаашкыннарын хуусаа бетинде, ынчалза-даа бадылаашкын хүнүнге чедир 15 хонуктан эрте эвесте, бо чүүлдүң 3—9 кезектери-биле доктааткан чурум езугаар каш хонук дургузунда эрттирип болур эргелиг.

3. Бо чүүлдүң 2 кезээнде айыткан хуусаа бетинде бадылаашкынны эрттирерде, бадылаашкынга ап чоруур хааржактарны ажыглаар, оларның санын чогуур участок соңгулда комиссиязы тодарадыр. Хуусаа бетинде бадылаашкынны эрттирер мурнунда бадылаашкынга ап чоруур куруг хааржактарны участок соңгулда комиссиязының турар черинге ооң кежигүннериниң хөй нуруузунга, а ол ышкаш бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде айытканы кижилер турда көргүзер, ол дугайында актыны тургузар. Ооң соонда бадылаашкынга ап чоруур куруг дажыглаар хааржактарны таңмалаар (диизелээр).

4. Хуусаа бетинде бадылап турар соңгукчуга бээр соңгулда бюллетениниң кайызының-даа арын талазының оң талазында үстүкү азыынга участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг ийи кежигүнү хол үжүүн салыр, оларны участок соңгулда комиссиязының таңмазы-биле шынзыдар.

5. Бадылаашкын болур бажыңдан өске черге хуусаа бетинде бадылаашкынны участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг ийиден эвээш эвес кежигүнү эрттирер, олар боттарынга участок соңгулда комиссиязынга баш бурунгаар дуглап таңмалаан (диизелээн) бадылаашкынга ап чоруур хааржакты, доктааттынган майыктың эргежок чугула санныг соңгулда бюллетеньнерин, хуусаа бетинде бадылаар дээн ол соңгукчуларның дугайында медээлер кирген соңгукчуларның даңзызындан ушта бижилгени азы соңгукчуларның даңзызын, а ол ышкаш соңгукчунуң соңгулда бюллетенин долдурарынга хереглээр эргежок чугула бижиир хереклелдерни (карандаштардан өске) ап чоруур ужурлуг.

6. Хуусаа бетинде бадылап турар соңгукчу аңаа берген соңгулда бюллетенин алдым деп соңгукчулар даңзызындан ушта бижилгеге азы соңгукчуларның даңзызынга хол үжүүн салыр. Соңгукчуларның айыттынган даңзызындан ушта бижилгеге азы соңгукчуларның даңзызынга хуусаа бетинде бадылаашкын эрттирип турар участок соңгулда комиссиязының кежигүннери соңгукчу хуусаа бетинде бадылаан деп демдеглелди кылыр, бадылаан хүннү болгаш шакты айтыр. Бир эвес соңгукчу соңгукчуларның даңзызындан ушта бижилгеге хол үжүү салган болза, айыттынган демдеглелдерни, а ол ышкаш паспортунуң азы ону солаан документизиниң сериязын болгаш дугаарын, хуусаа бетинде бадылаашкынны доосканының соонда, соңгукчуларның даңзызынга киир бижиир. Айыттынган даңзызындан ушта бижилге соңгукчуларның даңзызы-биле кады шыгжаттынып кадагалаттынар.

7. Соңгукчу соңгулда бюллетенин долдургаш, бо Хоойлунуң 58 чүүлүнде көрдүнген чурум езугаар ону бадылаашкынга ап чоруур дажыглаар хааржакче суп киирер.

8. Хуусаа бетинде бадылаашкынны эрттирген дугайында актыны тургузар, бадылаашкынның хүнүн болгаш шагын, хуусаа бетинде бадылаашкынга киржири-биле соңгулда бюллетеньнерин алган соңгукчуларның санын, соңгулда комиссиязының кежигүннериниң болгаш бадылаашкын үезинде турган өске-даа кижилерниң фамилияларын айтыр. Айыттынган акт бадылаашкынга ап чоруур хааржак-биле кады шыгжаттынып кадагалаттынар.

9. Хуусаа бетинде бадылаашкынның доозулганының соон дарый бадылаашкынга ап чораан хааржактарның соңгулда бюллетеньнери сугар аксын участок соңгулда комиссиязының даргазы таңмалап дуглаар. Бадылаашкынга дажыглап чораан хааржактарны шыгжап кадагалаарын участок соңгулда комиссиязының секретары харыылаар. Бадылаашкынга дажыглап чораан хааржактарны соңгулда участогунга соңгукчуларның бадылаашкыннарын санап эгелээринге чедир ажытпас. Хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның суп киирген соңгулда бюллетеньнерлиг бадылаашкынга ап чорааны хааржактарны бадылаашкын болуп турар хүнде бажыңдан дашкаар өске черге бадылаашкын кылырынга ажыглаары хоруглуг.

10. Хуусаа бетинде бадылаашкын үезинде бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде айыттынган кижилер туруп болур эргелиг. Бадылаашкынга дажыглаар хааржактарны ажыглап, хуусаа бетинде бадылаашкын чорудуп турар үеде участок соңгулда комиссиязы бүрүткеткен кандидаттарның томуйлааны хайгааракчыларга, хуусаа бетинде бадылаашкын чорудар дээш аъттанып турар участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери-биле бир дөмей арга-шинектиг кылдыр хуусаа бетинде бадылаашкын болур черге четкен турарын хандырар ужурлуг.

11. Хуусаа бетинде бадылаашкынны чүгле хамаарышкан девискээр соңгулда комиссиязының шиитпири-биле доктааткан үеде эрттирер, ол дугайын соңгукчуларга болгаш бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде айыттынган кижилерге массалыг информация чепсектерин дамчыштыр болгаш (азы) өске-даа аргалар-биле дыңнаткан турар ужурлуг.

12. Хуусаа бетинде бадылаашкын эрттирип турар үеде участок соңгулда комиссиязы бадылаашкынның чажыт болурун хандырар, соңгукчуларның үзелбодалын илередирин хажыдар байдалдарны болдурбас, соңгулда бюллетеньнериниң бүдүн-бүрүн болурун болгаш бадылаашкынның түннелдерин үндүрүп база соңгулдаларның түннелдерин тодарадып турда, соңгукчуларның бадылаашкыннарын барымдаалаан турарын хандырар хүлээлг

60 чүүл. Бадылаашкын хүнүнде б
лаашкын болур бажың-балгаттан даш
бадылаарының чуруму

1. Участок соңгулда комиссияз
соңгулда участогунда соңгукчулар
даңзызынче киирген болгаш барымда
чылдагааннар-биле (кадыының, бер
межел болганының байдалы-биле)
бадылаашкын болур бажың-балгатка
шыдавас соңгукчуларның бадылаашк
киржир аргазын хандырар хүлээлге
Участок соңгулда комиссиязы ол ышка
соңгулда участогунда соңгукчулар
даңзызынче кииртинген болгаш кара
тырып болгаш буруудаттырып турарлар
камгалал адааңда турар черлеринде т
соңгукчуларның бадылаашкынга кир
аргазын хандырар.

2. Бадылаашкын болур бажың-балга
дашкаар бадылаашкынны бо Хоойлуну
чүүлү-биле көрдүнген таварылгадан аңг
чүгле бадылаашкын хүнүнде эртти
болгаш соңгукчунуң бадылаар бажы
дашкаар бадылаар арганы аңаа бээр
дугайында бижимел билдириишкинингге
аас-биле дилээнге (ооң иштинде е
улустуң дузазы-биле дамчыткан) үндез
чорудар. Участок соңгулда комиссиязы
киирген билдириишкиннерни (аас-б
дилеглерни) бадылаашкын хүнүнде
дылаашкын төнерге соңгукчулар
даңзызы-биле кады кадагалаар тус
даңзыга бүрүткээр.

3. Бо чүүлдүң 2 кезээнде айыт
билдириишкинни (дилег бижикти) учас
соңгулда комиссиязынга участок соңгу
комиссиязын тургускан соонда, кайы
үеде киирип болур, ынчалза-даа
бадылаашкынны төндүрерине чедир а
шактан орай болбас ужурлуг. Айыт
хуусаадан орай кирген билдириишки
(аас-биле дилегни) хандырбас. Учас
соңгулда комиссиязы шупту кирген б
дириишкиннерни (дилеглерни) тус
дыңзыга бүрүткээр, ону бадылаашк
төнген соонда соңгукчулар даңзызы-б
кады шыгжаар.

4. Соңгукчунуң аас-биле киирген дил
бүрүткээрде, бо чүүлдүң 3 кезээ-б
дүүштүр ол дилегниң келген үез
бадылаашкын болур бажың-балгат
дашкаар бадылаар дээн бодунуң күзе
илереткен соңгукчунуң фамилиязын, ад
адазының адын, ооң чурттап турар чери
адрезин, а ол ышкаш дилегни хүлээп ал
участок соңгулда комиссиязын
кежигүнүнүң холунуң үжүүн салыр. Бир э
дилегни өске кижиниң дузазы-би
дамчыткан болза, даңзыга ол кижин
фамилиязын, адын, адазының адын, о
чурттап турар черииң адрезин айты
Участок соңгулда комиссия кежигүнне
соңгукчуга келирге, ол дилегни бижим
билдириишкин-биле бадыткаар.

5. Бадылаашкын бажыңындан дашка
бадылаар арганы бээриниң дугайын
билдириишкинге (аас-биле дилег
соңгукчунуң бадылаашкын бажыңынга кэ
шыдавазының чылдагаанын айыткан тур
ужурлуг. Билдириишкинге соңгукчунуң ады
фамилиязын, адазының адын болга
чурттап турар адрезин айтыр. Участ
соңгулда комиссиязы бодунуң хуралын
соңгукчунуң соңгулда участогунга бад
лаашкын болур черге боду кээп шыдаваз
чөптүг эвес чылдагаан деп санаар, болга
аңаа үндезилеп, бадылаашкынны бад
лаашкын болур оран-савадан дашка
бадылаарынга ойталап болур эргели
Ындыг таварылгада хүлээп алган шиитпир
соңгукчуга дораан дыңнадыр ужурлуг.

6. Участок соңгулда комиссиязын
даргазы бадылаашкын болур бажы
балгаттан дашкаар участок соңгулда к
миссиязының кежигүннериниң бад
лаашкыннар чорударының дугайынд
чарлалды кылырын, ындыг бадылаашкынн
чорударынга (үнеринге) чедир 30 минутад
орайтатпас, а ол ышкаш участок соңгулд
комиссиязының чөвүлээр эргели
кежигүннеринге болгаш хайгааракчылар
ону чорудуп турар үеде турарын саналдаа
хүлээлгелиг.

7. Участок соңгулда комиссиязы бад
лаашкын болур бажың-балгаттан дашкаа
бадылаарынга херек көжүп чоруу
хааржактар саны-биле четчелеттинген тура
Ындыг хааржактарның санын чогуу
девискээр соңгулда комиссиязыны
шиитпири-биле тодарадыр. Ынча
бадылаашкын хүнүнде ажыглаар кылды
белеткээн дажыглаар хааржактарның би
соңгулда участогунга оларның саны
девискээр соңгулда участогунд
бүрүткеттинген соңгукчуларның санын
хамаарыштыр тургузар, дараазында:

1) 501 соңгукчуга — бадылаашкынга

ажыглаар хааржак;
2) 501-ден 1001 чедир соңгукчуларга — дылаашкынга 2 дажыглаар хааржак;
3) 1000-дан ажыг соңгукчулар барда — дылаашкынга 3 дажыглаар хааржак турар.
8. Девискээр соңгулда комиссиязының иитпири-биле бадылаашкын хүнүнде дылаашкын болур бажың-балгаттан шкаар бадылаарынга херек шавар аржактарның бо чүүлдүң 7 кезээниң 1 лгаш 2 пунктуларында айыткан саны вүдей берип болур, ынчалза-даа 1 хаар-ктан хөй болбас ужурлуг, дараазында йдалдарда:
1) соңгулда участогунче элээн каш ттакчылыг черлер кирип турар болгаш дылаашкын бажыңы турар чурттакчылыг р бадылаашкын болур үениң дургузунда же чурттакчылыг черге чедир чадаг чедер рниң кызыгаарындан дашкаар турар;
2) соңгулда участогунуң девискээринде ңгулда участогу тургустунмаан черниң ңгукчуларының түр када турар черинде рар;
3) соңгулда участогунуң девискээринде -ден хөй 80 хардан өрү болгаш (азы) валид болуп турар соңгукчулар бүрүт-ттинген, оларның дугайында медээлерни оссия Федерациязының хамаатыларының ңгулда эргелериниң болгаш референ-мга киржир эргезиниң кол-кол магады-лдарының дугайында» Федералдыг ойлунуң 20 чүүлүнүң 16¹ пунктузу-биле үштүр киирген.
4) Тыва Республиканың Баштыңының — зааның Даргазының соңгулдаларында дылаашкын хүнүн Тыва Республиканың рүне эрге-чагыргазының хоойлужудулга элээлекчи) органнарының болгаш (азы) с чер бот-башкарылгазының депутат-рының соңгулдаларында бадылаашкын нү-биле дакпырлажып турар болза, ңгукчу хары угда ийиден хөй соңгулда ллетени-биле бадылаар аргалыг болур.
9. Бадылаашкын болур бажың-балгаттан шкаар бадылаашкын чорудуп турар асток соңгулда комиссиязының бадылаар гелиг кежигүннери соңгулда бюлленьнерин алыр болгаш оларны алганының гайында бадылаашкын болур бажың-лгаттан дашкаар бадылаары-биле ңгулда бюллетеньнерин берген ведомоска тарын салыр. Соңгулда бюллетеньнериниң турар ниити саны билдириишкиннер-биле ас-биле дилеглер) чоруур үеде алган ллетеньнер санындан 5 хуудан хөй лбас ужурлуг (ынчалза-даа ийи соңгулда ллетеньнеринден эвээш эвес). Бадышкын болур бажыңдан дашкаар бадышкынны участок соңгулда комиссиязының ийиден эвээш эвес бадылаар гелиг кежигүннери чорудар болгаш олар дунга участок соңгулда комиссиязынга ш бурунгаар таңмалап каан бадылаашнның көжүп чоруур хааржаан, доктааткан вирниң херек санныг соңгулда бюлленьнерин, бо чүүлдүң 2 кезээнде көрдүнген ңзыны, бир болза соңгукчулар дугайында рек медээлер бижээн, оон бадыткалдыг та бижилгени болгаш бадылаашкын жыңындан дашкаар бадылаар арганы ериниң дугайында кирген билдириишкинни с-биле дилегни), соңгукчуларның бадышкын бажыңындан дашкаар бадылаар таны бээриниң дугайында киирген билдиишкиннерин, а ол ышкаш соңгукчунуң ңгулда бюллетенин долдурарынга херек жиир хереселдерни (карандаштан тыда) ап чоруур. Бадылаашкын болур жыңдан дашкаар бадылаашкынны участок ңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг ңгыс кежигүнү чорудуп болур, бир эвес чан бо чүүлдүң 15 кезээнде айыткан килерден ийиден эвээш эвес кижи киржип ар болза.
10. Бадылаашкын болур бажың-балтан дашкаар бадылаашкынны чорударда, Хоойлунуң 58 чүүлүнүң негелделерин ыыр.
11. Соңгукчу бадылаашкын болур ба-ң-балгаттан дашкаар бадылаар арганы р дугайында билдириишкинге бодунуң спортунуң азы хамаатының паспортун уп турар документиниң сериязын болгаш гаарын салыр болгаш соңгулда ллетенин алганын бодунуң холунуң үжүүле шынзыдар. Соңгукчунуң чөпшээрелиле, бир болза ооң дилээ-биле ооң ргүскен паспортунуң азы хамаатының спортун солуп турар документиниң риязын болгаш дугаарын билдириишкинче сток соңгулда комиссиязының бадылаар гелиг кежигүнү киир бижип болур. асток соңгулда комиссиязының бадылаар елиг кежигүннери соңгукчунуң бижимел лдириишкинге боттарының холунуң үү-биле соңгулда бюллетеньнерин ргенииң фактызын шынзыдар. Билдиишкинге ол ышкаш үрелген соңгулда бюллетенииниң орнунга чаа бюллетень алганының дугайында демдеглелди кылыр.
12. Бир эвес соңгукчу инвалид болганының харааазы-биле азы кадыының байдалы-биле соңгулда бюллетенин алганы дээш боду адын салып шыдавас азы соңгулда бюллетенин долдуруп шыдавас болза, ол бо Хоойлунуң 58 чүүлүнүң 10 кезээ-биле доктааткан чурум езугаар өске соңгукчунуң дузазын ажыглаар эргелиг.
13. Бадылаашкынга бадылаашкын болур бажың-балгаттан дашкаар бадылаашкын чорудуп турар участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери чүгле билдириишкиннери (аас-биле дилеглери) бо чүүлдүң 2 кезээ-биле дүүштүр даңзыда бүрүткеттинген соңгукчуларга соңгулда бюллетеньнерин бээр эргелиг.
14. Бадылаашкынга бадылаашкын болур бажың-балгаттан дашкаар бадылаашкынын берген хамаатының, соңгукчунуң паспортунуң азы ону солуп турар документизиниң сериязын болгаш дугаарын соңгукчулар даңзызынче, соңгукчуларның билдириишкиннери (аас-биле дилеглери) езугаар үнүүшкүн кылып чораан участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери киирер. Соңгукчуларның даңзызының чогуур одуругларынга хары угда: «Бадылаашкын болур бажыңдан дашкаар бадылаан» деп тускай демдеглелди кылыр, а ол ышкаш соңгулда комиссиязының айыттынган кежигүннериниң аттарын салыр.
15. Бадылаашкын болур бажыңдан дашкаар бадылаашкын чорудуп турда, соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүннери, хайгааракчылар турар эргелиг. Ынчан участок соңгулда комиссиязы бадылаашкынны эрттирери-биле үнүүшкүнче чоруп турар участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери-биле бадылаашкын эрттирер черге аңгы-аңгы кандидаттарның, соңгулда каттыжыышкыннарының томуйлааны участок соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг ийиден эвээш эвес кежигүнүнге, хайгааракчыларга дең аргаларны хандырар ужурлуг. Бадылаашкын болур бажыңдан дашкаар бадылаашкынны организастаары хамаатыларның соңгуур эргелерин хажыдар аргазын болгаш соңгукчуларның күзелсоруун илередиринге хажыдыышкын аргазын тургуспас ужурлуг.
16. Бир эвес бадылаашкын болур бажыңдан дашкаар бадылаашкын аргазын аңаа бээриниң дугайында билдириишкин (аас-биле дилег) киирген соңгукчу бадылаашкын болур бажыңдан дашкаар бадылаашкын чорудары-биле участок соңгулда комиссиязының кежигүннери олче чорупканының соонда бадылаашкын бажыңынга чедип келген болза, участок соңгулда комиссиязының чогуур кежигүнү ол соңгукчуга бадылаашкын болур бажыңга ол соңгукчунуң билдириишкини (аас-биле дилээ) езугаар үнүүшкүн кылып чоруткан участок соңгулда комиссиязының кежигүннери ээп келиринге чедир болгаш айыттынган соңгукчу бадылаашкын болур бажыңдан дашкаар бадылаашкын кылбааныының барымдаазын тургуспаанда, соңгулда бюллетени бээр эрге чок болур.
17. Бадылаашкынның көжүп чоруур хааржак бүрүзүн ажыглап чоруткан бадылаашкын доостурга, участок соңгулда комиссиязы бадылаашкын болур бажыңдан дашкаар бадылаашкын чорудуп турган участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннериниң бергени соңгулда бюллетеньнериниң санын, соңгукчуларның оларга бадылаашкын болур бажыңдан дашкаар бадылаашкын чорудар арганы бээр дугайында бижимел билдириишкиннериниң санын, соңгукчуларга берген болгаш дедир эгиткен (соңгукчуларның ажыглавааны, үрээн) бюллентеньнерниң санын, а ол ышкаш бадылаашкын болур бажыңдан дашкаар бадылаашкын чорудуп турган участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннериниң, участок соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүннериниң болгаш бадылаашкын бажыңындан дашкаар бадылаашкын чорудуп турда турган хайгааракчылар дугайында медээлерни айыткан актыны тургузар.

61 чүүл. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссиязының протоколу

1. Участок соңгулда комиссиязы бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында бодунуң шиитпирин чогуур соңгулда участогунга бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протокол-биле долдурар.
2. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссиязының протоколун чаңгыс ама саазынга тургускан турар ужурлуг. Чүгле ховар тавырылгада ону чаңгыстан хөй ама саазынга тургускан бооп болур, ынчан арын бүрүзү дугаарлаттынган, бадылаар эргелиг участок соңгулда комиссиязының бүгү турар кежигүннери ат салган болгаш участок соңгулда комиссиязының таңмазы-биле бадыткаттынган турар ужурлуг. Участок соңгулда комиссиязының протоколунга турар чүүлдер:
1) экземплярның дугаары;
2) соңгулдаларның ады, бадылаашкынның ай, хүнү;
3) «Протокол» деп сөс;
4) соңгулда участогунуң дугаарын айытканы-биле бадылаашкын болур орансаваның адрези;
5) протоколдуң одуругларын дараазында дес-дараалаштыр:
1-ги одуруг: бадылаашкын дооступ турда даңзыже киирген соңгукчуларның саны;
2-ги одуруг: участок соңгулда комиссиязының алган соңгулда бюллетеньнерниң саны;
3-кү одуруг: бо Хоойлунуң 59 чүүлүнүң 2—9 кезектери-биле дүүштүр хуусаа бетинде бадылаашкыннарын берген соңгукчуларга берген соңгулда бюллетеньнериниң саны;
4-кү одуруг: бадылаашкын хүнүнде бадылаашкын бажыңынга соңгукчуларга участок соңгулда комиссиязының берген соңгулда бюллетеньнериниң саны;
5-ки одуруг: бадылаашкын хүнүнде бадылаашкын бажыңындан дашкаар бадылаан соңгукчуларга берген соңгулда бюллетеньнериниң саны;
6-гы одуруг: чире кезип демдектээн соңгулда бюллетеньнериниң саны;
7-ги одуруг: бадылаашкынның көжүп чоруур хааржактарынга турган бюллетеньнерниң саны;
8-ки одуруг: бадылаашкынның стационар хааржактарынга турган бюллетеньнерниң саны;
9-ку одуруг: күш чок соңгулда бюллетеньнериниң саны;
10-гу одуруг: күштүг бооп турар соңгулда бюллетеньнериниң санын;
11-ги одуруг: участок соңгулда комиссияларының алган үндүр бижиткен шынзылгаларының саны;
12-ги одуруг: бадылаашкын хүнүнге чедир соңгулда участоктарынга участок соңгулда комиссиязының соңгукчуларга берген үндүр бижиткен шынзылгаларының саны (катап бадылаашкын чоруткан таварылгада — катап бадылаашкын хүнүнге чедир соңгулда участогунга соңгукчуларга үзе тыртар талоннары чокка берген үндүр бижиткен шынзылгалары);
13-кү одуруг: соңгулда участогунга үндүр бижиткен шынзылга-биле бадылаан соңгукчуларның саны;
14-кү одуруг: ажыглаттынмаан үндүт бижиткен шынзылгаларның саны (катап бадылаашкын чоруткан таварылгада чире кезип демдеглээн, ажыглаттынмаан, үндүр бижиткен шынзылгаларның саны);
15-ки одуруг: девискээр соңгулда комиссиязының соңгукчуларга берген үндүр бижиткен шынзылгаларның саны;
16-гы одуруг: читкен үндүр бижиткен шынзылгаларның саны;
17-ги одуруг: читкен соңгулда бюллетеньнериниң саны;
18-ки одуруг: ап тургаш, санга кирбейн барган соңгулда бюллетеньнериниң саны;
6) бадылаашкын хүнүнде база соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаары төнеринге чедир участок соңгулда комиссиязынче кирген, пртоколга кошкан хомудалдарның (билдириишкиннерниң) санының дугайында медээлерни;
7) участок соңгулда комиссиязының даргазының, даргазының оралакчызының, секретарының болгаш участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг өске-даа кежигүннериниң фамилиялары болгаш инициалдары база оларның холдарының үжүктери (бир эвес протокол чаңгыстан хөй арыннарда долдуртунган болза, протоколдуң арын бүрүзүнге);
8) протоколга ат салганының ай, хүнү болгаш үези (шагы болгаш минутазы) (бир эвес (бир эвес протокол чаңгыстан хөй арыннарда долдуртунган болза, протоколдуң арын бүрүзүнге);
9) соңгулда комиссиязының таңмазы (бир эвес протокол чаңгыстан хөй арыннарда долдуртунган болза, протоколдуң арын бүрүзүнге).
3. Бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң 19-ку болгаш дараазындагы одуругларынче дарааазында чүүлдерни киирер:
соңгулда бюллетенинче киирген бүрүткеттирген кандидаттарның фамилиязы, ады, адазының ады алфавит чуруму-биле, а айыткан медээлер дакпырлажып турар болза, бүрүткеттирген кандидаттар дугайында өске-даа медээлер;
бүрүткеттирген кандидат бүрүзү дээш берген соңгукчуларның бадылаашкыннарының саны;
бо Хоойлунуң 56 чүүлүнүң 7 кезээ-биле көрдүнген таварылгада соңгукчуларның «Удур» дээш берген бадылаашкыннарының саны.
4. Бо чүүлдүң 2 - 3 дугаар кезектеринде айыттынган саннарны бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколче саннар-биле болгаш бижимел-биле киир бижиир.

62 чүүл. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаарының болгаш участок соңгулда комиссиязының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколун тургузарының чуруму
1. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаарын чонга чарлаары-биле ажык-чарлыг кылдыр чорудар болгаш соңгулда бюллетеньнерин болгаш соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаар талазы-биле кылыр ажыл-чорудулгаларның шупту түңнелдерин участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннериниң дездараалаштыр бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдуң улгаттырган хевиринче киирериниң аргазы-биле боттандырар. Бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде айыткан кижилерге соңгукчуларның бадылаашкыннарын санап турда болгаш санаашкынның чорудуун хайгааараары-биле олуржур арганы бээр ужурлуг.
2. Бадылаар шак төнер чоокшулап турда, участок соңгулда комиссиязының даргазы чүгле бадылаашкын болуп турар бажың-балгатта турар соңгукчулар соңгулда бюллетеньнерин алыр болгаш соңгуп болур дээрзин чарлап дыңнадыр. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын санаарын бадылаашкын үези төнерге дораан эгелээр болгаш бадылаашкынның түңнелдерин тодараткыже чапсар чокка чорудар, ол дугайында участок соңгулда комиссиязының бүгү кежигүннеринге болгаш участок соңгулда комиссиязының соңгукчуларның бадылаашкыннарын санап турда, бо Хоойлу-биле дүүштүр олуржуп турар кижилерге дыңнадыр ужурлуг.
3. Бадылаашкын үези төнген соонда участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде айыткан кижилер олуржуп турда, ажыглаттынмаан соңгулда бюллетеньнерин санаар болгаш адааанда солагай талакы азыын кезип демдеглээр, ооң соонда чарлаар болгаш ажыглаттынмаан, демдеглеттинген бюллетеньнерниң чогуур санын бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдуң 6-гы одуруунче болгаш ооң улгаттырган хевиринче киирер. Ооң соонда участок соңгулда комиссиязының кежигүннери (катап бадылаашкыннар чорудуп турда, бо Хоойлунуң 57 чүүлүнүң 16 кезээ-биле дүүштүр тургускан актыда айыткан, ажыглаттынмаан, үндүр бижиткен шынзылгаларның санын чарлаар) ажыглаттынмаан, үндүр бижиткен шынзылгаларны санаар болгаш бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдуң 14-кү одуруунче оларның санын киирер. Кезип демдеглээн соңгулда бюллетеньнери-биле, үзе тыртакн талоннар-биле болгаш үндүр бижиткен шынзылгалар-биле бадылаашкыннар санап турда олуржуп турган бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде айыткан кижилер участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннериниң хыналдазы-биле карак-биле көрүп таныжар эргелиг.
4. Участок соңгулда комиссиязының даргазы, даргазының оралакчызы азы секретары участок соңгулда комиссиязының алган соңгулда бюллетеньнериниң санын тодарадыр, чарлаар болгаш бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң 2-ги одуруунче болгаш ооң улгаттырган хевиринче киирер, ол ышкаш участок соңгулда комиссиязының алган үндүр бижиткен шынзылгаларының санын чарлаар болгаш бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң 11-ги одуруунче болгаш ооң улгаттырган хевиринче киирер.
5. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын дорт санаарының мурнунда участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери соңгукчулар даңзызының арын бүрүзүнге ол арынга хамааржыр дарааазында ниити түңнээн медээлерни киирер:
1) бадылаашкын төнүп турар үеде соңгукчулар даңзызынче киирген соңгукчуларның санын (девискээр болгаш участок соңгулда комиссияларынга үндүр бижиткен шынзылгалар тывыскан соңгукчуларның, а ол ышкаш өске чылдагааннар ужундан үнгеннерниң санын санаваска);
2) бадылаашкын хүнүнде бадылаашкын

бажыңынга соңгукчуларга берген соңгулда бюллетеньнериниң санын (соңгукчулар даңзызында соңгукчуларның хол үжүүнүң саны-биле тургузар);

3) бадылаашкын хүнүнде бадылаашкын болур бажыңдан дашкаар бадылаан соңгукчуларга берген соңгулда бюллетеньнериниң санын (соңгукчулар даңзызында чогуур демдеглелдерниң саны-биле тургузар);

4) бо Хоойлунуң 59 чүүлүнүң 2-9 кезектери-биле дүүштүр хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның санын (соңгукчулар даңзызында чогуур демдеглелдерниң саны 0-биле тургузар);

5) участок соңгулда комиссиязының бадылаашкын хүнүнге чедир соңгулда участогунга соңгукчуларга берген үндүр бижиткен шынзылгаларның санын;

6) соңгулда участогунга үндүр бижиткен шынзылгалар-биле бадылаан соңгукчуларның санын;

7) девискээр соңгулда комиссиязының соңгукчуларга берген үндүр бижиткен шынзылгаларның санын.

6. Бо чүүлдүң 5 кезээнде айыттынган медээлерни киргениниң соонда, соңгукчулар даңзызының арын бүрүзүнге ол медээлерни киирген участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү адын салыр, ооң соонда ону чарлаар болгаш участок соңгулда комиссиязының даргазынга, даргазының оралакчызынга азы секретарынга болгаш бадылаашкыннар санаарынга киржип турган кижилерге дыңнадыр. Бо чүүлдүң 5 кезээ-биле дүүштүр тургускан медээлерниң түңү кылдыр тодарадып турар түңнел медээлерни участок соңгулда комиссиязының даргазы, даргазының оралакчызы азы секретары чарлаар, соңгукчулар даңзызының сөөлгү арнынче киирер, бодунуң холунуң үжүү-биле бадыткаар болгаш участок соңгулда комиссиязының таңмазы-биле бүзүредир. Чарлаан медээлерни бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдуң болгаш ооң улгаттырган хевириниң чогуур одуругларынга киирер:

1) 1-ги одуругже — бадылаашкын төнүп турар үеде соңгукчулар даңзызынче киирген соңгукчуларның санын;

2) 3-кү одуругже — бо Хоойлунуң 59 чүүлүнүң 2-9 кезектери-биле дүүштүр хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларга берген соңгулда бюллетеньнериниң санын;

3) 4-кү одуругже — бадылаашкын хүнүнде бадылаашкын бажыңынга участок соңгулда комиссиязының соңгукчуларга берген соңгулда бюллетеньнериниң санын;

4) 5-ки одуругже — бадылаашкын хүнүнде бадылаашкын бажыңындан дашкаар бадылаан соңгукчуларга берген бюллетеньнерниң санын;

5) 12-ги одуругже — участок соңгулда комиссиязының бадылаашкын хүнүнге чедир соңгулда участогунга соңгукчуларга берген үндүр бижиткен шынзылгаларның санын;

6) 13-кү одуругже — соңгулда участогунга үндүр бижиткен шынзылгалар-биле бадылаан соңгукчуларның санын;

7) 15-ки одуругже — девискээр соңгулда комиссиязының соңгукчуларга берген үндүр бижиткен шынзылгаларының санын.

7. Бо чүүлдүң 6 кезээнде айыткан ажылчорудулгаларны кылганының соонда, дараазында контроль деңзигүүрлерниң хыналдазын чорудар: участок соңгулда комиссиязының алган шынзылгаларының саны бадылаашкын хүнүнге чедир соңгулда участогунга соңгукчуларга участок соңгулда комиссиязының берген шынзылгаларының санының болгаш ажыглаттынмаан шынзылгаларның санының түңүнге дең турар ужурлуг (катап бадылаашкын чоруткан таварылгада — соңгулда участогунга чире кескен үндүр бижиткен шынзылгаларның санының). Бир эвес айыткан контроль деңзигүүрлер күүсеттинмес болза, участок соңгулда комиссиязы соңгукчулар даңзызынче киирген медээлерниң болгаш кезип демдеглээн шынзылгаларның немелде санаашкынын чорудар дугайында шиитпирни хүлээп алыр. Бир эвес немелде санаашкын чорутканының түңнелинде контроль деңзигүүрлер катап база күүсеттинмес болза, участок соңгулда комиссиязы чогуур шиитпирни хүлээп алыр, ону бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколга кожар болгаш бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдуң 15-ки одуруунче болгаш ооң улгаттырган хевиринче киирер. Бир эвес айыткан контроль деңзигүүрлер күүсеттине бээр болза, 16-гы одуругга «0» деп санны салыр.

8. Бо чүүлдүң 6 болгаш 7 кезектеринде айыткан ажыл-чорудулгаларны боттандырганының соонда, соңгукчулар даңзызыбиле бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде айыттынган кижилер таныжар эргелиг, а участок соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүннери кылдынган санаашкынның шынныын бүзүрелдии-биле билип алыр эргелиг.

9. Соңгукчулар даңзызы-биле оон-даа ыңайгы ажыл бо чүүлдүң 22 кезээ-биле дүүштүр бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдарже кииртинген медээлерниң хыналда деңзигүүрлерин тодараткыже чедир кылдынмас ужурлуг. Соңгукчулар даңзызын ол үеде сейфке, бир болза документилер кадагалаарынга тускай таарыштырган өске черге шыгжаар. Бадылаашкын бажыңында турар кижилерниң соңгукчуларның даңзызынга дээр аргазын болдурбазын участок соңгулда комиссиязының даргазы азы секретары хандырар.

10. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын дорт санаарын бадылаашкыннар хааржактарында бар соңгулда бюллетеньнеринге хамаарыштыр участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери чорудар.

11. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын дорт санап турда, участок соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүннери, бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде айыттынган кижилер туруп болур эргелиг.

12. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын дорт санаарын олче участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг, ол ышкаш чөвүлээр эргелиг кежигүннериниң дорт киреринге эптиг кылдыр дериттинген тускай аңгылаттынган черлерге чорудар. Участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннеринге, участок соңгулда комиссиязының даргазындан (дарганың оралакчызындан) болгаш секретарындан аңгыда, бадылаашкыннар санап турар үеде бижиир хереселдер ажыглаары, бо чүүлдүң 17 кезээ-биле көрдүнген таварылгалардан аңгыда, хоруглуг. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын дорт санаар үеде олуржуп турган кижилерге участок соңгулда комиссиязының кежигүннериниң ажыл-чорудулгазының долу, көскү байдалын хандырган турар ужурлуг.

13. Бюллетеньнер сорттаашкынының үезинде участок соңгулда комиссиязы тодараттынмаан хевирниң бюллетеньнерин аңгылаар, ол албан-езузу-биле белеткеттинмээн азы соңгулда комиссиязының шынзыдып бадыткаттынмааны соңгулда бюллетеньнери болур. Тодараттынмаан хевирниң соңгулда бюллетеньнерин бадылаашкыннарны дорт санап турар үеде санавас. Ындыг бюллетеньнерни аңгы хаптаар болгаш таңмалаар.

14. Бирги оочурда бадылаашкынның көжүп чоруур хааржактарында соңгулда бюллетеньнериниң санаашкынын чорудар: баштай — хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның бюллетеньнерин, ооң соонда — бадылаашкын хүнүнде бадылаашкын болур черден дашкаар бадылаан соңгукчуларның долдурган соңгулда бюллетеньнерин. Бадылаашкынның көжүп чоруур хааржактарын ажыдарда, оларда таңмаларның (пломбуларның) үрелбээнин хынаар. Санаашкынны бадылаашкынның чажыды хажыттынмас кылдыр чорудар, ынчан доктааттынмаан хевирниң бюллетеньнерин аңгылаар. Доктааттынган хевирниң уштунуп келген соңгулда бюллетеньнериниң санын чарлап дыңнадыр болгаш бадылаашкын түңнелдериниң дугайында чогуур протоколдуң болгаш ооң улгаттырган хевириниң 6-гы одуруунче киирер. Бир эвес бадылаашкынның көжүп чоруур хааржаандан уштунган доктааттынган хевирниң бюллетеньнериниң саны хуусаа бетинде бадылаан соңгукчуларның соңгукчулар даңзызында санындан, азы болза соңгулда бюллетенин алганының дугайында соңгукчуларның билдириишкиннериниң санындан хөй болза, бадылаашкынга ап чораан харжакта бар бүгү бюллетеньнерни участок соңгулда комиссиязының шиитпири-биле күш чок деп санаар, ол дугайында актыны тургузар болгаш ону бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколга кожар, ол актыга бадылаашкынга көжүп чоруур хааржакты ажыглап, бадылаашкын бажыңындан дашкаар бадылаашкынны азы хуусаа бетинде бадылаашкынны харыылап турган участок соңгулда комиссиязының кежигүннериниң фамилияларын болгаш инициалдарын айтыр. Бо таварылгада күш чок деп санаттынган соңгулда бюллетеньнериниң санын чарлаар, айыттынган актыже киир бижиир болгаш сөөлүнде бюллетеньнер сорттап турган үеде илерээн күш чок соңгулда бюллетеньнериниң саны-биле кады түңнээр. Ол соңгулда бюллетеньнери бүрүзүнүң мурнуку арнында, депшиткен кандидаттарның дугайында медээлерниң оң талазында турар дөрбелчин хана-каратарга соңгулда бюллетенин күш чок деп санаанының чылдагаанының дугайында бижимелди кылыр, ооң соонда участок соңгулда комиссиязының ийи бадылаар эргелиг кежигүнүнүң холунуң үжүү-биле бадыткаар болгаш участок соңгулда комиссиязының таңмазы-биле бүзүреттирер, а соңгулда бюллетеньнерин бадылаашкыннар санап турар үеде аңгы хаптаар, таңмалаар болгаш дараазындагы санаашкынга оларны санавас.

15. Бадылаашкынның стационар хааржактарын оларда таңмаларның (пломбуларның) үрелбээнин хынаан соонда ажыдар.

16. Участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери бадылаашкынның көжүп чоруур болгаш стационар хааржактарындан ужулган соңгулда бюллетеньнерин бүрүткеттирген соңгулда бюллетеньнерин бүрүткеттирген кандидаттар бүрүзү дээш берген бадылаашкыннарының аайы-биле сорттаар, аңгы бөлүктей салыр, а бо Хоойлунуң 56 чүүлүнүң 7 кезээ-биле көрдүнген таварылгада, «Удур» деп үнелел берген бадылаашкыннар аайы-биле хары угда тодараттынмаан соңгулда бюллетеньнерин болгаш күш чок болган соңгулда бюллетеньнерин тустузунда аңгылаар. Соңгулда бюллетеньнерин сорттап турар үеде участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери соңгукчунуң салганы кижи бүрүзүнде бар демдээн чарлап дыңнадыр болгаш бадылаашкыннар санаашкынында олуржуп турар бүгү кижилерге бюллетеньнерни караа-биле көрүп хынаар кылдыр көргүзүп таныштырар. Хары угда ийи болгаш оон хөй соңгулда бюллетеньнериниң утказын чарлаарын болдурбас.

17. Күш чок соңгулда бюллетеньнерин санаар болгаш аңгы түңнээр. Бүрүткеттирген кандидаттарның фамилияларының дугайында медээлерден оң талазында турар хана-каратарда демдектер салдынмаан, азы демдектер салган дөрбелчиннерниң саны бирээден хөй бооп турар болза, ындыг соңгулда бюллетеньнерин күш чок деп санаар. Бир эвес соңгукчунуң үзел-бодалының илерединшкинин тодарадырынга дадагалзаашкыннар тургустунуп келген таварылгада, ол соңгулда бюллетенин аңгы папкаже суп каар. Участок соңгулда комиссиязы сорттаар ажыл доостурга, дадагалзап турары бүгү бюллетеньнерниң күштүүнүң дугайында айтырыгны бадылаашкын аргазыбиле шиитпирлээр, ынчан соңгулда бюллетеньнериниң артыы талазынга ону күштүг деп азы күш чок деп санаанының чылдагааннарын айтыр. Ол бижимелди участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг ийиден эвээш эвес кежигүннери холдарының үжүү-биле бадыткаар болгаш ол комиссияның таңмазы-биле бүзүредир. Күштүг азы күш чок деп санаан соңгулда бюллетеньнерин бюллетеньнерниң чогуур боодалынга кадып каар. Күш чок болган соңгулда бюллетеньнериниң ниити санын (бо чүүлдүң 14 кезээнге дүүштүр күш чок деп санаан соңгулда бюллетеньнериниң санын өөренип көрбүшаан) бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң болгаш ооң улгаттырган хевириниң 9-ку одуруунче киир бижиир.

18. Ооң соонда боодал бүрүзүнде доктааткан хевирниң аңгы-аңгы кылдыр сорттаан соңгулда бюллетеньнериниң санаашкынын бүрүткеттирген кандидаттар бүрүзү дээш берген бадылаашкыннар аайыбиле, болгаш бо Хоойлунуң 56 чүүлүнүң 7 кезээ-биле көрдүнген таварылгада, соңгукчуларның «Удур» деп үнелел берген бадылаашкыннарының аайы-биле аңгы-аңгы чорудар. Ынчан соңгулда бюллетеньнерин оларны боодалдың бир кезээнден өскезинче чаңгыстап өскээр салырының аргазыбиле, санаашкында киржип турар кижилер бюллетень бүрүзүнде соңгукчунуң демдеглелин көрүп турар кылдыр санаар. Аңгыаңгы боодалдардан соңгулда бюллетеньнериниң хары угда санаашкынын кылыры хоруглуг. Алган медээлерни бадылаашкын түңнелдериниң дугайында, а ол ышкаш ооң улгаттырган хевириниң 19-ку одуруунче болгаш ооң дараазында одуругларынче киир бижиир.

19. Участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдуң болгаш ооң улгаттырган хевириниң 19-ку болгаш дараазындагы одуругларын кадар, күштүг болуп турар соңгулда бюллетеньнериниң санын түңнээр, ону чарлап дыңнадыр болгаш бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдуң болгаш ооң улгаттырган хевириниң 10-гу одуруунче киирер.

20. Участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери бадылаашкынның стационар хааржактарында доктааттынган хевирниң соңгулда бюллетеньнериниң санын санаар, чарлаар болгаш бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң болгаш ооң улгаттырган хевириниң 7-ги одуруунче киирер.

21. Ооң соонда аңгы-аңгы кылдыр сорттаан соңгулда бюллетеньнери-биле участок соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннериниң хайгааралының адаанга хайгаракчылар караа-биле көрүп таныжар эргелиг болур, а участок соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүннери эрттирген санаашкыннарның шынныын бүзүредип көөр эргелиг болур.

22. Аңгы-аңгы кылдыр сорттаан соңгулда бюллетеньнери-биле участок соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүннерин болгаш хайгаракчыларны таныштырганының соонда, бо Хоойлуга 2 капсырылгага дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктааткан чуруму езугаар бадылаашкыннар түң
деринiң дугайында протоколче киир
медээлерниң хыналдалыг хамаарылгала
чорудар. Бир эвес айыттынган медээле
хыналдалыг хамаарылгалары күүсеттинм
турар болза, участок соңгулда комисси
бадылаашкын түңнелдериниң дугайы
протоколдуң бүгү азы чамдык одур
ларынга немелде санаашкын чорудары
дугайында, ооң иштинде соңгулда б
летеньнериниң немелде санаашкын
чорудар дугайында шиитпирни хүлээп ал
Бир эвес немелде санаашкынның түңнели
бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайы
протоколдуң 2, 3, 4, 5 болгаш 6 дуг
одуругларының аайы-биле хыналда
хамаарылгалар катап база күүсеттинм
турар болза, участок соңгулда комисси
бадылаашкын түңнелдериниң дугайы
протоколга кожар чогуур актыны тургу
болгаш карышкактар дугайында медээле
бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайы
протоколдуң тускай одуругларынче: 17
одуругга «Читкен соңгулда бюллете
нерниң саны» болгаш 18-ки одуругга «
тургаш санаваан соңгулда бюллетеньнер
киирер. Бир эвес бадылаашкыннар т
нелдериниң дугайында протоколдуң 2
одуруунда айыткан сан бадылаашкын
түңнелдериниң дугайында протоколдуң 3
5 болгаш 6 дугаар одуругларында айыт
саннарның түңүнден улуг болур болза, 2
одуругда айыткан санның болгаш 3, 4
болгаш 6 дугаар одуругларда айыттын
саннарның аразында ылгалын 17-
одуругже киирер, ынчан 18-ки одуругга «
деп санны салыр. Бир эвес бадылаашкын
түңнелдериниң дугайында протоколдуң 3
5 болгаш 6 дугаар одуругларда айыттын
саннарның түңү бадылаашкыннар түңн
деринiң дугайында протоколдуң 2-
одуруунда айыткан сандан хөй болур бол
3, 4, 5 болгаш 6 дугаар одуругларда ай
тынган саннарның болгаш 2-ги одуруг
айыткан санның аразында ылгалын 18-
одуругже киирер, ынчан 17-ги одуругга «
деп санны салыр. Бир эвес немел
санаашкыннар түңнелинде бадылаашкынн
түңнелдериниң дугайында протокол
өскерилгелер киирери эргежок чугу
апарган болза, протоколдуң чаа бланкыз
долдурар, а ооң улгаттырган хевирин
чогуур эдилгелерни киирер. Бир эв
хыналдалыг хамаарылгалар күүсеттин
турар болза, протоколдуң 17 болгаш
дугаар одуругларынга «0» деп сан
бижиир.

23. Санаашкын төнген соонда, аңгы-аң
кылдыр сорттаан соңгулда бюллетеньнер
соңгулда бюллетенинче киирген бүрү
кеттирген кандидаттар аайы-биле аңгы-аң
боодалдарга хаптаар. Аңгы-аңгы хаптар
күш чок болган база чире кезип демдеглэ
соңгулда бюллетеньнерин, а бо Хоойлун
56 чүүлүнүң 7 кезээ-биле көрдүнген тав
рылгада, соңгукчуларның «Удур» деп үнел
берген соңгулда бюллетеньнерин хаптаа
Хап бүрүзүнге ында бар соңгул
бюллетеньнериниң санын, соңгул
бюллетенинче киирген бүрүткеттирге
кандидаттың фамилиязын, чок болза «Кү
чок болган бюллетеньнер», азы «Удур
болгаш өске-даа демдеглелдерни кылы
Шак ындыг арга-биле аайлай сукка
соңгулда бюллетеньнерин, а ол ышкаш
чүүлдүң 13 болгаш 14 кезектери-би
дүүштүр хаптаан соңгулда бюллетеньнери
хаптаан үзе тыртар талоннарны азы үнду
бижиткен шынзылгаларны, соңгукчула
даңзызын шоодайларга азы саазы
хааржактарга хаптаар, оларга соңгул
участогунуң дугаарын, соңгулда бюлл
теньнериниң ниити санын, хаптап каан үз
тыртар талоннарның азы шынзылгаларны
ниити санын айтыр. Шоодайларны аз
саазын хааржактарны таңмалаар болга
чүгле үстүнде турар соңгулда коми
сиязының азы судтуң шиитпири-биле часка
бооп болур. Айыткан шоодайларга аз
саазын хааржактарга участок соңгул
комиссиязының бадылаар эргелиг, о
ышкаш чөвүлээр эргелиг кежигүннери, о
ышкаш бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээ
де айыткан өске-даа кижилер боттарыны
аттарын салыр эргелиг.

24. Бүгү чугула ажылдарны болга
санаашкыннарны чорутканының соонда
участок соңгулда комиссиязы албан чуру
езугаар соңгукчуларның бадылаашкы
нарының болгаш бадылаашкыннар сана
турар үеде болган хажыдыышкынна
дугайында хомудалдарын (билдириш
киннерин) көөр ыяап-ла түңнел хурал
эрттирер, ооң соонда участок соңгул
комиссиязының бадылаашкыннар түңнел
деринiң дугайында протоколунга ат сал
болгаш протоколдуң хоолгаларын б
Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде айы
тынган кижилерге бээр. Бадылаашкынна
түңнелдериниң дугайында протоколду ий
экземплярга долдурар болгаш участо
соңгулда комиссиязының бадылаар эргели
бүгү турар кежигүннери аттарын салы
аңаа ат салганының ай, хүнүн болгаш үези
(минуталарлыг шагын) бижиир. Бады

ашкынның түңнелдериниң дугайында ротоколду карандаш-биле долдурарын лгаш аңаа кандыг-бир өскерилгелер ирерин чөпшээревес. Ол чурумну хажып, протоколга ат салыры ол протоколду ш чок деп санаарынга болгаш бадылаашннар санаашкынын катап чорударынга дезин болур.

25. Бир эвес бадылаашкыннар түңнелриниң дугайында протоколду долдуруп рар үеде участок соңгулда комисязының бадылаар эргелиг чамдык жигүннери чок турар болза, протоколга арның турбаанының чылдагаанын айыткан дугайында бижилгени кылыр. Бир эвес асток соңгулда комиссиязының бадылаар гелиг кежигүннериниң тургустунган нындан хөй кезии ат салыптар болза, ротокол күштүг болур. Бир эвес дылаашкыннар түңнелдериниң дугайында ротоколга ат салып турда участок соңгулда миссиязының бадылаар эргелиг оода бир жигүнү дээш атты участок соңгулда миссиязының өске кежигүнү азы өске жи салыпкан таварылгада, ол чорук ротоколду күш чок деп санаарынга лгаш катап бадылаашкыннар наашкынын чорударынга үндезин болур.

26. Бадылаашкыннар түңнелдериниң гайында протоколга ат салып турда, ротоколдуң утказы-биле чөпшээрешпейн рар участок соңгулда комиссиязының дылаар эргелиг кежигүннери протоколга за үзел-бодалын кожар, ол дугайында ротоколга чогуур бижимелди кылыр.

27. Участок соңгулда комиссиязының жигүнүнүң, азы бо Хоойлунуң 18 үүлүнүң кезээнде айыттынган кижилерниң нелдези езугаар участок соңгулда коссиязы бадылаашкыннар түңнелдериниң гайында (ооң иштинде катап тургускан) ротоколга ат салганының соонда, допраан айыттынган кижилерге бадыашкын түңнелдериниң дугайында ротоколдуң бадыткаан хоолгазын тыпсыр лээлгелиг болур. Участок соңгулда комисязы бадыткаан хоолганы тывысканының рымдаазын чогуур реестрге демдеглээр. дылаашкын түңнелдериниң дугайында ротоколдуң бадыткаан хоолгазын алган жи айыткан даңзыга адын салыр. дылаашкын түңнелдериниң дугайында ротоколдуң хоолгазында долу хемчээлдиг дээлерниң протоколда медээлерге үшкээ дээш харыысалганы ол протолдуң хоолгазын бадыткаан кижи рылаар.

28. Бадылаашкын түңнелдериниң гайында участок соңгулда комиссияның протоколунуң бирги экземпляры асток соңгулда комиссиязының бадылаар гелиг бүгү турар кежигүннери аңаа ат лган соонда болгаш ооң бадыткаан олгаларын ол хоолгаларны алыр эргелиг жилерге тывысканының соонда, дораан вискээр соңгулда комиссиязынче чорур болгаш участок соңгулда комиссиянче дедир эгитпес. Бадылаашкын ңнелдериниң дугайында протоколдуң рги экземплярынга участок комиссияның бадылаар эргелиг кежигүннериниң за үзел-бодалдарын, а ол ышкаш ыттынган комиссияже бадылаашкын нүнде болгаш соңгукчуларның бадыашкыннарын санаарының төнчүзүнге дир аңаа үндезилээш, соңгулдалар ттирип турда болган бо Хоойлунуң гелделерин хажытканының дугайында мудалдарны (билдириишкиннерни), ыттынган хомудалдар (билдириишкиннер) лазы-биле участок соңгулда комиссияның хүлээп алган шиитпирлерин болгаш асток соңгулда комиссиязының тургускан тыларын болгаш реестрлерин кожар. ыттынган документилерниң болгаш итпирлерниң бадыткаан хоолгаларын асток соңгулда комиссиязы бадыашкыннар түңнелдериниң дугайында ротоколдуң ийиги экземплярынга кожар. дылаашкыннар түңнелдериниң дугайында асток соңгулда комиссиязының проколунуң бирги экземплярын аңаа кошкан кументилери-биле девискээр соңгулда миссиязынга участок соңгулда комисязының даргазы азы секретары, бир лза участок соңгулда комиссиязының ргазының даалгазы-биле участок ңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг ке кежигүнү эккеп дужаар. Участок ңгулда комиссиязының протоколун мчыдып турар үезинде участок соңгулда миссиязының өске кежигүннери, а ол каш ол участок соңгулда комиссиязынче руткан хайгааракчылар турар эргелиг.

29. Бадылаашкыннар түңнелдериниң гайында протоколдуң ийиги экземплярын ыжары-биле бо Хоойлунуң 18 үүлүнүң кезээнде айыттынган кижилерге бээр, а ң бадыткаан хоолгазын бүгү улустар ыжары-биле участок соңгулда комисязының доктааткан черинге азып каар, ң соонда протоколдуң ийиги экземплярын Хоойлу-биле көрдүнген соңгулда докунтилери-биле, соңгулда бюллетеньнерин за киирбишаан, соңгукчуларның база участок соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүннериниң, бо Хоойлунуң 18 үүлүнүң 6 кезээнде айыттынган кижилерниң даңзылары-биле, а ол ышкаш участок соңгулда комиссиязының таңмазы-биле таңмалааш, девискээр соңгулда комиссиязынга кадагалаары-биле дамчыдар. Хуусаа төнеринге чедир ийи хонук иштинде участок соңгулда комиссиязы участок соңгулда комиссиязында протоколдарның ийи дугаар экземплярларын, чогуур актыны тургускаш, узуткап кааптар.

30. Чогуур хережелдер бар турда, бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң медээлерин эжиндириишкинге чоруп турда суднолларга, поляр станциязынга, чедери берге болгаш ырак черлерде тургускан соңгулда участогунда тургустунган участок соңгулда комиссиязының кежигүннери протоколга ат салган соонда, дораан харылзааның техниктиг каналдары-биле үстүнде турар соңгулда комиссиязынче бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколдуң бирги экземплярын болгаш бо чүүлдүң 28 кезээ-биле көрдүнген өске-даа соңгулда документизин албан кошкаш, дамчыдар.

31. Бир эвес бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколга ат салганының болгаш ооң бирги экземплярын девискээр соңгулда комиссиязынче чорутканының соонда, протокол тургускан участок соңгулда комиссиязы ында шын эвес чүүлдер барын илереткен болза (бижилгезинде, парлалгазынга азы медээлер кадарынга), азы девискээр соңгулда комиссиязы протоколдарны тургусканының шынныын хынап тургаш, чазыглар тыпкан таварылгада участок соңгулда комиссиязы протоколдуң 1—18 одургларынче эдилгечазалгалар киирер дугайында айтырыгны бодунуң хуралынга көөр. Участок соңгулда комиссиязы бо Хоойлунуң 18 үүлүнүң 2 кезээ-биле дүүштүр айыткан хуралды эрттиреринiң дугайында дыңнадыгны кылып тура, ол айтырыгны аңаа көөр деп чүвени айтыр хүлээлгелиг. Хүлээп алган шиитпириниң дугайында участок соңгулда комиссиязы чөвүлээр эргелиг кежигүннеринге, хайгааракчыларга болгаш бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протокол тургузуп турган үеде киржип турган кижилерге, массалыг информация чепсектериниң төлээлеринге дыңнадыр. Бо таварылгада участок соңгулда комиссиязы бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында «Дагын катап» деп демдекти салган протоколду тургузар. Ол протоколду доп-дораан девискээр соңгулда комиссиязынче чорудар. Участок соңгулда комиссиязының девискээр соңгулда комиссиязынче мурнунда чоруткан бадылаашкын түңнелдериниң дугайында протоколун дагын катап долдурган протоколга капсырар. Бир эвес протоколдуң 19 дугаар болгаш оон дараазындагы одургларынче чазалгалар киирери негеттинип келир болза, бо Хоойлунуң 63 үүлүнүң 16 кезээ-биле көрдүнген чурум езугаар бадылаашкыннарның катап санаашкыннарын чорудар. Катап протокол тургузарының айыткан чурумун үрээр болза, ол протоколду күш чок деп санаарынга үндезин болур.

63 үүл. Бадылаашкыннар түңнелдерин девискээр соңгулда комиссиязының тодарадыры

1. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында, ооң иштинде чедери берге болгаш ырак черлерге тургускан соңгулда участоктарында тургустунган участок соңгулда комиссияларындан харылзааның техниктиг каналдарын таварыштыр дамчыткан, участок соңгулда комиссияларының протоколдарының медээлеринге үндезилээш, девискээр соңгулда комиссиязы протоколдарны тургусканының шынныын баш бурунгаар хынаанының соонда, бадылаашкыннар хүнүнден эгелээш, үш дугаар хүнден орайтатпайн, ол медээлерни каттыштырар арга-биле, чогуур девискээрде бадылаашкыннар түңнелдерин доктаадып тургузар. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссияларының протоколдарында киирген медээлерни каттыштырарын дорт-ла девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери боттандырар. Ынчан бо Хоойлунуң 18 үүлүнүң 6 кезээнде айыткан кижилер олуржур эргелиг.

2. Участок соңгулда комиссияларының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдарын хүлээп алырын, ол протоколдарның медээлерин каттыштырарын болгаш чогуур девискээрге бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколду тургузарын чаңгыс бажыңга боттандырар, ынчан девискээр соңгулда комиссиязының протоколдарын хүлээп алырының, ол протоколдарның медээлерин каттыштырар болгаш бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдарны тургузарының талазы-биле девискээр соңгулда комиссиязының кежигүннериниң ажыл-чорудулгазы хайгааракчылар, а ол ышкаш бо Хоойлунуң 18 үүлүнүң 6 кезээнде айыттынган кижилерниң карааңга көзүлдүр кылдынган турар ужурлуг. Айыттынган бажың-балгатка чогуур девискээр талазыбиле девискээр соңгулда комиссиязының каттыштырган таблицазының улгаттырган хевири турары албан, олче участок соңгулда комиссиязының даргазының, секретарының азы бадылаар эргелиг өске-даа кежигүнүнүң келгенининң соонда бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссиязының протоколунуң бирги экземпляры-биле ол протоколдуң медээлерин, кажан киргенининң ай, хүнүн айытканы-биле киирген.

3. Участок соңгулда комиссиязының даргазы, секретары азы бадылаар эргелиг өске-даа кежигүнү участок соңгулда комиссиязының капсырлаштыр киирген документилери-биле катай протоколдуң бирги экземплярын девискээр соңгулда комиссиязының протоколду долдурганын, капсырлаштыр киирген документилерниң четчезин болгаш хыналдалыг хамаарылгаларның күүселдезиниң шыннын хынап турар бадылаар эргелиг кежигүнүнге дамчыдып бээр. Бир эвес девискээр соңгулда комиссиязында «Соңгулдалар» КАС-ты тургускан болза, протоколда киирген медээлерни дораан «Соңгулдалар» КАС-че киирер, ынчан ол протоколче киирген медээлерниң хыналда дүүштүрүлгези үнүп келир ужурлуг. Бир эвес «Соңгулдалар» КАС-че протоколда бар медээлерни кииргенининң соонда, ону киирип турда техниктиг частырыглар эрте бергени илереттинген болза, хынап каан медээлерни девискээр соңгулда комиссиязының чылдагаанын айыткан шиитпиринге үндезилеп «Соңгулдалар» КАС-че киирер. Бир эвес «Соңгулдалар» КАС-ты ажыглавайн турар болза, контроль дүүштүрүлге-хыналдаларны девискээр соңгулда комиссиязының протоколду тургусканының шыннын хынаар кежигүнү хынаар.

4. Бир эвес бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссиязының протоколун бо Хоойлунуң протокол тургузарда ажыглаар негелделерин хажыдып тургускан болза, участок соңгулда комиссиязы бо Хоойлунуң 62 үүлүнүң 31 кезээниң негелделеринге дүүштүр катап база протоколду тургузар, а баштайгы көргүскен протокол девискээр соңгулда комиссиязынга артып калыр.

5. Бир эвес бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссиязының протоколу бо Хоойлунуң протокол тургузарынга доктааткан негелделеринге дүүштүр кылдынган болза, девискээр соңгулда комиссиязының кежигүнү ол протоколдуң барымдааларын девискээр соңгулда комиссиязының каттыштырган таблицазынче киирер. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколду девискээр соңгулда комиссиязының кежигүнүнге дамчыдып берген участок соңгулда комиссиязының даргазы, секретары азы бадылаар эргелиг кежигүнү бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында участок комиссияның протоколунуң медээлериниң адааңга база улгаттырган хевирниң каттыштырган таблицазынга адын салыр.

6. Девискээр соңгулда комиссиязы бадылаашкыннар түңнелдеринге хамаарыштыр бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында бодунуң шиитпирин бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколбиле долдурар, олче дараазында чүүлдер кирер:

1) чогуур девискээрде участок соңгулда комиссияларының санының дугайында медээлерни;

2) девискээр соңгулда комиссиязының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколун үндезилеп тургузар бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссияларының кииргени протоколдарының санының дугайында медээлерни;

3) бадылаашкыннар түңнелдерин күш чок деп санаан соңгулда участоктарының санын болгаш бадылаашкыннар төнүп турар үеде соңгулда участоктарының медээлеринде соңгукчулар даңзызынче киирген соңгукчуларның ниити санын;

4) бо Хоойлунуң 61 үүлүнүң 2 болгаш 3 кезектери-биле доктааткан шупту одуруглар аайы-биле бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссияларының протоколдарының каттыштырган медээлерин;

5) девискээр соңгулда комиссияларының алганы үндүр бижиткен шынзылгаларның санының, адааңда турар участок соңгулда комиссияларынга берген шынзылгаларның санының (катап бадылаашкын чоруткан таварылгада — девискээр соңгулда комиссиязының ажыглаттынмаан, чире кескен шынзылгаларның санының), девискээр соңгулда комиссиязынга читкен шынзылгаларның санының дугайында медээлерни киирер.

7. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында девискээр соңгулда комиссиязының протоколунга ат салыры-биле албан чурум езугаар түңнел хуралды эрттирер, аңаа бадылаашкыннар эрттирери-биле, бадылаашкыннар санаары-биле болгаш участок соңгулда комиссияларының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдарын тургузары-биле холбаштыр кирген хомудалдарны (билдириишкиннерни) сайгарып көөр. Ооң соонда девискээр соңгулда комиссиязы бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколга атты салыр болгаш ооң хоолгаларын бо Хоойлунуң 18 үүлүнүң 6 кезээнде айыттынган кижилерге бээр. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында девискээр соңгулда комиссиязының протоколун ийи экземплярга тургузар болгаш девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг шупту кежигүннери аттарын салыр. Ол чурумну үрээни-биле протоколга ат салыры протоколду күш чок деп санаарының үндезини болур. Протоколдуң бүдүнү-биле азы ооң чамдык дүрүмнери-биле чөпшээрешпейн турар девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү протоколга бодунуң чогуур бижимелин кылыр эргелиг, ол дугайында протоколга аңгы бижилгени кылыр.

8. Протоколдуң экземпляр бүрүзүнге дараазында чүүлдерни кожар:

1) участок соңгулда комиссияларының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында шупту киирген протоколдарының долу медээлери кирип турар чогуур девискээрде бадылаашкыннар түңнелдериниң каттыштырган таблицаны;

2) девискээр соңгулда комиссиязының соңгулдалар бюллетеньнерин участок соңгулда комиссияларынга дамчытканының дугайында, ол ышкаш үндүр бижиткен шынзылгаларны участок соңгулда комиссияларынга дамчытканының дугайында, а катап бадылаашкын эрттирер апарган таварылгада, ажыглаттынмаан шынзылгаларны чире кескенининң дугайында, ол шынзылгаларның санын болгаш дугаарларын айытканы-биле актыларны кожар.

9. Протоколга болгаш каттыштырган таблицага ол соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг шупту кежигүннери аттарын салыр, актыга девискээр соңгулда комиссиязының даргазы болгаш секретары аттарын салыр.

10. Девискээр соңгулда комиссиязының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколунуң бир дугаар хоолгазынга девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг шупту кежигүннериниң онзагай саналын, а ол ышкаш бадылаашкын хүнүнден эгелээн база бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколду девискээр соңгулда комиссиязының тургускан хүнүнде төндүрген үеде айыткан комиссияже кирген, бо Хоойлуну хажытканынга хомудалдарны (билдириишкиннерни) болгаш девискээр соңгулда комиссиязының ол хомудалдар (билдириишкиннер) талазы-биле хүлээп алган шиитпирин кожар. Тускай саналдарның, хомудалдарның (билдириишкиннерниң) болгаш девискээр соңгулда комиссиязының шиитпирлериниң шынзыдып каан хоолгаларын протоколдуң ийиги экземплярларынга кожар.

11. Девискээр соңгулда комиссиязының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколунуң бир дугаар хоолгазын девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг шупту кежигүннери аттарын салган соонда, аңаа капсырлаштыр киирген документилер болгаш участок соңгулда комиссияларының протоколдарыбиле кады Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче чорудар болгаш ону девискээр соңгулда комиссиязынче дедир эгитпес.

12. Девискээр соңгулда комиссиязының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколунуң ийи дугаар хоолгазын, каттыштырган таблицаның ийи дугаар хоолгаларын болгаш бо чүүлдүң 8 кезээнде айыткан актыларны таныжары-биле девискээр соңгулда комиссиязының кежигүннеринге болгаш үстүнде турар соңгулда комиссияларының кежигүннеринге, бо Хоойлунуң 18 үүлүнүң 6 кезээнде айыткан кижилерге бээр, а оларның шынзыткан хоолгаларын бүгү чонга таныштырары-биле девискээр соңгулда комиссиязының тускай аңгылаан черинге азып каар.

13. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында девискээр соңгулда комиссиязының протоколунуң ийи дугаар хоолгазын каттыштырган таблицаның болгаш бо чүүлдүң 8 кезээнде айыткан актылар-биле, соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүннериниң болгаш бо Хоойлунуң 18

чүүлүнүң 6 кезээнде айыттынган кижилерниң даңзылары-биле девискээр соңгулда комиссиязының секретарынга шыгжаар.

14. Бир эвес бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында девискээр соңгулда комиссиязының протоколунга болгаш (азы) бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында каттыштырган таблицага ат салганының соонда база оларның бир дугаар хоолгаларын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче чорутканының соонда, протоколду болгаш каттыштырган таблицаны тургускан девискээр соңгулда комиссиязы, чок болза Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы баш бурунгаар хыналда үезинде шын эвес чүүлдер (ооң иштинде даңзыны, чазыгны, чок-ла болза адааңда турар комиссияның протоколунда медээлерни кадып тура кылган частырыгларын) илередип тыпкан болза, девискээр соңгулда комиссиязы бодунуң хуралынга протоколче болгаш (азы) каттыштырган таблицаже чазалгалар киирериниң дугайында айтырыгны сайгарып көөр эргелиг. Девискээр соңгулда комиссиязы айыткан хуралды эрттириниң дугайында медээни чедирип тура, бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 2 кезээ-биле дүүштүр ол хуралга чугаалажыр айтырыгны айтыр хүлээлгелиг. Хүлээп алган шиитпириниң дугайында девискээр соңгулда комиссиязы албан чурум езугаар бодунуң чөвүлээр эргелиг кежигүннеринге, хайгааракчыларга болгаш мурнунда бадылаан протоколду тургузарынга киржип турган өске-даа кижилерге, а ол ышкаш массалыг информация чепсектериниң төлээлеринге медеглээр. Бо таварылгада девискээр соңгулда комиссиязы «Катап тургускан» болгаш (азы) «Катап тургускан» деп демдеглелдер кылып каан бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколду болгаш (азы) каттыштырган таблицаны тургузар. Үстүнде турар соңгулда комиссиязынче мурнунда киирген протоколду болгаш (азы) каттыштырган таблицаны катап долдурган протоколга болгаш (азы) каттыштырган таблицага кожар. Протоколду катап тургузарының болгаш каттыштырган таблицаны катап тургузарының чурумун үрээри дээрге-ле ол протоколду күш чок болган деп санаарының үндезини болур.

15. Участок, девискээр соңгулда комиссияларындан келген бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколда болгаш (азы) бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында каттыштырган таблицада частырыглар, дүүшпейн турар чүүлдер илереттинген таварылгада, протоколду болгаш (азы) каттыштырган таблицаны шын тургузарынга чигзинчиг чүүлдер тывылганда, үстүнде турар соңгулда комиссиязы соңгукчуларның бадылаашкыннарын катап санаарының дугайында, чок-ла болза чогуур соңгулда участогунда, чогуур девискээрде соңгукчуларның бадылаашкыннарын катап санаарын боттары чорударының дугайында шиитпир хүлээп алыр эргелиг. Ол катап санаашкынны бадылаашкыннар түңнелдерин болгаш бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколду девискээр соңгулда комиссиязы доктаадып тургузарынга чедир чорудар.

16. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын катап санаарын девискээр соңгулда комиссиязының протоколду тургусканын болгаш бадыткаанын хынаар ужурлуг бадылаар эргелиг кежигүнүнүң (кежигүннериниң), азы соңгукчуларның бадылаашкыннарын катап санаарының дугайында шиитпир хүлээп ап турар комиссияның киржилгези-биле чорудар. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын катап санаарын чорудуп турар соңгулда комиссиязы ол дугайында чогуур участок соңгулда комиссиязының кежигүннеринге, бүрүткеттирген кандидаттарга азы оларның бүзүреттирген кижилеринге, соңгукчуларның бадылаашкыннарының катап санаашкынын чорудуп турда олуржур эргелиг, бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде айыткан өскедаа кижилерге албан дыңнадыры-биле медээни чорудар. Соңгукчуларның бадылаашкыннарын катап санаанының түңнелдери-биле шак ындыг санаашкынны боттандырып турар соңгулда комиссиязы «Бадылаашкыннарны катап санаан» деп демдеглел кылып каан бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколду тургузар. Бир эвес протоколду участок соңгулда комиссиязы тургузуп турар болза, ону дораан девискээр соңгулда комиссиязынче чорудар. Ол протоколга бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында участок соңгулда комиссиязының мооң мурнунда киирген протоколун кожар. Ол чурумну хажыдып бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында «Бадылаашкыннарны катап санаан» деп демдеглелдиг протоколду тургузары протоколду күш чок деп санаарынга үндезин болур.

64 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдерин тодарадыры

1. Девискээр соңгулда комиссияларындан алган бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдарның бирги экземплярларының медээлерингe үндезилеп, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы оларны тургусканының шынныын баш бурунгаар хынаан соонда ында киирген шупту медээлерни кадып түңнээр арга-биле бадылаашкын соонда, он хонуктан орайтатпайн, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдерин үндүрер. Соңгулда комиссияларының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдарында киирген медээлерни кадып түңнээрин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүннери дорт боттандырар. Соңгулдалар түңнелдериниң дугайында протоколдарны болгаш каттыштырган таблицаны ийи экземплярлыг кылдыр тургузар, аңаа Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг шупту кежигүннери аттарын салыр.

2. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында дарааазында медээлерни киирген протоколун тургузар:

1) бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында девискээр соңгулда комиссияларының протоколдарының санын;

2) бадылаашкын түңнелдерин күш чок деп санаан соңгулда участоктарының санын болгаш бадылаашкын төнүп турар үеде ол соңгулда участоктарында соңгукчулар даңзызынче киирген соңгукчуларның ниити санын;

3) девискээр соңгулда комиссияларының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдарында шупту одуруглар аайы-биле түңнээн медээлерин;

4) соңгулда бюллетенинче киирген бүрүткеттирген кандидаттарның фамилиязы, ады болгаш адазының ады, а бир эвес олар дакпырлажып турар болза, оларның дугайында өске-даа медээлерниң;

5) соңгукчуларның бүрүткеттирген кандидат бүрүзү дээш берген бадылаашкыннарының санын;

6) бо Хоойлунуң 56 чүүлүнүң 7 кезээ-биле көрдүнген таварылгада «Удур» деп туружун илереткен соңгукчуларның бадылаашкыннарының санын;

7) Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының алган үндүр бижидилге шынзылгаларының санын болгаш адааңда турар соңгулда комиссияларынга берген шынзылгаларның, ажыглаттынмаан болгаш Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязында артып калган шынзылгаларның санын (бир эвес катап бадылаашкын эрткен таварылгада ажыглаттынмаан, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының чире кезип демдеглээн шынзылгаларының), Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынга читкен шынзылгаларның санын киирген.

3. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында протоколга үндезилеп, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында шиитпирни хүлээп алыр.

4. Бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның 50 хуудан хөй бадылаашкыннарын алган бүрүткеттирген кандидат соңгуткан деп санадыр. Бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның санын бадылаашкын хаажактарынга кирген соңгулда бюллетеньнериниң саны-биле тодарадыр.

5. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын дарааазында таварылгаларның кайы-бирээзинге соңгулдаларны эртпээн деп санаар:

1) бир эвес бо Хоойлунуң 65 чүүлүнүң 5 кезээ-биле дүүштүр бадылаашкынны чаңгыс кандидатурага хамаарыштыр чоруткан болгаш ол кандидат дээш бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның 50 хуудан эвээжи бадылаан болза;

2) бир эвес ниити соңгулдаларда соңгулда бюллетенинче ийи кандидат кирген болгаш оларның чаңгызы-даа бадылаашкынга киришкен соңгукчуларның чартыындан хөй бадылаашкынын албаан болза;

3) бир эвес шупту кандидаттар катап бадылаашкын эрттиреринге чедир үнүп чорутканда.

6. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын дарааазында таварылгада күш чок деп санаар:

1) бадылаашкын чорудуп турда азы бадылаашкыннар түңнелдерин үндүрүп турда, эрте берген частырыглар соңгукчуларның үзел-бодалын шын илередир арга бербейн турар болза;

2) бир эвес бадылаашкын түңнелдерин соңгулда участоктарының бадылаашкын төнүп турар үеде соңгукчулар даңзызынче нитизи-биле киирген соңгукчуларның дөрттүң биринден эвээш кезээ кирип турар кезээнге күш чок деп санаан болза;

3) судтуң шиитпири-биле.

7. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында протоколду тургузар болгаш Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының түңнел хуралга олурушкан бадылаар эргелиг шупту кежигүннери аттарын салыр, аңаа ат салган ай, хүнүн болгаш шагын (минутазы-биле) айтыр. Ол чурумну хажыдып протоколга ат салыры протоколду күш чок деп санаарынга үндезин болур.

Протоколга девискээр соңгулда комиссияларының бадылаашкын түңнелдериниң дугайында шупту киирген протоколдарның медээлери кирип турар, каттыштырган таблицаны кожар. Каттыштырган таблицаже ол ышкаш девискээр соңгулда комиссияларының алган үндүр бижиткен шынзылгаларының санының дугайында, адааңда турар участок соңгулда комиссияларынга берген шынзылгаларның санының, чогуур девискээр соңгулда комиссиязында артып калган ажыглаттынмаан шынзылгаларның санының (катап бадылаашкын эрттирген таварылгада ажыглаттынмаан, чире кезип демдеглээн шынзылгаларның санының дугайында), чогуур девискээр соңгулда комиссиязынга читкен шынзылгаларның санының дугайында протоколдарның медээлерин киирер.

8. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында протоколдуң долузу-биле азы ооң чамдык дүрүмнери-биле чөпшээрешпейн турар кежигүнү протоколга бодунуң саналын кожар эргелиг болгаш ол дугайында бижикти киирер. Протоколга бадылаашкын эгелээнинден болгаш бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында чогуур протоколду төндүр тургузарынга чедир үеде Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязынче бо Хоойлуну хажытканынга хамаарыштыр кирген хомудалдарны (билдириишкиннерни) болгаш ол хомудалдарга (билдириишкиннерге) хамаарыштыр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының хүлээп алган шиитпирин кожар.

9. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында протоколдуң шынзыдып каан хоолгаларын болгаш каттыштырган таблицаны Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының шупту кежигүннеринге, бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 1 кезээнде айыткан кижилерге, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдерин үндүрүп турда олуржуп турган массалыг информация чепсектериниң төлээлеринге бээр.

10. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында протоколга болгаш (азы) каттыштырган таблицага ат салганының соонда, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы шын эвес чүүлдер илереткен болза, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бодунуң хуралынга ол протоколче болгаш (азы) каттыштырган таблицаже чазалгалар киириниң дугайында айтырыгны көөр. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бо Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 2 кезээ-биле дүүштүр ол хуралды эрттириниң дугайында медеглеп тура, аңаа ол чазалгалар киирер дугайында айтырыгны чугаалажыр дээнин айтыр хүлээлгелиг. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының хүлээп алган шиитпириниң дугайында Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының чөвүлээр эргелиг кежигүннеринге, хайгааракчыларга болгаш протоколду тургузуп турган үеде турган өске-даа кижилерге, массалыг информация чепсектериниң төлээлеринге албан чурум езугаар дыңнадыр.

11. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдарда азы дүүшпес чүүлдер, частырыглар азы девискээр соңгулда комиссияларының киирген протоколдарын долдурганынга чигзиниишкиннер тыптып келген таварылгада, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы чогуур девискээрге хамаарышкан соңгулда уч
гунда соңгукчуларның бадылаашкынн
катап санаар дугайында шиитпир х
алыр эргелиг. Соңгукчуларның бадыл
кыннарының катап санаашкынын бо Хо
биле доктааткан соңгулдалар түңнелд
тодарадыр хуусааларның төнеринге ч
бир хонуктан орайтатпайн, чорудар ужу

12. Бо чүүлдүң 10 кезээнде айы
таварылгада соңгукчуларның бадылааш
нарын катап санаарын Тыва Республик
Соңгулда комиссиязының бадылаашкы
түңнелдериниң дугайында протоко
тургускан болгаш бадылаан, бады
эргелиг кежигүннери бар турда, чору
Соңгукчуларның бадылаашкыннары
катап санаашкынын чорудуп турар соңг
комиссиязы бүрүткеткен кандидатта
оларның бүзүреттирген кижилеринге
Хоойлунуң 18 чүүлүнүң 6 кезээнде а
тынган, соңгукчуларның бадылаашкынна
катап санап турда олуржур эргелиг, ш
кижилерге дыңнадыр. Соңгукчулар
бадылаашкыннарының катап санаа
нының түңнелдери-биле соңгулдa ко
сиязы «Бадылаашкыннарны катап сана
деп демдекти кылбышаан, бадылааш
түңнелдериниң дугайында протоко
тургузар. Ол протоколга үндезилэ
бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайы
үстүнде турар шупту комиссиялар
протоколдарынга өскерилгелерни кии
Ооң мурнунда киирген протоко
соңгукчуларның бадылаашкыннарын ка
санаанының түңнелдери-биле тургус
протоколга кожар. «Бадылаашкынна
катап санаан» деп бижиктиг бадыла
кыннар түңнелдериниң дугайында пр
колду тургузарының айыткан чуру
үрээри протоколду күш чок деп санаар
үндезин болур.

13. Тыва Республиканың Баштыңының
Чазааның Даргазының соңгулдалары
түңнелдерин тодаратканының болгаш к
дидатты Тыва Республиканың Баштыңы
Чазааның Даргазы кылдыр соңгуткан
санаанының соонда, ол дугайында ка
датка дыңнадыр. Тыва Республикан
Баштыңы — Чазааның Даргазы соңгутк
бүрүткеттирген кандидат Тыва Республи
ның Баштыңының — Чазааның Даргазын
эрге-байдалы-биле дүүшпес хүлээл
леринден хостаттырарының дугайын
дужаалдың (өске-даа документин
хоолгазын азы ындыг хүлээлгелерд
хостадырының дугайында билдириишк
киирген хүнден ону 3 хонук хуусаа дур
зунда шынзыдып турар өске-даа докум
тиниң хоолгазын Тыва Республикан
Соңгулда комиссиязынче дыңнадыг ал
хүнден эгелээш, 5 хонук дургузунда киир
хүлээлгелиг.

14. Бир эвес Тыва Республикань
Баштыңы — Чазааның Даргазы кылд
соңгуткан, бүрүткеттирген кандидат
чүүлдүң 1 кезээ-биле көрдүнген негелде
күүсетпес болза, Тыва Республикань
Соңгулда комиссиязы ооң соңгутканын
дугайында бодунуң шиитпирин өскерт
болгаш катап соңгулдаларны томуйлаа
Бир эвес катап соңгулдаларны чарлаан
кандидаттың айыткан негелделерни б
Хоойлунуң 35 чүүлүнүң 7 кезээ-би
көрдүнген, албадалдыг байдалдар чок
күүсетпээни-биле холбаштыр чарлаттынг
болза, ол кандидат Тыва Республикань
Соңгулда комиссиязының катап соңгулдал
эрттирери-биле холбаштыр үндүрген шуп
чарыгдалдарын долузу-биле дедир эгид
ужурлуг.

65 чүүл. Тыва Республиканың Башт
ңының — Чазааның Даргазының соңгулд
ларында катап бадылаашкын

1. Бир эвес соңгулда бюллетенинч
ийиден хөй бүрүткеттирген кандидаттар
киирген болгаш оларның чаңгызы-даа ниит
соңгулдалар түңнелдери-биле Тыва Ре
публиканың Баштыңының — Чазааның Да
газының албан-дужаалынга соңгутпаа
болза, Тыва Республиканың Соңгулд
комиссиязы соңгукчуларның хөй бад
лаашкыннарын алган, бүрүткеттирген ий
кандидатка хамаарыштыр катап бадылаа
кынны чарлаар. Бүрүткеттирген кандид
талазы-биле катап бадылаашкынны, оо
бодунуң кандидатуразынга хамаарышты
катап бадылаашкын эрттиреринге чөпшэ
рээриниң дугайында соңгулдалар тү
нелдерин албан-езузу-биле парлаанын
соонда, ийи хонук иштинде бүрүткеттирге
кандидаттың киирген бижимел билд
риишкини бар турда томуйлаар.

2. Катап бадылаашкынны, бо Хоойлун
64 чүүлүнүң 4 кезээ-биле көрдүнген неге
делерден аңгыда, бо Хоойлунуң негелд
лерин сагааны-биле ниити соңгулдалар
бадылаашкын хүнүнден, 14 хонук эрткенд
эрттирер. Катап бадылаашкын эрттире

тайында дыңнадыгны Тыва Республиканың оңгулда комиссиязы чогуур шиитпирни лзэп алган хүнден эгелээш, ийи хонуктан айтатпайн, массалыг информация чепктеринге парлаар.

3. Бир эвес катап бадылаашкын эрттиринге чедир катап бадылаашкын эрттирин чарлаан бүрүткеттирген кандидатрның бирээзи бодунуң кандидатуразын улган азы өске чылдагааннар ужундан үп чоруткан болза, ооң местозун Тыва спубликаның Соңгулда комиссиязының иитпири-биле дараазында бадылаашның санын алган кандидатурага, ол ндидаттың аңаа хамаарыштыр катап дылаашкын эрттирээнге чөпшээрээнининг гайында бижимел билдириишкини бар рда, дамчыдар. Бо таварылгада катап дылаашкынны бо Хоойлунуң 35 чүүлүнүң кезээ-биле дүүштүр билдириишкин ирген хүнден эгелээш, азы болза өске лдагааннар ужун үнүп чоруткан хүнден елээш, 14 хонук эрткенде, бир дугаар уг-хүнде чорудар.

4. Катап бадылаашкыннар түңнелдерие бүрүткеттирген кандидатты Тыва спубликаның Баштыңының — Чазааның ргазының албан-дужаалынга соңгутрган деп санаарда, бадылаашкынга ришкен соңгукчуларның бадылаашкын зинде бүрүткеттирген кандидатка маарыштыр берген бадылаашкыннарының й санын барымдаалаар.

5. Катап бадылаашкынны чаңгыс кандатурага хамаарыштыр чорудар, бир ес бүрүткеттирген кандидаттар үнүп руткан соонда, чаңгыс бүрүткеттирген ндидат арткан болза. Ынчан бүрүттирген кандидат, бир эвес бадылаашнга киришкен соңгукчуларның бадылаашннарының 50 хуудан эвээш эвес үннерин ган болза, Тыва Республиканың Баштыының — Чазааның Даргазының албанжаалынга соңгуткан деп санадыр.

66 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңың — Чазааның Даргазының катап соңлдалары

1. Бир эвес Тыва Республиканың Башңының — Чазааның Даргазының соңгулларын эртпээн азы күш чок деп санаан олза, азы катап бадылаашкын эрттирер нде бүрүткеттирген кандидаттар иелээ ттарының кандидатураларын үжулган азы ке чылдагааннар ужундан үнүп чоруткан, к болза, бир эвес катап бадылаашкында арның кайызы-даа Тыва Республиканың штыңының — Чазааның Даргазының бан-дужаалынга соңгутпаан болза, азы р эвес соңгулдалыг албан-дужаалдыг жиниң албан-дужаалында соңгуттурган ндидат соңгулдалыг албан-дужаалдыг жиниң эрге-байдалы-биле дүүшпес бүрүн гелерин дүжүрбээн болза, Тыва Респбликаның Соңгулда комиссиязы Тыва спубликаның Баштыңының — Чазааның ргазының катап соңгулдаларын томуйар. Тыва Республиканың Баштыңының — зааның Даргазының катап соңгулдаларын ттирер дугайында дыңнадыгны чогуур иитпирни хүлээп алган соонда, үш хонуктан айтатпайн, массалыг информация чепктеринге парладыр.

2. Тыва Республиканың Баштыңының — зааның Даргазының катап соңгулдалында бадылаашкынны «Россия Федерацияның хамаатыларының соңгулда эргелениң болгаш референдумга киржир гезиниң кол-кол магадылалдарының гайында» Федералдыг хоойлунуң 71 чүүнүң 6 пунктузу-биле, өске-даа федералг хоойлулар-биле доктааткан хуусааларга үштүр чорудар. Тыва Республиканың штыңының — Чазааның Даргазының тап соңгудаларында соңгулда ажылрудулгаларын боттандырарының хуусаарын Тыва Репубпиканың Соңгулда миссиязының шиитпири-биле кызырган оп болур, ынчалза-даа ол үштүң биринден эш болбас.

3. Кандидаттарны бүрүткээрин болгаш пшидерин, Тыва Республиканың Баштының — Чазааның Даргазының катап ңгудаларын эрттирери-биле холбашкан ке-даа соңгулда ажыл-чорудулгаларын Хоойлу-биле доктааткан чурум езугаар ттандырар.

4. Тыва Республиканың Соңгулда комизы участок соңгулда комиссияларының рүн эргелерин узадырының дугайында, ы болза, Тыва Республиканың Баштының — Чазааның Даргазының катап соңдаларын эрттирерде участок соңгулда миссияларын бо Хоойлунуң 11 чүүлү-биле ктааткан чурум езугаар чаа составтыг лдыр тургузарының дугайында эргелиг оп болур.

67 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдерин болгаш бадылаашкыннар түңнелдерин парлаары

1. Соңгулда участогунуң бүрүзүнге, комиссияларның ажылдап турган девискээр бүрүзүнге бадылаашкыннар түңнелдерин, чогуур соңгулда комиссияларының болгаш дорт адаанда турар соңгулда комиссияларының протоколдарында киирген медээлерниң хемчээли-биле соңгукчуларга, кандидаттарга, оларның бүзүреттирген кижилеринге, хайгааракчыларга, массалыг информация чепсектериниң төлээлеринге таныжып сонуургаар кылдыр, оларның дилээн езугаар бээр. Ол медээлерни чогуур соңгулда комиссиязы кылыр.

2. Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында ниити медээлерни массалыг информация чепсектеринче соңгулдалар түңнелдерин үндүрген соонда, бир хонук дургузунда чорудар.

3. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдерин, а ол ышкаш бүрүткеттирген кандидат бүрүзүнүң алганы, соңгукчуларның бадылаашкыннарының санының дугайында, ол ышкаш «Ол дээш» азы «Удур» деп туруштарга берген бадылаашкыннарның санының дугайында медээлерни албан-езузу-биле парлап үндүрерин Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы, бадылаашкыннар соонда, бир айдан орайтатпайн, боттандырар.

4. Участок соңгулда комиссияларындан аңгыда, шупту деңнелдериниң соңгулда комиссиялары бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында болгаш соңгулдалар түңнелдериниң дугайында чогуур деңнелдиң шупту комиссияларының протоколдарында, дорт адаанда турар соңгулда комиссияларының бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында болгаш соңгулдалар түңнелдериниң дугайында протоколдарында киирген болгаш чогуур комиссияларга бадылаашкыннар түннелдерин, соңгулдалар түңнелдерин тодарадып турган медээлерни, бадылаашкын болган хүнден бир айдан орайтатпайн, парлап үндүрер (чонга чарлап дыңнадыр). Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдериниң дугайында долу медээлерни албан-езузу-биле парлап үндүрерин (чонга дыңнадырын) Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы бодунуң парлалга органынга бадылаашкын болган хүнден ийи ай дургузунда боттандырар. Соңгулдалар түңнелдериниң дугайында долу медээлерни бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында база соңгулдалар түңнелдериниң дугайында шупту соңгулда комиссияларының протоколдарында киирген медээлерни албан-езузу-биле парлаан хүнден эгелээш, үш ай дургузунда «Интернет» медээ-телекоммуникация четкизинче киирер.

68 чүүл. «Соңгулдалар» КАС-ты ажыглаары

Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларын белеткеп база эрттирип турда база ол ышкаш соңгукчуларның бүрүткелин (учедун) чорудуп, соңгукчулар даңзызын тургузуп, бадылаашкыннар түңнелдерин үндүрүп база соңгулдалар түңнелдерин тодарадып турда, медээлерни шалыпкын алыры-биле, дамчыдары-биле база ажылдап кылыры-биле «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле, «Россия Федерациязының «Соңгулдалар» деп Күрүнениң автоматчыткан системазының дугайында» Федералдыг хоойлу-биле доктааткан чурум езугаар «Соңгулдалар» КАС-ты ажыглаар.

69 чүүл. Соңгулда документилерин шыгжаары

1. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының талазы-биле соңгулда документилерин шыгжаарының, архивче дамчыдарының болгаш чок кылырының чурумун Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы архив ажылының талазы-биле Тыва Республиканың күрүнениң эрге-чагыргазының чогуур күүсекчи органы-биле дугуржулга езугаар бадылаар.

2. Бүгү деңнелдерниң соңгулда комиссияларының документилерин, соңгулда бюллетеньнерин, үндүр бижиткен шынзылгаларны болгаш соңгукчулар даңзызын кады санааны-биле, Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының түңнелдерин албан-езузу-биле парлаан хүнден эгелээш, бир чыл дургузунда шыгжап кадагалаар. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында протоколдарны база бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында соңгулда комиссияларының каттыштырган таблицаларын шыгжап кадагалаарының хуусаазы Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының дараазындагы соңгулдаларын чарлаарының дугайында шиитпирни албан-езузу-биле парлап үндүрген хүнден тура, бир чыл болур.

3. Бадылаашкыннар түңнелдериниң дугайында, соңгулдалар түңнелдериниң дугайында соңгулда комиссияларының шиитпирлеринге хомудалдарны судка көрген, Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелерин хажытканыбиле холбаштыр кеземче херектерин оттурган таварылгада, чогуур соңгулда документилерин шыгжаарының хуусаазы судтуң шиитпири хоойлу езугаар күштүг болурунга (хоойлу-биле дүүштүр херекти соксаткан) чедир узаттынар. Соңгулда документилериниң бүдүн-бүрүн кадагалаттынган турары дээш харыысалганы хамаарышкан соңгулда комиссиязының даргазынга (даргазының оралакчызынга) болгаш секретарынга, ол документилерни үстүнде турар соңгулда комиссиязынга азы архивке дамчыдып бергиже чедир онаар.

IX эге. ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ БАШТЫҢЫНЫҢ — ЧАЗААНЫҢ ДАРГАЗЫНЫҢ АЛБАН-ДУЖААЛГА КИРЕРИ

70 чүүл. Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының албан-дужаалга кирери

Тыва Республиканың Конституциязыбиле, бо Хоойлу-биле дүүштүр соңгуттурган Тыва Республиканың Баштыңы — Чазааның Даргазы Тыва Республиканың Конституциязы-биле доктааткан чурум езугаар болгаш хуусааларда албан-дужаалга кирер.

X эге. ХАМААТЫЛАРНЫҢ СОҢГУЛДА ЭРГЕЛЕРИН ХАЖЫТКАНЫНГА ХАМААРЫШТЫР ХОМУДААРЫ БАЗА СОҢГУЛДАЛАР ДУГАЙЫНДА ХООЙЛУЖУДУЛГАНЫ ҮРЭЭНИ ДЭЭШ ХАРЫЫСАЛГА

71 чүүл. Хамаатыларның соңгулда эргелерин хажыдып турар шиитпирлерге болгаш ажыл-чорудулгаларга (ажыл кылбаанынга) хамаарыштыр хомудалды киирери. Хамаатыларның соңгулда эргелерин үрээни дээш харыысалга

1. Хамаатыларның соңгулда эргелерин хажыдып турар шиитпирлерге болгаш ажылчорудулгаларга (ажыл кылбаанынга) хамаарыштыр хомудалды киирерин «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 75 чүүлү-биле доктааткан чурум езугаар болгаш хуусаада боттандырар.

2. Россия Федерациязының субъектизиниң дээди албан-дужаалдыг кижизиниң (Россия Федерациязының субъектизиниң күрүне эрге-чагыргазының дээди күүсекчи органының удуртукчузунуң) соңгулдаларының дугайында Россия Федерациязының хоойлужудулгазын үрээни дээш харыысалганы федералдыг хоойлу-биле доктаадып тургузар.

XI эге. ТҮҢНЕЛ БОЛГАШ ШИЛЧИЛГЕЛИГ ДҮРҮМНЕР

72 чүүл. Бо Хоойлунуң күштүг болуп кирери

Бо Хоойлу ону албан-езузу-биле парлаан хүнден, он хонук эрткенде, күштүг болуп кирер.

Тыва Республиканың Баштыңы — Чазааның Даргазы
Ш. КАРА-ООЛ.

Кызыл хоорай
2012 чылдың июнь 27 № 1472 ДХ-I

"Тыва Республиканың Баштыңының – Чазааның Даргазының соңгулдаларының дугайында" Тыва Республиканың Хоойлузунга 1-ги капсырылга

КАНДИДАТТЫ ДЕТКИИРИНИҢ ХУУДУЗУ

Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдалары

20__ чылдың _____ "___"

Мен,_____, _____,
(фамилиязы, ады, адазының ады) (төрүттүнген ай, хүнү)

_____
(кижиниң эрге-байдалы: муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутады, муниципалдыг органның адын айытканы-биле, муниципалдыг тургузугнуң баштыңы, албан-дужаалының адын, муниципалдыг тургузугнуң төлээлекчи органының депутадының азы муниципалдыг соңгулдаларда соңгуттурган муниципалдыг тургузугнуң баштыңының бүрүн эргелерин боттандырып турар районунуң, хоорайының адын айытканы-биле)

Тыва Республиканың Баштыңыны — Чазааның Даргазының албан-дужаалынга кандидат кылдыр Россия Федерациязының хамаатызын

_____
(фамилиязын, адын, адазының адын)

_____, ажылдап турар чери_____
(төрүттүнген ай, хүнү) (ажылдап турар чери, албан-дужаалы азы кылып турар чүүлү)

соңгулда каттыжыышкыны-биле депшидерин деткип тур мен

_____
(соңгулда каттыжыышкынының ады)

Фамилиязы, ады, адазының ады	Хол үжүү	Хол үжүүн салган ай, хүнү	Хол үжүүн салган шагы

Хол үжүүн черечилээнининг дугайында нотариустуң шынзыткан хол үжүү

Тайылбыр. Бир эвес кандидаттың ону деткээн хуудузунда судтадып чорааны ап кагдынмаан азы үзе баспаанын айыткан болза, кандидатты деткээн хуудуска кандидаттың адазының адының соонга кандидаттың судтадып чораанының дугайында медээни айтыр. Бир эвес кандидат ""Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында" Федералдыг хоойлунуң 3 чүүлүнүң 2 пунктузу-биле дүүштүр соңгуттурарынга чөпшээрел бээриниң дугайында билдириишкининде политиктиг партияга азы өске хөй-ниити каттыжыышкынынга хамаарылгазын болгаш ол политиктиг партияда азы хөй-ниити каттыжыышкынында бодунуң эрге-байдалын айыткан болза, ол дугайында медээлерни кандидатты деткээн хуудуска кандидаттың чурттап турар черииң дугайында медээлерниң азы кандидаттың судтадып чораанының дугайында медээлерниң соонга айтыр.

«Тыва Республиканың Баштыңының — Чазааның Даргазының соңгулдаларының дугайында» Тыва Республиканың Хоойлузунга 2-ги капсырылга

БАДЫЛААШКЫННАР ТҮҢНЕЛДЕРИНИҢ ДУГАЙЫНДА ПРОТОКОЛЧЕ КИИРГЕН МЕДЭЭЛЕРНИҢ ХЫНАЛДА ДЕҢЗИГҮҮРҮ

(саннар-биле протоколдуң бо Хоойлунуң 61 чүүлү-биле дүүштүр дугаарлаан одуругларын айыткан)

1-ги одуруг 3 + 4 + 5 дугаар одуруглардан улуг азы дең
2 —ги одуруг 3 + 4 + 5 + 6 + 17 — 18 дугаар одуругларга дең
7 + 8 дугаар одуруглар 9 + 10 дугаар одуругларга дең
10-гу одуруг 19 + протоколдуң дараазындагы шупту одуругларынга дең

Тыва Республиканың Арга-арыг ажыл-агыйының талазы-биле күрүне комитеди

1. Арга-арыг участоктарын арендалаарының керээзин садар эргезиниң талазы-биле ниити шөлүг 12 655,0 га арга-арыг участоктарында арга-арыгның өзүмнерин болгаш эм үнүштерин (тайга тооруун) белеткээри-биле 49 чыл хуусаада, арга-арыг регламентизиниң доктаадып тургусканы "Тес-Хем лесничествозу" күрүнеиң казна албан чериниң арга-арыгны ажыглаарының параметрлеринге дүүштүр 2012 09.17-де №4-ар 2012 аукционну эрттирерин дыңнадып тур:

1. **Садыглажыышкынның хевири**: аас-биле садыглажыышкын хевирлиг аукцион.

2. **Аукционнуң организакчызы:** Тыва Республиканың Арга-арыг ажыл-агыйының талазы-биле күрүне комитеди.

Адреси: 667011, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 1 "б", кабинет 131, арга-арыг ажыл-агыйының болгаш арга-арыгны катап тургузарының килдизи телефоннар 8 (394-22) 6-19-18, факс:6-11-94, E-mail gk117@nxt.ru

3. Аукционнуң салыы: арга-арыг участоктарын арендалаарының керээзин садар эргезиниң талазы-биле арга-арыг участоктарында арга-арыгның өзүмнерин болгаш эм үнүштерин (тайга тооруун) белеткээри-биле дарааазында аукцион единицазын езугаар боттандырары-биле арга-арыг участогун арендалаарының керээлерин чарар эргени садары:

А/ч №	Арга-арыг участогунуң кадастр дугаары, арга-арыг даңзызында күрүне учедунуң дугаары	Турар чери		Кварталдың тускайлаан шөлдүң №	Шөлү (га)	Ажыглалдың чөпшээрээн хевири	Аукц. ед-ың өртээ (рубль-биле)	Долааның түңү (рубль. 10%)
		Лесничество	Лесничествонуң участогу					
1.	180-2012-06	Тес-Хем	Шуурмак	133(1 - 35), 134(1-41), 152(1-40), 153(1-37), 177(1-43), 178(1-30), 179(1-18), 180(1- 26), 181(1-22), 208(1-26), 210(1-31)	12123,0	Арга-арыгның өзүмнерин болгаш эм үнүштерин (тайга тооруун) белеткээри	2 1 4 9 537,98	214953,80

Арга-арыг участогунуң кызыгаары тодаратынмаан, ажыглалга кызыгаарлашкыннар тургустунмаан.

4. **Аукционга киржириниң чагыын киирер чер, чагыглар киирерин эгелээр болгаш доозар ай-хүнү.**

Аукционга киржириниң чагырларын дарааазында адресте хүлээп ап турар: 667011, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу,1 "б", кабинет 131, арга-арыг ажыл-агыйының болгаш арга-арыгны катап тургузарының килдизи. 2012 чылдың август 13-тен 2012 чылдың сентябрь 7-ге чедир ажыл хүннеринде болгаш ажыл шагында (8.00-тен 17.00-ге чедир, тус черниң шагы). Бодунга долааны киргенин бадыткап турар документини (төлевир поручениезин) ап алыр.

5. **Аукционну эрттирер чери болгаш ай-хүнү:** 667011,Тыва Республика Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 1 "б", кабинет 131, арга-арыг ажыл-агыйының болгаш арга-арыгны катап тургузарының килдизи, 2012 чылдың сентябрь 17-де 14.00 шакта (тус черниң шагы-биле).

6. **Албан-езузунуң сайтызы:** аукцион дугайында документилерни Интернет четкизинде **"www.torgi.ru", «www.gov.tuva.ru»** деп сайтыда киирген.

7. **Аукционнуң базымы**-аукционга саткан чүүлдүң эге өртээниң 5 хуузу (чылда аренда төлевириниң эге хемчээли).

8. **Аренда керээзин чарарының хуусаазы:** арга-арыг участогун арендалаарының керээзин аукцион протоколунга ат салган хүнден он ажыл хүнүнүң дургузунда чарган турар.

9. **Долаа дугайында медээлер болгаш ону төлээриниң чуруму:** аукционга киржири-биле 2012 чылдың сентябрь 7-ге чедир аукцион единицазының эге өртээниң 10 хуузу хемчээлдиг долаа акшаны аукцион организакчызының дарааазында агар санынче төлевир поручениезин езугаар шилчидери-биле боттандырар:

Получатель: УФК по Республике Тыве (Госкомлес РТ л/с 05122009940)

Банк реквизиттери: ИНН 1701046164; КПП 170101001 р/сч. 40302810800002000002 ГРКЦ НБ Рес. Тыва Банка России г. Кызыла, БИК 049304001. "Төлевириң ады" деп черге "№4-ар/2012 аукционга киржилге дээш долаа төлевири деп айтыр.

10. Аукционга киржириниң дугайында долу медээлерни аукционнуң организакчызындан (8 394 22) 6-19-18 деп телефондан билип ап болур силер, харылзажыр кижи-Татьяна Михайловна Ананьина.

«ЭНЕРГОСТРОЙ» кызыгаарлаттынган харыысалгалыг ниитилелден КВАРТИРАЛАР

Объектиниң ады	Өрээлдер саны	So	S кухня	Каттар
Кызыл хоорай, Энергетиктер мкр. бажың 13, 4 каът туйбу бажың	2 тип 2	74,78	12,27	1,2,3,4
Дужаар хуусаазы 2012 ч., 1 квартал.	3	97,80	11,50	2,3,4

Амгы үеде квартира садып алыры — амгы үениң экономиказының турум эвес байдалдарында силерниң акшаңарны камгалап алырының эң эки аргазы-дыр.

ОЛ БАЖЫҢДАН КВАРТИРАЛАР САДЫП АЛЫРЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ДАРААЗЫНДА ТЕЛЕФОННАРЖЕ ДОЛГААР:
тел/факс: (39422)4-85-29, 8-923-268-90-73, 8-905-920-41-01.
Кызыл хоорай, Колхозная кудумчузу, 2 «а».

КАШ БАЗЫМ ЧЕРДЕ БЫЖЫГ ГАРАЖТАР БАР.

«Ажаалга банкызы» ААН таварыштыр ипотекага ап болур.

Төрүттүнген хүнүңер-биле!

Бистиң дуңмавыс **Светлана Сендиңмаевна ОНДАРГА** ию 3-те 45 харлап турар юбилейи-биле байыр чедирбишаа дарааазында одуругларны тураскааттывыс.

Орлан, эрес бүдүштүг
Ондарларның хеймеринге
Төрүттүнген хүнү-биле
Дөгеревис байыр тудуп,
Кадыкшылды, чедиишкинни

Катап-катап күзевишаан,
Айлаң куштуң уян ырын,
Айыраң-каас чечектерни
Адыш долдур сөңнеп тур би
Кады төрээннери.

СУДТУҢ ШИИТПИРИ-БИЛЕ

Тыва Республиканың Кызыл хоорай судунуң 2012 чылдың май 30-де № 2-2615/2012 херек талазы-биле үндүрген шиитпири-биле "Россия Федерациязының Хамааты камгалалының онза байдалдар болгаш бойдус халавының түңнелдерин чайладыр талазы-биле яамының Тыва Республика талазы-биле биче хемчээлдиг хемелер талазы-биле күрүне инспекциязының төвү" федералдыг казна албан чериниң "Россияның Онза байдалдар яамызының "БХХКИ төвү" ФКАЧ-ниң инспектор участоктарын биче хемчээлдиг хемелерниң атмосфера агаарынче хоралыг чүүлдерни үндүрүп турарының техниктиг нормаларга дүгжүп турарын хынаар газоанализаторлар-биле хандырбаанын тодарадып, ол талазы-биле хемчег албайн турарын хоойлуга дүүш деп санаан.

"Россия Федерациязының мааты камгалалының онза байдалдар болгаш бойдус халавын түңнелдерин чайладыр тала биле яамының Тыва Республ талазы-биле биче хемчээлдиг мелер талазы-биле күрүне инсп циязының төвү" федералдыг ка албан черин инспектор участ тарын биче хемчээлдиг хемел ниң атмосфера агаарынче хора чүүлдерни үндүрүп турарының т никтиг нормаларга дүгжүп ту рын хынаар 6 кезек газоан лизаторлар-биле судтуң шиитпи хоойлу езугаар күштүг болуп к ген хүнден эгелеп бир ай иштин хандырарын дааскан.

Хоойлуда өскерилгелер

ОНЗА БАЙДАЛДАРДА ...

Онза байдалдарга хамаарыштыр харыылаарының си темазының объект бүрүзүн езугаар тускай деңнелдерн киирериниң аргазын июнь 28-те Тыва Республиканың Ч зааңга баш бурунгаар сайгарып көрген.

"Бойдус болгаш техногенниг шынарлыг онза байдалдардан чурттакчы чонну болгаш девискээрлерни камгалаарының дугайында" регионалдыг хоойлуже киирген өскерилгелерни ТР-ниң Чазаа чүүлдүгзүнгеш, ону дарааазында көөрү-биле ТР-ниң Дээди Хуралынче дамчыткан. Тыванын Хамааты камгалал болгаш онза байдалдар талазы-биле агентилелиниң директору Николай Монгуш ол дугайын демдеглээн.

Онза байдалдарны болдурбас база оларны чайладыр талазы-биле регион системазының күштерин болгаш удуртуп-баштаар органнарының ажыл-чорудулгазының чурумунуң үш хевирин (хүн бүрүнүң ажылының үезинде, бедик деңнелге белен турганында, онза байдалда) тургузуп болур деп ук документиде айыткан. Онза байдалдың тургустунуп келириниң айыылы чок болза, хүн бүрүнүң ажыл үезинде чурумну доктаадыр; бедик деңнелге белен турарын онза байдалдың айыылы барда киирер; онза байдалдар болганда болгаш ооң уржуктарын чайладырынга чедир онза байдал чурумун чарлаар. Үстүнде айыттынган чурумнарны киирериниң дугайында шиитпирни күүсекчи эрге-чагырга органнары болгаш муниципалитеттер хүлээп алыр.

Онза байдалдарга хамаарыштыр харыылаарының үш аңгы деңнелдерин регион база муниципалдыг тургузуглар чергелиг киирери база көрдүнүп турар: объектили тус чергелиг база регионалды Объектилиг деңнел тодаргай алба черииниң девискээринге болга онза байдал болур. Онза байда чурумун албан черииниң удурту чузунуң шиитпири-биле чарлаа Онза байдалды узуткаар болга ооң уржуктарын чайладыр ажы дарны албан чери боду күүседир

Бир эвес онза байдал бир-л суурнуң девискээринге болган бол за, ол — тус чергелиг деңнелге ха мааржыр. Онза байдалды чайла дыр ажылдарны сумунуң башты ңының удуртулгазы-биле күүседир Онза байдал ийи азы оон хө суурларның девискээринче тараа болза, аңаа хамаарыштыр ажыл дарны муниципалдыг тургузугну баштыңы харыылаар.

Ийи азы оон хөй кожууннарны девискээринге онза байдал болга болза, ол регионалдыг деңнелге хамааржыр. Бо таварылгада онза байдалды чайладыр ажылдарны удуртулгазын чүгле Тыва Республиканың Баштыңы — Чазаанын Даргазы чорудар ужурлуг.

Федералдыг хоойлу езугаар онза байдалдарга хамаарыштыр харыылаарының дөрт (тус чергелиг, регионалдыг, федералдыг база тускай) деңнелдери бар деп сагындырып каалы. Тускай деңнелдиң онза байдалын РФ-тиң Президентизи доктаадыр. Ук хоойлуну Күрүне Думазы бо чылдың март айда хүлээп алган.

Азияна ТАУ.

ШЫН Индекс 667000. Кызыл хоорай, Красноармейская,100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Юстиция херектериниң талазы-биле яамызы.
Кол редактор С.С.МОНГУШ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: кол редактор—2-01-35, редакторнуң оралакчызы — 2-19-87, тел: факс (394-22) 2-17-94, бухгалтерия — 2-17-91. e-mail:shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru;

КИЛДИСТЕР: ниитилел-политиктиг килдис—2-18-10, культура, өөредилге — 2-03-88, чагаа — 2-17-09, көдээ ажыл-агый — 2-17-09, очулга — 2-03-87, үлетпүр — 2-40-77.

Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефонче долгаар.

Неделяда үш катап үнер. Хемчээли парлаан 3 ама.

Тираж 7100. Чагыг 75. Номерни парлалгаже дужааганы: график езугаар — 21.00, херек кырында — 18.00.

Расч. счет № 40603810400000000263
Корр.счет № 30101810500000000735
БИК 049304735 ИНН 1701008465 КПП 170101001
ОАО АБ «Народный Банк Республики Тыва» г. Кызыл.

Харылзаа, информация технологиялары болгаш массалыг коммуникациялар адырынга хайгаарал талазы-биле федералдыг албанның Тыва Республика талазы-биле эргелели «Шын» солунну 2012 чылдың март 12-де эде бүрүткээн. Черечилелдиң дугаары—ПИ №ТУ17-00050. Индекс 11530, 31730.

«Тываполиграф» ААН-ге парлаан. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко, 1).

Солунда парлаттынган материалдарның авторларының бодалдары редакцияның туружу-биле дүүшпейн барып болур. Айыттынган саннары болгаш өске-даа фактылары, дыңнадыглары дээш авторлар боттары харыылаар.